નમો તસ્સ ભગવતો અરહતો સમ્માસમ્બુદ્ધસ્સ

# વિનયપિટકે

# પરિવાર-અટ્ઠકથા

## સોળસમહાવારો

### પઞ્ઞત્તિવારવણ્ણના

વિસુદ્ધપરિવારસ્સ , પરિવારોતિ સાસને;
ધમ્મક્ખન્ધસરીરસ્સ, ખન્ધકાનં અનન્તરા.

સઙ્ગહં યો સમારુળ્હો, તસ્સ પુબ્બાગતં નયં;
હિત્વા દાનિ કરિસ્સામિ, અનુત્તાનત્થવણ્ણનં.

૧. તત્થ **યં તેન ભગવતા…પે૰… પઞ્ઞત્તન્તિ** આદિનયપ્પવત્તાય તાવ પુચ્છાય અયં સઙ્ખેપત્થો – યો સો ભગવા સાસનસ્સ ચિરટ્ઠિતિકત્થં ધમ્મસેનાપતિના સદ્ધમ્મગારવબહુમાનવેગસમુસ્સિતં અઞ્જલિં સિરસ્મિં પતિટ્ઠાપેત્વા યાચિતો દસ અત્થવસે પટિચ્ચ વિનયપઞ્ઞત્તિં પઞ્ઞપેસિ, તેન ભગવતા તસ્સ તસ્સ સિક્ખાપદસ્સ પઞ્ઞત્તિકાલં જાનતા, તસ્સા તસ્સા સિક્ખાપદપઞ્ઞત્તિયા દસ અત્થવસે પસ્સતા; અપિચ પુબ્બેનિવાસાદીહિ જાનતા, દિબ્બેન ચક્ખુના પસ્સતા, તીહિ વિજ્જાહિ છહિ વા પન અભિઞ્ઞાહિ જાનતા, સબ્બત્થ અપ્પટિહતેન સમન્તચક્ખુના પસ્સતા, સબ્બધમ્મજાનનસમત્થાય પઞ્ઞાય જાનતા, સબ્બસત્તાનં ચક્ખુવિસયાતીતાનિ તિરોકુટ્ટાદિગતાનિ ચાપિ રૂપાનિ અતિવિસુદ્ધેન મંસચક્ખુના ચ પસ્સતા, અત્તહિતસાધિકાય સમાધિપદટ્ઠાનાય પટિવેધપઞ્ઞાય જાનતા, પરહિતસાધિકાય કરુણાપદટ્ઠાનાય દેસનાપઞ્ઞાય પસ્સતા, અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન ‘‘યં પઠમં પારાજિકં પઞ્ઞત્તં, તં કત્થ પઞ્ઞત્તં, કં આરબ્ભ પઞ્ઞત્તં, કિસ્મિં વત્થુસ્મિં પઞ્ઞત્તં, અત્થિ તત્થ પઞ્ઞત્તિ… પે૰… કેનાભત’’ન્તિ.

૨. પુચ્છાવિસ્સજ્જને પન ‘‘**યં તેન ભગવતા જાનતા પસ્સતા અરહતા સમ્માસમ્બુદ્ધેન પઠમં પારાજિક**’’ન્તિ ઇદં કેવલં પુચ્છાય આગતસ્સ આદિપદસ્સ પચ્ચુદ્ધરણમત્તમેવ, ‘‘**કત્થ પઞ્ઞત્તન્તિ વેસાલિયા પઞ્ઞત્તં; કં આરબ્ભાતિ સુદિન્નં કલન્દપુત્તં આરબ્ભા**’’તિ એવમાદિના પન નયેન પુનપિ એત્થ એકેકં પદં પુચ્છિત્વાવ વિસ્સજ્જિતં. **એકા પઞ્ઞત્તી**તિ ‘‘યો પન ભિક્ખુ મેથુનં ધમ્મં પટિસેવેય્ય પારાજિકો હોતિ અસંવાસો’’તિ અયં એકા પઞ્ઞત્તિ. **દ્વે અનુપઞ્ઞત્તિયો**તિ ‘‘અન્તમસો તિરચ્છાનગતાયપી’’તિ ચ, ‘‘સિક્ખં અપચ્ચક્ખાયા’’તિ ચ મક્કટિવજ્જિપુત્તકવત્થૂનં વસેન વુત્તા – ઇમા દ્વે અનુપઞ્ઞત્તિયો. એત્તાવતા ‘‘અત્થિ તત્થ પઞ્ઞત્તિ અનુપઞ્ઞત્તિ અનુપ્પન્નપઞ્ઞત્તી’’તિ ઇમિસ્સા પુચ્છાય દ્વે કોટ્ઠાસા વિસ્સજ્જિતા હોન્તિ. તતિયં વિસ્સજ્જેતું પન ‘‘**અનુપ્પન્નપઞ્ઞત્તિ તસ્મિં નત્થી**’’તિ વુત્તં. અયઞ્હિ **અનુપ્પન્નપઞ્ઞત્તિ** નામ અનુપ્પન્ને દોસે પઞ્ઞત્તા; સા અટ્ઠગરુધમ્મવસેન ભિક્ખુનીનંયેવ આગતા, અઞ્ઞત્ર નત્થિ. તસ્મા વુત્તં ‘‘અનુપ્પન્નપઞ્ઞત્તિ તસ્મિં નત્થી’’તિ.

**સબ્બત્થપઞ્ઞત્તી**તિ મજ્ઝિમદેસે ચેવ પચ્ચન્તિમજનપદેસુ ચ સબ્બત્થપઞ્ઞત્તિ. વિનયધરપઞ્ચમેન ગણેન ''ઉપસમ્પદા, ગુણઙ્ગુણૂપાહના, ધુવનહાનં, ચમ્મત્થરણ''ન્તિ ઇમાનિ હિ ચત્તારિ સિક્ખાપદાનિ મજ્ઝિમદેસેયેવ પઞ્ઞત્તિ. એત્થેવ એતેહિ આપત્તિ હોતિ, ન પચ્ચન્તિમજનપદેસુ. સેસાનિ સબ્બાનેવ સબ્બત્થપઞ્ઞત્તિ નામ.

**સાધારણપઞ્ઞત્તી**તિ ભિક્ખૂનઞ્ચેવ ભિક્ખુનીનઞ્ચ સાધારણપઞ્ઞત્તિ; સુદ્ધભિક્ખૂનમેવ હિ સુદ્ધભિક્ખુનીનં વા પઞ્ઞત્તં સિક્ખાપદં **અસાધારણપઞ્ઞત્તિ** નામ હોતિ. ઇદં પન ભિક્ખું આરબ્ભ ઉપ્પન્ને વત્થુસ્મિં ''યા પન ભિક્ખુની છન્દસો મેથુનં ધમ્મં પટિસેવેય્ય, અન્તમસો તિરચ્છાનગતેનપિ પારાજિકા હોતિ અસંવાસા''તિ ભિક્ખુનીનમ્પિ પઞ્ઞત્તં, વિનીતકથામત્તમેવ હિ તાસં નત્થિ, સિક્ખાપદં પન અત્થિ, તેન વુત્તં ''સાધારણપઞ્ઞત્તી''તિ. **ઉભતોપઞ્ઞત્તિય**મ્પિ એસેવ નયો. બ્યઞ્જનમત્તમેવ હિ એત્થ નાનં, ભિક્ખૂનં ભિક્ખુનીનમ્પિ સાધારણત્તા **સાધારણપઞ્ઞત્તિ**, ઉભિન્નમ્પિ પઞ્ઞત્તત્તા **ઉભતોપઞ્ઞત્તી**તિ. અત્થે પન ભેદો નત્થિ.

**નિદાનોગધ**ન્તિ ''યસ્સ સિયા આપત્તિ સો આવિકરેય્યા''તિ એત્થ સબ્બાપત્તીનં અનુપવિટ્ઠત્તા **નિદાનોગધં;** નિદાને અનુપવિટ્ઠન્તિ અત્થો. **દુતિયેન ઉદ્દેસેના**તિ નિદાનોગધં નિદાનપરિયાપન્નમ્પિ સમાનં ''તત્રિમે ચત્તારો પારાજિકા ધમ્મા''તિઆદિના દુતિયેનેવ ઉદ્દેસેન ઉદ્દેસં આગચ્છતિ. **ચતુન્નં વિપત્તીન**ન્તિ સીલવિપત્તિઆદીનં. પઠમા હિ દ્વે આપત્તિક્ખન્ધા સીલવિપત્તિ નામ, અવસેસા પઞ્ચ આચારવિપત્તિ નામ. મિચ્છાદિટ્ઠિ ચ અન્તગ્ગાહિકદિટ્ઠિ ચ દિટ્ઠિવિપત્તિ નામ, આજીવહેતુ પઞ્ઞત્તાનિ છ સિક્ખાપદાનિ આજીવવિપત્તિ નામ. ઇતિ ઇમાસં ચતુન્નં વિપત્તીનં ઇદં પારાજિકં સીલવિપત્તિ નામ હોતિ.

**એકેન સમુટ્ઠાનેના**તિ દ્વઙ્ગિકેન એકેન સમુટ્ઠાનેન. એત્થ હિ ચિત્તં અઙ્ગં હોતિ, કાયેન પન આપત્તિં આપજ્જતિ. તેન વુત્તં ''કાયતો ચ ચિત્તતો ચ સમુટ્ઠાતી''તિ. **દ્વીહિ સમથેહિ સમ્મતી**તિ ''આપન્નોસી''તિ સમ્મુખા પુચ્છિયમાનો ''આમ આપન્નોમ્હી''તિ પટિજાનાતિ, તાવદેવ ભણ્ડનકલહવિગ્ગહા વૂપસન્તા હોન્તિ, સક્કા ચ હોતિ તં પુગ્ગલં અપનેત્વા ઉપોસથો વા પવારણા વા કાતું. ઇતિ સમ્મુખાવિનયેન ચ પટિઞ્ઞાતકરણેન ચાતિ દ્વીહિ સમથેહિ સમ્મતિ, ન ચ તપ્પચ્ચયા કોચિ ઉપદ્દવો હોતિ. યં પન ઉપરિ પઞ્ઞત્તિવગ્ગે ''ન કતમેન સમથેન સમ્મતી''તિ વુત્તં, તં સમથં ઓતારેત્વા અનાપત્તિ કાતું ન સક્કાતિ ઇમમત્થં સન્ધાય વુત્તં.

**પઞ્ઞત્તિ વિનયો**તિ ''યો પન ભિક્ખૂ''તિઆદિના નયેન વુત્તમાતિકા પઞ્ઞત્તિ વિનયોતિ અત્થો. **વિભત્તી**તિ પદભાજનં વુચ્ચતિ; **વિભત્તી**તિ હિ વિભઙ્ગસ્સેવેતં નામં. **અસંવરો**તિ વીતિક્કમો. **સંવરો**તિ અવીતિક્કમો. **યેસં વત્તતી**તિ યેસં વિનયપિટકઞ્ચ અટ્ઠકથા ચ સબ્બા પગુણાતિ અત્થો. **તે ધારેન્તી**તિ તે એતં પઠમપારાજિકં પાળિતો ચ અત્થતો ચ ધારેન્તિ; ન હિ સક્કા સબ્બં વિનયપિટકં અજાનન્તેન એતસ્સ અત્થો જાનિતુન્તિ. **કેનાભત**ન્તિ ઇદં પઠમપારાજિકં પાળિવસેન ચ અત્થવસેન ચ યાવ અજ્જતનકાલં કેન આનીતન્તિ. **પરમ્પરાભત**ન્તિ પરમ્પરાય આનીતં.

૩. ઇદાનિ યાય પરમ્પરાય આનીતં, તં દસ્સેતું ''**ઉપાલિ દાસકો ચેવા**''તિઆદિના નયેન પોરાણકેહિ મહાથેરેહિ ગાથાયો ઠપિતા . તત્થ યં વત્તબ્બં, તં નિદાનવણ્ણનાયમેવ વુત્તં. ઇમિના નયેન દુતિયપારાજિકાદિપુચ્છાવિસ્સજ્જનેસુપિ વિનિચ્છયો વેદિતબ્બોતિ.

મહાવિભઙ્ગે પઞ્ઞત્તિવારવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

## કતાપત્તિવારાદિવણ્ણના

**૧૫૭**. ઇતો પરં ‘‘મેથુનં ધમ્મં પટિસેવન્તો કતિ આપત્તિયો આપજ્જતી’’તિ આદિપ્પભેદો **કતાપત્તિવારો**, ‘‘મેથુનં ધમ્મં પટિસેવન્તસ્સ આપત્તિયો ચતુન્નં વિપત્તીનં કતિ વિપત્તિયો ભજન્તી’’તિ આદિપ્પભેદો **વિપત્તિવારો**, ‘‘મેથુનં ધમ્મં પટિસેવન્તસ્સ આપત્તિયો સત્તન્નં આપત્તિક્ખન્ધાનં કતિહિ આપત્તિક્ખન્ધેહિ સઙ્ગહિતા’’તિ આદિપ્પભેદો **સઙ્ગહવારો**, ‘‘મેથુનં ધમ્મં પટિસેવન્તસ્સ આપત્તિયો છન્નં આપત્તિસમુટ્ઠાનાનં કતિહિ સમુટ્ઠાનેહિ સમુટ્ઠહન્તી’’તિ આદિપ્પભેદો **સમુટ્ઠાનવારો**, ‘‘મેથુનં ધમ્મં પટિસેવન્તસ્સ આપત્તિયો ચતુન્નં અધિકરણાનં કતમં અધિકરણ’’ન્તિ આદિપ્પભેદો **અધિકરણવારો**, ‘‘મેથુનં ધમ્મં પટિસેવન્તસ્સ આપત્તિયો સત્તન્નં સમથાનં કતિહિ સમથેહિ સમ્મન્તી’’તિ આદિપ્પભેદો **સમથવારો**, તદનન્તરો **સમુચ્ચયવારો** ચાતિ ઇમે સત્ત વારા ઉત્તાનત્થા એવ.

**૧૮૮**. તતો પરં ‘‘મેથુનં ધમ્મં પટિસેવનપચ્ચયા પારાજિકં કત્થ પઞ્ઞત્ત’’ન્તિઆદિના નયેન પુન પચ્ચયવસેન એકો **પઞ્ઞત્તિવારો**, તસ્સ વસેન પુરિમસદિસા એવ કતાપત્તિવારાદયો સત્ત વારાતિ એવં અપરેપિ અટ્ઠ વારા વુત્તા, તેપિ ઉત્તાનત્થા એવ. ઇતિ ઇમે અટ્ઠ, પુરિમા અટ્ઠાતિ મહાવિભઙ્ગે સોળસ વારા દસ્સિતા. તતો પરં તેનેવ નયેન ભિક્ખુનિવિભઙ્ગેપિ સોળસ વારા આગતાતિ એવમિમે ઉભતોવિભઙ્ગે દ્વત્તિંસ વારા પાળિનયેનેવ વેદિતબ્બા. ન હેત્થ કિઞ્ચિ પુબ્બે અવિનિચ્છિતં નામ અત્થિ.

મહાવિભઙ્ગે ચ ભિક્ખુનિવિભઙ્ગે ચ

સોળસમહાવારવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

## સમુટ્ઠાનસીસવણ્ણના

**૨૫૭**. તદનન્તરાય પન સમુટ્ઠાનકથાય **અનત્તા ઇતિ નિચ્છયા**તિ અનત્તા ઇતિ નિચ્છિતા. **સભાગધમ્માન**ન્તિ અનિચ્ચાકારાદીહિ સભાગાનં સઙ્ખતધમ્માનં. **નામમત્તં ન નાયતી**તિ નામમત્તમ્પિ ન પઞ્ઞાયતિ. **દુક્ખહાનિ**ન્તિ દુક્ખઘાતનં. **ખન્ધકા યા ચ માતિકા**તિ ખન્ધકા યા ચ માતિકાતિ અત્થો. અયમેવ વા પાઠો. **સમુટ્ઠાનં નિયતો કત**ન્તિ સમુટ્ઠાનં નિયતોકતં નિયતકતં; નિયતસમુટ્ઠાનન્તિ અત્થો. એતેન ભૂતારોચનચોરિવુટ્ઠાપનઅનનુઞ્ઞાતસિક્ખાપદત્તયસ્સ સઙ્ગહો પચ્ચેતબ્બો. એતાનેવ હિ તીણિ સિક્ખાપદાનિ નિયતસમુટ્ઠાનાનિ, અઞ્ઞેહિ સદ્ધિં અસમ્ભિન્નસમુટ્ઠાનાનિ.

**સમ્ભેદં નિદાનઞ્ચઞ્ઞ**ન્તિ અઞ્ઞમ્પિ સમ્ભેદઞ્ચ નિદાનઞ્ચ. તત્થ સમ્ભેદવચનેન સમુટ્ઠાનસમ્ભેદસ્સ ગહણં પચ્ચેતબ્બં, તાનિ હિ તીણિ સિક્ખાપદાનિ ઠપેત્વા સેસાનિ સમ્ભિન્નસમુટ્ઠાનાનિ. નિદાનવચનેન સિક્ખાપદાનં પઞ્ઞત્તિદેસસઙ્ખાતં નિદાનં પચ્ચેતબ્બં. **સુત્તે દિસ્સન્તિ ઉપરી**તિ સિક્ખાપદાનં સમુટ્ઠાનનિયમો સમ્ભેદો નિદાનન્તિ ઇમાનિ તીણિ સુત્તમ્હિ એવ દિસ્સન્તિ; પઞ્ઞાયન્તીતિ અત્થો. તત્થ ''એકેન સમુટ્ઠાનેન સમુટ્ઠાતિ, કાયતો ચ ચિત્તતો ચા''તિઆદિમ્હિ તાવ પુરિમનયે સમુટ્ઠાનનિયમો ચ સમ્ભેદો ચ દિસ્સન્તિ. ઇતરં પન નિદાનં નામ –

''વેસાલિયા રાજગહે, સાવત્થિયા ચ આળવી;
કોસમ્બિયા ચ સક્કેસુ, ભગ્ગેસુ ચેવ પઞ્ઞત્તા''તિ.

એવં ઉપરિ દિસ્સતિ, પરતો આગતે સુત્તે દિસ્સતીતિ વેદિતબ્બં.

''**વિભઙ્ગે દ્વીસૂ**''તિ ગાથાય અયમત્થો – યં સિક્ખાપદં દ્વીસુ વિભઙ્ગેસુ પઞ્ઞત્તં ઉપોસથદિવસે ભિક્ખૂ ચ ભિક્ખુનિયો ચ ઉદ્દિસન્તિ, તસ્સ યથાઞાયં સમુટ્ઠાનં પવક્ખામિ, તં મે સુણાથાતિ.

**સઞ્ચરિત્તાનુભાસનઞ્ચા**તિ સઞ્ચરિત્તઞ્ચ સમનુભાસનઞ્ચ. **અતિરેકઞ્ચ ચીવર**ન્તિ અતિરેકચીવરં ; કથિનન્તિ અત્થો. **લોમાનિ પદસોધમ્મો**તિ એળકલોમાનિ ચ પદસોધમ્મો ચ. **ભૂતં સંવિધાનેન ચા**તિ ભૂતારોચનઞ્ચ સંવિદહિત્વા અદ્ધાનપ્પટિપજ્જનઞ્ચ. **થેય્યદેસના ચોરિં ચા**તિ થેય્યસત્થો ચ છત્તપાણિસ્સ અગિલાનસ્સ ધમ્મદેસના ચ ચોરિવુટ્ઠાપનઞ્ચ. **અનનુઞ્ઞાતાય તેરસા**તિ માતાપિતુસામિકેહિ અનનુઞ્ઞાતાય સદ્ધિં ઇમાનિ તેરસ સમુટ્ઠાનાનિ હોન્તિ. **સદિસા ઇધ દિસ્સરે**તિ ઇધ ઉભતોવિભઙ્ગે એતેસુ તેરસસુ સમુટ્ઠાનસીસેસુ એકેકસ્મિં અઞ્ઞાનિપિ સદિસાનિ સમુટ્ઠાનાનિ દિસ્સન્તિ.

### પઠમપારાજિકસમુટ્ઠાનવણ્ણના

**૨૫૮**. ઇદાનિ તાનિ દસ્સેતું ''**મેથુનં સુક્કસંસગ્ગો**''તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **મેથુન**ન્તિ ઇદં તાવ પઠમપારાજિકં નામ એકં સમુટ્ઠાનસીસં, સેસાનિ તેન સદિસાનિ. તત્થ **સુક્કસંસગ્ગો**તિ સુક્કવિસ્સટ્ઠિ ચેવ કાયસંસગ્ગો ચ. **અનિયતા પઠમિકા**તિ પઠમં અનિયતસિક્ખાપદં. **પુબ્બૂપપરિપાચિતા**તિ ''જાનં પુબ્બૂપગતં ભિક્ખુ''ન્તિ સિક્ખાપદઞ્ચ ભિક્ખુનિપરિપાચિતપિણ્ડપાતસિક્ખાપદઞ્ચ. **રહો ભિક્ખુનિયા સહા**તિ ભિક્ખુનિયા સદ્ધિં રહો નિસજ્જસિક્ખાપદઞ્ચ.

**સભોજને રહો દ્વે ચા**તિ સભોજને કુલે અનુપખજ્જનિસજ્જસિક્ખાપદઞ્ચ દ્વે રહોનિસજ્જસિક્ખાપદાનિ ચ. **અઙ્ગુલિ ઉદકે હસન્તિ** અઙ્ગુલિપતોદકઞ્ચ ઉદકે હસધમ્મસિક્ખાપદઞ્ચ. **પહારે ઉગ્ગિરે ચેવા**તિ પહારદાનસિક્ખાપદઞ્ચ તલસત્તિકઉગ્ગિરણસિક્ખાપદઞ્ચ. **તેપઞ્ઞાસા ચ સેખિયા**તિ પરિમણ્ડલનિવાસનાદીનિ ખુદ્દકવણ્ણનાવસાને વુત્તાનિ તેપઞ્ઞાસ સેખિયસિક્ખાપદાનિ ચ.

**અધક્ખગામાવસ્સુતા**તિ ભિક્ખુનીનં અધક્ખકસિક્ખાપદઞ્ચ ગામન્તરગમનં અવસ્સુતા અવસ્સુતસ્સ હત્થતો ખાદનીયભોજનીયગ્ગહણસિક્ખાપદઞ્ચ. **તલમટ્ઠઞ્ચ સુદ્ધિકા**તિ તલઘાતકં જતુમટ્ઠં ઉદકસુદ્ધિકાદિયનઞ્ચ. **વસ્સંવુટ્ઠા ચ ઓવાદન્તિ** વસ્સંવુટ્ઠા છપ્પઞ્ચયોજનાનિ સિક્ખાપદઞ્ચ ઓવાદાય અગમનસિક્ખાપદઞ્ચ. **નાનુબન્ધે પવત્તિનિન્તિ** યા પન ભિક્ખુની વુટ્ઠાપિતં પવત્તિનિં દ્વે વસ્સાનિ નાનુબન્ધેય્યાતિ વુત્તસિક્ખાપદં.

**ઇમે સિક્ખા**તિ ઇમા સિક્ખાયો; લિઙ્ગવિપરિયાયો કતો. **કાયમાનસિકા કતા**તિ કાયચિત્તસમુટ્ઠાના કતા.

### દુતિયપારાજિકસમુટ્ઠાનવણ્ણના

૨૫૯. **અદિન્નન્તિ** ઇદં તાવ અદિન્નાદાનન્તિ વા દુતિયપારાજિકન્તિ વા એકં સમુટ્ઠાનસીસં, સેસાનિ તેન સદિસાનિ. તત્થ **વિગ્ગહુત્તરી**તિ મનુસ્સવિગ્ગહઉત્તરિમનુસ્સધમ્મસિક્ખાપદાનિ. **દુટ્ઠુલ્લા અત્તકામિનન્તિ** દુટ્ઠુલ્લવાચાઅત્તકામપારિચરિયસિક્ખાપદાનિ. **અમૂલા અઞ્ઞભાગિયા**તિ દ્વે દુટ્ઠદોસસિક્ખાપદાનિ. **અનિયતા દુતિયિકા**તિ દુતિયં અનિયતસિક્ખાપદં.

**અચ્છિન્દે પરિણામને**તિ સામં ચીવરં દત્વા અચ્છિન્દનઞ્ચ સઙ્ઘિકલાભસ્સ અત્તનો પરિણામનઞ્ચ. **મુસા ઓમસપેસુણા**તિ મુસાવાદો ચ ઓમસવાદો ચ ભિક્ખુપેસુઞ્ઞઞ્ચ. **દુટ્ઠુલ્લા પથવીખણે**તિ દુટ્ઠુલ્લાપત્તિઆરોચનઞ્ચ પથવીખણઞ્ચ. **ભૂતં અઞ્ઞાય ઉજ્ઝાપે**તિ ભૂતગામઅઞ્ઞવાદકઉજ્ઝાપનકસિક્ખાપદાનિ.

**નિક્કડ્ઢનં સિઞ્ચનઞ્ચા**તિ વિહારતો નિક્કડ્ઢનઞ્ચ ઉદકેન તિણાદિસિઞ્ચનઞ્ચ. **આમિસહેતુ ભુત્તાવી**તિ ''આમિસહેતુ ભિક્ખુનિયો ઓવદન્તી''તિ સિક્ખાપદઞ્ચ, ભુત્તાવિં અનતિરિત્તેન ખાદનીયાદિના પવારણાસિક્ખાપદઞ્ચ. **એહિ અનાદરિ ભિંસા**તિ ''એહાવુસો ગામં વા''તિ સિક્ખાપદઞ્ચ, અનાદરિયઞ્ચ ભિક્ખુભિંસાપનકઞ્ચ. **અપનિધે ચ જીવિતન્તિ** પત્તાદીનં અપનિધાનસિક્ખાપદઞ્ચ, સઞ્ચિચ્ચ પાણં જીવિતાવોરોપનઞ્ચ.

**જાનં સપ્પાણકં કમ્મન્તિ** જાનં સપ્પાણકઉદકસિક્ખાપદઞ્ચ પુનકમ્માય ઉક્કોટનઞ્ચ. **ઊનસંવાસનાસના**તિ ઊનવીસતિવસ્સસિક્ખાપદઞ્ચ ઉક્ખિત્તકેન સદ્ધિં સંવાસસિક્ખાપદઞ્ચ નાસિતકસામણેરસમ્ભોગસિક્ખાપદઞ્ચ. **સહધમ્મિકં વિલેખા**તિ સહધમ્મિકં વુચ્ચમાનસિક્ખાપદઞ્ચ, વિલેખાય સંવત્તન્તીતિ આગતસિક્ખાપદઞ્ચ. **મોહો અમૂલકેન ચા**તિ મોહનકે પાચિત્તિયસિક્ખાપદઞ્ચ, અમૂલકેન સઙ્ઘાદિસેસેન અનુદ્ધંસનસિક્ખાપદઞ્ચ.

**કુક્કુચ્ચં ધમ્મિકં ચીવરં દત્વા**તિ કુક્કુચ્ચઉપદહનઞ્ચ, ધમ્મિકાનં કમ્માનં છન્દં દત્વા ખીયનઞ્ચ, ચીવરં દત્વા ખીયનઞ્ચ. **પરિણામેય્ય પુગ્ગલે**તિ સઙ્ઘિકં લાભં પુગ્ગલસ્સ પરિણામનસિક્ખાપદં. **કિં તે અકાલં અચ્છિન્દે**તિ ''કિં તે અય્યે એસો પુરિસપુગ્ગલો કરિસ્સતી''તિ આગતસિક્ખાપદઞ્ચ, ''અકાલચીવરં કાલચીવર''ન્તિ અધિટ્ઠહિત્વા ભાજનસિક્ખાપદઞ્ચ, ભિક્ખુનિયા સદ્ધિં ચીવરં પરિવત્તેત્વા અચ્છિન્દનસિક્ખાપદઞ્ચ. **દુગ્ગહી નિરયેન ચા**તિ દુગ્ગહિતેન દુપ્પધારિતેન પરં ઉજ્ઝાપનસિક્ખાપદઞ્ચ, નિરયેન વા બ્રહ્મચરિયેન વા અભિસપનસિક્ખાપદઞ્ચ.

**ગણં વિભઙ્ગં દુબ્બલન્તિ** ''ગણસ્સ ચીવરલાભં અન્તરાયં કરેય્યા''તિ ચ ''ધમ્મિકં ચીવરવિભઙ્ગં પટિબાહેય્યા''તિ ચ ''દુબ્બલચીવરપચ્ચાસાય ચીવરકાલસમયં અતિક્કામેય્યા''તિ ચ વુત્તસિક્ખાપદાનિ. **કથિના ફાસુ પસ્સયન્તિ** ''ધમ્મિકં કથિનુદ્ધારં પટિબાહેય્ય, ભિક્ખુનિયા સઞ્ચિચ્ચ અફાસું કરેય્ય, ભિક્ખુનિયા ઉપસ્સયં દત્વા કુપિતા અનત્તમના નિક્કડ્ઢેય્ય વા''તિ વુત્તસિક્ખાપદાનિ. **અક્કોસચણ્ડી મચ્છરી**તિ ''ભિક્ખું અક્કોસેય્ય વા પરિભાસેય્ય વા, ચણ્ડિકતા ગણં પરિભાસેય્ય, કુલે મચ્છરિની અસ્સા''તિ વુત્તસિક્ખાપદાનિ. **ગબ્ભિનિઞ્ચ પાયન્તિયા**તિ ''ગબ્ભિનિં વુટ્ઠાપેય્ય, પાયન્તિં વુટ્ઠાપેય્યા''તિ વુત્તસિક્ખાપદાનિ.

**દ્વેવસ્સં સિક્ખા સઙ્ઘેના**તિ ''દ્વે વસ્સાનિ છસુ ધમ્મેસુ અસિક્ખિતસિક્ખં સિક્ખમાનં વુટ્ઠાપેય્ય, સિક્ખિતસિક્ખં સિક્ખમાનં સઙ્ઘેન અસમ્મતં વુટ્ઠાપેય્યા''તિ વુત્તસિક્ખાપદાનિ. **તયો ચેવ ગિહીગતા**તિ ઊનદ્વાદસવસ્સં ગિહિગતં, પરિપુણ્ણદ્વાદસવસ્સં ગિહિગતં ''દ્વે વસ્સાનિ છસુ ધમ્મેસુ અસિક્ખિતસિક્ખં દ્વે વસ્સાનિ સિક્ખિતસિક્ખં સઙ્ઘેન અસમ્મત''ન્તિ વુત્તસિક્ખાપદાનિ. **કુમારિભૂતા તિસ્સો**તિ ''ઊનવીસતિવસ્સં કુમારિભૂત''ન્તિઆદિના નયેન વુત્તા તિસ્સો. **ઊનદ્વાદસસમ્મતા**તિ ''ઊનદ્વાદસવસ્સા વુટ્ઠાપેય્ય, પરિપુણ્ણદ્વાદસવસ્સા સઙ્ઘેન અસમ્મતા વુટ્ઠાપેય્યા''તિ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં.

**અલં તાવ સોકાવાસન્તિ** ''અલં તાવ તે અય્યે વુટ્ઠાપિતેના''તિ ચ, ''ચણ્ડિં સોકાવાસં સિક્ખમાનં વુટ્ઠાપેય્યા''તિ ચ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં. **છન્દા અનુવસ્સા ચ દ્વે**તિ ''પારિવાસિકછન્દદાનેન સિક્ખમાનં વુટ્ઠાપેય્ય, અનુવસ્સં વુટ્ઠાપેય્ય, એકં વસ્સં દ્વે વુટ્ઠાપેય્યા''તિ વુત્તસિક્ખાપદત્તયં. **સમુટ્ઠાના તિકા કતા**તિ તિકસમુટ્ઠાના કતા.

**સઞ્ચરિત્તસમુટ્ઠાનવણ્ણના**

૨૬૦. **સઞ્ચરી કુટિ વિહારો**તિ સઞ્ચરિત્તં સઞ્ઞાચિકાય કુટિકરણં મહલ્લકવિહારકરણઞ્ચ. **ધોવનઞ્ચ પટિગ્ગહો**તિ અઞ્ઞાતિકાય ભિક્ખુનિયા પુરાણચીવરધોવાપનઞ્ચ ચીવરપટિગ્ગહણઞ્ચ. **વિઞ્ઞત્તુત્તરિ અભિહટ્ઠુન્તિ** અઞ્ઞાતકં ગહપતિં ચીવરવિઞ્ઞાપનં તતુત્તરિસાદિયનસિક્ખાપદઞ્ચ. **ઉભિન્નં દૂતકેન ચા**તિ ''ચીવરચેતાપન્નં ઉપક્ખટં હોતી''તિ આગતસિક્ખાપદદ્વયઞ્ચ દૂતેન ચીવરચેતાપન્નપહિતસિક્ખાપદઞ્ચ.

**કોસિયા સુદ્ધદ્વેભાગા, છબ્બસ્સાનિ નિસીદનન્તિ** ''કોસિયમિસ્સકં સન્થત''ન્તિઆદીનિ પઞ્ચ સિક્ખાપદાનિ. **રિઞ્ચન્તિ રૂપિકા ચેવા**તિ વિભઙ્ગે ''રિઞ્ચન્તિ ઉદ્દેસ''ન્તિ આગતં એળકલોમધોવાપનં રૂપિયપ્પટિગ્ગહણસિક્ખાપદઞ્ચ. **ઉભો નાનપ્પકારકા**તિ રૂપિયસંવોહારકયવિક્કયસિક્ખાપદદ્વયં.

**ઊનબન્ધનવસ્સિકા**તિ ઊનપઞ્ચબન્ધનપત્તસિક્ખાપદઞ્ચ વસ્સિકસાટિકસિક્ખાપદઞ્ચ. **સુત્તં વિકપ્પનેન ચા**તિ સુત્તં વિઞ્ઞાપેત્વા ચીવરવાયાપનઞ્ચ તન્તવાયે ઉપસઙ્કમિત્વા ચીવરે વિકપ્પાપજ્જનઞ્ચ. **દ્વારદાનસિબ્બાનિ ચા**તિ યાવ દ્વારકોસા અગ્ગળટ્ઠપનાય, ''અઞ્ઞાતિકાય ભિક્ખુનિયા ચીવરં દદેય્ય, ચીવરં સિબ્બેય્યા''તિ વુત્તસિક્ખાપદત્તયં. **પૂવપચ્ચયજોતિ ચા**તિ પૂવેહિ વા મન્થેહિ વા અભિહટ્ઠું પવારણાસિક્ખાપદં ચાતુમાસપચ્ચયપ્પવારણાજોતિસમાદહનસિક્ખાપદાનિ ચ.

**રતનં સૂચિ મઞ્ચો ચ, તૂલં નિસીદનકણ્ડુ ચ, વસ્સિકા ચ સુગતેના**તિ રતનસિક્ખાપદઞ્ચેવ સૂચિઘરસિક્ખાપદાદીનિ ચ સત્ત સિક્ખાપદાનિ. **વિઞ્ઞત્તિ અઞ્ઞં ચેતાપના, દ્વે સઙ્ઘિકા મહાજનિકા, દ્વે પુગ્ગલલહુકા ગરૂ**તિ ''યા પન ભિક્ખુની અઞ્ઞં વિઞ્ઞાપેત્વા અઞ્ઞં વિઞ્ઞાપેય્યા''તિઆદીનિ નવ સિક્ખાપદાનિ. **દ્વે વિઘાસા**

**સાટિકા ચા**તિ ‘‘ઉચ્ચારં વા પસ્સાવં વા સઙ્કારં વા વિઘાસં વા તિરોકુટ્ટે વા તિરોપાકારે વા છડ્ડેય્ય વા છડ્ડાપેય્ય વા, હરિતે છડ્ડેય્ય વા છડ્ડાપેય્ય વા’’તિ એવં વુત્તાનિ દ્વે વિઘાસસિક્ખાપદાનિ ચ ઉદકસાટિકાસિક્ખાપદઞ્ચ. **સમણચીવરેન ચા**તિ ‘‘સમણચીવરં દદેય્યા’’તિ ઇદમેતં સન્ધાય વુત્તં.

### સમનુભાસનાસમુટ્ઠાનવણ્ણના

૨૬૧. **ભેદાનુવત્તદુબ્બચદૂસદુટ્ઠુલ્લદિટ્ઠિ ચા**તિ સઙ્ઘભેદાનુવત્તકદુબ્બચકુલદૂસકદુટ્ઠુલ્લપ્પટિચ્છાદનદિટ્ઠિઅપ્પટિનિસ્સજ્જનસિક્ખાપદાનિ. **છન્દં ઉજ્જગ્ઘિકા દ્વે ચા**તિ છન્દં અદત્વા ગમનસિક્ખાપદં ઉજ્જગ્ઘિકાય અન્તરઘરે ગમનનિસીદનસિક્ખાપદદ્વયઞ્ચ. **દ્વે ચ સદ્દા**તિ ‘‘અપ્પસદ્દો અન્તરઘરે ગમિસ્સામિ, નિસીદિસ્સામી’’તિ સિક્ખાપદદ્વયઞ્ચ. **ન બ્યાહરે**તિ ‘‘ન સકબળેન મુખેન બ્યાહરિસ્સામી’’તિ સિક્ખાપદં.

**છમા નીચાસને ઠાનં, પચ્છતો ઉપ્પથેન ચા**તિ છમાયં નિસીદિત્વા, નીચે આસને નિસીદિત્વા; ઠિતેન નિસિન્નસ્સ, પચ્છતો ગચ્છન્તેન પુરતો ગચ્છન્તસ્સ, ઉપ્પથેન ગચ્છન્તેન પથેન ગચ્છન્તસ્સ ધમ્મદેસનાસિક્ખાપદાનિ. **વજ્જાનુવત્તિગહણા**તિ વજ્જપ્પટિચ્છાદનઉક્ખિત્તાનુવત્તકહત્થગ્ગહણાદિસઙ્ખાતાનિ તીણિ પારાજિકાનિ. **ઓસારે પચ્ચાચિક્ખના**તિ ‘‘અનપલોકેત્વા કારકસઙ્ઘં અનઞ્ઞાય ગણસ્સ છન્દં ઓસારેય્યા’’તિ ચ ‘‘બુદ્ધં પચ્ચક્ખામી’’તિ ચ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં.

**કિસ્મિં સંસટ્ઠા દ્વે વધી**તિ ‘‘કિસ્મિઞ્ચિદેવ અધિકરણે પચ્ચાકતા’’તિ ચ ‘‘ભિક્ખુનિયો પનેવ સંસટ્ઠા વિહરન્તી’’તિ ચ ‘‘યા પન ભિક્ખુની એવં વદેય્ય સંસટ્ઠાવ અય્યે તુમ્હે વિહરથા’’તિ ચ ‘‘અત્તાનં વધિત્વા વધિત્વા રોદેય્યા’’તિ ચ વુત્તસિક્ખાપદાનિ. **વિસિબ્બે દુક્ખિતાય ચા**તિ ‘‘ભિક્ખુનિયા ચીવરં વિસિબ્બેત્વા વા વિસિબ્બાપેત્વા વા’’તિ ચ ‘‘દુક્ખિતં સહજીવિનિ’’ન્તિ ચ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં. **પુન સંસટ્ઠા ન વૂપસમે**તિ ‘‘સંસટ્ઠા વિહરેય્ય ગહપતિના વા ગહપતિપુત્તેન વા’’તિ એવં પુન વુત્તસંસટ્ઠસિક્ખાપદઞ્ચ ‘‘એહય્યે, ઇમં અધિકરણં વૂપસમેહી’’તિ વુચ્ચમાના, ‘‘સાધૂ’’તિ પટિસ્સુણિત્વા ‘‘સા પચ્છા અનન્તરાયિકિની નેવ વૂપસમ્મેય્યા’’તિ વુત્તસિક્ખાપદઞ્ચ. **આરામઞ્ચ પવારણા**તિ ‘‘જાનં સભિક્ખુકં આરામં અનાપુચ્છા પવિસેય્યા’’તિ ચ ‘‘ઉભતોસઙ્ઘે તીહિ ઠાનેહિ ન પવારેય્યા’’તિ ચ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં.

**અન્વદ્ધં સહજીવિનિં દ્વે**તિ ‘‘અન્વદ્ધમાસં ભિક્ખુનિયા ભિક્ખુસઙ્ઘતો દ્વે ધમ્મા પચ્ચાસીસિતબ્બા’’તિ વુત્તસિક્ખાપદઞ્ચ, ‘‘સહજીવિનિં વુટ્ઠાપેત્વા દ્વે વસ્સાનિ નેવ અનુગ્ગણ્હેય્ય, સહજીવિનિં વુટ્ઠાપેત્વા નેવ વૂપકાસેય્યા’’તિ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયઞ્ચ. **ચીવરં અનુબન્ધના**તિ ‘‘સચે મે ત્વં, અય્યે, ચીવરં દસ્સસિ, એવાહં તં વુટ્ઠાપેસ્સામી’’તિ ચ ‘‘સચે મં ત્વં, અય્યે, દ્વે વસ્સાનિ અનુબન્ધિસ્સસિ, એવાહં તં વુટ્ઠાપેસ્સામી’’તિ ચ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં.

### કથિનસમુટ્ઠાનવણ્ણના

૨૬૨. **ઉબ્ભતં કથિનં તીણી**તિ ‘‘નિટ્ઠિતચીવરસ્મિં ભિક્ખુના ઉબ્ભતસ્મિં કથિને’’તિ વુત્તાનિ આદિતોવ તીણિ સિક્ખાપદાનિ. **પઠમં પત્તભેસજ્જ**ન્તિ ‘‘દસાહપરમં અતિરેકપત્તો’’તિ વુત્તં પઠમપત્તસિક્ખાપદઞ્ચ ‘‘પટિસાયનીયાનિ ભેસજ્જાની’’તિ વુત્તસિક્ખાપદઞ્ચ. **અચ્ચેકઞ્ચાપિ સાસઙ્ક**ન્તિ અચ્ચેકચીવરસિક્ખાપદઞ્ચ

તદનન્તરમેવ સાસઙ્કસિક્ખાપદઞ્ચ. **પક્કમન્તેન વા દુવે**તિ ''તં પક્કમન્તો નેવ ઉદ્ધરેય્યા''તિ ભૂતગામવગ્ગે વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં.

**ઉપસ્સયં પરમ્પરા**તિ ''ભિક્ખુનુપસ્સયં ગન્ત્વા ભિક્ખુનિયો ઓવદેય્યા''તિ ચ ''પરમ્પરભોજને પાચિત્તિય''ન્તિ ચ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં. **અનતિરિત્તં નિમન્તના**તિ ''અનતિરિત્તં ખાદનીયં વા ભોજનીયં વા''તિ ચ ''નિમન્તિતો સભત્તો સમાનો''તિ ચ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં. **વિકપ્પં રઞ્ઞો વિકાલે**તિ ''સામં ચીવરં વિકપ્પેત્વા''તિ ચ ''રઞ્ઞો ખત્તિયસ્સા''તિ ચ ''વિકાલે ગામં પવિસેય્યા''તિ ચ વુત્તસિક્ખાપદત્તયં. **વોસાસારઞ્ઞકેન ચા**તિ ''વોસાસમાનરૂપા ઠિતા''તિ ચ ''તથારૂપેસુ આરઞ્ઞકેસુ સેનાસનેસુ પુબ્બે અપ્પટિસંવિદિત''ન્તિ ચ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં.

**ઉસ્સયા સન્નિચયઞ્ચા**તિ ''ઉસ્સયવાદિકા''તિ ચ ''પત્તસન્નિચયં કરેય્યા''તિ ચ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં. **પુરે પચ્છા વિકાલે ચા**તિ ''યા પન ભિક્ખુની પુરેભત્તં કુલાનિ ઉપસઙ્કમિત્વા''તિ ચ, ''પચ્છાભત્તં કુલાનિ ઉપસઙ્કમિત્વા''તિ ચ, ''વિકાલે કુલાનિ ઉપસઙ્કમિત્વા''તિ ચ વુત્તસિક્ખાપદત્તયં. **પઞ્ચાહિકા સઙ્કમની**તિ ''પઞ્ચાહિકા સઙ્ઘાટિચારં અતિક્કમેય્યા''તિ ચ ''ચીવરસઙ્કમનીયં ધારેય્યા''તિ ચ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં. **દ્વેપિ આવસથેન ચા**તિ ''આવસથચીવરં અનિસ્સજ્જિત્વા પરિભુઞ્જેય્ય, આવસથં અનિસ્સજ્જિત્વા ચારિકં પક્કમેય્યા''તિ ચ એવં આવસથેન સદ્ધિં વુત્તસિક્ખાપદાનિ ચ દ્વે.

**પસાખે આસને ચેવા**તિ ''પસાખે જાતં ગણ્ડં વા''તિ ચ ''ભિક્ખુસ્સ પુરતો અનાપુચ્છા આસને નિસીદેય્યા''તિ ચ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં.

### એળકલોમસમુટ્ઠાનવણ્ણના

**૨૬૩. એળકલોમા દ્વે સેય્યા**તિ એળકલોમસિક્ખાપદઞ્ચેવ દ્વે ચ સહસેય્યસિક્ખાપદાનિ. **આહચ્ચ પિણ્ડભોજન**ન્તિ આહચ્ચપાદકસિક્ખાપદઞ્ચ આવસથપિણ્ડભોજનસિક્ખાપદઞ્ચ. **ગણવિકાલસન્નિધી**તિ ગણભોજનવિકાલભોજનસન્નિધિકારકસિક્ખાપદત્તયં . **દન્તપોનેન ચેલકા**તિ દન્તપોનસિક્ખાપદઞ્ચ અચેલકસિક્ખાપદઞ્ચ. **ઉય્યુત્તં સેનં ઉય્યોધી**તિ ''ઉય્યુત્તં સેનં દસ્સનાય ગચ્છેય્ય, સેનાય વસેય્ય, ઉય્યોધિકં વા... પે॰... અનીકદસ્સનં વા ગચ્છેય્યા''તિ વુત્તસિક્ખાપદત્તયં. **સુરા ઓરેન ન્હાયના**તિ સુરાપાનસિક્ખાપદઞ્ચ ઓરેનદ્ધમાસનહાનસિક્ખાપદઞ્ચ. **દુબ્બણ્ણે દ્વે દેસનિકા**તિ ''તિણ્ણં દુબ્બણ્ણકરણાન''ન્તિ વુત્તસિક્ખાપદઞ્ચ વુત્તાવસેસપાટિદેસનીયદ્વયઞ્ચ. **લસુણુપતિટ્ઠે નચ્ચના**તિ લસુણસિક્ખાપદં, ''ભિક્ખુસ્સ ભુઞ્જન્તસ્સ પાનીયેન વા વિધૂપનેન વા ઉપતિટ્ઠેય્યા''તિ વુત્તસિક્ખાપદં, ''નચ્ચં વા ગીતં વા વાદિતં વા દસ્સનાય ગચ્છેય્યા''તિ વુત્તસિક્ખાપદઞ્ચ. ઇતો પરં પાળિં વિરજ્જિત્વા લિખન્તિ. યથા પન અત્થં વણ્ણયિસ્સામ; એવમેત્થ અનુક્કમો વેદિતબ્બો.

**ન્હાનમત્થરણં સેય્યા**તિ ''નગ્ગા નહાયેય્ય, એકત્થરણપાવુરણા તુવટ્ટેય્યું, એકમઞ્ચે તુવટ્ટેય્યુ''ન્તિ વુત્તસિક્ખાપદત્તયં. **અન્તોરટ્ઠે તથા બહી**તિ ''અન્તોરટ્ઠે સાસઙ્કસમ્મતે, તિરોરટ્ઠે સાસઙ્કસમ્મતે''તિ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં. **અન્તોવસ્સં ચિત્તાગાર**ન્તિ ''અન્તોવસ્સં ચારિકં પક્કમેય્ય, રાજાગારં વા ચિત્તાગારં વા...પે॰... પોક્ખરણિં વા દસ્સનાય ગચ્છેય્યા''તિ ચ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં. **આસન્દિં સુત્તકન્તના**તિ ''આસન્દિં વા પલ્લઙ્કં વા પરિભુઞ્જેય્ય, સુત્તં કન્તેય્યા''તિ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં.

**વેય્યાવચ્ચં સહત્થા ચા**તિ ''ગિહિવેય્યાવચ્ચં કરેય્ય, અગારિકસ્સ વા પરિબ્બાજકસ્સ વા પરિબ્બાજિકાય વા સહત્થા ખાદનીયં વા ભોજનીયં વા દદેય્યા''તિ વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં. **અભિક્ખુકાવાસેન ચા**તિ ''અભિક્ખુકે આવાસે વસ્સં વસેય્યા''તિ ઇદમેતં સન્ધાય વુત્તં. **છત્તં યાનઞ્ચ સઙ્ઘાણિ**ન્તિ ''છત્તુપાહનં ધારેય્ય, યાનેન યાયેય્ય, સઙ્ઘાણિં ધારેય્યા''તિ વુત્તસિક્ખાપદત્તયં. **અલઙ્કારગન્ધવાસિત**ન્તિ ''ઇત્થાલઙ્કારં ધારેય્ય, ગન્ધચુણ્ણકેન નહાયેય્ય, વાસિતકેન પિઞ્ઞાકેન નહાયેય્યા''તિ વુત્તસિક્ખાપદત્તયં. **ભિક્ખુની**તિઆદિના ''ભિક્ખુનિયા ઉમ્મદ્દાપેય્યા''તિઆદીનિ ચત્તારિ સિક્ખાપદાનિ વુત્તાનિ. **અસઙ્કચ્ચિકા આપત્તી**તિ ''અસઙ્કચ્ચિકા ગામં પવિસેય્ય પાચિત્તિય''ન્તિ એવં વુત્તઆપત્તિ ચ. **ચત્તારીસા ચતુત્તરી**તિ એતાનિ સબ્બાનિપિ ચતુચત્તાલીસ સિક્ખાપદાનિ વુત્તાનિ.

**કાયેન ન વાચાચિત્તેન, કાયચિત્તેન ન વાચતો**તિ કાયેન ચેવ કાયચિત્તેન ચ સમુટ્ઠહન્તિ; ન વાચાચિત્તેન ન વાચતોતિ અત્થો. **દ્વિસમુટ્ઠાનિકા સબ્બે, સમા એળકલોમિકા**તિ ઇદં ઉત્તાનત્થમેવ.

### પદસોધમ્મસમુટ્ઠાનવણ્ણના

૨૬૪. **પદઞ્ઞત્ર અસમ્મતા**તિ ''પદસો ધમ્મં, માતુગામસ્સ ઉત્તરિછપ્પઞ્ચવાચાહિ ધમ્મં દેસેય્ય, અઞ્ઞત્ર વિઞ્ઞુના પુરિસવિગ્ગહેન, અસમ્મતો ભિક્ખુનિયો ઓવદેય્યા''તિ વુત્તસિક્ખાપદત્તયં. **તથા અત્થઙ્ગતેન ચા**તિ ''અત્થઙ્ગતે સૂરિયે ઓવદેય્યા''તિ ઇદમેતં સન્ધાય વુત્તં. **તિરચ્છાનવિજ્જા દ્વે**તિ ''તિરચ્છાનવિજ્જં પરિયાપુણેય્ય, વાચેય્યા''તિ એવં વુત્તસિક્ખાપદદ્વયં . **અનોકાસો ચ પુચ્છના**તિ ''અનોકાસકતં ભિક્ખું પઞ્હં પુચ્છેય્યા''તિ ઇદમેતં સન્ધાય વુત્તં.

### અદ્ધાનસમુટ્ઠાનવણ્ણના

૨૬૫. **અદ્ધાનનાવં પણીત**ન્તિ ''ભિક્ખુનિયા સદ્ધિં સંવિધાય એકદ્ધાનમગ્ગં પટિપજ્જેય્ય, એકં નાવં અભિરુહેય્ય, પણીતભોજનાનિ અગિલાનો અત્તનો અત્થાય વિઞ્ઞાપેત્વા ભુઞ્જેય્યા''તિ વુત્તસિક્ખાપદત્તયં. **માતુગામેન સંહરે**તિ માતુગામેન સદ્ધિં સંવિધાય ગમનઞ્ચ ''સમ્બાધે લોમં સંહરાપેય્યા''તિ વુત્તસિક્ખાપદઞ્ચ. **ધઞ્ઞં નિમન્તિતા ચેવા**તિ ''ધઞ્ઞં વિઞ્ઞાપેત્વા વા''તિ ચ ''નિમન્તિતા વા પવારિતા વા ખાદનીયં વા ભોજનીયં વા ખાદેય્ય વા ભુઞ્જેય્ય વા''તિ વુત્તસિક્ખાપદઞ્ચ. **અટ્ઠ ચા**તિ ભિક્ખુનીનં વુત્તા અટ્ઠ પાટિદેસનીયા વા.

### થેય્યસત્થસમુટ્ઠાનવણ્ણના

૨૬૬. **થેય્યસત્થં ઉપસ્સુતી**તિ થેય્યસત્થેન સદ્ધિં સંવિધાય એકદ્ધાનમગ્ગગમનઞ્ચ ઉપસ્સુતિતિટ્ઠનઞ્ચ. **સૂપવિઞ્ઞાપનેન ચા**તિ ઇદં સૂપોદનવિઞ્ઞત્તિં સન્ધાય વુત્તં. **રત્તિછન્નઞ્ચ ઓકાસ**ન્તિ ''રત્તન્ધકારે અપ્પદીપે, પટિચ્છન્ને ઓકાસે, અજ્ઝોકાસે પુરિસેન સદ્ધિ''ન્તિ એવં વુત્તસિક્ખાપદત્તયં. **બ્યૂહેન સત્તમા**તિ ઇદં તદનન્તરમેવ ''રથિકાય વા બ્યૂહે વા સિઙ્ઘાટકે વા પુરિસેન સદ્ધિ''ન્તિ આગતસિક્ખાપદં સન્ધાય વુત્તં.

### ધમ્મદેસનાસમુટ્ઠાનવણ્ણના

૨૬૭. ધમ્મદેસનાસમુટ્ઠાનાનિ એકાદસ ઉત્તાનાનેવ. એવં તાવ સમ્ભિન્નસમુટ્ઠાનં વેદિતબ્બં. નિયતસમુટ્ઠાનં પન તિવિધં, તં એકેકસ્સેવ સિક્ખાપદસ્સ હોતિ, તં વિસુંયેવ દસ્સેતું ''**ભૂતં કાયેન જાયતી**''તિઆદિ વુત્તં, તં

ઉત્તાનમેવ. **નેત્તિધમ્માનુલોમિક**ન્તિ વિનયપાળિધમ્મસ્સ અનુલોમન્તિ.

સમુટ્ઠાનસીસવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

# અન્તરપેય્યાલં

## કતિપુચ્છાવારવણ્ણના

**૨૭૧**. ઇદાનિ આપત્તિઆદિકોટ્ઠાસેસુ કોસલ્લજનનત્થં ‘‘કતિ આપત્તિયો’’તિઆદિના નયેન માતિકં ઠપેત્વા નિદ્દેસપ્પટિનિદ્દેસવસેન વિભઙ્ગો વુત્તો.

તત્થ **કતિ આપત્તિયો**તિ માતિકાય ચ વિભઙ્ગે ચ આગતાપત્તિપુચ્છા. એસ નયો દુતિયપદેપિ. કેવલઞ્હેત્થ આપત્તિયો એવ રાસિવસેન **ખન્ધા**તિ વુત્તા. **વિનીતવત્થૂની**તિ તાસં આપત્તીનં **વિનયપુચ્છા**; ‘‘વિનીતં વિનયો વૂપસમો’’તિ ઇદઞ્હિ અત્થતો એકં, વિનીતાનિયેવ **વિનીતવત્થૂની**તિ અયમેત્થ પદત્થો. ઇદાનિ યેસુ સતિ આપત્તિયો હોન્તિ, અસતિ ન હોન્તિ, તે દસ્સેતું ‘‘**કતિ અગારવા**’’તિ પુચ્છાદ્વયં. વિનીતવત્થૂનીતિ અયં પન તેસં અગારવાનં વિનયપુચ્છા. યસ્મા પન તા આપત્તિયો વિપત્તિં આપત્તા નામ નત્થિ, તસ્મા ‘‘કતિ વિપત્તિયો’’તિ અયં આપત્તીનં વિપત્તિભાવપુચ્છા. **કતિ આપત્તિસમુટ્ઠાનાની**તિ તાસંયેવ આપત્તીનં સમુટ્ઠાનપુચ્છા. **વિવાદમૂલાનિ અનુવાદમૂલાની**તિ ઇમા ‘‘વિવાદાધિકરણં અનુવાદાધિકરણ’’ન્તિ આગતાનં વિવાદાનુવાદાનં મૂલપુચ્છા. **સારણીયા ધમ્મા**તિ વિવાદાનુવાદમૂલાનં અભાવકરધમ્મપુચ્છા. **ભેદકરવત્થૂની**તિ અયં ‘‘ભેદનસંવત્તનિકં વા અધિકરણ’’ન્તિઆદીસુ વુત્તભેદકરણપુચ્છા. **અધિકરણાની**તિ ભેદકરવત્થૂસુ સતિ ઉપ્પજ્જનધમ્મપુચ્છા. **સમથા**તિ તેસંયેવ વૂપસમનધમ્મપુચ્છા. **પઞ્ચ આપત્તિયો**તિ માતિકાય આગતવસેન વુત્તા. **સત્તા**તિ વિભઙ્ગે આગતવસેન.

આરકા એતેહિ રમતીતિ **આરતિ**; ભુસા વા રતિ **આરતિ**. વિના એતેહિ રમતીતિ **વિરતિ** . પચ્ચેકં પચ્ચેકં વિરમતીતિ **પટિવિરતિ**. વેરં મણતિ વિનાસેતીતિ **વેરમણી**. ન એતાય એતે આપત્તિક્ખન્ધા કરીયન્તીતિ **અકિરિયા**. યં એતાય અસતિ આપત્તિક્ખન્ધકરણં ઉપ્પજ્જેય્ય, તસ્સ પટિપક્ખતો **અકરણં**. આપત્તિક્ખન્ધઅજ્ઝાપત્તિયા પટિપક્ખતો **અનજ્ઝાપત્તિ**. વેલનતો **વેલા**; ચલયનતો વિનાસનતોતિ અત્થો . નિય્યાનં સિનોતિ બન્ધતિ નિવારેતીતિ **સેતુ**. આપત્તિક્ખન્ધાનમેતં અધિવચનં. સો સેતુ એતાય પઞ્ઞત્તિયા હઞ્ઞતીતિ **સેતુઘાતો**. સેસવિનીતવત્થુનિદ્દેસેસુપિ એસેવ નયો.

**બુદ્ધે અગારવાદીસુ** યો બુદ્ધે ધરમાને ઉપટ્ઠાનં ન ગચ્છતિ, પરિનિબ્બુતે ચેતિયટ્ઠાનં બોધિટ્ઠાનં ન ગચ્છતિ, ચેતિયં વા બોધિં વા ન વન્દતિ, ચેતિયઙ્ગણે સછત્તો સઉપાહનો ચરતિ, નત્થેતસ્સ બુદ્ધે ગારવોતિ વેદિતબ્બો. યો પન સક્કોન્તોયેવ ધમ્મસ્સવનં ન ગચ્છતિ, સરભઞ્ઞં ન ભણતિ, ધમ્મકથં ન કથેતિ, ધમ્મસ્સવનગ્ગં ભિન્દિત્વા ગચ્છતિ, વિક્ખિત્તો વા અનાદરો વા નિસીદતિ, નત્થેતસ્સ ધમ્મે ગારવો. યો થેરનવમજ્ઝિમેસુ ચિત્તીકારં ન પચ્ચુપટ્ઠાપેતિ, ઉપોસથાગારવિતક્કમાળકાદીસુ કાયપ્પાગબ્ભિયં દસ્સેતિ, યથાવુડ્ઢં ન વન્દતિ, નત્થેતસ્સ સઙ્ઘે ગારવો. તિસ્સો સિક્ખા સમાદાય અસિક્ખમાનોયેવ પન સિક્ખાય અગારવોતિ વેદિતબ્બો. પમાદે ચ સતિવિપ્પવાસે તિટ્ઠમાનોયેવ અપ્પમાદલક્ખણં અબ્રૂહયમાનો અપ્પમાદે અગારવોતિ વેદિતબ્બો. તથા આમિસપ્પટિસન્થારં ધમ્મપ્પટિસન્થારન્તિ ઇમં દુવિધં પટિસન્થારં અકરોન્તોયેવ **પટિસન્થારે અગારવો**તિ વેદિતબ્બો. ગારવનિદ્દેસે વુત્તવિપરિયાયેન અત્થો વેદિતબ્બો.

**૨૭૨**. વિવાદમૂલનિદ્દેસે ‘‘**સત્થરિપિ અગારવો**’’તિઆદીનં બુદ્ધે અગારવાદીસુ વુત્તનયેનેવ અત્થો વેદિતબ્બો. **અપ્પતિસ્સો**તિ અનીચવુત્તિ; ન સત્થારં જેટ્ઠકં કત્વા વિહરતિ. **અજ્ઝત્તં વા**તિ અત્તનો સન્તાને વા અત્તનો પક્ખે

વા; સકાય પરિસાયાતિ અત્થો. **બહિદ્ધા વા**તિ પરસન્તાને વા પરપક્ખે વા. **તત્ર તુમ્હે**તિ તસ્મિં અજ્ઝત્તબહિદ્ધાભેદે સપરસન્તાને વા સપરપરિસાય વા. **પહાનાય વાયમેય્યાથા**તિ મેત્તાભાવનાદીહિ નયેહિ પહાનત્થં વાયમેય્યાથ; મેત્તાભાવનાદિનયેન હિ તં અજ્ઝત્તમ્પિ બહિદ્ધાપિ પહીયતિ. **અનવસ્સવાયા**તિ અપ્પવત્તિભાવાય.

**સન્દિટ્ઠિપરામાસી**તિ સકમેવ દિટ્ઠિં પરામસતિ; યં અત્તના દિટ્ઠિગતં ગહિતં, ઇદમેવ સચ્ચન્તિ ગણ્હાતિ . **આધાનગ્ગાહી**તિ દળ્હગ્ગાહી.

**૨૭૩**. અનુવાદમૂલનિદ્દેસો કિઞ્ચાપિ વિવાદમૂલનિદ્દેસેનેવ સમાનો, અથ ખો અટ્ઠારસ ભેદકરવત્થૂનિ નિસ્સાય વિવદન્તાનં કોધૂપનાહાદયો વિવાદમૂલાનિ. તથા વિવદન્તા પન સીલવિપત્તિઆદીસુ અઞ્ઞતરવિપત્તિં આપજ્જિત્વા ''અસુકો ભિક્ખુ અસુકં નામ વિપત્તિં આપન્નો''તિ વા, ''પારાજિકં આપન્નોસિ, સઙ્ઘાદિસેસં આપન્નોસી''તિ વા અનુવદન્તિ. એવં અનુવદન્તાનં કોધૂપનાહાદયો અનુવાદમૂલાનીતિ અયમેત્થ વિસેસો.

**૨૭૪**. સારણીયધમ્મનિદ્દેસે મેત્તચિત્તેન કતં કાયકમ્મં મેત્તં કાયકમ્મં નામ. **આવિ ચેવ રહો ચા**તિ સમ્મુખા ચ પરમ્મુખા ચ. તત્થ નવકાનં ચીવરકમ્માદીસુ સહાયભાવગમનં સમ્મુખા મેત્તં કાયકમ્મં નામ. થેરાનં પન પાદધોવનબીજનવાતદાનાદિભેદમ્પિ સબ્બં સામીચિકમ્મં સમ્મુખા મેત્તં કાયકમ્મં નામ. ઉભયેહિપિ દુન્નિક્ખિત્તાનં દારુભણ્ડાદીનં તેસુ અવમઞ્ઞં અકત્વા અત્તના દુન્નિક્ખિત્તાનં વિય પટિસામનં પરમ્મુખા મેત્તં કાયકમ્મં નામ. **અયમ્પિ ધમ્મો સારણીયો**તિ અયં મેત્તાકાયકમ્મસઙ્ખાતો ધમ્મો સરિતબ્બો સતિજનકો; યો નં કરોતિ, તં પુગ્ગલં; યેસં કતો હોતિ, તે પસન્નચિત્તા ''અહો સપ્પુરિસો''તિ અનુસ્સરન્તીતિ અધિપ્પાયો. **પિયકરણો**તિ તં પુગ્ગલં સબ્રહ્મચારીનં પિયં કરોતિ. **ગરુકરણો**તિ તં પુગ્ગલં સબ્રહ્મચારીનં ગરું કરોતિ. **સઙ્ગહાયા**તિઆદીસુ સબ્રહ્મચારીહિ સઙ્ગહેતબ્બભાવાય. તેહિ સદ્ધિં અવિવાદાય સમગ્ગભાવાય એકીભાવાય ચ સંવત્તતિ.

**મેત્તં વચીકમ્મ**ન્તિઆદીસુ દેવત્થેરો તિસ્સત્થેરોતિ એવં પગ્ગય્હ વચનં સમ્મુખા મેત્તં વચીકમ્મં નામ. વિહારે અસન્તે પન તં પટિપુચ્છન્તસ્સ ''કુહિં અમ્હાકં દેવત્થેરો, કુહિં અમ્હાકં તિસ્સત્થેરો, કદા નુ ખો આગમિસ્સતી''તિ એવં મમાયનવચનં પરમ્મુખા મેત્તં વચીકમ્મં નામ. મેત્તાસિનેહસિનિદ્ધાનિ પન નયનાનિ ઉમ્મીલેત્વા પસન્નેન મુખેન ઓલોકનં સમ્મુખા મેત્તં મનોકમ્મં નામ. ''દેવત્થેરો તિસ્સત્થેરો અરોગો હોતુ, અપ્પાબાધો''તિ સમન્નાહરણં પરમ્મુખા મેત્તં મનોકમ્મં નામ.

**અપ્પટિવિભત્તભોગી**તિ નેવ આમિસં પટિવિભજિત્વા ભુઞ્જતિ, ન પુગ્ગલં. યો હિ ''એત્તકં પરેસં દસ્સામિ, એત્તકં અત્તના ભુઞ્જિસ્સામિ, એત્તકં વા અસુકસ્સ ચ અસુકસ્સ ચ દસ્સામિ, એત્તકં અત્તના ભુઞ્જિસ્સામી''તિ વિભજિત્વા ભુઞ્જતિ, અયં પટિવિભત્તભોગી નામ. અયં પન એવં અકત્વા આભતં પિણ્ડપાતં થેરાસનતો પટ્ઠાય દત્વા ગહિતાવસેસં ભુઞ્જતિ. ''સીલવન્તેહી''તિ વચનતો દુસ્સીલસ્સ અદાતુમ્પિ વટ્ટતિ, સારણીયધમ્મપૂરકેન પન સબ્બેસં દાતબ્બમેવાતિ વુત્તં. ગિલાન-ગિલાનુપટ્ઠાક-આગન્તુક-ગમિકચીવરકમ્માદિપસુતાનં વિચેય્ય દાતુમ્પિ વટ્ટતિ. ન હિ એતે વિચિનિત્વા દેન્તેન પુગ્ગલવિભાગો કતો હોતિ, ઈદિસાનઞ્હિ કિચ્છલાભત્તા વિસેસો કાતબ્બોયેવાતિ અયં કરોતિ.

**અખણ્ડાની**તિઆદીસુ યસ્સ સત્તસુ આપત્તિક્ખન્ધેસુ આદિમ્હિ વા અન્તે વા સિક્ખાપદં ભિન્નં હોતિ, તસ્સ સીલં પરિયન્તે છિન્નસાટકો વિય ખણ્ડં નામ. યસ્સ પન વેમજ્ઝે ભિન્નં, તસ્સ મજ્ઝે છિદ્દસાટકો વિય છિદ્દં નામ હોતિ. યસ્સ પટિપાટિયા દ્વે તીણિ ભિન્નાનિ, તસ્સ પિટ્ઠિયં વા કુચ્છિયં વા ઉટ્ઠિતેન વિસભાગવણ્ણેન કાળરત્તાદીનં

અઞ્ઞતરસરીરવણ્ણા ગાવી વિય સબલં નામ હોતિ. યસ્સ અન્તરન્તરા ભિન્નાનિ, તસ્સ અન્તરન્તરા વિસભાગવણ્ણબિન્દુવિચિત્રા ગાવી વિય કમ્માસં નામ હોતિ. યસ્સ પન સબ્બેન સબ્બં અભિન્નાનિ સીલાનિ, તસ્સ તાનિ સીલાનિ અખણ્ડાનિ અચ્છિદ્દાનિ અસબલાનિ અકમ્માસાનિ નામ હોન્તિ. તાનિ પનેતાનિ ભુજિસ્સભાવકરણતો **ભુજિસ્સાનિ**. વિઞ્ઞૂહિ પસત્થત્તા **વિઞ્ઞુપ્પસત્થાનિ**. તણ્હાદિટ્ઠીહિ અપરામટ્ઠત્તા **અપરામટ્ઠાનિ**. ઉપચારસમાધિં અપ્પનાસમાધિં વા સંવત્તયન્તીતિ **સમાધિસંવત્તનિકાની**તિ વુચ્ચન્તિ. **સીલસામઞ્ઞગતો વિહરતી**તિ તેસુ તેસુ દિસાભાગેસુ વિહરન્તેહિ કલ્યાણસીલેહિ ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં સમાનભાવૂપગતસીલો વિહરતિ.

**યાયં દિટ્ઠી**તિ મગ્ગસમ્પયુત્તા સમ્માદિટ્ઠિ. **અરિયા**તિ નિદ્દોસા. નિય્યાતીતિ **નિય્યાનિકા**. **તક્કરસ્સા**તિ યો તથાકારી હોતિ, તસ્સ. **દુક્ખક્ખયાયા**તિ સબ્બદુક્ખસ્સ ખયત્થં. સેસં યાવ સમથભેદપરિયોસાના ઉત્તાનત્થમેવ.

કતિપુચ્છાવારવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

# ખન્ધકપુચ્છાવારો

## પુચ્છાવિસ્સજ્જનાવણ્ણના

**૩૨૦. ઉપસમ્પદં પુચ્છિસ્સ**ન્તિ ઉપસમ્પદક્ખન્ધકં પુચ્છિસ્સં. **સનિદાનં સનિદ્દેસ**ન્તિ નિદાનેન ચ નિદ્દેસેન ચ સદ્ધિં પુચ્છિસ્સામિ. **સમુક્કટ્ઠપદાનં કતિ આપત્તિયો**તિ યાનિ તત્થ સમુક્કટ્ઠાનિ ઉત્તમાનિ પદાનિ વુત્તાનિ, તેસં સમુક્કટ્ઠપદાનં ઉત્તમપદાનં સઙ્ખેપતો કતિ આપત્તિયો હોન્તીતિ. યેન યેન હિ પદેન યા યા આપત્તિ પઞ્ઞત્તા, સા સા તસ્સ તસ્સ પદસ્સ આપત્તીતિ વુચ્ચતિ. તેન વુત્તં ''સમુક્કટ્ઠપદાનં કતિ આપત્તિયો''તિ. **દ્વે આપત્તિયો**તિ ઊનવીસતિવસ્સં ઉપસમ્પાદેન્તસ્સ પાચિત્તિયં, સેસેસુ સબ્બપદેસુ દુક્કટં.

**તિસ્સો**તિ ''નસ્સન્તેતે વિનસ્સન્તેતે, કો તેહિ અત્થો''તિ ભેદપુરેક્ખારાનં ઉપોસથકરણે થુલ્લચ્ચયં, ઉક્ખિત્તકેન સદ્ધિં ઉપોસથકરણે પાચિત્તિયં, સેસેસુ દુક્કટન્તિ એવં ઉપોસથક્ખન્ધકે તિસ્સો આપત્તિયો. **એકા**તિ વસ્સૂપનાયિકક્ખન્ધકે એકા દુક્કટાપત્તિયેવ.

**તિસ્સો**તિ ભેદપુરેક્ખારસ્સ પવારયતો થુલ્લચ્ચયં, ઉક્ખિત્તકેન સદ્ધિં પાચિત્તિયં, સેસેસુ દુક્કટન્તિ એવં પવારણાક્ખન્ધકેપિ તિસ્સો આપત્તિયો.

**તિસ્સો**તિ વચ્છતરિં ઉગ્ગહેત્વા મારેન્તાનં પાચિત્તિયં, રત્તેન ચિત્તેન અઙ્ગજાતછુપને થુલ્લચ્ચયં, સેસેસુ દુક્કટન્તિ એવં ચમ્મસંયુત્તેપિ તિસ્સો આપત્તિયો. ભેસજ્જક્ખન્ધકેપિ સમન્તા દ્વઙ્ગુલે થુલ્લચ્ચયં, ભોજ્જયાગુયા પાચિત્તિયં, સેસેસુ દુક્કટન્તિ એવં તિસ્સો આપત્તિયો.

**કથિનં** કેવલં પઞ્ઞત્તિમેવ, નત્થિ તત્થ આપત્તિ. **ચીવરસંયુત્તે** કુસચીરવાકચીરેસુ થુલ્લચ્ચયં, અતિરેકચીવરે નિસ્સગ્ગિયં, સેસેસુ દુક્કટન્તિ ઇમા તિસ્સો આપત્તિયો.

**ચમ્પેય્યકે** એકા દુક્કટાપત્તિયેવ. કોસમ્બક-કમ્મક્ખન્ધક-પારિવાસિકસમુચ્ચયક્ખન્ધકેસુપિ એકા દુક્કટાપત્તિયેવ.

**સમથક્ખન્ધકે** છન્દદાયકો ખિય્યતિ, ખિય્યનકં પાચિત્તિયં, સેસેસુ દુક્કટન્તિ ઇમા દ્વે આપત્તિયો. **ખુદ્દકવત્થુકે** અત્તનો અઙ્ગજાતં છિન્દતિ, થુલ્લચ્ચયં, રોમટ્ઠે પાચિત્તિયં, સેસેસુ દુક્કટન્તિ ઇમા તિસ્સો આપત્તિયો. **સેનાસનક્ખન્ધકે** ગરુભણ્ડવિસ્સજ્જને થુલ્લચ્ચયં, સઙ્ઘિકા વિહારા નિક્કડ્ઢને પાચિત્તિયં, સેસેસુ દુક્કટન્તિ ઇમા તિસ્સો આપત્તિયો.

**સઙ્ઘભેદે**ભેદકાનુવત્તકાનં થુલ્લચ્ચયં, ગણભોજને પાચિત્તિયન્તિ ઇમા દ્વે આપત્તિયો. **સમાચારં પુચ્છિસ્સ**ન્તિ વુત્તે વત્તક્ખન્ધકે એકા દુક્કટાપત્તિયેવ. સા સબ્બવત્તેસુ અનાદરિયેન હોતિ. તથા **પાતિમોક્ખટ્ઠપને**. **ભિક્ખુનિક્ખન્ધકે** અપ્પવારણાય પાચિત્તિયં, સેસેસુ દુક્કટન્તિ દ્વે આપત્તિયો. પઞ્ચસતિકસત્તસતિકેસુ કેવલં ધમ્મો સઙ્ગહં આરોપિતો, નત્થિ તત્થ આપત્તીતિ.

ખન્ધકપુચ્છાવારવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

# એકુત્તરિકનયો

### એકકવારવણ્ણના

૩૨૧. **આપત્તિકરા ધમ્મા જાનિતબ્બા**તિઆદિમ્હિ એકુત્તરિકનયે આપત્તિકરા ધમ્મા નામ છ આપત્તિસમુટ્ઠાનાનિ. એતેસઞ્હિ વસેન પુગ્ગલો આપત્તિં આપજ્જતિ, તસ્મા ''આપત્તિકરા''તિ વુત્તા. **અનાપત્તિકરા** નામ સત્ત સમથા. **આપત્તિ જાનિતબ્બા**તિ તસ્મિં તસ્મિં સિક્ખાપદે ચ વિભઙ્ગે ચ વુત્તા આપત્તિ જાનિતબ્બા. **અનાપત્તી**તિ ''અનાપત્તિ ભિક્ખુ અસાદિયન્તસ્સા''તિઆદિના નયેન અનાપત્તિ જાનિતબ્બા. **લહુકા**તિ લહુકેન વિનયકમ્મેન વિસુજ્ઝનતો પઞ્ચવિધા આપત્તિ. **ગરુકા**તિ ગરુકેન વિનયકમ્મેન વિસુજ્ઝનતો સઙ્ઘાદિસેસા આપત્તિ. કેનચિ આકારેન અનાપત્તિભાવં ઉપનેતું અસક્કુણેય્યતો પારાજિકાપત્તિ ચ. **સાવસેસા**તિ ઠપેત્વા પારાજિકં સેસા. **અનવસેસા**તિ પારાજિકાપત્તિ. દ્વે આપત્તિક્ખન્ધા **દુટ્ઠુલ્લા**; અવસેસા **અદુટ્ઠુલ્લા**. **સપ્પટિકમ્મદુકં** સાવસેસદુકસદિસં. **દેસનાગામિનિદુકં** લહુકદુકસઙ્ગહિતં.

**અન્તરાયિકા**તિ સત્તપિ આપત્તિયો સઞ્ચિચ્ચ વીતિક્કન્તા સગ્ગન્તરાયઞ્ચેવ મોક્ખન્તરાયઞ્ચ કરોન્તીતિ અન્તરાયિકા. અજાનન્તેન વીતિક્કન્તા પન પણ્ણત્તિવજ્જાપત્તિ નેવ સગ્ગન્તરાયં ન મોક્ખન્તરાયં કરોતીતિ **અનન્તરાયિકા**. અન્તરાયિકં આપન્નસ્સાપિ દેસનાગામિનિં દેસેત્વા વુટ્ઠાનગામિનિતો વુટ્ઠાય સુદ્ધિપત્તસ્સ સામણેરભૂમિયં ઠિતસ્સ ચ અવારિતો સગ્ગમોક્ખમગ્ગોતિ. **સાવજ્જપઞ્ઞત્તી**તિ લોકવજ્જા. **અનવજ્જપઞ્ઞત્તી**તિ પણ્ણત્તિવજ્જા. **કિરિયતો સમુટ્ઠિતા** નામ યં કરોન્તો આપજ્જતિ પારાજિકાપત્તિ વિય. **અકિરિયતો**તિ યં અકરોન્તો આપજ્જતિ, ચીવરઅનધિટ્ઠાનાપત્તિ વિય. **કિરિયાકિરિયતો**તિ યં કરોન્તો ચ અકરોન્તો ચ આપજ્જતિ, કુટિકારાપત્તિ વિય.

**પુબ્બાપત્તી**તિ પઠમં આપન્નાપત્તિ. **અપરાપત્તી**તિ પારિવાસિકાદીહિ પચ્છા આપન્નાપત્તિ. **પુબ્બાપત્તીનં અન્તરાપત્તિ** નામ મૂલવિસુદ્ધિયા અન્તરાપત્તિ. **અપરાપત્તીનં અન્તરાપત્તિ** નામ અગ્ઘવિસુદ્ધિયા અન્તરાપત્તિ. કુરુન્દિયં પન ''**પુબ્બાપત્તિ** નામ પઠમં આપન્ના. **અપરાપત્તિ** નામ માનત્તારહકાલે આપન્ના. **પુબ્બાપત્તીનં અન્તરાપત્તિ** નામ પરિવાસે આપન્ના. **અપરાપત્તીનં અન્તરાપત્તિ** નામ માનત્તચારે આપન્ના''તિ વુત્તં. ઇદમ્પિ એકેન પરિયાયેન યુજ્જતિ.

**દેસિતા ગણનૂપગા** નામ યા ધુરનિક્ખેપં કત્વા પુન ન આપજ્જિસ્સામીતિ દેસિતા હોતિ. **અગણનૂપગા** નામ યા ધુરનિક્ખેપં અકત્વા સઉસ્સાહેનેવ ચિત્તેન અપરિસુદ્ધેન દેસિતા હોતિ. અયઞ્હિ દેસિતાપિ દેસિતગણનં ન ઉપેતિ. અટ્ઠમે વત્થુસ્મિં ભિક્ખુનિયા પારાજિકમેવ હોતિ. **પઞ્ઞત્તિ જાનિતબ્બા**તિઆદીસુ નવસુ પદેસુ પઠમપારાજિકપુચ્છાય વુત્તનયેનેવ વિનિચ્છયો વેદિતબ્બો.

**થુલ્લવજ્જા**તિ થુલ્લદોસે પઞ્ઞત્તા ગરુકાપત્તિ. **અથુલ્લવજ્જા**તિ લહુકાપત્તિ. **ગિહિપટિસંયુત્તા**તિ સુધમ્મત્થેરસ્સ આપત્તિ, યા ચ ધમ્મિકસ્સ પટિસ્સવસ્સ અસચ્ચાપને આપત્તિ, અવસેસા **ન ગિહિપટિસંયુત્તા**. પઞ્ચાનન્તરિયકમ્માપત્તિ **નિયતા**, સેસા **અનિયતા**. **આદિકરો**તિ સુદિન્નત્થેરાદિ આદિકમ્મિકો. **અનાદિકરો**તિ મક્કટિસમણાદિ અનુપઞ્ઞત્તિકારકો. **અધિચ્ચાપત્તિકો** નામ યો કદાચિ કરહચિ આપત્તિં આપજ્જતિ. **અભિણ્હાપત્તિકો** નામ યો નિચ્ચં આપજ્જતિ.

**ચોદકો** નામ યો વત્થુના વા આપત્તિયા વા પરં ચોદેતિ. યો પન એવં ચોદિતો અયં **ચુદિતકો** નામ. પઞ્ચદસસુ ધમ્મેસુ અપ્પતિટ્ઠહિત્વા અભૂતેન વત્થુના ચોદેન્તો **અધમ્મચોદકો** નામ, તેન તથા ચોદિતો **અધમ્મચુદિતકો** નામ. વિપરિયાયેન **ધમ્મચોદકચુદિતકા** વેદિતબ્બા. મિચ્છત્તનિયતેહિ વા સમ્મત્તનિયતેહિ વા ધમ્મેહિ સમન્નાગતો **નિયતો**, વિપરીતો **અનિયતો**.

સાવકા **ભબ્બાપત્તિકા** નામ, બુદ્ધા ચ પચ્ચેકબુદ્ધા ચ **અભબ્બાપત્તિકા** નામ. ઉક્ખેપનીયકમ્મકતો **ઉક્ખિત્તકો** નામ, અવસેસચતુબ્બિધતજ્જનીયાદિકમ્મકતો **અનુક્ખિત્તકો** નામ. અયઞ્હિ ઉપોસથં વા પવારણં વા ધમ્મપરિભોગં વા આમિસપરિભોગં વા ન કોપેતિ. ''મેત્તિયં ભિક્ખુનિં નાસેથ, દૂસકો નાસેતબ્બો, કણ્ટકો સમણુદ્દેસો નાસેતબ્બો''તિ એવં લિઙ્ગદણ્ડકમ્મ-સંવાસનાસનાહિ નાસિતબ્બો **નાસિતકો** નામ. સેસા સબ્બે **અનાસિતકા**. યેન સદ્ધિં ઉપોસથાદિકો સંવાસો અત્થિ, અયં **સમાનસંવાસકો**, ઇતરો **નાનાસંવાસકો** . સો કમ્મનાનાસંવાસકો લદ્ધિનાનાસંવાસકોતિ દુવિધો હોતિ. **ઠપનં જાનિતબ્બન્તિ** ''એકં ભિક્ખવે અધમ્મિકં પાતિમોક્ખટ્ઠપન''ન્તિઆદિના નયેન વુત્તં પાતિમોક્ખટ્ઠપનં જાનિતબ્બન્તિ અત્થો.

એકકવારવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

**દુકવારવણ્ણના**

**૩૨૨.** દુકેસુ સચિત્તકા આપત્તિ **સઞ્ઞાવિમોક્ખા**, અચિત્તકા **નોસઞ્ઞાવિમોક્ખા**. **લદ્ધસમાપત્તિકસ્સ આપત્તિ** નામ ભૂતારોચનાપત્તિ, **અલદ્ધસમાપત્તિકસ્સ આપત્તિ** નામ અભૂતારોચનાપત્તિ. **સદ્ધમ્મપટિસઞ્ઞુત્તા** નામ પદસોધમ્માદિકા, **અસદ્ધમ્મપટિસઞ્ઞુત્તા** નામ દુટ્ઠુલ્લવાચાપત્તિ. **સપરિક્ખારપટિસઞ્ઞુત્તા** નામ નિસ્સગ્ગિયવત્થુનો અનિસ્સજ્જિત્વા પરિભોગે, પત્તચીવરાનં નિદહને, કિલિટ્ઠચીવરાનં અધોવને, મલગ્ગહિતપત્તસ્સ અપચનેતિ એવં અયુત્તપરિભોગે આપત્તિ. **પરપરિક્ખારપટિસઞ્ઞુત્તા** નામ સઙ્ઘિકમઞ્ચપીઠાદીનં અજ્ઝોકાસે સન્થરણઅનાપુચ્છાગમનાદીસુ આપજ્જિતબ્બા આપત્તિ. **સપુગ્ગલપટિસઞ્ઞુત્તા** નામ ''મુદુપિટ્ઠિકસ્સ લમ્બિસ્સ ઊરુના અઙ્ગજાતં પીળેન્તસ્સા''તિઆદિના નયેન વુત્તાપત્તિ. **પરપુગ્ગલપટિસઞ્ઞુત્તા** નામ મેથુનધમ્મકાયસંસગ્ગપહારદાનાદીસુ વુત્તાપત્તિ, ''સિખરણીસી''તિ **સચ્ચં ભણન્તો ગરુકં** આપજ્જતિ, ''સમ્પજાનમુસાવાદે પાચિત્તિય''ન્તિ **મુસા ભણન્તો લહુકં**. અભૂતારોચને **મુસા ભણન્તો ગરુકં**. ભૂતારોચને **સચ્ચં ભણન્તો લહુકં**.

''સઙ્ઘકમ્મં વગ્ગં કરિસ્સામી''તિ અન્તોસીમાય એકમન્તે નિસીદન્તો **ભૂમિગતો આપજ્જતિ** નામ. સચે પન અઙ્ગુલિમત્તમ્પિ આકાસે તિટ્ઠેય્ય, ન આપજ્જેય્ય, તેન વુત્તં ''નો વેહાસગતો''તિ. વેહાસકુટિયા આહચ્ચપાદકં મઞ્ચં વા પીઠં વા અભિનિસીદન્તો **વેહાસગતો આપજ્જતિ** નામ. સચે પન તં ભૂમિયં પઞ્ઞાપેત્વા નિપજ્જેય્ય ન આપજ્જેય્ય, તેન વુત્તં – ''નો ભૂમિગતો''તિ. ગમિયો ગમિયવત્તં અપૂરેત્વા ગચ્છન્તો **નિક્ખમન્તો આપજ્જતિ નામ, નો પવિસન્તો**. આગન્તુકો આગન્તુકવત્તં અપૂરેત્વા સછત્તુપાહનો પવિસન્તો **પવિસન્તો આપજ્જતિ નામ, નો નિક્ખમન્તો**.

**આદિયન્તો આપજ્જતિ** નામ ભિક્ખુની અતિગમ્ભીરં ઉદકસુદ્ધિકં આદિયમાના; દુબ્બણ્ણકરણં અનાદિયિત્વા ચીવરં પરિભુઞ્જન્તો પન **અનાદિયન્તો આપજ્જતિ** નામ. મૂગબ્બતાદીનિ તિત્થિયવત્તાનિ સમાદિયન્તો **સમાદિયન્તો આપજ્જતિ** નામ. પારિવાસિકાદયો પન તજ્જનીયાદિકમ્મકતા વા અત્તનો વત્તં અસમાદિયન્તા

આપજ્જન્તિ, તે સન્ધાય વુત્તં ''અત્થાપત્તિ ન સમાદિયન્તો આપજ્જતી''તિ. અઞ્ઞાતિકાય ભિક્ખુનિયા ચીવરં સિબ્બન્તો વેજ્જકમ્મભણ્ડાગારિકકમ્મચિત્તકમ્માદીનિ વા કરોન્તો **કરોન્તો આપજ્જતિ** નામ. ઉપજ્ઝાયવત્તાદીનિ અકરોન્તો **અકરોન્તો આપજ્જતિ** નામ. અઞ્ઞાતિકાય ભિક્ખુનિયા ચીવરં દદમાનો **દેન્તો આપજ્જતિ** નામ. સદ્ધિવિહારિકઅન્તેવાસિકાનં ચીવરાદીનિ અદેન્તો **અદેન્તો આપજ્જતિ** નામ. અઞ્ઞાતિકાય ભિક્ખુનિયા ચીવરં ગણ્હન્તો **પટિગ્ગણ્હન્તો આપજ્જતિ** નામ. ''ન ભિક્ખવે ઓવાદો ન ગહેતબ્બો''તિ વચનતો ઓવાદં અગણ્હન્તો **ન પટિગ્ગણ્હન્તો આપજ્જતિ** નામ.

નિસ્સગ્ગિયવત્થું અનિસ્સજ્જિત્વા પરિભુઞ્જન્તો **પરિભોગેન આપજ્જતિ** નામ. પઞ્ચાહિકં સઙ્ઘાટિચારં અતિક્કામયમાના **અપરિભોગેન આપજ્જતિ** નામ. સહગારસેય્યં **રત્તિં આપજ્જતિ નામ, નો દિવા**, દ્વારં અસંવરિત્વા પટિસલ્લીયન્તો **દિવા આપજ્જતિ, નો રત્તિં**. એકરત્તછારત્તસત્તાહદસાહમાસાતિક્કમેસુ વુત્તઆપત્તિં આપજ્જન્તો **અરુણુગ્ગે આપજ્જતિ** નામ, પવારેત્વા ભુઞ્જન્તો **ન અરુણુગ્ગે આપજ્જતિ** નામ.

ભૂતગામઞ્ચેવ અઙ્ગજાતઞ્ચ છિન્દન્તો **છિન્દન્તો આપજ્જતિ** નામ, કેસે વા નખે વા ન છિન્દન્તો **ન છિન્દન્તો આપજ્જતિ** નામ. આપત્તિં છાદેન્તો **છાદેન્તો આપજ્જતિ** નામ, ''તિણેન વા પણ્ણેન વા પટિચ્છાદેત્વા આગન્તબ્બં, નત્વેવ નગ્ગેન આગન્તબ્બં, યો આગચ્છેય્ય આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ ઇમં પન આપત્તિં **ન છાદેન્તો આપજ્જતિ** નામ. કુસચીરાદીનિ ધારેન્તો **ધારેન્તો આપજ્જતિ** નામ, ''અયં તે ભિક્ખુ પત્તો યાવ ભેદનાય ધારેતબ્બો''તિ ઇમં આપત્તિં **ન ધારેન્તો આપજ્જતિ** નામ.

''**અત્તના વા અત્તાનં નાનાસંવાસકં કરોતી**''તિ એકસીમાયં દ્વીસુ સઙ્ઘેસુ નિસિન્નેસુ એકસ્મિં પક્ખે નિસીદિત્વા પરપક્ખસ્સ લદ્ધિં ગણ્હન્તો યસ્મિં પક્ખે નિસિન્નો તેસં અત્તનાવ અત્તાનં નાનાસંવાસકં કરોતિ નામ. યેસં સન્તિકે નિસિન્નો તેસં ગણપૂરકો હુત્વા કમ્મં કોપેતિ, ઇતરેસં હત્થપાસં અનાગતત્તા. સમાનસંવાસકેપિ એસેવ નયો. યેસઞ્હિ સો લદ્ધિં રોચેતિ, તેસં સમાનસંવાસકો હોતિ, ઇતરેસં નાનાસંવાસકો. **સત્ત આપત્તિયો સત્ત આપત્તિક્ખન્ધા**તિ આપજ્જિતબ્બતો આપત્તિયો, રાસટ્ઠેન ખન્ધાતિ એવં દ્વેયેવ નામાનિ હોન્તીતિ નામવસેન દુકં દસ્સિતં. **કમ્મેન વા સલાકગ્ગાહેન વા**તિ એત્થ ઉદ્દેસો ચેવ કમ્મઞ્ચ એકં, વોહારો ચેવ અનુસ્સાવના ચ સલાકગ્ગાહો ચ એકં, વોહારાનુસ્સાવનસલાકગ્ગાહા પુબ્બભાગા, કમ્મઞ્ચેવ ઉદ્દેસો ચ પમાણં.

**અદ્ધાનહીનો** નામ ઊનવીસતિવસ્સો. **અઙ્ગહીનો** નામ હત્થચ્છિન્નાદિભેદો. **વત્થુવિપન્નો** નામ પણ્ડકો તિરચ્છાનગતો ઉભતોબ્યઞ્જનકો ચ. અવસેસા થેય્યસંવાસકાદયો અટ્ઠ અભબ્બપુગ્ગલા **કરણદુક્કટકા** નામ. દુક્કટકિરિયા દુક્કટકમ્મા, ઇમસ્મિંયેવ અત્તભાવે કતેન અત્તનો કમ્મેન અભબ્બટ્ઠાનં પત્તાતિ અત્થો. **અપરિપૂરો** નામ અપરિપુણ્ણપત્તચીવરો. **નો ચ યાચતિ** નામ ઉપસમ્પદં ન યાચતિ. **અલજ્જિસ્સ ચ બાલસ્સ ચા**તિ અલજ્જી સચેપિ તેપિટકો હોતિ, બાલો ચ સચેપિ સટ્ઠિવસ્સો હોતિ, ઉભોપિ નિસ્સાય ન વત્થબ્બં. **બાલસ્સ ચ લજ્જિસ્સ ચા**તિ એત્થ બાલસ્સ ''ત્વં નિસ્સયં ગણ્હા''તિ આણાયપિ નિસ્સયો દાતબ્બો, લજ્જિસ્સ પન યાચન્તસ્સેવ. **સાતિસાર**ન્તિ સદોસં; યં અજ્ઝાચરન્તો આપત્તિં આપજ્જતિ.

**કાયેન પટિક્કોસના** નામ હત્થવિકારાદીહિ પટિક્કોસના. **કાયેન પટિજાનાતી**તિ હત્થવિકારાદીહિ પટિજાનાતિ. **ઉપઘાતિકા** નામ ઉપઘાતા. **સિક્ખૂપઘાતિકા** નામ સિક્ખૂપઘાતો. **ભોગૂપઘાતિકા** નામ પરિભોગૂપઘાતો, તત્થ તિસ્સો સિક્ખા અસિક્ખતો સિક્ખૂપઘાતિકાતિ વેદિતબ્બા. સઙ્ઘિકં વા પુગ્ગલિકં વા દુપ્પરિભોગં ભુઞ્જતો

ભોગૂપઘાતિકાતિ વેદિતબ્બા. **દ્વે વેનયિકા**તિ દ્વે અત્થા વિનયસિદ્ધા. **પઞ્ઞત્તં** નામ સકલે વિનયપિટકે કપ્પિયાકપ્પિયવસેન પઞ્ઞત્તં. **પઞ્ઞત્તાનુલોમં** નામ ચતૂસુ મહાપદેસેસુ દટ્ઠબ્બં. **સેતુઘાતો**તિ પચ્ચયઘાતો; યેન ચિત્તેન અકપ્પિયં કરેય્ય, તસ્સ ચિત્તસ્સાપિ અનુપ્પાદનન્તિ અત્થો. **મત્તકારિતા**તિ મત્તાય પમાણેન કરણં; પમાણે ઠાનન્તિ અત્થો. **કાયેન આપજ્જતી**તિ કાયદ્વારિકં કાયેન આપજ્જતિ; વચીદ્વારિકં વાચાય. **કાયેન વુટ્ઠાતી**તિ તિણવત્થારકસમથે વિનાપિ દેસનાય કાયેનેવ વુટ્ઠાતિ; દેસેત્વા વુટ્ઠહન્તો પન વાચાય વુટ્ઠાતિ. **અબ્ભન્તરપરિભોગો** નામ અજ્ઝોહરણપરિભોગો. **બાહિરપરિભોગો** નામ સીસમક્ખનાદિ.

**અનાગતં ભારં વહતી**તિ અથેરોવ સમાનો થેરેહિ વહિતબ્બં બીજનગાહધમ્મજ્ઝેસનાદિભારં વહતિ; તં નિત્થરિતું વીરિયં આરભતિ. **આગતં ભારં ન વહતી**તિ થેરો થેરકિચ્ચં ન કરોતિ, ''અનુજાનામિ ભિક્ખવે થેરેન ભિક્ખુના સામં વા ધમ્મં ભાસિતું, પરં વા અજ્ઝેસિતું, અનુજાનામિ ભિક્ખવે થેરાધેય્યં પાતિમોક્ખ''ન્તિ એવમાદિ સબ્બં પરિહાપેતીતિ અત્થો. **ન કુક્કુચ્ચાયિતબ્બં કુક્કુચ્ચાયતી**તિ ન કુક્કુચ્ચાયિતબ્બં કુક્કુચ્ચાયિત્વા કરોતિ. **કુક્કુચ્ચાયિતબ્બં ન કુક્કુચ્ચાયતી**તિ કુક્કુચ્ચાયિતબ્બં ન કુક્કુચ્ચાયિત્વા કરોતિ. એતેસં દ્વિન્નં દિવા ચ રત્તો ચ આસવા વડ્ઢન્તીતિ અત્થો. અનન્તરદુકેપિ વુત્તપટિપક્ખવસેન અત્થો વેદિતબ્બો. સેસં તત્થ તત્થ વુત્તનયત્તા ઉત્તાનમેવાતિ.

દુકવારવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

### તિકવારવણ્ણના

૩૨૩. તિકેસુ **અત્થાપત્તિ તિટ્ઠન્તે ભગવતિ આપજ્જતી**તિ અત્થિ આપત્તિ, યં તિટ્ઠન્તે ભગવતિ આપજ્જતીતિ અત્થો. એસેવ નયો સબ્બત્થ. તત્થ લોહિતુપ્પાદાપત્તિં તિટ્ઠન્તે આપજ્જતિ. ''એતરહિ ખો પનાનન્દ, ભિક્ખૂ અઞ્ઞમઞ્ઞં આવુસોવાદેન સમુદાચરન્તિ, ન વો મમચ્ચયેન એવં સમુદાચરિતબ્બં, નવકેન, આનન્દ, ભિક્ખુના થેરો ભિક્ખૂ 'ભન્તે'તિ વા 'આયસ્મા'તિ વા સમુદાચરિતબ્બો''તિ વચનતો થેરં આવુસોવાદેન સમુદાચરણપચ્ચયા આપત્તિં પરિનિબ્બુતે ભગવતિ આપજ્જતિ, નો તિટ્ઠન્તે. ઇમા દ્વે આપત્તિયો ઠપેત્વા અવસેસા ધરન્તેપિ ભગવતિ આપજ્જતિ, પરિનિબ્બુતેપિ.

પવારેત્વા અનતિરિત્તં ભુઞ્જન્તો આપત્તિં કાલે આપજ્જતિ નો વિકાલે. વિકાલભોજનાપત્તિં પન વિકાલે આપજ્જતિ નો કાલે. અવસેસા કાલે ચેવ આપજ્જતિ વિકાલે ચ. સહગારસેય્યં રત્તિં આપજ્જતિ, દ્વારં અસંવરિત્વા પટિસલ્લીયનં દિવા. સેસા રત્તિઞ્ચેવ દિવા ચ. ''દસવસ્સોમ્હિ અતિરેકદસવસ્સોમ્હી''તિ બાલો અબ્યત્તો પરિસં ઉપટ્ઠાપેન્તો દસવસ્સો આપજ્જતિ નો ઊનદસવસ્સો . ''અહં પણ્ડિતો બ્યત્તો''તિ નવો વા મજ્ઝિમો વા પરિસં ઉપટ્ઠાપેન્તો ઊનદસવસ્સો આપજ્જતિ નો દસવસ્સો. સેસા દસવસ્સો ચેવ આપજ્જતિ ઊનદસવસ્સો ચ. ''પઞ્ચવસ્સોમ્હી''તિ બાલો અબ્યત્તો અનિસ્સાય વસન્તો પઞ્ચવસ્સો આપજ્જતિ. ''અહં પણ્ડિતો બ્યત્તો''તિ નવકો અનિસ્સાય વસન્તો ઊનપઞ્ચવસ્સો આપજ્જતિ. સેસં પઞ્ચવસ્સો ચેવ આપજ્જતિ ઊનપઞ્ચવસ્સો ચ. અનુપસમ્પન્નં પદસોધમ્મં વાચેન્તો, માતુગામસ્સ ધમ્મં દેસેન્તો એવરૂપં આપત્તિં કુસલચિત્તો આપજ્જતિ, પારાજિક-સુક્કવિસ્સટ્ઠિ-કાયસંસગ્ગ-દુટ્ઠુલ્લ-અત્તકામપારિચરિય-દુટ્ઠદોસ-સઙ્ઘભેદપહારદાન-તલસત્તિકાદિભેદં અકુસલચિત્તો આપજ્જતિ, અસઞ્ચિચ્ચ સહગારસેય્યાદિં અબ્યાકતચિત્તો આપજ્જતિ, યં અરહાવ આપજ્જતિ, સબ્બં અબ્યાકતચિત્તોવ આપજ્જતિ, મેથુનધમ્માદિભેદમાપત્તિં સુખવેદનાસમઙ્ગી આપજ્જતિ, દુટ્ઠદોસાદિભેદં

દુક્ખવેદનાસમઙ્ગી, યં સુખવેદનાસમઙ્ગી આપજ્જતિ, તંયેવ મજ્ઝત્તો હુત્વા આપજ્જન્તો અદુક્ખમસુખવેદનાસમઙ્ગી આપજ્જતિ.

**તયો પટિક્ખેપા**તિ બુદ્ધસ્સ ભગવતો તયો પટિક્ખેપા. ચતૂસુ પચ્ચયેસુ મહિચ્છતા અસન્તુટ્ઠિતા કિલેસસલ્લેખનપટિપત્તિયા અગોપાયના, ઇમે હિ તયો ધમ્મા બુદ્ધેન ભગવતા પટિક્ખિત્તા. અપ્પિચ્છતાદયો પન તયો બુદ્ધેન ભગવતા અનુઞ્ઞાતા, તેન વુત્તં ''તયો અનુઞ્ઞાતા''તિ.

''દસવસ્સોમ્હી''તિ પરિસં ઉપટ્ઠાપેન્તો ''પઞ્ચવસ્સોમ્હી''તિ નિસ્સયં અગણ્હન્તો બાલો આપજ્જતિ નો પણ્ડિતો, ઊનદસવસ્સો ''બ્યત્તોમ્હી''તિ બહુસ્સુતત્તા પરિસં ઉપટ્ઠાપેન્તો ઊનપઞ્ચવસ્સો ચ નિસ્સયં અગણ્હન્તો પણ્ડિતો આપજ્જતિ નો બાલો; અવસેસં પણ્ડિતો ચેવ આપજ્જતિ બાલો ચ. વસ્સં અનુપગચ્છન્તો કાળે આપજ્જતિ નો જુણ્હે; મહાપવારણાય અપ્પવારેન્તો જુણ્હે આપજ્જતિ નો કાળે; અવસેસં કાળે ચેવ આપજ્જતિ જુણ્હે ચ. વસ્સૂપગમનં કાળે કપ્પતિ નો જુણ્હે; મહાપવારણાય પવારણા જુણ્હે કપ્પતિ નો કાળે; સેસં અનુઞ્ઞાતકં કાળે ચેવ કપ્પતિ જુણ્હે ચ.

કત્તિકપુણ્ણમાસિયા પચ્છિમે પાટિપદદિવસે વિકપ્પેત્વા ઠપિતં વસ્સિકસાટિકં નિવાસેન્તો હેમન્તે આપજ્જતિ. કુરુન્દિયં પન ''કત્તિકપુણ્ણમદિવસે અપચ્ચુદ્ધરિત્વા હેમન્તે આપજ્જતી''તિ વુત્તં, તમ્પિ સુવુત્તં. ''ચાતુમાસં અધિટ્ઠાતું તતો પરં વિકપ્પેતુ''ન્તિ હિ વુત્તં. અતિરેકમાસે સેસે ગિમ્હાને પરિયેસન્તો અતિરેકડ્ઢમાસે સેસે કત્વા નિવાસેન્તો ચ ગિમ્હે આપજ્જતિ નામ. સતિયા વસ્સિકસાટિકાય નગ્ગો કાયં ઓવસ્સાપેન્તો વસ્સે આપજ્જતિ નામ. પારિસુદ્ધિઉપોસથં વા અધિટ્ઠાનુપોસથં વા કરોન્તો સઙ્ઘો આપજ્જતિ. સુત્તુદ્દેસઞ્ચ અધિટ્ઠાનુપોસથઞ્ચ કરોન્તો ગણો આપજ્જતિ. એકકો સુત્તુદ્દેસં પારિસુદ્ધિઉપોસથઞ્ચ કરોન્તો પુગ્ગલો આપજ્જતિ. પવારણાયપિ એસેવ નયો.

સઙ્ઘુપોસથો ચ સઙ્ઘપવારણા ચ સઙ્ઘસ્સેવ કપ્પતિ. ગણુપોસથો ચ ગણપવારણા ચ ગણસ્સેવ કપ્પતિ. અધિટ્ઠાનુપોસથો ચ અધિટ્ઠાનપવારણા ચ પુગ્ગલસ્સેવ કપ્પતિ. ''પારાજિકં આપન્નોમ્હી''તિઆદીનિ ભણન્તો વત્થું છાદેતિ ન આપત્તિં, ''મેથુનં ધમ્મં પટિસેવિ''ન્તિઆદીનિ ભણન્તો આપત્તિં છાદેતિ નો વત્થું, યો નેવ વત્થું ન આપત્તિં આરોચેતિ, અયં વત્થુઞ્ચેવ છાદેતિ આપત્તિઞ્ચ.

પટિચ્છાદેતીતિ પટિચ્છાદિ. જન્તાઘરમેવ પટિચ્છાદિ **જન્તાઘરપટિચ્છાદિ**. ઇતરાસુપિ એસેવ નયો. દ્વારં પિદહિત્વા અન્તોજન્તાઘરે ઠિતેન પરિકમ્મં કાતું વટ્ટતિ. ઉદકે ઓતિણ્ણેનાપિ એતદેવ વટ્ટતિ. ઉભયત્થ ખાદિતું ભુઞ્જિતું વા ન વટ્ટતિ. વત્થપટિચ્છાદિ સબ્બકપ્પિયતાય પટિચ્છન્નેન સબ્બં કાતું વટ્ટતિ. **વહન્તી**તિ યન્તિ નિય્યન્તિ; નિન્દં વા પટિક્કોસં વા ન લભન્તિ. ચન્દમણ્ડલં અબ્ભામહિકાધૂમરજરાહુવિમુત્તં વિવટંયેવ વિરોચતિ, ન તેસુ અઞ્ઞતરેન પટિચ્છન્નં. તથા સૂરિયમણ્ડલં, ધમ્મવિનયોપિ વિવરિત્વા વિભજિત્વા દેસિયમાનોવ વિરોચતિ નો પટિચ્છન્નો.

અઞ્ઞેન ભેસજ્જેન કરણીયેન અઞ્ઞં વિઞ્ઞાપેન્તો ગિલાનો આપજ્જતિ, ન ભેસજ્જેન કરણીયેન ભેસજ્જં વિઞ્ઞાપેન્તો અગિલાનો આપજ્જતિ, અવસેસં આપત્તિં ગિલાનો ચેવ આપજ્જતિ અગિલાનો ચ.

**અન્તો આપજ્જતિ નો બહી**તિ અનુપખજ્જ સેય્યં કપ્પેન્તો અન્તો આપજ્જતિ નો બહિ, **બહિ આપજ્જતિ નો અન્તો**તિ સઙ્ઘિકં મઞ્ચાદિં અજ્ઝોકાસે સન્થરિત્વા પક્કમન્તો બહિ આપજ્જતિ નો અન્તો, અવસેસં પન **અન્તો ચેવ**

**આપજ્જતિ બહિ ચ. અન્તોસીમાયા**તિ આગન્તુકો આગન્તુકવત્તં અદસ્સેત્વા સછત્તુપાહનો વિહારં પવિસન્તો ઉપચારસીમં ઓક્કન્તમત્તોવ આપજ્જતિ. **બહિસીમાયા**તિ ગમિકો દારુભણ્ડપટિસામનાદિગમિકવત્તં અપૂરેત્વા પક્કમન્તો ઉપચારસીમં અતિક્કન્તમત્તોવ આપજ્જતિ. અવસેસં અન્તોસીમાય ચેવ આપજ્જતિ બહિસીમાય ચ. સતિ વુડ્ઢતરે અનજ્ઝિટ્ઠો ધમ્મં ભાસન્તો સઙ્ઘમજ્ઝે આપજ્જતિ નામ. ગણમજ્ઝેપિ પુગ્ગલસન્તિકેપિ એસેવ નયો. **કાયેન વુટ્ઠાતી**તિ તિણવત્થારકસમથેન વુટ્ઠાતિ. કાયં અચાલેત્વા વાચાય દેસેન્તસ્સ વાચાય વુટ્ઠાતિ. વચીસમ્પયુત્તં કાયકિરિયં કત્વા દેસેન્તસ્સ કાયેન વાચાય વુટ્ઠાતિ નામ. સઙ્ઘમજ્ઝે દેસનાગામિનીપિ વુટ્ઠાનગામિનીપિ વુટ્ઠાતિ. ગણપુગ્ગલમજ્ઝે પન દેસનાગામિનીયેવ વુટ્ઠાતિ.

**આગાળ્હાય ચેતેય્યા**તિ આગાળ્હાય દળ્હભાવાય ચેતેય્ય; તજ્જનીયકમ્માદિકતસ્સ વત્તં ન પૂરયતો ઇચ્છમાનો સઙ્ઘો ઉક્ખેપનીયકમ્મં કરેય્યાતિ અત્થો. **અલજ્જી ચ હોતિ બાલો ચ અપકતત્તો ચા**તિ એત્થ બાલો ''અયં ધમ્માધમ્મં ન જાનાતિ'' અપકતત્તો વા ''આપત્તાનાપત્તિં ન જાનાતી''તિ ન એત્તાવતા કમ્મં કાતબ્બં; બાલભાવમૂલકં પન અપકતત્તભાવમૂલકઞ્ચ આપત્તિં આપન્નસ્સ કમ્મં કાતબ્બન્તિ અત્થો. અધિસીલે સીલવિપન્નો નામ દ્વે આપત્તિક્ખન્ધે આપન્નો; આચારવિપન્નો નામ પઞ્ચ આપત્તિક્ખન્ધે આપન્નો; દિટ્ઠિવિપન્નો નામ અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા સમન્નાગતો. તેસં આપત્તિં અપસ્સન્તાનં અપ્પટિકરોન્તાનં દિટ્ઠિઞ્ચ અનિસ્સજ્જન્તાનંયેવ કમ્મં કાતબ્બં.

કાયિકો દવો નામ પાસકાદીહિ જૂતકીળનાદિભેદો અનાચારો; વાચસિકો દવો નામ મુખાલમ્બરકરણાદિભેદો અનાચારો; કાયિકવાચસિકો નામ નચ્ચનગાયનાદિભેદો દ્વીહિપિ દ્વારેહિ અનાચારો . કાયિકો અનાચારો નામ કાયદ્વારે પઞ્ઞત્તસિક્ખાપદવીતિક્કમો; વાચસિકો અનાચારો નામ વચીદ્વારે પઞ્ઞત્તસિક્ખાપદવીતિક્કમો; કાયિકવાચસિકો નામ દ્વારદ્વયેપિ પઞ્ઞત્તસિક્ખાપદવીતિક્કમો. **કાયિકેન ઉપઘાતિકેના**તિ કાયદ્વારે પઞ્ઞત્તસ્સ સિક્ખાપદસ્સ અસિક્ખનેન, યો હિ તં ન સિક્ખતિ, સો નં ઉપઘાતેતિ, તસ્મા તસ્સ તં અસિક્ખનં ''કાયિકં ઉપઘાતિક''ન્તિ વુચ્ચતિ. સેસપદદ્વયેપિ એસેવ નયો. **કાયિકેન મિચ્છાજીવેના**તિ જઙ્ઘપેસનિકાદિના વા ગણ્ડફાલનાદિના વા વેજ્જકમ્મેન ; **વાચસિકેના**તિ સાસનઉગ્ગહણઆરોચનાદિના; તતિયપદં ઉભયસમ્પયોગવસેન વુત્તં.

**અલં ભિક્ખુ મા ભણ્ડન**ન્તિ અલં ભિક્ખુ મા ભણ્ડનં કરિ, મા કલહં, મા વિવાદં કરીતિ અત્થો. **ન વોહરિતબ્બ**ન્તિ ન કિઞ્ચિ વત્તબ્બં; વદતોપિ હિ તાદિસસ્સ વચનં ન સોતબ્બં મઞ્ઞન્તિ. **ન કિસ્મિઞ્ચિ પચ્ચેકટ્ઠાને**તિ કિસ્મિઞ્ચિ બીજનગ્ગાહાદિકે એકસ્મિમ્પિ જેટ્ઠકટ્ઠાને ન ઠપેતબ્બોતિ અત્થો. **ઓકાસકમ્મં કારેન્તસ્સા**તિ ''કરોતુ આયસ્મા ઓકાસં, અહં તં વત્તુકામો''તિ એવં ઓકાસં કારેન્તસ્સ. **નાલં ઓકાસકમ્મં કાતુ**ન્તિ ''કિં ત્વં કરિસ્સસી''તિ ઓકાસો ન કાતબ્બો. **સવચનીયં નાદાતબ્બ**ન્તિ વચનં ન આદાતબ્બં, વચનમ્પિ ન સોતબ્બં; યત્થ ગહેત્વા ગન્તુકામો હોતિ, ન તત્થ ગન્તબ્બન્તિ અત્થો.

**તીહઙ્ગેહિ સમન્નાગતસ્સ ભિક્ખુનો વિનયો**તિ યં સો જાનાતિ, સો તસ્સ વિનયો નામ હોતિ; સો ન પુચ્છિતબ્બોતિ અત્થો. **અનુયોગો ન દાતબ્બો**તિ ''ઇદં કપ્પતી''તિ પુચ્છન્તસ્સ પુચ્છાય ઓકાસો ન દાતબ્બો, ''અઞ્ઞં પુચ્છા''તિ વત્તબ્બો. ઇતિ સો નેવ પુચ્છિતબ્બો નાસ્સ પુચ્છા સોતબ્બાતિ અત્થો. **વિનયો ન સાકચ્છાતબ્બો**તિ વિનયપઞ્હો ન સાકચ્છિતબ્બો, કપ્પિયાકપ્પિયકથા ન સંસન્દેતબ્બા.

**ઇદમપ્પહાયા**તિ એતં બ્રહ્મચારિપટિઞ્ઞાતાદિકં લદ્ધિં અવિજહિત્વા. **સુદ્ધં બ્રહ્મચારિ**ન્તિ ખીણાસવં ભિક્ખું. ‘‘**પાતબ્યતં આપજ્જતી**’’તિ પાતબ્યભાવં પટિસેવનં આપજ્જતિ. ‘‘ઇદમપ્પહાયા’’તિ વચનતો પન તં બ્રહ્મચારિપટિઞ્ઞાતં પહાય ખીણાસવં ‘‘મુસા મયા ભણિતં, ખમથ મે’’તિ ખમાપેત્વા ‘‘નત્થિ કામેસુ દોસો’’તિ લદ્ધિં વિજહિત્વા ગતિવિસોધનં કરેય્ય. **અકુસલમૂલાની**તિ અકુસલાનિ ચેવ મૂલાનિ ચ, અકુસલાનં વા મૂલાનિ અકુસલમૂલાનિ. કુસલમૂલેસુપિ એસેવ નયો. દુટ્ઠુ ચરિતાનિ વિરૂપાનિ વા ચરિતાનિ **દુચ્ચરિતાનિ**. સુટ્ઠુ ચરિતાનિ સુન્દરાનિ વા ચરિતાનિ **સુચરિતાનિ**. કાયેન કરણભૂતેન કતં દુચ્ચરિતં **કાયદુચ્ચરિતં**. એસ નયો સબ્બત્થ. સેસં તત્થ તત્થ વુત્તનયત્તા ઉત્તાનમેવાતિ.

તિકવારવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

**ચતુક્કવારવણ્ણના**

**૩૨૪.** ચતુક્કેસુ **સકવાચાય આપજ્જતિ પરવાચાય વુટ્ઠાતી**તિ વચીદ્વારિકં પદસોધમ્માદિભેદં આપત્તિં આપજ્જિત્વા તિણવત્થારકસમથટ્ઠાનં ગતો પરસ્સ કમ્મવાચાય વુટ્ઠાતિ . **પરવાચાય આપજ્જતિ સકવાચાય વુટ્ઠાતી**તિ પાપિકાય દિટ્ઠિયા અપ્પટિનિસ્સગ્ગે પરસ્સ કમ્મવાચાય આપજ્જતિ, પુગ્ગલસ્સ સન્તિકે દેસેન્તો સકવાચાય વુટ્ઠાતિ. **સકવાચાય આપજ્જતિ સકવાચાય વુટ્ઠાતી**તિ વચીદ્વારિકં પદસોધમ્માદિભેદં આપત્તિં સકવાચાય આપજ્જતિ, દેસેત્વા વુટ્ઠહન્તોપિ સકવાચાય વુટ્ઠાતિ. **પરવાચાય આપજ્જતિ પરવાચાય વુટ્ઠાતી**તિ યાવતતિયકં સઙ્ઘાદિસેસં પરસ્સ કમ્મવાચાય આપજ્જતિ, વુટ્ઠહન્તોપિ પરસ્સ પરિવાસકમ્મવાચાદીહિ વુટ્ઠાતિ. તતો પરેસુ કાયદ્વારિકં **કાયેન આપજ્જતિ**, દેસેન્તો **વાચાય વુટ્ઠાતિ**. વચીદ્વારિકં **વાચાય આપજ્જતિ**, તિણવત્થારકે **કાયેન વુટ્ઠાતિ**. કાયદ્વારિકં કાયેનઆપજ્જતિ, તમેવ તિણવત્થારકે કાયેન વુટ્ઠાતિ. વચીદ્વારિકં વાચાય આપજ્જતિ, તમેવ દેસેન્તો વાચાય વુટ્ઠાતિ. સહ્ટિકમઞ્ચસ્સ અત્તનો પચ્ચત્થરણેન અનત્થરતો કાયસમ્ફુસને લોમગણનાય આપજ્જિતબ્બાપત્તિં સહગારસેય્યાપત્તિઞ્ચ **પસુત્તો આપજ્જતિ**, પબુજ્ઝિત્વા પન આપન્નભાવં ઞત્વા દેસેન્તો **પટિબુદ્ધો વુટ્ઠાતિ**. જગ્ગન્તો આપજ્જિત્વા પન તિણવત્થારકસમથટ્ઠાને સયન્તો **પટિબુદ્ધો આપજ્જતિ પસુત્તો વુટ્ઠાતિ** નામ. પચ્છિમપદદ્વયમ્પિ વુત્તાનુસારેનેવ વેદિતબ્બં.

અચિત્તકાપત્તિં **અચિત્તકો આપજ્જતિ** નામ. પચ્છા દેસેન્તો **સચિત્તકો વુટ્ઠાતિ**. સચિત્તકાપત્તિં **સચિત્તકો આપજ્જતિ** નામ. તિણવત્થારકટ્ઠાને સયન્તો **અચિત્તકો વુટ્ઠાતિ**. સેસપદદ્વયમ્પિ વુત્તાનુસારેનેવ વેદિતબ્બં. યો સભાગં આપત્તિં દેસેતિ, અયં દેસનાપચ્ચયા દુક્કટં આપજ્જન્તો પાચિત્તિયાદીસુ અઞ્ઞતરં દેસેતિ, તઞ્ચ દેસેન્તો દુક્કટં આપજ્જતિ. તં પન દુક્કટં આપજ્જન્તો પાચિત્તિયાદિતો વુટ્ઠાતિ. પાચિત્તિયાદિતો ચ વુટ્ઠહન્તો તં આપજ્જતિ. ઇતિ એકસ્સ પુગ્ગલસ્સ એકમેવ પયોગં સન્ધાય ‘‘આપત્તિં આપજ્જન્તો દેસેતી’’તિ ઇદં ચતુક્કં વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં.

કમ્મચતુક્કે પાપિકાય દિટ્ઠિયા અપ્પટિનિસ્સગ્ગાપત્તિં **કમ્મેન આપજ્જતિ**, દેસેન્તો **અકમ્મેન વુટ્ઠાતિ**. વિસ્સટ્ઠિઆદિકં **અકમ્મેન આપજ્જતિ**, પરિવાસાદિના કમ્મેન વુટ્ઠાતિ. સમનુભાસનં **કમ્મેનેવ આપજ્જતિ**, **કમ્મેન વુટ્ઠાતિ**. સેસં **અકમ્મેન આપજ્જતિ**, **અકમ્મેન વુટ્ઠાતિ**.

પરિક્ખારચતુક્કે પઠમો સકપરિક્ખારો, દુતિયો સઙ્ઘિકોવ તતિયો ચેતિયસન્તકો, ચતુત્થો ગિહિપરિક્ખારો. સચે પન સો પત્તચીવરનવકમ્મભેસજ્જાનં અત્થાય આહટો હોતિ, અવાપુરણં દાતું અન્તો ઠપાપેતુઞ્ચ વટ્ટતિ.

સમ્મુખાચતુક્કે પાપિકાય દિટ્ઠિયા અપ્પટિનિસ્સગ્ગાપત્તિં સઙ્ઘસ્સ **સમ્મુખા આપજ્જતિ**, વુટ્ઠાનકાલે પન સઙ્ઘેન કિચ્ચં નત્થીતિ **પરમ્મુખા વુટ્ઠાતિ**. વિસ્સટ્ઠિઆદિકં **પરમ્મુખા આપજ્જતિ**, સઙ્ઘસ્સ **સમ્મુખા વુટ્ઠાતિ**. સમનુભાસનં સઙ્ઘસ્સ **સમ્મુખા એવ આપજ્જતિ, સમ્મુખા વુટ્ઠાતિ**. સેસં સમ્પજાનમુસાવાદાદિભેદં **પરમ્મુખાવ આપજ્જતિ, પરમ્મુખાવ વુટ્ઠાતિ**. અજાનન્તચતુક્કં અચિત્તકચતુક્કસદિસં.

**લિઙ્ગપાતુભાવેના**તિ સચિતસ્સેવ ભિક્ખુસ્સ વા ભિક્ખુનિયા વા લિઙ્ગપરિવત્તે જાતે સહગારસેય્યાપત્તિ હોતિ ઇદમેવ તં પટિચ્ચ વુત્તં. ઉભિન્નમ્પિ પન અસાધારણાપત્તિ લિઙ્ગપાતુભાવેન વુટ્ઠાતિ. સહપટિલાભચતુક્કે યસ્સ ભિક્ખુનો લિઙ્ગં પરિવત્તતિ, સો સહ લિઙ્ગપટિલાભેન પઠમં ઉપ્પન્નવસેન સેટ્ઠભાવેન ચ પુરિમં પુરિસલિઙ્ગં જહતિ, પચ્છિમે ઇત્થિલિઙ્ગે પતિટ્ઠાતિ, પુરિસકુત્તપુરિસાકારાદિવસેન પવત્તા કાયવચીવિઞ્ઞત્તિયો પટિપ્પસ્સમ્ભન્તિ, ભિક્ખૂતિ વા પુરિસોતિ વા એવં પવત્તા પણ્ણત્તિયો નિરુજ્ઝન્તિ, યાનિ ભિક્ખુનીહિ અસાધારણાનિ છચત્તાલીસ સિક્ખાપદાનિ તેહિ અનાપત્તિયેવ હોતિ. દુતિયચતુક્કે પન યસ્સા ભિક્ખુનિયા લિઙ્ગં પરિવત્તતિ, સા પચ્છાસમુપ્પત્તિયા વા હીનભાવેન વા પચ્છિમન્તિ સઙ્ખ્યં ગતં ઇત્થિલિઙ્ગં જહતિ, વુત્તપ્પકારેન પુરિમન્તિ સઙ્ખ્યં ગતે પુરિસલિઙ્ગે પતિટ્ઠાતિ. વુત્તવિપરીતા વિઞ્ઞત્તિયો પટિપ્પસ્સમ્ભન્તિ, ભિક્ખુનીતિ વા ઇત્થીતિ વા એવં પવત્તા પણ્ણત્તિયોપિ નિરુજ્ઝન્તિ, યાનિ ભિક્ખૂહિ અસાધારણાનિ સતં તિંસઞ્ચ સિક્ખાપદાનિ, તેહિ અનાપત્તિયેવ હોતિ.

**ચત્તારો સામુક્કંસા**તિ ચત્તારો મહાપદેસા, તે હિ ભગવતા અનુપ્પન્ને વત્થુમ્હિ સયં ઉક્કંસિત્વા ઉક્ખિપિત્વા ઠપિતત્તા ''સામુક્કંસા''તિ વુચ્ચન્તિ. **પરિભોગા**તિ અજ્ઝોહરણીયપરિભોગા , ઉદકં પન અકાલિકત્તા અપ્પટિગ્ગહિતકં વટ્ટતિ. યાવકાલિકાદીનિ અપ્પટિગ્ગહિતકાનિ અજ્ઝોહરિતું ન વટ્ટન્તિ. **ચત્તારિ મહાવિકટાનિ** કાલોદિસ્સત્તા યથાવુત્તે કાલે વટ્ટન્તિ. **ઉપાસકો સીલવા**તિ પઞ્ચ વા દસ વા સીલાનિ ગોપયમાનો.

આગન્તુકાદિચતુક્કે સછત્તુપાહનો સસીસં પારુતો વિહારં પવિસન્તો તત્થ વિચરન્તો ચ **આગન્તુકોવ આપજ્જતિ, નો આવાસિકો**. આવાસિકવત્તં અકરોન્તો પન **આવાસિકો આપજ્જતિ, નો આગન્તુકો**. સેસં કાયવચીદ્વારિકં આપત્તિં ઉભોપિ આપજ્જન્તિ, અસાધારણં આપત્તિં **નેવ આગન્તુકો આપજ્જતિ, નો આવાસિકો**. ગમિયચતુક્કેપિ ગમિયવત્તં અપૂરેત્વા ગચ્છન્તો **ગમિકો આપજ્જતિ, નો આવાસિકો**. આવાસિકવત્તં અકરોન્તો પન **આવાસિકો આપજ્જતિ, નો ગમિકો**. સેસં ઉભોપિ આપજ્જન્તિ, અસાધારણં ઉભોપિ નાપજ્જન્તિ.
વત્થુનાનત્તતાદિચતુક્કે ચતુન્નં પારાજિકાનં અઞ્ઞમઞ્ઞં **વત્થુનાનત્તતાવ હોતિ**,નઆપત્તિનાનત્તતા. સબ્બાપિ હિ સા પારાજિકાપત્તિયેવ. સઙ્ઘાદિસેસાદીસુપિ એસેવ નયો. ભિક્ખુસ્સ ચ ભિક્ખુનિયા ચ અઞ્ઞમઞ્ઞં કાયસંસગ્ગે ભિક્ખુસ્સ સઙ્ઘાદિસેસો ભિક્ખુનિયા પારાજિકન્તિ એવં **આપત્તિનાનત્તતાવ** હોતિ, ન વત્થુનાનત્તતા, ઉભિન્નમ્પિ હિ કાયસંસગ્ગોવ વત્થુ. તથા ''લસુણક્ખાદને ભિક્ખુનિયા પાચિત્તિયં, ભિક્ખુસ્સ દુક્કટ''ન્તિ એવમાદિનાપેત્થ નયેન યોજના વેદિતબ્બા. ચતુન્નં પારાજિકાનં તેરસહિ સઙ્ઘાદિસેસેહિ સદ્ધિં **વત્થુનાનત્તતા ચેવ આપત્તિનાનત્તતા ચ**. એવં સઙ્ઘાદિસેસાદીનં અનિયતાદીહિ. આદિતો પટ્ઠાય ચત્તારિ પારાજિકાનિ એકતો આપજ્જન્તાનં ભિક્ખુભિક્ખુનીનં **નેવ વત્થુનાનત્તતા નો આપત્તિનાનત્તતા**. વિસું આપજ્જન્તેસુપિ સેસા સાધારણાપત્તિયો આપજ્જન્તેસુપિ એસેવ નયો.

વત્થુસભાગાદિચતુક્કે ભિક્ખુસ્સ ચ ભિક્ખુનિયા ચ કાયસંસગ્ગે **વત્થુસભાગતા, નો આપત્તિસભાગતા**, ચતૂસુ પારાજિકેસુ **આપત્તિસભાગતા, નો વત્થુસભાગતા**. એસ નયો સઙ્ઘાદિસેસાદીસુ. ભિક્ખુસ્સ ચ ભિક્ખુનિયા ચ ચતૂસુ પારાજિકેસુ **વત્થુસભાગતા ચેવ આપત્તિસભાગતા ચ**. એસ નયો સબ્બાસુ સાધારણાપત્તીસુ. અસાધારણાપત્તિયં

**નેવ વત્થુસભાગતા નો આપત્તિસભાગતા**. યો હિ પુરિમચતુક્કે પઠમો પઞ્હો, સો ઇધ દુતિયો; યો ચ તત્થ દુતિયો, સો ઇધ પઠમો. તતિયચતુત્થેસુ નાનાકરણં નત્થિ.

ઉપજ્ઝાયચતુક્કે સદ્ધિવિહારિકસ્સ ઉપજ્ઝાયેન કત્તબ્બવત્તસ્સ અકરણે આપત્તિં **ઉપજ્ઝાયો આપજ્જતિ, નો સદ્ધિવિહારિકો** ઉપજ્ઝાયસ્સ કત્તબ્બવત્તં અકરોન્તો **સદ્ધિવિહારિકો આપજ્જતિ, નો ઉપજ્ઝાયો**; સેસં ઉભોપિ આપજ્જન્તિ, અસાધારણં ઉભોપિ નાપજ્જન્તિ. આચરિયચતુક્કેપિ એસેવ નયો.

આદિયન્તચતુક્કે પાદં વા અતિરેકપાદં વા સહત્થા આદિયન્તો **ગરુકં આપજ્જતિ**, ઊનકપાદં ગણ્હાહીતિ આણત્તિયા અઞ્ઞં પયોજેન્તો **લહુકં આપજ્જતિ**. એતેન નયેન સેસપદત્તયં વેદિતબ્બં.

અભિવાદનારહચતુક્કે ભિક્ખુનીનં તાવ ભત્તગ્ગે નવમભિક્ખુનિતો પટ્ઠાય ઉપજ્ઝાયાપિ **અભિવાદનારહા નો પચ્ચુટ્ઠાનારહા**. અવિસેસેન ચ વિપ્પકતભોજનસ્સ ભિક્ખુસ્સ યો કોચિ વુડ્ઢતરો. સદ્ધિવસ્સસ્સાપિ પારિવાસિકસ્સ સમીપગતો તદહુપસમ્પન્નોપિ **પચ્ચુટ્ઠાનારહો નો અભિવાદનારહો**. અપ્પટિક્ખિત્તેસુ ઠાનેસુ વુડ્ઢો નવકસ્સ **અભિવાદનારહો ચેવ પચ્ચુટ્ઠાનારહો ચ**. નવકો પન વુડ્ઢસ્સ **નેવ અભિવાદનારહો ન પચ્ચુટ્ઠાનારહો**. આસનારહચતુક્કસ્સ પઠમપદં પુરિમચતુક્કે દુતિયપદેન, દુતિયપદઞ્ચ પઠમપદેન અત્થતો સદિસં.

કાલચતુક્કે પવારેત્વા ભુઞ્જન્તો **કાલે આપજ્જતિ નો વિકાલે**, વિકાલભોજનાપત્તિં **વિકાલે આપજ્જતિ નો કાલે**, સેસં **કાલે ચેવ આપજ્જતિ વિકાલે ચ**, અસાધારણં **નેવ કાલે નો વિકાલે**. પટિગ્ગહિતચતુક્કે પુરેભત્તં પટિગ્ગહિતામિસં **કાલે કપ્પતિ નો વિકાલે**. પાનકં **વિકાલે કપ્પતિ, પુનદિવસમ્હિ નો કાલે**. સત્તાહકાલિકં યાવજીવિકં **કાલે ચેવ કપ્પતિ વિકાલે ચ**. અત્તનો અત્તનો કાલાતીતં યાવકાલિકાદિત્તયં અકપ્પિયમંસં ઉગ્ગહિતકમપ્પટિગ્ગહિતકઞ્ચ **નેવ કાલે કપ્પતિ નો વિકાલે**.

પચ્ચન્તિમચતુક્કે સમુદ્દે સીમં બન્ધન્તો **પચ્ચન્તિમેસુ જનપદેસુ આપજ્જતિ, નો મજ્ઝિમેસુ**; પઞ્ચવગ્ગેન ગણેન ઉપસમ્પાદેન્તો ગુણઙ્ગુણૂપાહનં ધુવનહાનં ચમ્મત્થરણાનિ ચ **મજ્ઝિમેસુ જનપદેસુ આપજ્જતિ નો પચ્ચન્તિમેસુ**. ઇમાનિ ચત્તારિ ''ઇધ ન કપ્પન્તી''તિ વદન્તોપિ પચ્ચન્તિમેસુ આપજ્જતિ, ''ઇધ કપ્પન્તી''તિ વદન્તો પન મજ્ઝિમેસુ આપજ્જતિ. સેસાપત્તિં ઉભયત્થ આપજ્જતિ, અસાધારણં ન કત્થચિ આપજ્જતિ. દુતિયચતુક્કે પઞ્ચવગ્ગેન ગણેન ઉપસમ્પદાદિ ચતુબ્બિધમ્પિ વત્થુ **પચ્ચન્તિમેસુ જનપદેસુ કપ્પતિ**. ''ઇદં કપ્પતી''તિ દીપેતુમ્પિ તત્થેવ કપ્પતિ નો મજ્ઝિમેસુ. ''ઇદં ન કપ્પતી''તિ દીપેતું પન **મજ્ઝિમેસુ જનપદેસુ કપ્પતિ નો પચ્ચન્તિમેસુ** . સેસં ''અનુજાનામિ ભિક્ખવે પઞ્ચ લોણાની''તિઆદિ અનુઞ્ઞાતકં ઉભયત્થ કપ્પતિ. યં પન અકપ્પિયન્તિ પટિક્ખિત્તં, તં ઉભયત્થાપિ ન કપ્પતિ.

અન્તોઆદિચતુક્કે અનુપખજ્જ સેય્યાદિં **અન્તો આપજ્જતિ નો બહિ**, અજ્ઝોકાસે સદ્ધિકમઞ્ચાદીનિ નિક્ખિપિત્વા પક્કમન્તો **બહિ આપજ્જતિ નો અન્તો**, સેસં **અન્તો ચેવ બહિ ચ**, અસાધારણં **નેવ અન્તો ન બહિ**. અન્તોસીમાદિચતુક્કે આગન્તુકો વત્તં અપૂરેન્તો **અન્તોસીમાય આપજ્જતિ**, ગમિયો **બહિસીમાય** મુસાવાદાદિં **અન્તોસીમાય ચ બહિસીમાય ચ આપજ્જતિ**,અસાધારણં ન કત્થચિ.ગામચતુક્કે અન્તરઘરપટિસંયુત્તં સેખિયપઞ્ઞત્તિં **ગામે આપજ્જતિ નો અરઞ્ઞે**. ભિક્ખુની અરુણં ઉટ્ઠાપયમાના **અરઞ્ઞે આપજ્જતિ નો ગામે**. મુસાવાદાદિં **ગામે ચેવ આપજ્જતિ અરઞ્ઞે ચ**, અસાધારણં ન કત્થચિ.

**ચત્તારો પુબ્બકિચ્ચાતિ** ''સમ્મજ્જની પદીપો ચ ઉદકં આસનેન ચા''તિ ઇદં ચતુબ્બિધં પુબ્બકરણન્તિ વુચ્ચતીતિ વુત્તં. ''છન્દપારિસુદ્ધિઉતુક્ખાનં ભિક્ખુગણના ચ ઓવાદો''તિ ઇમે પન ''ચત્તારો પુબ્બકિચ્ચા''તિ વેદિતબ્બા. **ચત્તારો પત્તકલ્લાતિ** ઉપોસથો યાવતિકા ચ ભિક્ખૂ કમ્મપ્પત્તા તે આગતા હોન્તિ, સભાગાપત્તિયો ન વિજ્જન્તિ, વજ્જનીયા ચ પુગ્ગલા તસ્મિં ન હોન્તિ, પત્તકલ્લન્તિ વુચ્ચતીતિ. **ચત્તારિ અનઞ્ઞપાચિત્તિયાની**તિ ''એતદેવ પચ્ચયં કરિત્વા અનઞ્ઞં પાચિત્તિય''ન્તિ એવં વુત્તાનિ અનુપખજ્જસેય્યાકપ્પનસિક્ખાપદં ''એહાવુસો ગામં વા નિગમં વા''તિ સિક્ખાપદં, સઞ્ચિચ્ચ કુક્કુચ્ચઉપદહનં, ઉપસ્સુતિતિટ્ઠનન્તિ ઇમાનિ ચત્તારિ. **ચતસ્સો ભિક્ખુસમ્મુતિયો**તિ ''એકરત્તમ્પિ ચે ભિક્ખુ તિચીવરેન વિપ્પવસેય્ય અઞ્ઞત્ર ભિક્ખુસમ્મુતિયા, અઞ્ઞં નવં સન્થતં કારાપેય્ય અઞ્ઞત્ર ભિક્ખુસમ્મુતિયા, તતો ચે ઉત્તરિ વિપ્પવસેય્ય અઞ્ઞત્ર ભિક્ખુસમ્મુતિયા, દુટ્ઠુલ્લં આપત્તિં અનુપસમ્પન્નસ્સ આરોચેય્ય અઞ્ઞત્ર ભિક્ખુસમ્મુતિયા''તિ એવં આગતા તેરસહિ સમ્મુતીહિ મુત્તા **સમ્મુતિયો**. ગિલાનચતુક્કે અઞ્ઞભેસજ્જેન કરણીયેન લોલતાય અઞ્ઞં વિઞ્ઞાપેન્તો **ગિલાનો આપજ્જતિ**, અભેસજ્જકરણીયેન ભેસજ્જં વિઞ્ઞાપેન્તો **અગિલાનો આપજ્જતિ**, મુસાવાદાદિં ઉભોપિ આપજ્જન્તિ, અસાધારણં ઉભોપિ નાપજ્જન્તિ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

ચતુક્કવારવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

**પઞ્ચકવારવણ્ણના**

**૩૨૫. પઞ્ચકેસુ પઞ્ચ પુગ્ગલા નિયતા**તિ આનન્તરિયાનમેવેતં ગહણં. **પઞ્ચ છેદનકા આપત્તિયો** નામ પમાણાતિક્કન્તે મઞ્ચપીઠે નિસીદનકણ્ડુપ્પટિચ્છાદિવસ્સિકસાટિકાસુ સુગતચીવરે ચ વેદિતબ્બા. **પઞ્ચહાકારેહી**તિ અલજ્જિતા, અઞ્ઞાણતા, કુક્કુચ્ચપ્પકતતા, અકપ્પિયે કપ્પિયસઞ્ઞિતા, કપ્પિયે અકપ્પિયસઞ્ઞિતાતિ ઇમેહિ પઞ્ચહિ. **પઞ્ચ આપત્તિયો મુસાવાદપચ્ચયા**તિ પારાજિકથુલ્લચ્ચયદુક્કટસઙ્ઘાદિસેસપાચિત્તિયા. **અનામન્તચારો**તિ ''સન્તં ભિક્ખું અનાપુચ્છા પુરેભત્તં પચ્છાભત્તં કુલેસુ ચારિત્તં આપજ્જેય્યા''તિ ઇમસ્સ આપુચ્છિત્વા ચારસ્સ અભાવો. **અનધિટ્ઠાન**ન્તિ ''ગણભોજને અઞ્ઞત્ર સમયા''તિ વુત્તં સમયં અધિટ્ઠહિત્વા ભોજનં અધિટ્ઠાનં નામ; તથા અકરણં **અનધિટ્ઠાનં**. **અવિકપ્પના** નામ યા પરમ્પરભોજને વિકપ્પના વુત્તા, તસ્સા અકરણં. ઇમાનિ હિ પઞ્ચ પિણ્ડપાતિકસ્સ ધુતઙ્ગેનેવ પટિક્ખિત્તાનિ. **ઉસ્સઙ્કિતપરિસઙ્કિતો**તિ યે પસ્સન્તિ, યે સુણન્તિ, તેહિ ઉસ્સઙ્કિતો ચેવ પરિસઙ્કિતો ચ. અપિ અકુપ્પધમ્મો ખીણાસવોપિ સમાનો, તસ્મા અગોચરા પરિહરિતબ્બા. ન હિ એતેસુ સન્દિસ્સમાનો અયસતો વા ગરહતો વા મુચ્ચતિ. **સોસાનિક**ન્તિ સુસાને પતિતકં. **પાપણિક**ન્તિ આપણદ્વારે પતિતકં. **થૂપચીવર**ન્તિ વમ્મિકં પરિક્ખિપિત્વા બલિકમ્મકતં. **આભિસેકિક**ન્તિ ન્હાનટ્ઠાને વા રઞ્ઞો અભિસેકટ્ઠાને વા છડ્ડિતચીવરં. **ભતપટિયાભત**ન્તિ સુસાનં નેત્વા પુન આનીતકં. **પઞ્ચ મહાચોરા** ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મે વુત્તા.

**પઞ્ચાપત્તિયો કાયતો સમુટ્ઠન્તી**તિ પઠમેન આપત્તિસમુટ્ઠાનેન પઞ્ચ આપત્તિયો આપજ્જતિ, ''ભિક્ખુ કપ્પિયસઞ્ઞી સઞ્ઞાચિકાય કુટિં કરોતી''તિ એવં અન્તરપેય્યાલે વુત્તાપત્તિયો. **પઞ્ચ આપત્તિયો કાયતો ચ વાચતો ચા**તિ તતિયેન આપત્તિસમુટ્ઠાનેન પઞ્ચ આપત્તિયો આપજ્જતિ, ''ભિક્ખુ કપ્પિયસઞ્ઞી સંવિદહિત્વા કુટિં કરોતી''તિ એવં તત્થેવ વુત્તા આપત્તિયો. **દેસનાગામિનિયો**તિ ઠપેત્વા પારાજિકઞ્ચ સઙ્ઘાદિસેસઞ્ચ અવસેસા.

**પઞ્ચ કમ્માની**તિ તજ્જનીયનિયસ્સપબ્બાજનીયપટિસારણીયાનિ ચત્તારિ ઉક્ખેપનીયઞ્ચ તિવિધમ્પિ એકન્તિ પઞ્ચ. **યાવતતિયકે પઞ્ચા**તિ ઉક્ખિત્તાનુવત્તિકાય ભિક્ખુનિયા યાવતતિયં સમનુભાસનાય અપ્પટિનિસ્સજ્જન્તિયા

પારાજિકં થુલ્લચ્ચયં દુક્કટન્તિ તિસ્સો , ભેદકાનુવત્તકાદિસમનુભાસનાસુ સઙ્ઘાદિસેસો, પાપિકાય દિટ્ઠિયા અપ્પટિનિસ્સગ્ગે પાચિત્તિયં. **અદિન્ન**ન્તિ અઞ્ઞેન અદિન્નં. **અવિદિત**ન્તિ પટિગ્ગણ્હામીતિ ચેતનાય અભાવેન અવિદિતં. **અકપ્પિય**ન્તિ પઞ્ચહિ સમણકપ્પેહિ અકપ્પિયકતં; યં વા પનઞ્ઞમ્પિ અકપ્પિયમંસં અકપ્પિયભોજનં. **અકતાતિરિત્ત**ન્તિ પવારેત્વા અતિરિત્તં અકતં. **સમજ્જદાન**ન્તિ નટસમજ્જાદિદાનં. **ઉસભદાન**ન્તિ ગોગણસ્સ અન્તરે ઉસભવિસ્સજ્જનં. **ચિત્તકમ્મદાન**ન્તિ આવાસં કારેત્વા તત્થ ચિત્તકમ્મં કારેતું વટ્ટતિ. ઇદં પન પટિભાનચિત્તકમ્મદાનં સન્ધાય વુત્તં. ઇમાનિ હિ પઞ્ચ કિઞ્ચાપિ લોકસ્સ પુઞ્ઞસમ્મતાનિ, અથ ખો અપુઞ્ઞાનિ અકુસલાનિયેવ . **ઉપ્પન્નં પટિભાન**ન્તિ એત્થ પટિભાનન્તિ કથેતુકમ્યતા વુચ્ચતિ. **ઇમે પઞ્ચ દુપ્પટિવિનોદયા**તિ ન સુપટિવિનોદયા; ઉપાયેન પન કારણેન અનુરૂપાહિ પચ્ચવેક્ખનાઅનુસાસનાદીહિ સક્કા પટિવિનોદેતુન્તિ અત્થો.

**સકચિત્તં પસીદતી**તિ એત્થ ઇમાનિ વત્થૂનિ – કટઅન્ધકારવાસી **કુસ્સદેવત્થેરો** કિર ચેતિયઙ્ગણં સમ્મજ્જિત્વા એકંસં ઉત્તરાસઙ્ગં કરિત્વા સિન્દુવારકુસુમસન્થતમિવ સમવિપ્પકિણ્ણવાલિકં ચેતિયઙ્ગણં ઓલોકેન્તો બુદ્ધારમ્મણં પીતિપામોજ્જં ઉપ્પાદેત્વા અટ્ઠાસિ. તસ્મિં ખણે મારો પબ્બતપાદે નિબ્બત્તકાળમક્કટો વિય હુત્વા ચેતિયઙ્ગણે ગોમયં વિપ્પકિરન્તો ગતો. થેરો નાસક્ખિ અરહત્તં પાપુણિતું, સમ્મજ્જિત્વા અગમાસિ. દુતિયદિવસેપિ જરગ્ગવો હુત્વા તાદિસમેવ વિપ્પકારં અકાસિ. તતિયદિવસે વઙ્કપાદં મનુસ્સત્તભાવં નિમ્મિનિત્વા પાદેન પરિકસન્તો અગમાસિ. થેરો ''એવરૂપો બીભચ્છપુરિસો સમન્તા યોજનપ્પમાણેસુ ગોચરગામેસુ નત્થિ, સિયા નુ ખો મારો''તિ ચિન્તેત્વા ''મારોસિ ત્વ''ન્તિ આહ. ''આમ, ભન્તે, મારોમ્હિ, ન દાનિ તે વઞ્ચેતું અસક્ખિ''ન્તિ. ''દિટ્ઠપુબ્બો તયા તથાગતો''તિ? ''આમ, દિટ્ઠપુબ્બો''તિ. ''મારો નામ મહાનુભાવો હોતિ, ઇઙ્ઘ તાવ બુદ્ધસ્સ ભગવતો અત્તભાવસદિસં અત્તભાવં નિમ્મિનાહી''તિ? ''ન સક્કા, ભન્તે, તાદિસં રૂપં નિમ્મિનિતું; અપિચ ખો પન તંસરિક્ખકં પતિરૂપકં નિમ્મિનિસ્સામી''તિ સકભાવં વિજહિત્વા બુદ્ધરૂપસદિસેન અત્તભાવેન અટ્ઠાસિ . થેરો મારં ઓલોકેત્વા ''અયં તાવ સરાગદોસમોહો એવં સોભતિ, કથં નુ ખો ભગવા ન સોભતિ સબ્બસો વીતરાગદોસમોહો''તિ બુદ્ધારમ્મણં પીતિં પટિલભિત્વા વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા અરહત્તં પાપુણિ. મારો ''વઞ્ચિતોમ્હિ તયા, ભન્તે''તિ આહ. થેરોપિ ''કિં અત્થિ જરમાર, તાદિસં વઞ્ચેતુ''ન્તિ આહ. લોકન્તરવિહારેપિ દત્તો નામ દહરભિક્ખુ ચેતિયઙ્ગણં સમ્મજ્જિત્વા ઓલોકેન્તો ઓદાતકસિણં પટિલભિ. અટ્ઠ સમાપત્તિયો નિબ્બત્તેસિ. તતો વિપસ્સનં વડ્ઢેત્વા ફલત્તયં સચ્છાકાસિ.

**પરચિત્તં પસીદતી**તિ એત્થ ઇમાનિ વત્થૂનિ – **તિસ્સો** નામ દહરભિક્ખુ જમ્બુકોલચેતિયઙ્ગણં સમ્મજ્જિત્વા સઙ્કારછડ્ડનિં હત્થેન ગહેત્વાવ અટ્ઠાસિ . તસ્મિં ખણે **તિસ્સદત્તત્થેરો** નામ નાવાતો ઓરુય્હ ચેતિયઙ્ગણં ઓલોકેન્તો ભાવિતચિત્તેન સમ્મટ્ઠટ્ઠાનન્તિ ઞત્વા પઞ્હાસહસ્સં પુચ્છિ, ઇતરો સબ્બં વિસ્સજ્જેસિ. અઞ્ઞતરસ્મિમ્પિ વિહારે થેરો ચેતિયઙ્ગણં સમ્મજ્જિત્વા વત્તં પરિચ્છિન્દિ. યોનકવિસયતો ચેતિયવન્દકા ચત્તારો થેરા આગન્ત્વા ચેતિયઙ્ગણં દિસ્વા અન્તો અપ્પવિસિત્વા દ્વારેયેવ ઠત્વા એકો થેરો અટ્ઠ કપ્પે અનુસ્સરિ, એકો સોળસ, એકો વીસતિ, એકો તિંસ કપ્પે અનુસ્સરિ.

**દેવતા અત્તમના હોન્તી**તિ એત્થ ઇદં વત્થુ – એકસ્મિં કિર વિહારે એકો ભિક્ખુ ચેતિયઙ્ગણઞ્ચ બોધિયઙ્ગણઞ્ચ સમ્મજ્જિત્વા નહાયિતું ગતો. દેવતા ''ઇમસ્સ વિહારસ્સ કતકાલતો પટ્ઠાય એવં વત્તં પૂરેત્વા સમ્મટ્ઠપુબ્બો ભિક્ખુ નત્થી''તિ પસન્નચિત્તા પુપ્ફહત્થા અટ્ઠંસુ. થેરો આગન્ત્વા ''કતરગામવાસિકાત્થા''તિ આહ. ''ભન્તે, ઇધેવ વસામ, ઇમસ્સ વિહારસ્સ કતકાલતો પટ્ઠાય એવં વત્તં પૂરેત્વા સમ્મટ્ઠપુબ્બો ભિક્ખુ નત્થીતિ તુમ્હાકં, ભન્તે, વત્તે પસીદિત્વા પુપ્ફહત્થા ઠિતામ્હા''તિ દેવતા આહંસુ.

**પાસાદિકસંવત્તનિક**ન્તિ એત્થ ઇદં વત્થુ – એકં કિર અમચ્ચપુત્તં અભયત્થેરઞ્ચ આરબ્ભ અયં કથા ઉદપાદિ ‘‘કિં નુ ખો અમચ્ચપુત્તો પાસાદિકો, અભયત્થેરોતિ ઉભોપિ ને એકસ્મિં ઠાને ઓલોકેસ્સામા’’તિ. ઞાતકા અમચ્ચપુત્તં અલઙ્કરિત્વા મહાચેતિયં વન્દાપેસ્સામાતિ અગમંસુ. થેરમાતાપિ પાસાદિકં ચીવરં કારેત્વા પુત્તસ્સ પહિણિ, ‘‘પુત્તો મે કેસે છિન્દાપેત્વા ઇમં ચીવરં પારુપિત્વા ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો મહાચેતિયં વન્દતૂ’’તિ. અમચ્ચપુત્તો ઞાતિપરિવુતો પાચીનદ્વારેન ચેતિયઙ્ગણં આરુળ્હો, અભયત્થેરો ભિક્ખુસઙ્ઘપરિવુતો દક્ખિણદ્વારેન ચેતિયઙ્ગણં આરુહિત્વા ચેતિયઙ્ગણે તેન સદ્ધિં સમાગન્ત્વા આહ – ‘‘કિં ત્વં, આવુસો, મહલ્લકત્થેરસ્સ સમ્મટ્ઠટ્ઠાને કચવરં છડ્ડેત્વા મયા સદ્ધિં યુગગ્ગાહં ગણ્હાસી’’તિ. અતીતત્તભાવે કિર અભયત્થેરો મહલ્લકત્થેરો નામ હુત્વા ગોચરગામે ચેતિયઙ્ગણં સમ્મજ્જિ, અમચ્ચપુત્તો મહાઉપાસકો હુત્વા સમ્મટ્ઠટ્ઠાને કચવરં ગહેત્વા છડ્ડેસિ.

**સત્થુસાસનં કતં હોતી**તિ ઇદં સમ્મજ્જનવત્તં નામ બુદ્ધેહિ વણ્ણિતં, તસ્મા તં કરોન્તેન સત્થુસાસનં કતં હોતિ. તત્રિદં વત્થુ – આયસ્મા કિર **સારિપુત્તો** હિમવન્તં ગન્ત્વા એકસ્મિં પબ્ભારે અસમ્મજ્જિત્વાવ નિરોધં સમાપજ્જિત્વા નિસીદિ. ભગવા આવજ્જન્તો થેરસ્સ અસમ્મજ્જિત્વા નિસિન્નભાવં ઞત્વા આકાસેન ગન્ત્વા થેરસ્સ પુરતો અસમ્મટ્ઠટ્ઠાને પાદાનિ દસ્સેત્વા પચ્ચાગચ્છિ. થેરો સમાપત્તિતો વુટ્ઠિતો ભગવતો પાદાનિ દિસ્વા બલવહિરોત્તપ્પં પચ્ચુપટ્ઠાપેત્વા જણ્ણુકેહિ પતિટ્ઠાય ‘‘અસમ્મજ્જિત્વા નિસિન્નભાવં વત મે સત્થા અઞ્ઞાસિ, સઙ્ઘમજ્ઝે દાનિ ચોદનં કારેસ્સામી’’તિ દસબલસ્સ સન્તિકં ગન્ત્વા વન્દિત્વા નિસીદિ. ભગવા ‘‘કુહિં ગતોસિ, સારિપુત્તા’’તિ વત્વા ‘‘ન પતિરૂપં દાનિ તે મય્હં અનન્તરે ઠાને ઠત્વા વિચરન્તસ્સ અસમ્મજ્જિત્વા નિસીદિતુ’’ન્તિ આહ. તતો પટ્ઠાય થેરો ગણ્ઠિકપટિમુઞ્ચનટ્ઠાનેપિ તિટ્ઠન્તો પાદેન કચવરં વિયૂહિત્વાવ તિટ્ઠતિ.

**અત્તનો ભાસપરિયન્તં ન ઉગ્ગણ્હાતી**તિ ‘‘ઇમસ્મિં વત્થુસ્મિં એત્તકં સુત્તં ઉપલબ્ભતિ, એત્તકો વિનિચ્છયો, એત્તકં સુત્તઞ્ચ વિનિચ્છયઞ્ચ વક્ખામી’’તિ એવં અત્તનો ભાસપરિયન્તં ન ઉગ્ગણ્હાતિ. ‘‘અયં ચોદકસ્સ પુરિમકથા, અયં પચ્છિમકથા, અયં ચુદિતકસ્સ પુરિમકથા, અયં પચ્છિમકથા, એત્તકં ગય્હૂપગં, એત્તકં ન ગય્હૂપગ’’ન્તિ એવં અનુગ્ગણ્હન્તો પન **પરસ્સ ભાસપરિયન્તં ન ઉગ્ગણ્હાતિ** નામ. **આપત્તિં ન જાનાતી**તિ પારાજિકં વા સઙ્ઘાદિસેસં વાતિ સત્તન્નં આપત્તિક્ખન્ધાનં નાનાકરણં ન જાનાતિ. **મૂલ**ન્તિ દ્વે આપત્તિયા મૂલાનિ કાયો ચ વાચા ચ, તાનિ ન જાનાતિ. **સમુદય**ન્તિ છ આપત્તિસમુટ્ઠાનાનિ આપત્તિસમુદયો નામ, તાનિ ન જાનાતિ. પારાજિકાદીનં વત્થું ન જાનાતીતિપિ વુત્તં હોતિ. **નિરોધ**ન્તિ અયં આપત્તિ દેસનાય નિરુજ્ઝતિ, વૂપસમ્મતિ, અયં વુટ્ઠાનેનાતિ એવં આપત્તિનિરોધં ન જાનાતિ. સત્ત સમથે અજાનન્તો પન **આપત્તિનિરોધગામિનિપટિપદં** ન જાનાતિ.

અધિકરણપઞ્ચકે **અધિકરણં** નામ ચત્તારિ અધિકરણાનિ. **અધિકરણસ્સ મૂલં** નામ તેત્તિંસ મૂલાનિ – વિવાદાધિકરણસ્સ દ્વાદસ મૂલાનિ, અનુવાદાધિકરણસ્સ ચુદ્દસ, આપત્તાધિકરણસ્સ છ, કિચ્ચાધિકરણસ્સ એકં; તાનિ પરતો આવિ ભવિસ્સન્તિ. **અધિકરણસમુદયો** નામ અધિકરણસમુટ્ઠાનં. વિવાદાધિકરણં અટ્ઠારસ ભેદકરવત્થૂનિ નિસ્સાય ઉપ્પજ્જતિ; અનુવાદાધિકરણં ચતસ્સો વિપત્તિયો; આપત્તાધિકરણં સત્તાપત્તિક્ખન્ધે; કિચ્ચાધિકરણં ચત્તારિ સઙ્ઘકિચ્ચાનીતિ ઇમં વિભાગં ન જાનાતીતિ અત્થો . **અધિકરણનિરોધં ન જાનાતી**તિ ધમ્મેન વિનયેન સત્થુસાસનેન મૂલામૂલં ગન્ત્વા વિનિચ્છયસમથં પાપેતું ન સક્કોતિ ; ‘‘ઇદં અધિકરણં દ્વીહિ, ઇદં ચતૂહિ, ઇદં તીહિ ઇદં એકેન સમથેન સમ્મતી’’તિ એવં સત્ત સમથે અજાનન્તો પન **અધિકરણનિરોધગામિનિપટિપદં** ન જાનાતિ નામ. **વત્થું ન જાનાતી**તિ ‘‘ઇદં પારાજિકસ્સ વત્થુ, ઇદં સઙ્ઘાદિસેસસ્સા’’તિ એવં સત્તન્નં આપત્તિક્ખન્ધાનં વત્થું ન જાનાતિ. **નિદાન**ન્તિ ‘‘સત્તન્નં નિદાનાનં ઇદં સિક્ખાપદં એત્થ પઞ્ઞત્તં, ઇદં એત્થા’’તિ ન જાનાતિ. **પઞ્ઞત્તિં ન જાનાતી**તિ તસ્મિં તસ્મિં સિક્ખાપદે પઠમપઞ્ઞત્તિં ન જાનાતિ. **અનુપઞ્ઞત્તિ**ન્તિ પુનપ્પુનં પઞ્ઞત્તિં ન

જાનાતિ. **અનુસન્ધિવચનપથન્તિ** કથાનુસન્ધિ-વિનિચ્છયાનુસન્ધિવસેન વત્થું ન જાનાતિ. **ઞત્તિં ન જાનાતીતિ** સબ્બેન સબ્બં ઞત્તિં ન જાનાતિ. **ઞત્તિયા કરણં ન જાનાતીતિ** ઞત્તિકિચ્ચં ન જાનાતિ, ઓસારણાદીસુ નવસુ ઠાનેસુ ઞત્તિકમ્મં નામ હોતિ, ઞત્તિદુતિયઞત્તિચતુત્થકમ્મેસુ ઞત્તિયા કમ્મપ્પત્તો હુત્વા તિટ્ઠતીતિ ન જાનાતિ. **ન પુબ્બકુસલો હોતિ ન અપરકુસલોતિ** પુબ્બે કથેતબ્બઞ્ચ પચ્છા કથેતબ્બઞ્ચ ન જાનાતિ, ઞત્તિ નામ પુબ્બે ઠપેતબ્બા, પચ્છા ન ઠપેતબ્બાતિપિ ન જાનાતિ. **અકાલઞ્ઞૂ ચ હોતીતિ** કાલં ન જાનાતિ, અનજ્ઝિટ્ઠો અયાચિતો ભાસતિ, ઞત્તિકાલમ્પિ ઞત્તિખેત્તમ્પિ ઞત્તિઓકાસમ્પિ ન જાનાતિ.

**મન્દત્તા મોમૂહત્તાતિ** કેવલં અઞ્ઞાણેન મોમૂહભાવેન ધુતઙ્ગે આનિસંસં અજાનિત્વા. **પાપિચ્છોતિ** તેન અરઞ્ઞવાસેન પચ્ચયલાભં પત્થયમાનો. **પવિવેકન્તિ** કાયચિત્તઉપધિવિવેકં. **ઇદમત્થિતન્તિ** ઇમાય કલ્યાણાય પટિપત્તિયા અત્થો એતસ્સાતિ ઇદમત્થિ, ઇદમત્થિનો ભાવો ઇદમત્થિતા; તં ઇદમત્થિતંયેવ નિસ્સાય ન અઞ્ઞં કિઞ્ચિ લોકામિસન્તિ અત્થો.

**ઉપોસથં ન જાનાતીતિ** નવવિધં ઉપોસથં ન જાનાતિ. **ઉપોસથકમ્મન્તિ** અધમ્મેનવગ્ગાદિભેદં ચતુબ્બિધં ઉપોસથકમ્મં ન જાનાતિ. **પાતિમોક્ખન્તિ** દ્વે માતિકા ન જાનાતિ. **પાતિમોક્ખુદ્દેસન્તિ** સબ્બમ્પિ નવવિધં પાતિમોક્ખુદ્દેસં ન જાનાતિ. **પવારણન્તિ** નવવિધં પવારણં ન જાનાતિ. પવારણાકમ્મં ઉપોસથકમ્મસદિસમેવ.

અપાસાદિકપઞ્ચકે – **અપાસાદિકન્તિ** કાયદુચ્ચરિતાદિ અકુસલકમ્મં વુચ્ચતિ. **પાસાદિકન્તિ** કાયસુચરિતાદિ કુસલકમ્મં વુચ્ચતિ. **અતિવેલન્તિ** વેલં અતિક્કમ્મ બહુતરં કાલં કુલેસુ અપ્પં વિહારેતિ અત્થો. **ઓતારોતિ** કિલેસાનં અન્તો ઓતરણં. **સંકિલિટ્ઠન્તિ** દુટ્ઠુલ્લાપત્તિકાયસંસગ્ગાદિભેદં . **વિસુદ્ધિપઞ્ચકે**પવારણાગ્ગહણેન નવવિધાપિ પવારણા વેદિતબ્બા. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

પઞ્ચકવારવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

### છક્કવારવણ્ણના

**૩૨૬**. છક્કેસુ – **છ સામીચિયોતિ** ‘‘સો ચ ભિક્ખુ અનબ્ભિતો, તે ચ ભિક્ખૂ ગારય્હા, અયં તત્થ સામીચિ’’, ‘‘યુઞ્જન્તાયસ્મન્તો સકં, મા વો સકં વિનસ્સાતિ અયં તત્થ સામીચિ’’, ‘‘અયં તે ભિક્ખુ પત્તો યાવ ભેદનાય ધારેતબ્બોતિ અયં તત્થ સામીચિ’’, ‘‘તતો નીહરિત્વા ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં સંવિભજિતબ્બં, અયં તત્થ સામીચિ’’, ‘‘અઞ્ઞાતબ્બં પરિપુચ્છિતબ્બં પરિપઞ્હિતબ્બં, અયં તત્થ સામીચિ’’, ‘‘યસ્સ ભવિસ્સતિ સો હરિસ્સતીતિ અયં તત્થ સામીચી’’તિ ઇમા ભિક્ખુપાતિમોક્ખેયેવ **છ સામીચિયો**. **છ છેદનકાતિ** પઞ્ચકે વુત્તા પઞ્ચ ભિક્ખુનીનં ઉદકસાટિકાય સદ્ધિં છ. **છહાકારેહીતિ** અલજ્જિતા અઞ્ઞાણતા કુક્કુચ્ચપકતતા અકપ્પિયે કપ્પિયસઞ્ઞિતા કપ્પિયે અકપ્પિયસઞ્ઞિતા સતિસમ્મોસાતિ. તત્થ એકરત્તછારત્તસત્તાહાતિક્કમાદીસુ આપત્તિં સતિસમ્મોસેન આપજ્જતિ. સેસં વુત્તનયમેવ. **છ આનિસંસા વિનયધરેતિ** પઞ્ચકે વુત્તા પઞ્ચ તસ્સાધેય્યો ઉપોસથોતિ ઇમિના સદ્ધિં છ.

**છ પરમાનીતિ** ‘‘દસાહપરમં અતિરેકચીવરં ધારેતબ્બં, માસપરમં તેન ભિક્ખુના તં ચીવરં નિક્ખિપિતબ્બં, સન્તરુત્તરપરમં તેન ભિક્ખુના તતો ચીવરં સાદિતબ્બં, છક્ખત્તુપરમં તુણ્હીભૂતેન ઉદ્દિસ્સ ઠાતબ્બં, નવં પન ભિક્ખુના સન્થતં કારાપેત્વા છબ્બસ્સાનિ ધારેતબ્બં છબ્બસ્સપરમતા ધારેતબ્બં, તિયોજનપરમં સહત્થા ધારેતબ્બાનિ, દસાહપરમં અતિરેકપત્તો ધારેતબ્બો, સત્તાહપરમં સન્નિધિકારકં પરિભુઞ્જિતબ્બાનિ, છારત્તપરમં તેન

ભિક્ખુના તેન ચીવરેન વિપ્પવસિતબ્બં, ચતુક્કંસપરમં, અડ્ઢતેય્યકંસપરમં, દ્વઙ્ગુલપબ્બપરમં આદાતબ્બં, અટ્ઠઙ્ગુલપરમં મઞ્ચપટિપાદકં , અટ્ઠઙ્ગુલપરમં દન્તકટ્ઠ''ન્તિ ઇમાનિ **ચુદ્દસ પરમાનિ**. તત્થ પઠમાનિ છ એકં છક્કં, તતો એકં અપનેત્વા સેસેસુ એકેકં પક્ખિપિત્વાતિઆદિના નયેન અઞ્ઞાનિપિ છક્કાનિ કાતબ્બાનિ.

**છ આપત્તિયો**તિ તીણિ છક્કાનિ અન્તરપેય્યાલે વુત્તાનિ. **છ કમ્માની**તિ તજ્જનીય-નિયસ્સ-પબ્બાજનીય-પટિસારણીયાનિ ચત્તારિ, આપત્તિયા અદસ્સને ચ અપ્પટિકમ્મે ચ વુત્તદ્વયમ્પિ એકં, પાપિકાય દિટ્ઠિયા અપ્પટિનિસ્સગ્ગે એકન્તિ છ. **નહાને**તિ ઓરેનડ્ઢમાસં નહાને; વિપ્પકતચીવરાદિછક્કદ્વયં કથિનક્ખન્ધકે નિદ્દિટ્ઠં. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

છક્કવારવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

**સત્તકવારવણ્ણના**

**૩૨૭**. સત્તકેસુ – **સત્ત સામીચિયો**તિ પુબ્બે વુત્તેસુ છસુ ''સા ચ ભિક્ખુની અનબ્ભિતા, તા ચ ભિક્ખુનિયો ગારય્હા, અયં તત્થ સામીચી''તિ ઇમં પક્ખિપિત્વા સત્ત વેદિતબ્બા. **સત્ત અધમ્મિકા પટિઞ્ઞાતકરણા**તિ ''ભિક્ખુ પારાજિકં અજ્ઝાપન્નો હોતિ, પારાજિકેન ચોદિયમાનો 'સઙ્ઘાદિસેસં અજ્ઝાપન્નોમ્હી'તિ પટિજાનાતિ, તં સઙ્ઘો સઙ્ઘાદિસેસેન કારેતિ, અધમ્મિકં પટિઞ્ઞાતકરણ''ન્તિ એવં સમથક્ખન્ધકે નિદ્દિટ્ઠા. ધમ્મિકાપિ તત્થેવ નિદ્દિટ્ઠા. **સત્તન્નં અનાપત્તિ સત્તાહકરણીયેન ગન્તુ**ન્તિ વસ્સૂપનાયિકક્ખન્ધકે વુત્તં . **સત્તાનિસંસા વિનયધરે**તિ ''તસ્સાધેય્યો ઉપોસથો પવારણા''તિ ઇમેહિ સદ્ધિં પઞ્ચકે વુત્તા પઞ્ચ સત્ત હોન્તિ. **સત્ત પરમાની**તિ છક્કે વુત્તાનિયેવ સત્તકવસેન યોજેતબ્બાનિ. **કતચીવર**ન્તિઆદીનિ દ્વે સત્તકાનિ કથિનક્ખન્ધકે નિદ્દિટ્ઠાનિ.

**ભિક્ખુસ્સ ન હોતિ આપત્તિ દટ્ઠબ્બા, ભિક્ખુસ્સ હોતિ આપત્તિ દટ્ઠબ્બા, ભિક્ખુસ્સ હોતિ આપત્તિ પટિકાતબ્બા**તિ ઇમાનિ તીણિ સત્તકાનિ, દ્વે અધમ્મિકાનિ, એકં ધમ્મિકં; તાનિ તીણિપિ ચમ્પેય્યકે નિદ્દિટ્ઠાનિ. **અસદ્ધમ્મા**તિ અસતં ધમ્મા, અસન્તો વા ધમ્મા; અસોભના હીના લામકાતિ અત્થો. **સદ્ધમ્મા**તિ સતં બુદ્ધાદીનં ધમ્મા; સન્તો વા ધમ્મા સુન્દરા ઉત્તમાતિ અત્થો. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

સત્તકવારવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

**અટ્ઠકવારવણ્ણના**

**૩૨૮**. અટ્ઠકેસુ – **અટ્ઠાનિસંસે**તિ ''ન મયં ઇમિના ભિક્ખુના સદ્ધિં ઉપોસથં કરિસ્સામ, વિના ઇમિના ભિક્ખુના ઉપોસથં કરિસ્સામ, ન મયં ઇમિના ભિક્ખુના સદ્ધિં પવારેસ્સામ, સઙ્ઘકમ્મં કરિસ્સામ, આસને નિસીદિસ્સામ, યાગુપાને નિસીદિસ્સામ, ભત્તગ્ગે નિસીદિસ્સામ, એકચ્છન્ને વસિસ્સામ, યથાવુડ્ઢં અભિવાદનં પચ્ચુટ્ઠાનં અઞ્જલિકમ્મં સામીચિકમ્મં કરિસ્સામ, વિના ઇમિના ભિક્ખુના કરિસ્સામા''તિ એવં કોસમ્બકક્ખન્ધકે વુત્તે આનિસંસે. દુતિયઅટ્ઠકેપિ એસેવ નયો, તમ્પિ હિ એવમેવ કોસમ્બકક્ખન્ધકે વુત્તં.

**અટ્ઠ યાવતતિયકા**તિ ભિક્ખૂનં તેરસકે ચત્તારો, ભિક્ખુનીનં સત્તરસકે ભિક્ખૂહિ અસાધારણા ચત્તારોતિ અટ્ઠ. **અટ્ઠહાકારેહિ કુલાનિ દૂસેતી**તિ કુલાનિ દૂસેતિ પુપ્ફેન વા ફલેન વા ચુણ્ણેન વા મત્તિકાય વા દન્તકટ્ઠેન વા વેળુયા વા વેજ્જિકાય વા જઙ્ઘપેસનિકેન વાતિ ઇમેહિ અટ્ઠહિ. **અટ્ઠ માતિકા** ચીવરક્ખન્ધકે, અપરા અટ્ઠ કથિનક્ખન્ધકે

વુત્તા. **અટ્ઠહિ અસદ્ધમ્મેહી**તિ લાભેન અલાભેન યસેન અયસેન સક્કારેન અસક્કારેન પાપિચ્છતાય પાપમિત્તતાય. **અટ્ઠ લોકધમ્મા** નામ લાભે સારાગો, અલાભે પટિવિરોધો; એવં યસે અયસે, પસંસાય નિન્દાય, સુખે સારાગો, દુક્ખે પટિવિરોધોતિ. **અટ્ઠઙ્ગિકો મુસાવાદો**તિ ''વિનિધાય સઞ્ઞ''ન્તિ ઇમિના સદ્ધિં પાળિયં આગતેહિ સત્તહીતિ અટ્ઠહિ અઙ્ગેહિ અટ્ઠઙ્ગિકો.

**અટ્ઠ ઉપોસથઙ્ગાની**તિ –

''પાણં ન હને ન ચાદિન્નમાદિયે,
મુસા ન ભાસે ન ચ મજ્જપો સિયા;
અબ્રહ્મચરિયા વિરમેય્ય મેથુના,
રત્તિં ન ભુઞ્જેય્ય વિકાલભોજનં.

''માલં ન ધારે ન ચ ગન્ધમાચરે,
મઞ્ચે છમાયંવ સયેથ સન્થતે;
એતઞ્હિ અટ્ઠઙ્ગિકમાહુપોસથં,
બુદ્ધેન દુક્ખન્તગુના પકાસિત''ન્તિ. (અ॰ નિ॰ ૩.૭૧);

એવં વુત્તાનિ અટ્ઠ. **અટ્ઠ દૂતેય્યઙ્ગાની**તિ ''ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સોતા ચ હોતિ સાવેતા ચા''તિઆદિના નયેન સઙ્ઘભેદકે વુત્તાનિ. **તિત્થિયવત્તાનિ** મહાખન્ધકે નિદ્દિટ્ઠાનિ. **અનતિરિત્તા** ચ **અતિરિત્તા** ચ પવારણાસિક્ખાપદે નિદ્દિટ્ઠા. **અટ્ઠન્નં પચ્ચુટ્ઠાતબ્બ**ન્તિ ભત્તગ્ગે વુડ્ઢભિક્ખુનીનં, આસનમ્પિ તાસંયેવ દાતબ્બં. **ઉપાસિકા**તિ વિસાખા. **અટ્ઠાનિસંસા વિનયધરે**તિ પઞ્ચકે વુત્તેસુ પઞ્ચસુ ''તસ્સાધેય્યો ઉપોસથો, પવારણા, સઙ્ઘકમ્મ''ન્તિ ઇમે તયો પક્ખિપિત્વા અટ્ઠ વેદિતબ્બા. **અટ્ઠ પરમાની**તિ પુબ્બે વુત્તપરમાનેવ અટ્ઠકવસેન યોજેત્વા વેદિતબ્બાનિ. **અટ્ઠસુ ધમ્મેસુ સમ્મા વત્તિતબ્બ**ન્તિ ''ન પકતત્તસ્સ ભિક્ખુનો ઉપોસથો ઠપેતબ્બો, ન પવારણા ઠપેતબ્બા''તિઆદિના નયેન સમથક્ખન્ધકે નિદ્દિટ્ઠેસુ અટ્ઠસુ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

અટ્ઠકવારવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

### નવકવારવણ્ણના

૩૨૯. નવકેસુ – **નવ આઘાતવત્થૂની**તિ ''અનત્થં મે અચરી''તિઆદીનિ નવ. **નવ આઘાતપટિવિનયા**તિ ''અનત્થં મે અચરિ, તં કુતેત્થ લબ્ભાતિ આઘાતં પટિવિનેતી''તિઆદીનિ નવ. **નવ વિનીતવત્થૂની**તિ નવહિ આઘાતવત્થૂહિ આરતિ વિરતિ પટિવિરતિ સેતુઘાતો. **નવહિ સઙ્ઘો ભિજ્જતી**તિ ''નવન્નં વા, ઉપાલિ, અતિરેકનવન્નં વા સઙ્ઘરાજિ ચેવ હોતિ સઙ્ઘભેદો ચા''તિ. **નવ પરમાની**તિ પુબ્બે વુત્તપરમાનેવ નવકવસેન યોજેત્વા વેદિતબ્બાનિ. **નવ તણ્હામૂલકા** નામ તણ્હં પટિચ્ચ પરિયેસના, પરિયેસનં પટિચ્ચ લાભો, લાભં પટિચ્ચ વિનિચ્છયો, વિનિચ્છયં પટિચ્ચ છન્દરાગો, છન્દરાગં પટિચ્ચ અજ્ઝોસાનં, અજ્ઝોસાનં પટિચ્ચ પરિગ્ગહો, પરિગ્ગહં પટિચ્ચ મચ્છરિયં, મચ્છરિયં પટિચ્ચ આરક્ખા, આરક્ખાધિકરણં દણ્ડાદાનસત્થાદાનકલહવિગ્ગહવિવાદતુવંતુવંપેસુઞ્ઞમુસાવાદા. **નવ વિધમાના**તિ ''સેય્યસ્સ સેય્યોહમસ્મી''તિમાનાદયો. **નવ ચીવરાની**તિ તિચીવરન્તિ વા વસ્સિકસાટિકાતિ વાતિઆદિના નયેન વુત્તાનિ. **ન**

**વિકપ્પેતબ્બાની**તિ અધિટ્ઠિતકાલતો પટ્ઠાય ન વિકપ્પેતબ્બાનિ . **નવ અધમ્મિકાનિ દાનાની**તિ સઙ્ઘસ્સ પરિણતં અઞ્ઞસઙ્ઘસ્સ વા ચેતિયસ્સ વા પુગ્ગલસ્સ વા પરિણામેતિ, ચેતિયસ્સ પરિણતં અઞ્ઞચેતિયસ્સ વા સઙ્ઘસ્સ વા પુગ્ગલસ્સ વા પરિણામેતિ , પુગ્ગલસ્સ પરિણતં અઞ્ઞપુગ્ગલસ્સ વા સઙ્ઘસ્સ વા ચેતિયસ્સ વા પરિણામેતીતિ એવં વુત્તાનિ.

**નવ પટિગ્ગહપરિભોગા**તિ એતેસંયેવ દાનાનં પટિગ્ગહા ચ પરિભોગા ચ. **તીણિ ધમ્મિકાનિ દાનાની**તિ સઙ્ઘસ્સ નિન્નં સઙ્ઘસ્સેવ દેતિ, ચેતિયસ્સ નિન્નં ચેતિયસ્સેવ, પુગ્ગલસ્સ નિન્નં પુગ્ગલસ્સેવ દેતીતિ ઇમાનિ તીણિ. પટિગ્ગહપટિભોગાપિ તેસંયેવ પટિગ્ગહા ચ પરિભોગા ચ. **નવ અધમ્મિકા સઞ્ઞત્તિયો**તિ અધમ્મવાદિપુગ્ગલો, અધમ્મવાદિસમ્બહુલા, અધમ્મવાદિસઙ્ઘોતિ એવં તીણિ તિકાનિ સમથક્ખન્ધકે નિદ્દિટ્ઠાનિ. **ધમ્મિકા સઞ્ઞત્તિયો**પિ ધમ્મવાદી પુગ્ગલોતિઆદિના નયેન તત્થેવ નિદ્દિટ્ઠા. **અધમ્મકમ્મે દ્વે નવકાનિ** ઓવાદવગ્ગસ્સ પઠમસિક્ખાપદનિદ્દેસે પાચિત્તિયવસેન વુત્તાનિ. **ધમ્મકમ્મે દ્વે નવકાનિ** તત્થેવ દુક્કટવસેન વુત્તાનિ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

નવકવારવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

**દસકવારવણ્ણના**

330. દસકેસુ – **દસ આઘાતવત્થૂની**તિ નવકેસુ વુત્તાનિ નવ ‘‘અટ્ઠાને વા પન આઘાતો જાયતી’’તિ ઇમિના સદ્ધિં દસ હોન્તિ. **આઘાતપટિવિનયા**પિ તત્થ વુત્તા નવ ‘‘અટ્ઠાને વા પન આઘાતો જાયતિ, તં કુતેત્થ લબ્ભાતિ આઘાતં પટિવિનેતી’’તિ ઇમિના સદ્ધિં દસ વેદિતબ્બા. **દસ વિનીતવત્થૂની**તિ દસહિ આઘાતવત્થૂહિ વિરતિસઙ્ખાતાનિ દસ. **દસવત્થુકા મિચ્છાદિટ્ઠી**તિ ‘‘નત્થિ દિન્ન’’ન્તિઆદિવસેન વેદિતબ્બા, ‘‘અત્થિ દિન્ન’’ન્તિઆદિવસેન **સમ્માદિટ્ઠિ**, ‘‘સસ્સતો લોકો’’તિઆદિના વસેન પન **અન્તગ્ગાહિકા દિટ્ઠિ** વેદિતબ્બા. **દસ મિચ્છત્તા**તિ મિચ્છાદિટ્ઠિઆદયો મિચ્છાવિમુત્તિપરિયોસાના, વિપરીતા **સમ્મત્તા. સલાકગ્ગાહા** સમથક્ખન્ધકે નિદ્દિટ્ઠા.

**દસહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ઉબ્બાહિકાય સમ્મન્નિતબ્બો**તિ ‘‘સીલવા હોતી’’તિઆદિના નયેન સમથક્ખન્ધકે વુત્તેહિ દસહિ. **દસ આદીનવા રાજન્તેપુરપ્પવેસને** રાજસિક્ખાપદે નિદ્દિટ્ઠા. **દસ દાનવત્થૂની**તિ અન્નં પાનં વત્થં યાનં માલા ગન્ધં વિલેપનં સેય્યાવસથં પદીપેય્યં. **દસ રતનાની**તિ મુત્તામણિવેળુરિયાદીનિ. **દસ પંસુકૂલાની**તિ સોસાનિકં, પાપણિકં , ઉન્દૂરક્ખાયિતં, ઉપચિકક્ખાયિતં, અગ્ગિદડ્ઢં, ગોખાયિતં, અજિકક્ખાયિતં, થૂપચીવરં, આભિસેકિયં, ભતપટિયાભતન્તિ એતેસુ ઉપસમ્પન્નેન ઉસ્સુક્કં કાતબ્બં. **દસ ચીવરધારણા**તિ ‘‘સબ્બનીલકાનિ ચીવરાનિ ધારેન્તી’’તિ વુત્તવસેન દસાતિ કુરુન્દિયં વુત્તં. મહાઅટ્ઠકથાયં પન ‘‘નવસુ કપ્પિયચીવરેસુ ઉદકસાટિકં વા સઙ્કચ્ચિકં વા પક્ખિપિત્વા દસા’’તિ વુત્તં.

**અવન્દનીયપુગ્ગલા** સેનાસનક્ખન્ધકે નિદ્દિટ્ઠા. **દસ અક્કોસવત્થૂનિ** ઓમસવાદે નિદ્દિટ્ઠાનિ. **દસ આકારા** પેસુઞ્ઞસિક્ખાપદે નિદ્દિટ્ઠા. **દસ સેનાસનાની**તિ મઞ્ચો, પીઠં, ભિસિ, બિમ્બોહનં, ચિમિલિકા, ઉત્તરત્થરણં, તટ્ટિકા, ચમ્મખણ્ડો, નિસીદનં, તિણસન્થારો, પણ્ણસન્થારોતિ. **દસ વરાનિ યાચિંસૂ**તિ વિસાખા અટ્ઠ, સુદ્ધોદનમહારાજા એકં, જીવકો એકં. **યાગુઆનિસંસા** ચ **અકપ્પિયમંસાનિ** ચ ભેસજ્જક્ખન્ધકે નિદ્દિટ્ઠાનિ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

દસકવારવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

## એકાદસકવારવણ્ણના

**૩૩૧**. એકાદસકેસુ – **એકાદસા**તિ પણ્ડકાદયો એકાદસ. **એકાદસ પાદુકા**તિ દસ રતનમયા, એકા કટ્ઠપાદુકા. તિણપાદુકમુઞ્જપાદુકપબ્બજપાદુકાદયો પન કટ્ઠપાદુકસઙ્ગહમેવ ગચ્છન્તિ. **એકાદસ પત્તા**તિ તમ્બલોહમયેન વા દારુમયેન વા સદ્ધિં દસ રતનમયા. **એકાદસ ચીવરાની**તિ સબ્બનીલકાદીનિ એકાદસ. **યાવતતિયકા**તિ ઉક્ખિત્તાનુવત્તિકા ભિક્ખુની, સઙ્ઘાદિસેસા અટ્ઠ, અરિટ્ઠો, ચણ્ડકાળીતિ. **એકાદસ અન્તરાયિકા** નામ ''નસિ અનિમિત્તા''તિ આદયો. **એકાદસ ચીવરાનિ અધિટ્ઠાતબ્બાની**તિ તિચીવરં, વસ્સિકસાટિકા, નિસીદનં, પચ્ચત્થરણં, કણ્ડુપ્પટિચ્છાદિ, મુખપુઞ્છનચોળં, પરિક્ખારચોળં, ઉદકસાટિકા, સઙ્કચ્ચિકાતિ. **ન વિકપ્પેતબ્બાની**તિ એતાનેવ અધિટ્ઠિતકાલતો પટ્ઠાય ન વિકપ્પેતબ્બાનિ. **ગણ્ઠિકા ચ વિધા** ચ સુત્તમયેન સદ્ધિં એકાદસ હોન્તિ, તે સબ્બે ખુદ્દકક્ખન્ધકે નિદ્દિટ્ઠા. **પથવિયો** પથવિસિક્ખાપદે નિદ્દિટ્ઠા. **નિસ્સયપટિપસ્સદ્ધિયો** ઉપજ્ઝાયમ્હા પઞ્ચ, આચરિયમ્હા છ; એવં એકાદસ. **અવન્દિયપુગ્ગલા** નગ્ગેન સદ્ધિં એકાદસ, તે સબ્બે સેનાસનક્ખન્ધકે નિદ્દિટ્ઠા . **એકાદસ પરમાનિ** પુબ્બે વુત્તેસુ ચુદ્દસસુ એકાદસકવસેન યોજેત્વા વેદિતબ્બાનિ. **એકાદસ વરાની**તિ મહાપજાપતિયા યાચિતવરેન સદ્ધિં પુબ્બે વુત્તાનિ દસ. **એકાદસ સીમાદોસા**તિ ''અતિખુદ્દકં સીમં સમ્મન્નન્તી''તિઆદિના નયેન કમ્મવગ્ગે આગમિસ્સન્તિ.

**અક્કોસકપરિભાસકે પુગ્ગલે એકાદસાદીનવા** નામ ''યો સો, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ અક્કોસકો પરિભાસકો અરિયૂપવાદી, સબ્રહ્મચારીનં અટ્ઠાનમેતં અનવકાસો યં સો એકાદસન્નં બ્યસનાનં અઞ્ઞતરં બ્યસનં ન નિગચ્છેય્ય. કતમેસં એકાદસન્નં? અનધિગતં નાધિગચ્છતિ, અધિગતા પરિહાયતિ, સદ્ધમ્મસ્સ ન વોદાયન્તિ, સદ્ધમ્મેસુ વા અધિમાનિકો હોતિ, અનભિરતો વા બ્રહ્મચરિયં ચરતિ, અઞ્ઞતરં વા સંકિલિટ્ઠં આપત્તિં આપજ્જતિ, સિક્ખં વા પચ્ચક્ખાય હીનાયાવત્તતિ, ગાળ્હં વા રોગાતઙ્કં ફુસતિ, ઉમ્માદં વા પાપુણાતિ ચિત્તક્ખેપં વા, સમ્મૂળ્હો કાલં કરોતિ, કાયસ્સ ભેદા પરમ્મરણા અપાયં દુગ્ગતિં વિનિપાતં નિરયં ઉપપજ્જતી''તિ (અ॰ નિ॰ ૧૧.૬). એત્થ ચ **સદ્ધમ્મો**તિ બુદ્ધવચનં અધિપ્પેતં.

**આસેવિતાયા**તિ આદિતો પટ્ઠાય સેવિતાય. **ભાવિતાયા**તિ નિપ્ફાદિતાય વડ્ઢિતાય

વા. **બહુલીકતાયા**તિ પુનપ્પુનં કતાય. **યાનીકતાયા**તિ સુયુત્તયાનસદિસાય કતાય. **વત્થુકતાયા**તિ યથા પતિટ્ઠા હોતિ; એવં કતાય. **અનુટ્ઠિતાયા**તિ અનુ અનુ પવત્તિતાય; નિચ્ચાધિટ્ઠિતાયાતિ અત્થો. **પરિચિતાયા**તિ સમન્તતો ચિતાય; સબ્બદિસાસુ ચિતાય આચિતાય ભાવિતાય અભિવડ્ઢિતાયાતિ અત્થો. **સુસમારદ્ધાયા**તિ સુટ્ઠુ સમારદ્ધાય; વસીભાવં ઉપનીતાયાતિ અત્થો. **ન પાપકં સુપિનન્તિ** પાપકમેવ ન પસ્સતિ, ભદ્રકં પન વુડ્ઢિકારણભૂતં પસ્સતિ. **દેવતા રક્ખન્તી**તિ આરક્ખદેવતા ધમ્મિકં રક્ખં પચ્ચુપટ્ઠાપેન્તિ. **તુવટં ચિત્તં સમાધિયતી**તિ ખિપ્પં ચિત્તં સમાધિયતિ. **ઉત્તરિ અપ્પટિવિજ્ઝન્તો**તિ મેત્તાઝાનતો ઉત્તરિં અરહત્તં અસચ્છિકરોન્તો સેખો વા પુથુજ્જનો વા હુત્વા કાલં કરોન્તો બ્રહ્મલોકૂપગો હોતિ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

એકાદસકવારવણ્ણના પરિયોસાના

એકુત્તરિકવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

# ઉપોસથાદિપુચ્છાવિસ્સજ્જના

**૩૩૨.** ''ઉપોસથકમ્મસ્સ કો આદી''તિઆદીનં પુચ્છાનં વિસ્સજ્જને **સામગ્ગી આદી**તિ ''ઉપોસથં કરિસ્સામા''તિ સીમં સોધેત્વા છન્દપારિસુદ્ધિં આહરિત્વા સન્નિપતિતાનં કાયસામગ્ગી આદિ. **કિરિયા મજ્ઝે**તિ પુબ્બકિચ્ચં કત્વા પાતિમોક્ખઓસારણકિરિયા મજ્ઝે. **નિટ્ઠાનં પરિયોસાન**ન્તિ ''તત્થ સબ્બેહેવ સમગ્ગેહિ સમ્મોદમાનેહિ અવિવદમાનેહિ સિક્ખિતબ્બ''ન્તિ ઇદં પાતિમોક્ખનિટ્ઠાનં પરિયોસાનં. **પવારણાકમ્મસ્સ સામગ્ગી આદી**તિ ''પવારણં કરિસ્સામા''તિ સીમં સોધેત્વા છન્દપવારણં આહરિત્વા સન્નિપતિતાનં કાયસામગ્ગી આદિ. **કિરિયા મજ્ઝે**તિ પવારણાઞત્તિ ચ પવારણાકથા ચ મજ્ઝે, સઙ્ઘનવકસ્સ ''પસ્સન્તો પટિકરિસ્સામી''તિ વચનં પરિયોસાનં. તજ્જનીયકમ્માદીસુ **વત્થુ** નામ યેન વત્થુના કમ્મારહો હોતિ, તં વત્થુ. **પુગ્ગલો**તિ યેન તં વત્થુ કતં, સો પુગ્ગલો. **કમ્મવાચા પરિયોસાન**ન્તિ ''કતં સઙ્ઘેન ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો તજ્જનીયકમ્મં, ખમતિ સઙ્ઘસ્સ, તસ્મા તુણ્હી, એવમેતં ધારયામી''તિ એવં તસ્સા તસ્સા કમ્મવાચાય અવસાનવચનં પરિયોસાનં. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ

ઉપોસથાદિપુચ્છાવિસ્સજ્જનાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

**અત્થવસપકરણાવણ્ણના**

**૩૩૪.** અત્થવસપકરણે – **દસ અત્થવસે**તિઆદીસુ યં વત્તબ્બં તં પઠમપારાજિકવણ્ણનાયમેવ વુત્તં. **યં સઙ્ઘસુટ્ઠુ તં સઙ્ઘફાસૂ**તિઆદીસુ ઉપરિમં ઉપરિમં પદં હેટ્ઠિમસ્સ હેટ્ઠિમસ્સ પદસ્સ અત્થો.

**અત્થસતં ધમ્મસત**ન્તિઆદિમ્હિ પન યદેતં દસસુ પદેસુ એકેકં મૂલં કત્વા દસક્ખત્તું યોજનાય પદસતં વુત્તં. તત્થ પચ્છિમસ્સ પચ્છિમસ્સ પદસ્સ વસેન અત્થસતં પુરિમસ્સ પુરિમસ્સ વસેન ધમ્મસતં વેદિતબ્બં. અથ વા યે દસ અત્થવસે પટિચ્ચ તથાગતેન સાવકાનં સિક્ખાપદં પઞ્ઞત્તં, યે પુબ્બે પઠમપારાજિકવણ્ણનાયં ''તત્થ સઙ્ઘસુટ્ઠુતા નામ સઙ્ઘસ્સ સુટ્ઠુભાવો 'સુટ્ઠુ દેવા'તિ આગતટ્ઠાને વિય 'સુટ્ઠુ ભન્તે'તિ વચનસમ્પટિચ્છનભાવો, યો ચ તથાગતસ્સ વચનં સમ્પટિચ્છતિ, તસ્સ તં દીઘરત્તં હિતાય સુખાય હોતિ, તસ્મા સઙ્ઘસ્સ 'સુટ્ઠુ ભન્તે'તિ મમ વચનસમ્પટિચ્છનત્થં પઞ્ઞપેસ્સામિ અસમ્પટિચ્છને આદીનવં સમ્પટિચ્છને ચ આનિસંસં દસ્સેત્વા ન બલક્કારેન અભિભવિત્વાતિ એતમત્થં આવિકરોન્તો આહ – સઙ્ઘસુટ્ઠુતાયા''તિ એવમાદિના નયેન વણ્ણિતા, તેસં ઇધ દસક્ખત્તું આગતત્તા અત્થસતં તદત્થજોતકાનઞ્ચ પદાનં વસેન ધમ્મસતં વેદિતબ્બં. ઇદાનિ અત્થજોતકાનં નિરુત્તીનં વસેન નિરુત્તિસતં, ધમ્મભૂતાનં નિરુત્તીનં વસેન નિરુત્તિસતન્તિ દ્વે નિરુત્તિસતાનિ, અત્થસતે ઞાણસતં, ધમ્મસતે ઞાણસતં, દ્વીસુ નિરુત્તિસતેસુ દ્વે ઞાણસતાનીતિ ચત્તારિ ઞાણસતાનિ ચ વેદિતબ્બાનિ.

''અત્થસતં ધમ્મસતં, દ્વે નિરુત્તિસતાનિ;
ચત્તારિ ઞાણસતાનિ, અત્થવસે પકરણે''તિ.

ઇતિ હિ યં વુત્તં, ઇદમેતં પટિચ્ચ વુત્તન્તિ.

ઇતિ સમન્તપાસાદિકાય વિનયસંવણ્ણનાય

મહાવગ્ગવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

# પઠમગાથાસઙ્ગણિકં

## સત્તનગરેસુ પઞ્ઞત્તસિક્ખાપદવણ્ણના

૩૩૫. **એકંસં ચીવરં કત્વા**તિ એકસ્મિં અંસકૂટે ચીવરં કત્વા; સાધુકં ઉત્તરાસઙ્ગં કત્વાતિ અત્થો. **પગ્ગણ્હિત્વાન અઞ્જલિ**ન્તિ દસનખસમોધાનસમુજ્જલં અઞ્જલિં ઉક્ખિપિત્વા. **આસીસમાનરૂપો વા**તિ પચ્ચાસીસમાનરૂપો વિય. **કિસ્સ ત્વં ઇધ માગતો**તિ કેન કારણેન કિમત્થં પત્થયમાનો ત્વં ઇધ આગતો. કો એવમાહ? સમ્માસમ્બુદ્ધો. કં એવમાહ? આયસ્મન્તં ઉપાલિં. ઇતિ આયસ્મા ઉપાલિ ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ''દ્વીસુ વિનયેસૂ''તિ ઇમં ગાથં પુચ્છિ. અથસ્સ ભગવા ''ભદ્દકો તે ઉમ્મઙ્ગો''તિઆદીનિ વત્વા તં વિસ્સજ્જેસિ. એસ નયો સબ્બત્થ. ઇતિ ઇમે સબ્બપઞ્હે બુદ્ધકાલે ઉપાલિત્થેરો પુચ્છિ. ભગવા બ્યાકાસિ. સઙ્ગીતિકાલે પન મહાકસ્સપત્થેરો પુચ્છિ. ઉપાલિત્થેરો બ્યાકાસિ.

તત્થ **ભદ્દકો તે ઉમ્મઙ્ગો**તિ ભદ્દકા તે પઞ્હા; પઞ્હા હિ અવિજ્જન્ધકારતો ઉમ્મુજ્જિત્વા ઠિતત્તા ''ઉમ્મઙ્ગો''તિ વુચ્ચતિ. **તગ્ઘા**તિ કારણત્થે નિપાતો. યસ્મા મં પુચ્છસિ, તસ્મા તે અહમક્ખિસ્સન્તિ અત્થો. સમ્પટિચ્છનત્થે વા, ''તગ્ઘા''તિ હિ ઇમિના વચનં સમ્પટિચ્છિત્વા અક્ખિસ્સન્તિ આહ. ''સમાદહિત્વા વિસિબ્બેન્તિ, સામિસેન, સસિત્થક''ન્તિ ઇમાનિ તીણિયેવ સિક્ખાપદાનિ ભગ્ગેસુ પઞ્ઞત્તાનિ.

## ચતુવિપત્તિવણ્ણના

૩૩૬. **યં તં પુચ્છિમ્હા**તિ યં ત્વં અપુચ્છિમ્હા. **અકિત્તયી**તિ અભાસિ. **નો**તિ અમ્હાકં . **તં તં બ્યાકત**ન્તિ યં યં પુટ્ઠં, તં તદેવ બ્યાકતં. **અનઞ્ઞથા**તિ અઞ્ઞથા અકત્વા બ્યાકતં.

**યે દુટ્ઠુલ્લા સા સીલવિપત્તી**તિ એત્થ કિઞ્ચાપિ સીલવિપત્તિ નામ પઞ્હે નત્થિ, અથ ખો દુટ્ઠુલ્લં વિસ્સજ્જેતુકામતાયેતં વુત્તં. ચતૂસુ હિ વિપત્તીસુ દુટ્ઠુલ્લં એકાય વિપત્તિયા સઙ્ગહિતં, અદુટ્ઠુલ્લં તીહિ વિપત્તીહિ સઙ્ગહિતં. તસ્મા ''યે દુટ્ઠુલ્લા સા સીલવિપત્તી''તિ વત્વા તમેવ વિત્થારતો દસ્સેતું ''પારાજિકં સઙ્ઘાદિસેસો સીલવિપત્તીતિ વુચ્ચતી''તિ આહ.

ઇદાનિ તિસ્સન્નં વિપત્તીનં વસેન અદુટ્ઠુલ્લં દસ્સેતું ''થુલ્લચ્ચય''ન્તિઆદિમાહ. તત્થ **યો ચાયં, અક્કોસતિ હસાધિપ્પાયો**તિ ઇદં દુબ્ભાસિતસ્સ વત્થુદસ્સનત્થં વુત્તં.

**અબ્ભાચિક્ખન્તી**તિ ''તથાહં ભગવતા ધમ્મં દેસિતં આજાનામી''તિ વદન્તા અબ્ભાચિક્ખન્તિ.

**અયં સા આજીવવિપત્તિસમ્મતા**તિ અયં છહિ સિક્ખાપદેહિ સઙ્ગહિતા આજીવવિપત્તિ નામ ચતુત્થા વિપત્તિ સમ્મતાતિ એત્તાવતા ''અદુટ્ઠુલ્લ''ન્તિ ઇદં વિસ્સજ્જિતં હોતિ.

ઇદાનિ ''યે ચ યાવતતિયકા''તિ પઞ્હં વિસ્સજ્જેતું ''એકાદસા''તિઆદિમાહ.

## છેદનકાદિવણ્ણના

**૩૩૭.** યસ્મા પન ''યે ચ યાવતતિયકા''તિ અયં પઞ્હો ''એકાદસ યાવતતિયકા''તિ એવં સઙ્ખાવસેન વિસ્સજ્જિતો, તસ્મા સઙ્ખાનુસન્ધિવસેનેવ ''**કતિ છેદનકાની**''તિઆદિકે અઞ્ઞે અન્તરાપઞ્હે પુચ્છિ. તેસં વિસ્સજ્જનત્થં ''**છ છેદનકાની**''તિઆદિ વુત્તં. તત્થ ''એકં ભેદનકં, એકં ઉદ્દાલનકં, સોદસ જાનન્તિ પઞ્ઞત્તા''તિ ઇદમેવ અપુબ્બં. સેસં મહાવગ્ગે વિભત્તમેવ. યં પનેતં અપુબ્બં તત્થ **એકં ભેદનક**ન્તિ સૂચિઘરં. **એકં ઉદ્દાલનક**ન્તિ તૂલોનદ્ધમઞ્ચપીઠં. **સોદસા**તિ સોળસ. **જાનન્તિ પઞ્ઞત્તા**તિ ''જાન''ન્તિ એવં વત્વા પઞ્ઞત્તા, તે એવં વેદિતબ્બા – ''જાનં સઙ્ઘિકં લાભં પરિણતં અત્તનો પરિણામેય્ય, જાનં પુબ્બુપગતં ભિક્ખું અનુપખજ્જ નિસજ્જં કપ્પેય્ય, જાનં સપ્પાણકં ઉદકં તિણં વા મત્તિકં વા સિઞ્ચેય્ય વા સિઞ્ચાપેય્ય વા, જાનં ભિક્ખુનિપરિપાચિતં પિણ્ડપાતં ભુઞ્જેય્ય, જાનં આસાદનાપેક્ખો ભુત્તસ્મિં પાચિત્તિયં, જાનં સપ્પાણકં ઉદકં પરિભુઞ્જેય્ય, જાનં યથાધમ્મં નિહતાધિકરણં, જાનં દુટ્ઠુલ્લં આપત્તિં પટિચ્છાદેય્ય, જાનં ઊનવીસતિવસ્સં પુગ્ગલં ઉપસમ્પાદેય્ય, જાનં થેય્યસત્થેન સદ્ધિં, જાનં તથાવાદિના ભિક્ખુના અકતાનુધમ્મેન, જાનં તથાનાસિતં સમણુદ્દેસં, જાનં સઙ્ઘિકં લાભં પરિણતં પુગ્ગલસ્સ પરિણામેય્ય, જાનં પારાજિકં ધમ્મં અજ્ઝાપન્નં ભિક્ખુનિં નેવ અત્તના પટિચોદેય્ય, જાનં ચોરિં વજ્ઝં વિદિતં અનપલોકેત્વા, જાનં સભિક્ખુકં આરામં અનાપુચ્છા પવિસેય્યા''તિ.

### અસાધારણાદિવણ્ણના

**૩૩૮.** ઇદાનિ ''સાધારણં અસાધારણ''ન્તિ ઇમં પુરિમપઞ્હં વિસ્સજ્જેન્તો ''**વીસં દ્વે સતાની**''તિઆદિમાહ. તત્થ ભિક્ખુનીહિ અસાધારણેસુ **છ સઙ્ઘાદિસેસા**તિ વિસ્સટ્ઠિ, કાયસંસગ્ગો, દુટ્ઠુલ્લં, અત્તકામ, કુટિ, વિહારોતિ. **દ્વે અનિયતેહિ અટ્ઠા**તિ દ્વીહિ અનિયતેહિ સદ્ધિં અટ્ઠ ઇમે.

**નિસ્સગ્ગિયાનિ દ્વાદસા**તિ –

ધોવનઞ્ચ પટિગ્ગહો, કોસેય્યસુદ્ધદ્વેભાગા;
છબ્બસ્સાનિ નિસીદનં, દ્વે લોમા પઠમો પત્તો;
વસ્સિકા આરઞ્ઞકેન ચાતિ – ઇમે દ્વાદસ.

**દ્વેવીસતિ ખુદ્દકા**તિ –

સકલો ભિક્ખુનીવગ્ગો, પરમ્પરઞ્ચ ભોજનં;
અનતિરિત્તં અભિહટં, પણીતઞ્ચ અચેલકં;
ઊનં દુટ્ઠુલ્લછાદનં.

માતુગામેન સદ્ધિઞ્ચ, યા ચ અનિક્ખન્તરાજકે;
સન્તં ભિક્ખું અનાપુચ્છા, વિકાલે ગામપ્પવેસના.

નિસીદને ચ યા સિક્ખા, વસ્સિકા યા ચ સાટિકા;
દ્વાવીસતિ ઇમા સિક્ખા, ખુદ્દકેસુ પકાસિતાતિ.

ભિક્ખૂહિ અસાધારણેસુપિ **સઙ્ઘમ્હા દસ નિસ્સરે**તિ ''સઙ્ઘમ્હા નિસ્સારીયતી''તિ એવં વિભઙ્ગે વુત્તા, માતિકાયં પન ''નિસ્સારણીયં સઙ્ઘાદિસેસ''ન્તિ એવં આગતા દસ. **નિસ્સગ્ગિયાનિ દ્વાદસા**તિ ભિક્ખુનિવિભઙ્ગે વિભત્તાનિ

નિસ્સગ્ગિયાનેવ. ખુદ્દકાપિ તત્થ વિભત્તખુદ્દકા એવ. તથા ચત્તારો પાટિદેસનીયા, ઇતિ સતઞ્ચેવ તિંસઞ્ચ સિક્ખા વિભઙ્ગે ભિક્ખુનીનં ભિક્ખૂહિ અસાધારણા. સેસં ઇમસ્મિં સાધારણાસાધારણવિસ્સજ્જને ઉત્તાનમેવ.

ઇદાનિ વિપત્તિયો ચ ''યેહિ સમથેહિ સમ્મન્તી''તિ ઇદં પઞ્હં વિસ્સજ્જેન્તો **અટ્ઠેવ પારાજિકા**તિઆદિમાહ. તત્થ **દુરાસદા**તિ ઇમિના તેસં સપ્પટિભયતં દસ્સેતિ. કણ્હસપ્પાદયો વિય હિ એતે દુરાસદા દુરૂપગમના દુરાસજ્જના, આપજ્જિયમાના મૂલચ્છેદાય સંવત્તન્તિ. **તાલવત્થુસમૂપમા**તિ સબ્બં તાલં ઉદ્ધરિત્વા તાલસ્સ વત્થુમત્તકરણેન સમૂપમા. યથા વત્થુમત્તકતો તાલો ન પુન પાકતિકો હોતિ, એવં ન પુન પાકતિકા હોન્તિ.

એવં સાધારણં ઉપમં દસ્સેત્વા પુન એકેકસ્સ વુત્તં ઉપમં દસ્સેન્તો **પણ્ડુપલાસો**તિઆદિમાહ. **અવિરુળ્હી ભવન્તિ તે**તિ યથા એતે પણ્ડુપલાસાદયો પુનહરિતાદિભાવેન અવિરુળ્હિધમ્મા હોન્તિ; એવં પારાજિકાપિ પુન પકતિસીલાભાવેન અવિરુળ્હિધમ્મા હોન્તીતિ અત્થો. એત્તાવતા ''વિપત્તિયો ચ યેહિ સમથેહિ સમ્મન્તી''તિ એત્થ ઇમા તાવ અટ્ઠ પારાજિકવિપત્તિયો કેહિચિ સમથેહિ ન સમ્મન્તીતિ એવં દસ્સિતં હોતિ. યા પન વિપત્તિયો સમ્મન્તિ, તા દસ્સેતું **તેવીસતિ સઙ્ઘાદિસેસા**તિઆદિ વુત્તં. તત્થ **તીહિ સમથેહી**તિ સબ્બસઙ્ગાહિકવચનમેતં. સઙ્ઘાદિસેસા હિ દ્વીહિ સમથેહિ સમ્મન્તિ, ન તિણવત્થારકેન. સેસા તીહિપિ સમ્મન્તિ.

**દ્વે ઉપોસથા દ્વે પવારણા**તિ ઇદં ભિક્ખૂનઞ્ચ ભિક્ખુનીનઞ્ચ વસેન વુત્તં. વિભત્તિમત્તદસ્સનેનેવ ચેતં વુત્તં, ન સમથેહિ વૂપસમનવસેન. ભિક્ખુઉપોસથો, ભિક્ખુનિઉપોસથો, ભિક્ખુપવારણા, ભિક્ખુનિપવારણાતિ ઇમાપિ હિ ચતસ્સો વિભત્તિયો ; વિભજનાનીતિ અત્થો. **ચત્તારિ કમ્માની**તિ અધમ્મેનવગ્ગાદીનિ ઉપોસથકમ્માનિ. **પઞ્ચેવ ઉદ્દેસા ચતુરો ભવન્તિ અનઞ્ઞથા**તિ ભિક્ખૂનં પઞ્ચ ઉદ્દેસા ભિક્ખુનીનં ચતુરો ભવન્તિ, અઞ્ઞથા ન ભવન્તિ; ઇમા અપરાપિ વિભત્તિયો. **આપત્તિક્ખન્ધા ચ ભવન્તિ સત્ત**, **અધિકરણાનિ ચત્તારી**તિ ઇમા પન વિભત્તિયો સમથેહિ સમ્મન્તિ, તસ્મા **સત્તહિ સમથેહી**તિઆદિમાહ. અથ વા ''દ્વે ઉપોસથા દ્વે પવારણા ચત્તારિ કમ્માનિ પઞ્ચેવ ઉદ્દેસા ચતુરો ભવન્તિ, અનઞ્ઞથા''તિ ઇમાપિ ચતસ્સો વિભત્તિયો નિસ્સાય ''નસ્સન્તેતે વિનસ્સન્તેતે''તિઆદિના નયેન યા આપત્તિયો આપજ્જન્તિ, તા યસ્મા વુત્તપ્પકારેહેવ સમથેહિ સમ્મન્તિ, તસ્મા તંમૂલકાનં આપત્તીનં સમથદસ્સનત્થમ્પિ તા વિભત્તિયો વુત્તાતિ વેદિતબ્બા. **કિચ્ચં એકેના**તિ કિચ્ચાધિકરણં એકેન સમથેન સમ્મતિ.

### પારાજિકાદિઆપત્તિવણ્ણના

૩૩૯. એવં પુચ્છાનુક્કમેન સબ્બપઞ્હે વિસ્સજ્જેત્વા ઇદાનિ ''આપત્તિક્ખન્ધા ચ ભવન્તિ સત્તા''તિ એત્થ સઙ્ગહિતઆપત્તિક્ખન્ધાનં પચ્ચેકં નિબ્બચનમત્તં દસ્સેન્તો **પારાજિકન્તિ**આદિમાહ. તત્થ **પારાજિકન્તિ** ગાથાય અયમત્થો – યદિદં પુગ્ગલાપત્તિસિક્ખાપદપારાજિકેસુ **આપત્તિપારાજિકં** નામ વુત્તં, તં આપજ્જન્તો પુગ્ગલો યસ્મા પરાજિતો પરાજયમાપન્નો સદ્ધમ્મા ચુતો પરદ્ધો ભટ્ઠો નિરઙ્કતો ચ હોતિ, અનિહતે તસ્મિં પુગ્ગલે પુન ઉપોસથપ્પવારણાદિભેદો સંવાસો નત્થિ. **તેનેતં ઇતિ વુચ્ચતી**તિ તેન કારણેન એતં આપત્તિપારાજિકન્તિ વુચ્ચતિ. અયઞ્હેત્થ સઙ્ખેપત્થો – યસ્મા પરાજિતો હોતિ તેન, તસ્મા એતં પારાજિકન્તિ વુચ્ચતિ.

દુતિયગાથાયપિ બ્યઞ્જનં અનાદિયિત્વા અત્થમત્તમેવ દસ્સેતું **સઙ્ઘોવ દેતિ પરિવાસન્તિ**આદિ વુત્તં. અયં પનેત્થ અત્થો – ઇમં આપત્તિં આપજ્જિત્વા વુટ્ઠાતુકામસ્સ યં તં આપત્તિવુટ્ઠાનં તસ્સ આદિમ્હિ ચેવ પરિવાસદાનત્થાય આદિતો સેસે મજ્ઝે માનત્તદાનત્થાય મૂલાયપટિકસ્સનેન વા સહ માનત્તદાનત્થાય, અવસાને

અબ્ભાનત્થાય ચ સઙ્ઘો ઇચ્છિતબ્બો, ન હેત્થ એકમ્પિ કમ્મં વિના સઙ્ઘેન સક્કા કાતુન્તિ સઙ્ઘો, આદિમ્હિ ચેવ સેસે ચ ઇચ્છિતબ્બો અસ્સાતિ **સઙ્ઘાદિસેસો**.

તતિયગાથાય **અનિયતો ન નિયતો**તિ યસ્મા ન નિયતો, તસ્મા અનિયતો અયમાપત્તિક્ખન્ધોતિ અત્થો. કિં કારણા ન નિયતોતિ? **અનેકંસિકતં પદં**, યસ્મા ઇદં સિક્ખાપદં અનેકંસેન કતન્તિ અત્થો. કથં અનેકંસેન? **તિણ્ણમઞ્ઞતરં ઠાનં**, તિણ્ણં ધમ્માનં અઞ્ઞતરેન કારેતબ્બોતિ હિ તત્થ વુત્તં, તસ્મા ''અનિયતો''તિ પવુચ્ચતિ, સો આપત્તિક્ખન્ધો અનિયતોતિ વુચ્ચતિ. યથા ચ તિણ્ણં અઞ્ઞતરં ઠાનં, એવં દ્વિન્નં ધમ્માનં અઞ્ઞતરં ઠાનં યત્થ વુત્તં, સોપિ અનિયતો એવ.

ચતુત્થગાથાય **અચ્ચયો તેન સમો નત્થી**તિ દેસનાગામિનીસુ અચ્ચયેસુ તેન સમો થૂલો અચ્ચયો નત્થિ, તેનેતં ઇતિ વુચ્ચતિ; થૂલત્તા અચ્ચયસ્સ એતં **થુલ્લચ્ચયન્તિ** વુચ્ચતીતિ અત્થો.

પઞ્ચમગાથાય **નિસ્સજ્જિત્વાન દેસેતિ તેનેતન્તિ** નિસ્સજ્જિત્વા દેસેતબ્બતો **નિસ્સગ્ગિયન્તિ** વુચ્ચતીતિ અત્થો.

છટ્ઠગાથાય **પાતેતિ કુસલં ધમ્મન્તિ** સઞ્ચિચ્ચ આપજ્જન્તસ્સ કુસલધમ્મસઙ્ખાતં કુસલચિત્તં પાતેતિ, તસ્મા પાતેતિ ચિત્તન્તિ **પાચિત્તિયં**. યં પન ચિત્તં પાતેતિ, તં યસ્મા અરિયમગ્ગં અપરજ્ઝતિ, ચિત્તસમ્મોહકારણઞ્ચ હોતિ, તસ્મા ''અરિયમગ્ગં અપરજ્ઝતિ, ચિત્તસમ્મોહનટ્ઠાન''ન્તિ ચ વુત્તં.

પાટિદેસનીયગાથાસુ ''ગારય્હં આવુસો ધમ્મં આપજ્જિ''ન્તિ વુત્તગારય્હભાવકારણદસ્સનત્થમેવ **ભિક્ખુ અઞ્ઞાતકો સન્તો**તિઆદિ વુત્તં. પટિદેસેતબ્બતો પન સા આપત્તિ **પાટિદેસનીયા**તિ વુચ્ચતિ.

દુક્કટગાથાય **અપરદ્ધં વિરદ્ધઞ્ચ ખલિતન્તિ** સબ્બમેતં ''યઞ્ચ દુક્કટ''ન્તિ એત્થ વુત્તસ્સ દુક્કટસ્સ પરિયાયવચનં. યઞ્હિ દુટ્ઠુ કતં વિરૂપં વા કતં, તં **દુક્કટં**. તં પનેતં યથા સત્થારા વુત્તં; એવં અકતત્તા **અપરદ્ધં**, કુસલં વિરજ્ઝિત્વા પવત્તત્તા **વિરદ્ધં**, અરિયવત્તપટિપદં અનારુળ્હત્તા **ખલિતં**. યં **મનુસ્સો કરે**તિ ઇદં પનસ્સ ઓપમ્મનિદસ્સનં. તસ્સત્થો – યથા હિ યં લોકે મનુસ્સો આવિ વા યદિ વા રહો પાપં કરોતિ, તં દુક્કટન્તિ પવેદેન્તિ; એવમિદમ્પિ બુદ્ધપ્પટિકુટ્ઠેન લામકભાવેન પાપં, તસ્મા દુક્કટન્તિ વેદિતબ્બં.

દુબ્ભાસિતગાથાય **દુબ્ભાસિતં દુરાભટ્ઠન્તિ** દુટ્ઠુ આભટ્ઠં ભાસિતં લપિતન્તિ **દુરાભટ્ઠં**. યં દુરાભટ્ઠં, તં **દુબ્ભાસિતન્તિ** અત્થો. કિઞ્ચ ભિય્યો? **સંકિલિટ્ઠઞ્ચ યં પદં**, સંકિલિટ્ઠં યસ્મા તં પદં હોતીતિ અત્થો. તથા **યઞ્ચ વિઞ્ઞૂ ગરહન્તિ**, યસ્મા ચ નં વિઞ્ઞૂ ગરહન્તીતિ અત્થો. **તેનેતં ઇતિ વુચ્ચતી**તિ તેન સંકિલિટ્ઠભાવેન ચ વિઞ્ઞુગરહનેનાપિ ચ એતં ઇતિ વુચ્ચતિ; ''દુબ્ભાસિત''ન્તિ એવં વુચ્ચતીતિ અત્થો.

સેખિયગાથાય ''આદિ ચેતં ચરણઞ્ચા''તિઆદિના નયેન સેખસ્સ સન્તકભાવં દીપેતિ. તસ્મા સેખસ્સ ઇદં **સેખિયન્તિ** અયમેત્થ સઙ્ખેપત્થો. ઇદં ''ગરુકલહુકઞ્ચાપી''તિઆદિપઞ્હેહિ અસઙ્ગહિતસ્સ ''હન્દ વાક્યં સુણોમ તે''તિ ઇમિના પન આયાચનવચનેન સઙ્ગહિતસ્સ અત્થસ્સ દીપનત્થં વુત્તન્તિ વેદિતબ્બં.

છન્નમતિવસ્સતીતિઆદિમ્હિપિ એસેવ નયો. તત્થ **છન્નમતિવસ્સતી**તિ ગેહં તાવ તિણાદીહિ અચ્છન્નં અતિવસ્સતિ. ઇદં પન આપત્તિસઙ્ખાતં ગેહં છન્નં અતિવસ્સતિ; મૂલાપત્તિઞ્હિ છાદેન્તો અઞ્ઞં નવં આપત્તિં આપજ્જતિ. **વિવટં નાતિવસ્સતી**તિ ગેહં તાવ અવિવટં સુચ્છન્નં નાતિવસ્સતિ. ઇદં પન આપત્તિસઙ્ખાતં ગેહં વિવટં

નાતિવસ્સતિ; મૂલાપત્તિઞ્હિ વિવરન્તો દેસનાગામિનિં દેસેત્વા વુટ્ઠાનગામિનિતો વુટ્ઠહિત્વા સુદ્ધન્તે પતિટ્ઠાતિ. આયતિં સંવરન્તો અઞ્ઞં આપત્તિં નાપજ્જતિ. **તસ્મા છન્નં વિવરેથા**તિ તેન કારણેન દેસનાગામિનિં દેસેન્તો વુટ્ઠાનગામિનિતો ચ વુટ્ઠહન્તો છન્નં વિવરેથ. **એવં તં નાતિવસ્સતી**તિ એવઞ્ચેતં વિવટં નાતિવસ્સતીતિ અત્થો.

**ગતિ મિગાનં પવન**ન્તિ અજ્ઝોકાસે બ્યગ્ઘાદીહિ પરિપાતિયમાનાનં મિગાનં પવનં રુક્ખાદિગહનં અરઞ્ઞં ગતિ પટિસરણં હોતિ, તં પત્વા તે અસ્સાસન્તિ. એતેનેવ નયેન **આકાસો પક્ખીનં ગતિ**. અવસ્સં ઉપગમનટ્ઠેન પન **વિભવો ગતિ ધમ્માનં**, સબ્બેસમ્પિ સઙ્ખતધમ્માનં વિનાસોવ તેસં ગતિ. ન હિ તે વિનાસં અગચ્છન્તા ઠાતું સક્કોન્તિ. સુચિરમ્પિ ઠત્વા પન **નિબ્બાનં અરહતો ગતિ**, ખીણાસવસ્સ અરહતો અનુપાદિસેસનિબ્બાનધાતુ એકંસેન ગતીતિ અત્થો.

પઠમગાથાસઙ્ગણિકવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

# અધિકરણભેદં

## ઉક્કોટનભેદાદિવણ્ણના

**૩૪૦.** અધિકરણભેદે **ઇમે દસ ઉક્કોટા**તિ અધિકરણાનં ઉક્કોટેત્વા પુન અધિકરણઉક્કોટેન સમથાનં ઉક્કોટં દસ્સેતું ‘‘વિવાદાધિકરણં ઉક્કોટેન્તો કતિ સમથે ઉક્કોટેતી’’તિઆદિમાહ. તત્થ **વિવાદાધિકરણં ઉક્કોટેન્તો દ્વે સમથે ઉક્કોટેતી**તિ સમ્મુખાવિનયઞ્ચ યેભુય્યસિકઞ્ચ ઇમે દ્વે ઉક્કોટેતિ, પટિસેધેતિ; પટિક્કોસતીતિ અત્થો. **અનુવાદાધિકરણં ઉક્કોટેન્તો ચત્તારો**તિ સમ્મુખાવિનયં, સતિવિનયં, અમૂળ્હવિનયં, તસ્સપાપિયસિકન્તિ ઇમે ચત્તારો સમથે ઉક્કોટેતિ. **આપત્તાધિકરણં ઉક્કોટેન્તો તયો**તિ સમ્મુખાવિનયં, પટિઞ્ઞાતકરણં, તિણવત્થારકન્તિ ઇમે તયો સમથે ઉક્કોટેતિ. **કિચ્ચાધિકરણં ઉક્કોટેન્તો એક**ન્તિ સમ્મુખાવિનયં ઇમં એકં સમથં ઉક્કોટેતિ.

**૩૪૧. કતિ ઉક્કોટા**તિઆદિપુચ્છાનં વિસ્સજ્જને પન દ્વાદસસુ ઉક્કોટેસુ **અકતં કમ્મ**ન્તિઆદયો તાવ તયો ઉક્કોટા વિસેસતો દુતિયે અનુવાદાધિકરણે લબ્ભન્તિ. **અનિહતં કમ્મ**ન્તિઆદયો તયો પઠમે વિવાદાધિકરણે લબ્ભન્તિ. **અવિનિચ્છિત**ન્તિઆદયો તયો તતિયે આપત્તાધિકરણે લબ્ભન્તિ. **અવૂપસન્ત**ન્તિઆદયો તયો ચતુત્થે કિચ્ચાધિકરણે લબ્ભન્તિ; અપિચ દ્વાદસાપિ ચ એકેકસ્મિં અધિકરણે લબ્ભન્તિયેવ.

**તત્થજાતકં અધિકરણં ઉક્કોટેતી**તિ યસ્મિં વિહારે ‘‘મય્હં ઇમિના પત્તો ગહિતો, ચીવરં ગહિત’’ન્તિઆદિના નયેન પત્તચીવરાદીનં અત્થાય અધિકરણં ઉપ્પન્નં હોતિ, તસ્મિંયેવ ચ નં વિહારે આવાસિકા સન્નિપતિત્વા ‘‘અલં આવુસો’’તિ અત્તપચ્ચત્થિકે સઞ્ઞાપેત્વા પાળિમુત્તકવિનિચ્છયેનેવ વૂપસમેન્તિ, ઇદં તત્થજાતકં અધિકરણં નામ. યેનાપિ વિનિચ્છયેન સમિતં, સોપિ એકો સમથોયેવ. ઇમં ઉક્કોટેન્તસ્સાપિ પાચિત્તિયં.

**તત્થજાતકં વૂપસન્ત**ન્તિ સચે પન તં અધિકરણં નેવાસિકા વૂપસમેતું ન સક્કોન્તિ, અથઞ્ઞો વિનયધરો આગન્ત્વા ‘‘કિં આવુસો ઇમસ્મિં વિહારે ઉપોસથો વા પવારણા વા ઠિતા’’તિ પુચ્છતિ, તેહિ ચ તસ્મિં કારણે કથિતે તં અધિકરણં ખન્ધકતો ચ પરિવારતો ચ સુત્તેન વિનિચ્છિનિત્વા વૂપસમેતિ, ઇદં તત્થજાતકં વૂપસન્તં નામ અધિકરણં. એતં ઉક્કોટેન્તસ્સાપિ પાચિત્તિયમેવ.

**અન્તરામગ્ગે**તિ તે અત્તપચ્ચત્થિકા ‘‘ન મયં એતસ્સ વિનિચ્છયે તિટ્ઠામ, નાયં વિનયે કુસલો, અસુકસ્મિં નામ ગામે વિનયધરા થેરા વસન્તિ, તત્થ ગન્ત્વા વિનિચ્છિનિસ્સામા’’તિ ગચ્છન્તા અન્તરામગ્ગેયેવ કારણં સલ્લક્ખેત્વા અઞ્ઞમઞ્ઞં વા સઞ્ઞાપેન્તિ, અઞ્ઞે વા તે ભિક્ખૂ નિજ્ઝાપેન્તિ, ઇદમ્પિ વૂપસન્તમેવ હોતિ. એવં વૂપસન્તં અન્તરામગ્ગે અધિકરણં ઉક્કોટેતિ યો, તસ્સાપિ પાચિત્તિયમેવ.

**અન્તરામગ્ગે વૂપસન્ત**ન્તિ ન હેવ ખો પન અઞ્ઞમઞ્ઞં સઞ્ઞત્તિયા વા સભાગભિક્ખુનિજ્ઝાપનેન વા વૂપસન્તં હોતિ; અપિચ ખો પટિપથં આગચ્છન્તો એકો વિનયધરો દિસ્વા ‘‘કત્થ આવુસો ગચ્છથા’’તિ પુચ્છિત્વા ‘‘અસુકં નામ ગામં, ઇમિના નામ કારણેના’’તિ વુત્તે ‘‘અલં, આવુસો, કિં તત્થ ગતેના’’તિ તત્થેવ ધમ્મેન વિનયેન તં અધિકરણં વૂપસમેતિ, ઇદં અન્તરામગ્ગે વૂપસન્તં નામ. એતં ઉક્કોટેન્તસ્સાપિ પાચિત્તિયમેવ.

**તત્થ ગત**ન્તિ સચે પન ‘‘અલં, આવુસો, કિં તત્થ ગતેના’’તિ વુચ્ચમાનાપિ ‘‘મયં તત્થેવ ગન્ત્વા વિનિચ્છયં પાપેસ્સામા’’તિ વિનયધરસ્સ વચનં અનાદિયિત્વા ગચ્છન્તિયેવ, ગન્ત્વા સભાગાનં ભિક્ખૂનં એતમત્થં

આરોચેન્તિ. સભાગા ભિક્ખૂ ‘‘અલં, આવુસો, સઙ્ઘસન્નિપાતં નામ ગરુક’’ન્તિ તત્થેવ નિસીદાપેત્વા વિનિચ્છિનિત્વા સઞ્ઞાપેન્તિ, ઇદમ્પિ વૂપસન્તમેવ હોતિ. એવં વૂપસન્તં તત્થ ગતં અધિકરણં ઉક્કોટેતિ યો, તસ્સાપિ પાચિત્તિયમેવ.

**તત્થ ગતં વૂપસન્ત**ન્તિ ન હેવ ખો પન સભાગભિક્ખૂનં સઞ્ઞત્તિયા વૂપસન્તં હોતિ; અપિચ ખો સઙ્ઘં સન્નિપાતેત્વા આરોચિતં સઙ્ઘમજ્ઝે વિનયધરા વૂપસમેન્તિ, ઇદં તત્થ ગતં વૂપસન્તં નામ. એતં ઉક્કોટેન્તસ્સાપિ પાચિત્તિયમેવ.

**સતિવિનય**ન્તિ ખીણાસવસ્સ દિન્નં સતિવિનયં ઉક્કોટેતિ, પાચિત્તિયમેવ. ઉમ્મત્તકસ્સ દિન્ને અમૂળ્હવિનયે પાપુસ્સન્નસ્સ દિન્નાય તસ્સપાપિયસિકાયપિ એસેવ નયો.

**તિણવત્થારકં ઉક્કોટેતી**તિ સઙ્ઘેન તિણવત્થારકસમથેન વૂપસમિતે અધિકરણે ‘‘આપત્તિ નામ એકં ભિક્ખું ઉપસઙ્કમિત્વા ઉક્કુટિકં નિસીદિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા દેસિયમાના વુટ્ઠાતિ, યં પનેતં નિદ્દાયન્તસ્સાપિ આપત્તિવુટ્ઠાનં નામ, એતં મય્હં ન ખમતી’’તિ એવં વદન્તોપિ તિણવત્થારકં ઉક્કોટેતિ નામ, તસ્સાપિ પાચિત્તિયમેવ.

**છન્દાગતિં ગચ્છન્તો અધિકરણં ઉક્કોટેતી**તિ વિનયધરો હુત્વા અત્તનો ઉપજ્ઝાયાદીનં અત્થાય ‘‘અધમ્મં ધમ્મો’’તિઆદીનિ દીપેત્વા પુબ્બે વિનિચ્છિતં અધિકરણં દ્વાદસસુ ઉક્કોટેસુ યેન કેનચિ ઉક્કોટેન્તો છન્દાગતિં ગચ્છન્તો અધિકરણં ઉક્કોટેતિ નામ. દ્વીસુ પન અત્તપચ્ચત્થિકેસુ એકસ્મિં ‘‘અનત્થં મે અચરી’’તિઆદિના નયેન સમુપ્પન્નાઘાતો, તસ્સ પરાજયં આરોપનત્થં ‘‘અધમ્મં ધમ્મો’’તિઆદીનિ દીપેત્વા પુબ્બે વિનિચ્છિતં અધિકરણં દ્વાદસસુ ઉક્કોટેસુ યેન કેનચિ ઉક્કોટેન્તો દોસાગતિં ગચ્છન્તો અધિકરણં ઉક્કોટેતિ નામ. મન્દો પન મોમૂહો મોમૂહત્તા એવ ‘‘અધમ્મં ધમ્મો’’તિઆદીનિ દીપેત્વા વુત્તનયેનેવ ઉક્કોટેન્તો મોહાગતિં ગચ્છન્તો અધિકરણં ઉક્કોટેતિ નામ. સચે પન દ્વીસુ અત્તપચ્ચત્થિકેસુ એકો વિસમાનિ કાયકમ્માદીનિ ગહનમિચ્છાદિટ્ઠિં બલવન્તે ચ પક્ખન્તરિયે અભિઞ્ઞાતે ભિક્ખૂ નિસ્સિતત્તા વિસમનિસ્સિતો ગહનનિસ્સિતો બલવનિસ્સિતો ચ હોતિ, તસ્સ ભયેન ‘‘અયં મે જીવિતન્તરાયં વા બ્રહ્મચરિયન્તરાયં વા કરેય્યા’’તિ ‘‘અધમ્મં ધમ્મો’’તિઆદીનિ દીપેત્વા વુત્તનયેનેવ ઉક્કોટેન્તો ભયાગતિં ગચ્છન્તો અધિકરણં ઉક્કોટેતિ નામ.

**તદહુપસમ્પન્નો**તિ એકો સામણેરો બ્યત્તો હોતિ બહુસ્સુતો, સો વિનિચ્છયે પરાજયં પત્વા મઙ્કુભૂતે ભિક્ખૂ દિસ્વા પુચ્છતિ ‘‘કસ્મા મઙ્કુભૂતાત્થા’’તિ? તે તસ્સ તં અધિકરણં આરોચેન્તિ. સો તે એવં વદેતિ ‘‘હોતુ, ભન્તે, મં ઉપસમ્પાદેથ, અહં તં અધિકરણં વૂપસમેસ્સામી’’તિ . તે તં ઉપસમ્પાદેન્તિ. સો દુતિયદિવસે ભેરિં પહરિત્વા સઙ્ઘં સન્નિપાતેતિ. તતો ભિક્ખૂહિ ‘‘કેન સઙ્ઘો સન્નિપાતિતો’’તિ વુત્તે ‘‘મયા’’તિ વદતિ. ‘‘કસ્મા સન્નિપાતિતો’’તિ? ‘‘હિય્યો અધિકરણં દુબ્બિનિચ્છિતં, તમહં વિનિચ્છિનિસ્સામી’’તિ. ‘‘ત્વં પન હિય્યો કુહિં ગતો’’તિ? ‘‘અનુપસમ્પન્નોમ્હિ, ભન્તે, અજ્જ પન ઉપસમ્પન્નોમ્હી’’તિ. સો વત્તબ્બો ‘‘ઇદં આવુસો તુમ્હાદિસાનં ભગવતા સિક્ખાપદં પઞ્ઞત્તં, ‘તદહુપસમ્પન્નો ઉક્કોટેતિ, ઉક્કોટનકં પાચિત્તિય’ન્તિ, ગચ્છ આપત્તિં દેસેહી’’તિ. આગન્તુકેપિ એસેવ નયો.

**કારકો**તિ એકં સઙ્ઘેન સદ્ધિં અધિકરણં વિનિચ્છિનિત્વા પરિવેણગતં પરાજિતા ભિક્ખૂ વદન્તિ ‘‘કિસ્સ, ભન્તે, તુમ્હેહિ એવં વિનિચ્છિતં અધિકરણં, નનુ એવં વિનિચ્છિનિતબ્બ’’ન્તિ. સો ‘‘કસ્મા પઠમંયેવ એવં ન વદિત્થા’’તિ તં અધિકરણં ઉક્કોટેતિ. એવં યો કારકો ઉક્કોટેતિ, તસ્સાપિ ઉક્કોટનકં પાચિત્તિયં. **છન્દદાયકો**તિ એકો

અધિકરણવિનિચ્છયે છન્દં દત્વા સભાગે ભિક્ખૂ પરાજયં પત્વા આગતે મઙ્કુભૂતે દિસ્વા ‘‘સ્વે દાનિ અહં વિનિચ્છિનિસ્સામી’’તિ સઙ્ઘં સન્નિપાતેત્વા ‘‘કસ્મા સન્નિપાતેસી’’તિ વુત્તે ‘‘હિય્યો અધિકરણં દુબ્બિનિચ્છિતં, તમહં અજ્જ વિનિચ્છિનિસ્સામી’’તિ. ‘‘હિય્યો પન ત્વં કત્થ ગતો’’તિ. ‘‘છન્દં દત્વા નિસિન્નોમ્હી’’તિ. સો વત્તબ્બો ‘‘ઇદં આવુસો તુમ્હાદિસાનં ભગવતા સિક્ખાપદં પઞ્ઞત્તં, ‘છન્દદાયકો ઉક્કોટેતિ, ઉક્કોટનકં પાચિત્તિય’ન્તિ, ગચ્છ આપત્તિં દેસેહી’’તિ.

## અધિકરણનિદાનાદિવણ્ણના

૩૪૨. **વિવાદાધિકરણં કિંનિદાન**ન્તિઆદીસુ કિં નિદાનમસ્સાતિ **કિંનિદાનં**. કો સમુદયો અસ્સાતિ **કિંસમુદયં**. કા જાતિ અસ્સાતિ **કિંજાતિકં**. કો પભવો અસ્સાતિ **કિંપભવં**. કો સમ્ભારો અસ્સાતિ **કિંસમ્ભારં**. કિં સમુટ્ઠાનં અસ્સાતિ **કિંસમુટ્ઠાનં**. સબ્બાનેતાનિ કારણવેવચનાનિયેવ.

**વિવાદનિદાન**ન્તિઆદીસુપિ અટ્ઠારસભેદકરવત્થુસઙ્ખાતો વિવાદો નિદાનમેતસ્સાતિ **વિવાદનિદાનં**. વિવાદં નિસ્સાય ઉપ્પજ્જનકવિવાદવસેનેતં વુત્તં. અનુવાદો નિદાનં અસ્સાતિ **અનુવાદનિદાનં** . ઇદમ્પિ અનુવાદં નિસ્સાય ઉપ્પજ્જનકઅનુવાદવસેન વુત્તં. આપત્તિ નિદાનં અસ્સાતિ **આપત્તિનિદાનં**. આપત્તાધિકરણપચ્ચયા ચતસ્સો આપત્તિયો આપજ્જતીતિ એવં આપત્તિં નિસ્સાય ઉપ્પજ્જનકઆપત્તિવસેનેતં વુત્તં. કિચ્ચયં નિદાનમસ્સાતિ **કિચ્ચયનિદાનં**; ચતુબ્બિધં સઙ્ઘકમ્મં કારણમસ્સાતિ અત્થો. ઉક્ખિત્તાનુવત્તિકાય ભિક્ખુનિયા યાવતતિયં સમનુભાસનાદીનં કિચ્ચં નિસ્સાય ઉપ્પજ્જનકકિચ્ચાનં વસેનેતં વુત્તં. અયં ચતુન્નમ્પિ અધિકરણાનં વિસ્સજ્જનપક્ખે એકપદયોજના. એતેનાનુસારેન સબ્બપદાનિ યોજેતબ્બાનિ.

દુતિયપુચ્છાય **હેતુનિદાન**ન્તિઆદિમ્હિ વિસ્સજ્જને નવન્નં કુસલાકુસલાબ્યાકતહેતૂનં વસેન હેતુનિદાનાદિતા વેદિતબ્બા. તતિયપુચ્છાય વિસ્સજ્જને બ્યઞ્જનમત્તં નાનં. હેતુયેવ હિ એત્થ પચ્ચયોતિ વુત્તો.

૩૪૩. મૂલપુચ્છાય વિસ્સજ્જને **દ્વાદસ મૂલાની**તિ કોધઉપનાહયુગળકાદીનિ છ વિવાદામૂલાનિ, લોભદોસમોહા તયો, અલોભાદોસામોહા તયોતિ ઇમાનિ અજ્ઝત્તસન્તાનપ્પવત્તાનિ દ્વાદસ મૂલાનિ. **ચુદ્દસ મૂલાની**તિ તાનેવ દ્વાદસ કાયવાચાહિ સદ્ધિં ચુદ્દસ હોન્તિ. **છ મૂલાની**તિ કાયાદીનિ છ સમુટ્ઠાનાનિ.

સમુટ્ઠાનપુચ્છાય વિસ્સજ્જને **અટ્ઠારસ ભેદકરવત્થૂનિ** સમુટ્ઠાનાનિ, તઞ્હિ એતેસુ અટ્ઠારસસુ ભેદકરવત્થૂસુ સમુટ્ઠાતિ, એતેહિ વા કારણભૂતેહિ સમુટ્ઠાતિ. તેનસ્સેતાનિ સમુટ્ઠાનાનિ વુચ્ચન્તિ. એસ નયો સબ્બત્થ.

૩૪૪. **વિવાદાધિકરણં આપત્તી**તિઆદિભેદે **એકેન અધિકરણેન કિચ્ચાધિકરણેના**તિ ઇદં યેન અધિકરણેન સમ્મન્તિ, તં દસ્સેતું વુત્તં, ન પનેતાનિ એકંસતો કિચ્ચાધિકરણેનેવ સમ્મન્તિ. ન હિ પુગ્ગલસ્સ સન્તિકે દેસેન્તસ્સ કિચ્ચાધિકરણં નામ અત્થિ.

**ન કતમેન સમથેના**તિ સાવસેસાપત્તિ વિય ન સમ્મતિ. ન હિ સક્કા સા દેસેતું, ન તતો વુટ્ઠાય સુદ્ધન્તે પતિટ્ઠાતું.

૩૪૮. **વિવાદાધિકરણં હોતિ અનુવાદાધિકરણ**ન્તિઆદિ નયો ઉત્તાનોયેવ.

**૩૪૯**. તતો પરં **યત્થ સતિવિનયો**તિઆદિકા સમ્મુખાવિનયં અમુઞ્ચિત્વા છ યમકપુચ્છા વુત્તા, તાસં વિસ્સજ્જનેનેવ અત્થો પકાસિતો.

**૩૫૧**. સંસટ્ઠાદિપુચ્છાનં વિસ્સજ્જને **સંસટ્ઠા**તિ સતિવિનયકમ્મવાચાક્ખણસ્મિંયેવ દ્વિન્નમ્પિ સમથાનં સિદ્ધત્તા સમ્મુખાવિનયોતિ વા સતિવિનયોતિ વા ઇમે ધમ્મા સંસટ્ઠા, નો વિસંસટ્ઠા. યસ્મા પન કદલિક્ખન્ધે પત્તવટ્ટીનં વિય ન સક્કા તેસં વિનિબ્ભુજિત્વા નાનાકરણં દસ્સેતું, તેન વુત્તં ''ન ચ લબ્ભા ઇમેસં ધમ્માનં વિનિબ્ભુજિત્વા વિનિબ્ભુજિત્વા નાનાકરણં પઞ્ઞાપેતુ''ન્તિ. એસ નયો સબ્બત્થ.

### **સત્તસમથનિદાનવણ્ણના**

**૩૫૨**. **કિંનિદાનો**તિ પુચ્છાવિસ્સજ્જને નિદાનં નિદાનમસ્સાતિ **નિદાનનિદાનો**. તત્થ સઙ્ઘસમ્મુખતા, ધમ્મસમ્મુખતા, વિનયસમ્મુખતા, પુગ્ગલસમ્મુખતાતિ ઇદં સમ્મુખાવિનયસ્સ નિદાનં. સતિવેપુલ્લપત્તો ખીણાસવો લદ્ધુપવાદો સતિવિનયસ્સ નિદાનં. ઉમ્મત્તકો ભિક્ખુ અમૂળ્હવિનયસ્સ નિદાનં. યો ચ દેસેતિ, યસ્સ ચ દેસેતિ, ઉભિન્નં સમ્મુખીભાવો પટિઞ્ઞાતકરણસ્સ નિદાનં. ભણ્ડનજાતાનં અધિકરણં વૂપસમેતું અસક્કુણેય્યતા યેભુય્યસિકાય નિદાનં. પાપુસ્સન્નો પુગ્ગલો તસ્સપાપિયસિકાય નિદાનં. ભણ્ડનજાતાનં બહુ અસ્સામણકઅજ્ઝાચારો તિણવત્થારકસ્સ નિદાનં. **હેતુપચ્ચયવારા** વુત્તનયા એવ.

**૩૫૩**. મૂલપુચ્છાય વિસ્સજ્જનં ઉત્તાનમેવ. સમુટ્ઠાનપુચ્છાય કિઞ્ચાપિ ''સત્તન્નં સમથાનં કતમે છત્તિંસ સમુટ્ઠાના''તિ વુત્તં, સમ્મુખાવિનયસ્સ પન કમ્મસઙ્ગહાભાવેન સમુટ્ઠાનાભાવતો છન્નંયેવ સમથાનં છ સમુટ્ઠાનાનિ વિભત્તાનિ. તત્થ **કમ્મસ્સ કિરિયા**તિ ઞત્તિ વેદિતબ્બા. **કરણ**ન્તિ તસ્સાયેવ ઞત્તિયા ઠપેતબ્બકાલે ઠપનં. **ઉપગમન**ન્તિ સયં ઉપગમનં; અત્તનાયેવ તસ્સ કમ્મસ્સ કરણન્તિ અત્થો. **અજ્ઝુપગમન**ન્તિ અજ્ઝેસનુપગમનં; અઞ્ઞં સદ્ધિવિહારિકાદિકં ''ઇદં કમ્મં કરોહી''તિ અજ્ઝેસનન્તિ અત્થો. **અધિવાસના**તિ ''રુચ્ચતિ મે એતં, કરોતુ સઙ્ઘો''તિ એવં અધિવાસના; છન્દદાનન્તિ અત્થો. **અપ્પટિક્કોસના**તિ ''ન મેતં ખમતિ, મા એવં કરોથા''તિ અપ્પટિસેધના. ઇતિ છન્નં છક્કાનં વસેન છત્તિંસ સમુટ્ઠાના વેદિતબ્બા.

### **સત્તસમથનાનાત્થાદિવણ્ણના**

**૩૫૪**. નાનાત્થપુચ્છાવિસ્સજ્જનં ઉત્તાનમેવ. અધિકરણપુચ્છાવિસ્સજ્જને **અયં વિવાદો નો અધિકરણ**ન્તિ અયં માતાપુત્તાદીનં વિવાદો વિરુદ્ધવાદત્તા વિવાદો નામ હોતિ, સમથેહિ પન અધિકરણીયતાય અભાવતો અધિકરણં ન હોતિ. અનુવાદાદીસુપિ એસેવ નયો. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

અધિકરણભેદવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

# દુતિયગાથાસઙ્ગણિકં

### ચોદનાદિપુચ્છાવિસ્સજ્જનાવણ્ણના

૩૫૯. દુતિયગાથાસઙ્ગણિયં **ચોદના**તિ વત્થુઞ્ચ આપત્તિઞ્ચ દસ્સેત્વા ચોદના. **સારણા**તિ દોસસારણા. **સઙ્ઘો કિમત્થાયા**તિ સઙ્ઘસન્નિપાતો કિમત્થાય. **મતિકમ્મં પન કિસ્સ કારણા**તિ મતિકમ્મં વુચ્ચતિ મન્તગ્ગહણં; તં કિસ્સ કારણાતિ અત્થો.

**ચોદના સારણત્થાયા**તિ વુત્તપ્પકારા ચોદના, તેન ચુદિતકપુગ્ગલેન ચોદકદોસસારણત્થાય. **નિગ્ગહત્થાય સારણા**તિ દોસસારણા પન તસ્સ પુગ્ગલસ્સ નિગ્ગહત્થાય. **સઙ્ઘો પરિગ્ગહત્થાયા**તિ તત્થ સન્નિપતિતો સઙ્ઘો વિનિચ્છયપરિગ્ગહણત્થાય; ધમ્માધમ્મં તુલનત્થાય સુવિનિચ્છિતદુબ્બિનિચ્છિતં જાનનત્થાયાતિ અત્થો. **મતિકમ્મં પન પાટિયેક્ક**ન્તિ સુત્તન્તિકત્થેરાનઞ્ચ વિનયધરત્થેરાનઞ્ચ મન્તગ્ગહણં પાટેક્કં પાટેક્કં વિનિચ્છયસન્નિટ્ઠાપનત્થં.

**મા ખો પટિઘ**ન્તિ ચુદિતકે વા ચોદકે વા કોપં મા જનયિ. **સચે અનુવિજ્જકો તુવ**ન્તિ સચે ત્વં સઙ્ઘમજ્ઝે ઓતિણ્ણં અધિકરણં વિનિચ્છિતું નિસિન્નો વિનયધરો.

**વિગ્ગાહિક**ન્તિ ''ન ત્વં ઇમં ધમ્મવિનયં આજાનાસી''તિઆદિનયપ્પવત્તં. **અનત્થસંહિત**ન્તિ યા અનત્થં જનયતિ, પરિસં ખોભેત્વા ઉટ્ઠાપેતિ, એવરૂપિં કથં મા અભણિ. **સુત્તે વિનયે વા**તિઆદીસુ **સુત્તં** નામ ઉભતોવિભઙ્ગો. **વિનયો** નામ ખન્ધકો. **અનુલોમો** નામ પરિવારો. **પઞ્ઞત્તં** નામ સકલં વિનયપિટકં. **અનુલોમિકં** નામ ચત્તારો મહાપદેસા.

**અનુયોગવત્તં નિસામયા**તિ અનુયુઞ્જનવત્તં નિસામેહિ. **કુસલેન બુદ્ધિમતા કત**ન્તિ છેકેન પણ્ડિતેન ઞાણપારમિપ્પત્તેન ભગવતા નીહરિત્વા ઠપિતં. **સુવુત્ત**ન્તિ સુપઞ્ઞાપિતં. **સિક્ખાપદાનુલોમિક**ન્તિ સિક્ખાપદાનં અનુલોમં. અયં તાવ પદત્થો, અયં પનેત્થ સાધિપ્પાયસઙ્ખેપવણ્ણના – ''સચે ત્વં અનુવિજ્જકો, મા સહસા ભણિ, મા અનત્થસંહિતં વિગ્ગાહિકકથં ભણિ. યં પન કુસલેન બુદ્ધિમતા લોકનાથેન એતેસુ સુત્તાદીસુ અનુયોગવત્તં કથં સુપઞ્ઞત્તં સબ્બસિક્ખાપદાનં અનુલોમં, તં નિસામય તં ઉપધારેહી''તિ. **ગતિં ન નાસેન્તો સમ્પરાયિક**ન્તિ અત્તનો સમ્પરાયે સુગતિનિબ્બત્તિં અનાસેન્તો અનુયોગવત્તં નિસામય. યો હિ તં અનિસામેત્વા અનુયુઞ્જતિ, સો સમ્પરાયિકં અત્તનો ગતિં નાસેતિ, તસ્મા ત્વં અનાસેન્તો નિસામયાતિ અત્થો. ઇદાનિ તં અનુયોગવત્તં દસ્સેતું **હિતેસી**તિઆદિમાહ. તત્થ **હિતેસી**તિ હિતં એસન્તો ગવેસન્તો; મેત્તઞ્ચ મેત્તાપુબ્બભાગઞ્ચ ઉપટ્ઠપેત્વાતિ અત્થો. **કાલેના**તિ યુત્તપત્તકાલેન; અજ્ઝેસિતકાલેયેવ તવ ભારે કતે અનુયુઞ્જાતિ અત્થો.

**સહસા વોહારં મા પધારેસી**તિ યો એતેસં સહસા વોહારો હોતિ, સહસા ભાસિતં, તં મા પધારેસિ, મા ગણ્હિત્થ.

**પટિઞ્ઞાનુસન્ધિતેન કારયે**તિ એત્થ **અનુસન્ધિત**ન્તિ કથાનુસન્ધિ વુચ્ચતિ, તસ્મા પટિઞ્ઞાનુસન્ધિના કારયે; કથાનુસન્ધિં સલ્લક્ખેત્વા પટિઞ્ઞાય કારયેતિ અત્થો. અથ વા પટિઞ્ઞાય ચ અનુસન્ધિતેન ચ કારયે, લજ્જિં પટિઞ્ઞાય કારયે; અલજ્જિં વત્તાનુસન્ધિનાતિ અત્થો. તસ્મા એવ **પટિઞ્ઞા લજ્જીસૂ**તિ ગાથમાહ. તત્થ **વત્તાનુસન્ધિતેન કારયે**તિ વત્તાનુસન્ધિના કારયે, યા અસ્સ વત્તેન સદ્ધિં પટિઞ્ઞા સન્ધિયતિ, તાય પટિઞ્ઞાય કારયેતિ અત્થો.

**સઞ્ચિચ્ચા**તિ જાનન્તો આપજ્જતિ. **પરિગૂહતી**તિ નિગૂહતિ ન દેસેતિ ન વુટ્ઠાતિ.

**સા અહમ્પિ જાનામી**તિ યં તુમ્હેહિ વુત્તં, તં સચ્ચં, અહમ્પિ નં એવમેવ જાનામિ. **અઞ્ઞઞ્ચ તાહ**ન્તિ અઞ્ઞઞ્ચ તં અહં પુચ્છામિ.

**પુબ્બાપરં ન જાનાતી**તિ પુરેકથિતઞ્ચ પચ્છાકથિતઞ્ચ ન જાનાતિ. **અકોવિદો**તિ તસ્મિં પુબ્બાપરે અકુસલો. **અનુસન્ધિવચનપથં ન જાનાતી**તિ કથાનુસન્ધિવચનં વિનિચ્છયાનુસન્ધિવચનઞ્ચ ન જાનાતિ.

**સીલવિપત્તિયા ચોદેતી**તિ દ્વીહિ આપત્તિક્ખન્ધેહિ ચોદેતિ. **આચારદિટ્ઠિયા**તિ આચારવિપત્તિયા ચેવ દિટ્ઠિવિપત્તિયા ચ. આચારવિપત્તિયા ચોદેન્તો પઞ્ચહાપત્તિક્ખન્ધેહિ ચોદેતિ, દિટ્ઠિવિપત્તિયા ચોદેન્તો મિચ્છાદિટ્ઠિયા ચેવ અન્તગ્ગાહિકદિટ્ઠિયા ચ ચોદેતિ. **આજીવેનપિ ચોદેતી**તિ આજીવહેતુપઞ્ઞત્તેહિ છહિ સિક્ખાપદેહિ ચોદેતિ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

દુતિયગાથાસઙ્ગણિકવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

# ચોદનાકણ્ડં

## અનુવિજ્જકકિચ્ચવણ્ણના

**૩૬૦-૩૬૧.** ઇદાનિ એવં ઉપ્પન્નાય ચોદનાય વિનયધરેન કત્તબ્બકિચ્ચં દસ્સેતું **અનુવિજ્જકેના**તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ **દિટ્ઠં દિટ્ઠેના**તિ ગાથાય અયમત્થો – એકેનેકો માતુગામેન સદ્ધિં એકટ્ઠાનતો નિક્ખમન્તો વા પવિસન્તો વા દિટ્ઠો, સો તં પારાજિકેન ચોદેતિ, ઇતરો તસ્સ દસ્સનં અનુજાનાતિ. તં પન દસ્સનં પટિચ્ચ પારાજિકં ન ઉપેતિ, ન પટિજાનાતિ. એવમેત્થ યં તેન દિટ્ઠં, તં તસ્સ ''દિટ્ઠો મયા''તિ ઇમિના દિટ્ઠવચનેન સમેતિ. યસ્મા પન ઇતરો તં દસ્સનં પટિચ્ચ દોસં ન પટિજાનાતિ, તસ્મા અસુદ્ધપરિસઙ્કિતો હોતિ; અમૂલકપરિસઙ્કિતોતિ અત્થો. તસ્સ પુગ્ગલસ્સ ''સુદ્ધો અહ''ન્તિ પટિઞ્ઞાય તેન સદ્ધિં ઉપોસથો કાતબ્બો. સેસગાથાદ્વયેપિ એસેવ નયો. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

અનુવિજ્જકકિચ્ચવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

## ચોદકપુચ્છાવિસ્સજ્જનાવણ્ણના

**૩૬૨-૩૬૩. ચોદનાય કો આદી**તિઆદિપુચ્છાનં વિસ્સજ્જને **સચ્ચે ચ અકુપ્પે ચા**તિ સચ્ચે પતિટ્ઠાતબ્બં અકુપ્પે ચ. યં કતં વા ન કતં વા, તદેવ વત્તબ્બં, ન ચ ચોદકે વા અનુવિજ્જકે વા સઙ્ઘે વા કોપો ઉપ્પાદેતબ્બો. **ઓતિણ્ણાનોતિણ્ણં જાનિતબ્બ**ન્તિ ઓતિણ્ણઞ્ચ અનોતિણ્ણઞ્ચ વચનં જાનિતબ્બં. તત્રાયં જાનનવિધિ – એત્તકા ચોદકસ્સ પુબ્બકથા, એત્તકા પચ્છિમકથા, એત્તકા ચુદિતકસ્સ પુબ્બકથા, એત્તકા પચ્છિમકથાતિ જાનિતબ્બા . ચોદકસ્સ પમાણં ગણ્હિતબ્બં, ચુદિતકસ્સ પમાણં ગણ્હિતબ્બં, અનુવિજ્જકસ્સ પમાણં ગણ્હિતબ્બં, અનુવિજ્જકો અપ્પમત્તકમ્પિ અહાપેન્તો ''આવુસો સમન્નાહરિત્વા ઉજું કત્વા આહરા''તિ વત્તબ્બો, સઙ્ઘેન એવં પટિપજ્જિતબ્બં. **યેન ધમ્મેન યેન વિનયેન યેન સત્થુસાસનેન તં અધિકરણં વૂપસમ્મતી**તિ એત્થ **ધમ્મો**તિ ભૂતં વત્થુ. **વિનયો**તિ ચોદના ચેવ સારણા ચ. **સત્થુસાસન**ન્તિ ઞત્તિસમ્પદા ચેવ અનુસ્સાવનસમ્પદા ચ. એતેન હિ ધમ્મેન ચ વિનયેન ચ સત્થુસાસનેન ચ અધિકરણં વૂપસમતિ, તસ્મા અનુવિજ્જકેન ભૂતેન વત્થુના ચોદેત્વા આપત્તિં સારેત્વા ઞત્તિસમ્પદાય ચેવ અનુસ્સાવનસમ્પદાય ચ તં અધિકરણં વૂપસમેતબ્બં, અનુવિજ્જકેન એવં પટિપજ્જિતબ્બં. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

**૩૬૪. ઉપોસથો કિમત્થાયા**તિઆદિપુચ્છાવિસ્સજ્જનમ્પિ ઉત્તાનમેવ. અવસાનગાથાસુ **થેરે ચ પરિભાસતી**તિ અવમઞ્ઞં કરોન્તો ''કિં ઇમે જાનન્તી''તિ પરિભાસતિ. **ખતો ઉપહતિન્દ્રિયો**તિ તાય છન્દાદિગામિતાય તેન ચ પરિભાસનેન અત્તના અત્તનો ખતત્તા **ખતો**. સદ્ધાદીનઞ્ચ ઇન્દ્રિયાનં ઉપહતત્તા **ઉપહતિન્દ્રિયો**. **નિરયં ગચ્છતિ દુમ્મેધો, ન ચ સિક્ખાય ગારવો**તિ સો ખતો ઉપહતિન્દ્રિયો પઞ્ઞાય અભાવતો દુમ્મેધો તીસુ સિક્ખાસુ અસિક્ખનતો ન ચ સિક્ખાય ગારવો કાયસ્સ ભેદા નિરયમેવ ઉપગચ્છતિ, તસ્મા **ન ચ આમિસં નિસ્સાય...પે૰... યથા ધમ્મો તથા કરે**તિ. તસ્સત્થો ન ચ આમિસં નિસ્સાય કરે, ચુદિતકચોદકેસુ હિ અઞ્ઞતરેન દિન્નં ચીવરાદિઆમિસં ગણ્હન્તો આમિસં નિસ્સાય કરોતિ, એવં ન કરેય્ય. **ન ચ નિસ્સાય પુગ્ગલ**ન્તિ ''અયં મે ઉપજ્ઝાયો વા આચરિયો વા''તિઆદિના નયેન છન્દાદીહિ ગચ્છન્તો પુગ્ગલં નિસ્સાય કરોતિ, એવં ન કરેય્ય. અથ ખો **ઉભોપેતે વિવજ્જેત્વા** યથા ધમ્મો ઠિતો, તથેવ કરેય્યાતિ.

**ઉપકણ્ણકં જપ્પતી**તિ ''એવં કથેહિ, મા એવં કથયિત્થા''તિ કણ્ણમૂલે મન્તેતિ. **જિમ્હં પેક્ખતી**તિ દોસમેવ ગવેસતિ. **વીતિહરતી**તિ વિનિચ્છયં હાપેતિ. **કુમ્મગ્ગં પટિસેવતી**તિ આપત્તિં દીપેતિ.

**અકાલેન ચ ચોદેતી**તિ અનોકાસે અનજ્ઝિટ્ઠોવ ચોદેતિ. **પુબ્બાપરં ન જાનાતી**તિ પુરિમકથઞ્ચ પચ્છિમકથઞ્ચ ન જાનાતિ.

**અનુસન્ધિવચનપથં ન જાનાતી**તિ કથાનુસન્ધિવિનિચ્છયાનુસન્ધિવસેન વચનં ન જાનાતિ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

ચોદનાકણ્ડવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

# ચૂળસઙ્ગામો

## અનુવિજ્જકસ્સ પટિપત્તિવણ્ણના

**૩૬૫.** ચૂળસઙ્ગામે **સઙ્ગામાવચરેન ભિક્ખુના**તિ સઙ્ગામો વુચ્ચતિ અધિકરણવિનિચ્છયત્થાય સઙ્ઘસન્નિપાતો. તત્ર હિ અત્તપચ્ચત્થિકા ચેવ સાસનપચ્ચત્થિકા ચ ઉદ્ધમ્મં ઉબ્બિનયં સત્થુ સાસનં દીપેન્તા સમોસરન્તિ વેસાલિકા વજ્જિપુત્તકા વિય. યો ભિક્ખુ તેસં પચ્ચત્થિકાનં લદ્ધિં મદ્દિત્વા સકવાદદીપનત્થાય તત્થ અવચરતિ, અજ્ઝોગાહેત્વા વિનિચ્છયં પવત્તેતિ, સો સઙ્ગામાવચરો નામ યસત્થેરો વિય. તેન સઙ્ગામાવચરેન ભિક્ખુના સઙ્ઘં ઉપસઙ્કમન્તેન નીચચિત્તેન સઙ્ઘો ઉપસઙ્કમિતબ્બો. **નીચચિત્તેના**તિ માનદ્ધજં નિપાતેત્વા નિહતમાનચિત્તેન. **રજોહરણસમેના**તિ પાદપુઞ્છનસમેન; યથા રજોહરણસ્સ સંકિલિટ્ઠે વા અસંકિલિટ્ઠે વા પાદે પુઞ્છિયમાને નેવ રાગો ન દોસો; એવં ઇટ્ઠાનિટ્ઠેસુ અરજ્જન્તેન અદુસ્સન્તેનાતિ અત્થો. **યથાપતિરૂપે આસને**તિ યથાપતિરૂપં આસનં ઞત્વા અત્તનો પાપુણનટ્ઠાને થેરાનં ભિક્ખૂનં પિટ્ઠિં અદસ્સેત્વા નિસીદિતબ્બં. **અનાનાકથિકેના**તિ નાનાવિધં તં તં અનત્થકથં અકથેન્તેન. **અતિરચ્છાનકથિકેના**તિ દિટ્ઠસુતમુતમ્પિ રાજકથાદિકં તિરચ્છાનકથં અકથેન્તેન. **સામં વા ધમ્મો ભાસિતબ્બો**તિ સઙ્ઘસન્નિપાતટ્ઠાને કપ્પિયાકપ્પિયનિસ્સિતા વા રૂપારૂપપરિચ્છેદસમથાચારવિપસ્સનાચારટ્ઠાનનિસજ્જવત્તાદિનિસ્સિતા વા કથા ધમ્મો નામ. એવરૂપો ધમ્મો સયં વા ભાસિતબ્બો, પરો વા અજ્ઝેસિતબ્બો. યો ભિક્ખુ તથારૂપિં કથં કથેતું પહોતિ, સો વત્તબ્બો – ''આવુસો સઙ્ઘમજ્ઝમ્હિ પઞ્હે ઉપ્પન્ને ત્વં કથેય્યાસી''તિ. **અરિયો વા તુણ્હીભાવો નાતિમઞ્ઞિતબ્બો**તિ અરિયા તુણ્હી નિસીદન્તા ન બાલપુથુજ્જના વિય નિસીદન્તિ. અઞ્ઞતરં કમ્મટ્ઠાનં ગહેત્વાવ નિસીદન્તિ. ઇતિ કમ્મટ્ઠાનમનસિકારવસેન તુણ્હીભાવો અરિયો તુણ્હીભાવો નામ, સો નાતિમઞ્ઞિતબ્બો, કિં કમ્મટ્ઠાનાનુયોગેનાતિ નાવજાનિતબ્બો; અત્તનો પતિરૂપં કમ્મટ્ઠાનં ગહેત્વાવ નિસીદિતબ્બન્તિ અત્થો.

**ન ઉપજ્ઝાયો પુચ્છિતબ્બો**તિ ''કો નામો તુય્હં ઉપજ્ઝાયો''તિ ન પુચ્છિતબ્બો. એસ નયો સબ્બત્થ. **ન જાતી**તિ ''ખત્તિયજાતિયો ત્વં બ્રાહ્મણજાતિયો''તિ એવં જાતિ ન પુચ્છિતબ્બા. **ન આગમો**તિ ''દીઘભાણકોસિ ત્વં મજ્ઝિમભાણકો''તિ એવં આગમો ન પુચ્છિતબ્બો. **કુલપદેસો**તિ ખત્તિયકુલાદિવસેનેવ વેદિતબ્બો. **અત્રસ્સ પેમં વા દોસો વા**તિ અત્ર પુગ્ગલે એતેસં કારણાનં અઞ્ઞતરવસેન પેમં વા ભવેય્ય દોસો વા.

**નો પરિસકપ્પિકેના**તિ પરિસકપ્પકેન પરિસાનુવિધાયકેન ન ભવિતબ્બં; યં પરિસાય રુચ્ચતિ, તદેવ ચેતેત્વા કપ્પેત્વા ન કથેતબ્બન્તિ અત્થો. **ન હત્થમુદ્દા દસ્સેતબ્બા**તિ કથેતબ્બે ચ અકથેતબ્બે ચ સઞ્ઞાજનનત્થં હત્થવિકારો ન કાતબ્બો.

**અત્થં અનુવિધિયન્તેના**તિ વિનિચ્છયપટિવેધમેવ સલ્લક્ખેન્તેન ''ઇદં સુત્તં ઉપલબ્ભતિ, ઇમસ્મિં વિનિચ્છયે ઇદં વક્ખામી''તિ એવં પરિતુલયન્તેન નિસીદિતબ્બન્તિ અત્થો. **ન ચ આસના વુટ્ઠાતબ્બન્તિ** ન આસના વુટ્ઠાય સન્નિપાતમણ્ડલે વિચરિતબ્બં, વિનયધરે ઉટ્ઠિતે સબ્બા પરિસા ઉટ્ઠહતિ. **ન વીતિહાતબ્બન્તિ** ન વિનિચ્છયો હાપેતબ્બો. **ન કુમ્મગ્ગો સેવિતબ્બો**તિ ન આપત્તિ દીપેતબ્બા. **અસાહસિકેન ભવિતબ્બન્તિ** ન સહસાકારિના ભવિતબ્બં; સહસા દુરુત્તવચનં ન કથેતબ્બન્તિ અત્થો. **વચનક્ખમેના**તિ દુરુત્તવાચં ખમનસીલેન. **હિતપરિસક્કિના**તિ હિતેસિના હિતગવેસિના કરુણા ચ કરુણાપુબ્બભાગો ચ ઉપટ્ઠાપેતબ્બોતિ અયં પદદ્વયેપિ

અધિપ્પાયો. **અનસુરુત્તેના**તિ ન અસુરુત્તેન. અસુરુત્તં વુચ્ચતિ વિગ્ગાહિકકથાસઙ્ખાતં અસુન્દરવચનં; તં ન કથેતબ્બન્તિ અત્થો. **અત્તા પરિગ્ગહેતબ્બો**તિ ‘‘વિનિચ્છિનિતું વૂપસમેતું સક્ખિસ્સામિ નુ ખો નો’’તિ એવં અત્તા પરિગ્ગહેતબ્બો; અત્તનો પમાણં જાનિતબ્બન્તિ અત્થો. **પરો પરિગ્ગહેતબ્બો**તિ ‘‘લજ્જિયા નુ ખો અયં પરિસા, સક્કા સઞ્ઞાપેતું ઉદાહુ નો’’તિ એવં પરો પરિગ્ગહેતબ્બો.

**ચોદકો પરિગ્ગહેતબ્બો**તિ ‘‘ધમ્મચોદકો નુ ખો નો’’તિ એવં પરિગ્ગહેતબ્બો. **ચુદિતકો પરિગ્ગહેતબ્બો**તિ ‘‘ધમ્મચુદિતકો નુ ખો નો’’તિ એવં પરિગ્ગહેતબ્બો. **અધમ્મચોદકો પરિગ્ગહેતબ્બો**તિ તસ્સ પમાણં જાનિતબ્બં. સેસેસુપિ એસેવ નયો. **વુત્તં અહાપેન્તેના**તિ ચોદકચુદિતકેહિ વુત્તવચનં અહાપેન્તેન. **અવુત્તં અપકાસેન્તેના**તિ અનોસટં વત્થું અપ્પકાસેન્તેન. **મન્દો હાસેતબ્બો**તિ મન્દો મોમૂહો પગ્ગણ્હિતબ્બો, ‘‘નનુ ત્વં કુલપુત્તો’’તિ ઉત્તેજેત્વા અનુયોગવત્તં કથાપેત્વા તસ્સ અનુયોગો ગણ્હિતબ્બો. **ભીરુ અસ્સાસેતબ્બો**તિ યસ્સ સઙ્ઘમજ્ઝં વા ગણમજ્ઝં વા અનોસટપુબ્બત્તા સારજ્જં ઉપ્પજ્જતિ, તાદિસો ‘‘મા ભાયિ, વિસ્સટ્ઠો કથેહિ, મયં તે ઉપત્થમ્ભા ભવિસ્સામા’’તિ વત્વાપિ અનુયોગવત્તં કથાપેતબ્બો. **ચણ્ડો નિસેધેતબ્બો**તિ અપસાદેતબ્બો તજ્જેતબ્બો. **અસુચિ વિભાવેતબ્બો**તિ અલજ્જિં પકાસેત્વા આપત્તિં દેસાપેતબ્બો. **ઉજુમદ્દવેના**તિ યો ભિક્ખુ ઉજુ સીલવા કાયવઙ્કાદિરહિતો, સો મદ્દવેનેવ ઉપચરિતબ્બો. **ધમ્મેસુ ચ પુગ્ગલેસુ ચા**તિ એત્થ યો ધમ્મગરુકો હોતિ ન પુગ્ગલગરુકો, અયમેવ ધમ્મેસુ ચ પુગ્ગલેસુ ચ મજ્ઝત્તોતિ વેદિતબ્બો.

૩૬૬. **સુત્તં સંસન્દનત્થાયા**તિઆદીસુ તેન ચ પન એવં સબ્રહ્મચારીનં પિયમનાપગરુભાવનીયેન અનુવિજ્જકેન સમુદાહટેસુ સુત્તાદીસુ સુત્તં સંસન્દનત્થાય; આપત્તાનાપત્તીનં સંસન્દનત્થન્તિ વેદિતબ્બં. **ઓપમ્મં નિદસ્સનત્થાયા**તિ ઓપમ્મં અત્થદસ્સનત્થાય. **અત્થો વિઞ્ઞાપનત્થાયા**તિ અત્થો જાનાપનત્થાય. **પટિપુચ્છા ઠપનત્થાયા**તિ પુચ્છા પુગ્ગલસ્સ ઠપનત્થાય. **ઓકાસકમ્મં ચોદનત્થાયા**તિ વત્થુના વા આપત્તિયા વા ચોદનત્થાય. **ચોદના સારણત્થાયા**તિ દોસાદોસં સરાપનત્થાય. **સારણા સવચનીયત્થાયા**તિ દોસાદોસસારણા સવચનીયકરણત્થાય. **સવચનીયં પલિબોધત્થાયા**તિ સવચનીયં ‘‘ઇમમ્હા આવાસા પરં મા પક્કમી’’તિ એવં પલિબોધત્થાય. **પલિબોધો વિનિચ્છયત્થાયા**તિ વિનિચ્છયં પાપનત્થાય. **વિનિચ્છયો સન્તીરણત્થાયા**તિ દોસાદોસં સન્તીરણત્થાય તુલનત્થાય. **સન્તીરણં ઠાનાટ્ઠાનગમનત્થાયા**તિ આપત્તિઅનાપત્તિગરુકલહુકાપત્તિજાનનત્થાય . **સઙ્ઘો સમ્પરિગ્ગહસમ્પટિચ્છનત્થાયા**તિ વિનિચ્છયસમ્પટિગ્ગહણત્થાય ચ; સુવિનિચ્છિતદુબ્બિનિચ્છિતભાવજાનનત્થાય ચાતિ અત્થો. **પચ્ચેકટ્ઠાયિનો અવિસંવાદકટ્ઠાયિનો**તિ ઇસ્સરિયાધિપચ્ચજેટ્ઠકટ્ઠાને ચ અવિસંવાદકટ્ઠાને ચ ઠિતા; ન તે અપસાદેતબ્બાતિ અત્થો.

ઇદાનિ યે મન્દા મન્દબુદ્ધિનો એવં વદેય્યું ‘‘વિનયો નામ કિમત્થાયા’’તિ તેસં વચનોકાસપિદહનત્થમત્તં દસ્સેતું **વિનયો સંવરત્થાયા**તિઆદિમાહ. તત્થ **વિનયો સંવરત્થાયા**તિ સકલાપિ વિનયપઞ્ઞત્તિ કાયવચીદ્વારસંવરત્થાય. આજીવવિસુદ્ધિપરિયોસાનસ્સ સીલસ્સ ઉપનિસ્સયો હોતિ; પચ્ચયો હોતીતિ અત્થો. એસ નયો સબ્બત્થ. અપિચેત્થ **અવિપ્પટિસારો**તિ પાપપુઞ્ઞાનં કતાકતવસેન ચિત્તવિપ્પટિસારાભાવો. **પામુજ્જન્તિ** દુબ્બલા તરુણપીતિ. **પીતી**તિ બલવા બહલપીતિ. **પસ્સદ્ધી**તિ કાયચિત્તદરથપટિપ્પસ્સદ્ધિ. **સુખન્તિ** કાયિકચેતસિકસુખં. તઞ્હિ દુવિધમ્પિ સમાધિસ્સ ઉપનિસ્સયપચ્ચયો હોતિ. **સમાધી**તિ ચિત્તેકગ્ગતા. **યથાભૂતઞાણદસ્સનન્તિ** તરુણવિપસ્સના; ઉદયબ્બયઞાણસ્સેતં અધિવચનં. ચિત્તેકગ્ગતા હિ તરુણવિપસ્સનાય ઉપનિસ્સયપચ્ચયો હોતિ. **નિબ્બિદા**તિ સિખાપત્તા વુટ્ઠાનગામિનિબલવવિપસ્સના. **વિરાગો**તિ અરિયમગ્ગો. **વિમુત્તી**તિ અરહત્તફલં. ચતુબ્બિધોપિ હિ અરિયમગ્ગો અરહત્તફલસ્સ ઉપનિસ્સયપચ્ચયો હોતિ.

**વિમુત્તિઞાણદસ્સનન્તિ** પચ્ચવેક્ખણાઞાણં. **વિમુત્તિઞાણદસ્સનં અનુપાદાપરિનિબ્બાનત્થાયાતિ** અપચ્ચયપરિનિબ્બાનત્થાય. અપચ્ચયપરિનિબ્બાનસ્સ હિ તં પચ્ચયો હોતિ, તસ્મિં અનુપ્પત્તે અવસ્સં પરિનિબ્બાયિતબ્બતોતિ. **એતદત્થા કથાતિ** અયં વિનયકથા નામ એતદત્થા. **મન્તનાતિ** વિનયમન્તના એવ. **ઉપનિસાતિ** અયં ''વિનયો સંવરત્થાયા''તિઆદિકા પરમ્પરપચ્ચયતાપિ એતદત્થાય. **સોતાવધાનન્તિ** ઇમિસ્સા પરમ્પરપચ્ચયકથાય સોતાવધાનં. ઇમં કથં સુત્વા યં ઉપ્પજ્જતિ ઞાણં, તમ્પિ એતદત્થાય. **યદિદં અનુપાદા ચિત્તસ્સ વિમોક્ખોતિ** યો અયં ચતૂહિ ઉપાદાનેહિ અનુપાદિયિત્વા ચિત્તસ્સ અરહત્તફલસઙ્ખાતો વિમોક્ખો, સોપિ એતદત્થાય; અપચ્ચયપરિનિબ્બાનત્થાય એવાતિ અત્થો.

**૩૬૭**. અનુયોગવત્તગાથાસુ **પઠમગાથા** વુત્તત્થા એવ.

**વત્થું વિપત્તિં આપત્તિં, નિદાનં આકારઅકોવિદો પુબ્બાપરં ન જાનાતીતિ** ''વત્થુ''ન્તિઆદીનિ ''ન જાનાતી''તિ પદેન સમ્બન્ધો. ''અકોવિદો''તિ પદસ્સ ''સ વે તાદિસકો''તિ ઇમિના સમ્બન્ધો. તસ્મા અયમેત્થ યોજના – યો ભિક્ખુ પારાજિકાદીનં વત્થું ન જાનાતિ, ચતુબ્બિધં વિપત્તિં ન જાનાતિ, સત્તવિધં આપત્તિં ન જાનાતિ, ''ઇદં સિક્ખાપદં અસુકસ્મિં નામ નગરે પઞ્ઞત્ત''ન્તિ એવં નિદાનં ન જાનાતિ, ''ઇદં પુરિમવચનં ઇદં પચ્છિમવચન''ન્તિ પુબ્બાપરં ન જાનાતિ, ''ઇદં કતં ઇદં અકત''ન્તિ કતાકતં ન જાનાતિ. **સમેન ચાતિ** તેનેવ પુબ્બાપરં અજાનનસ્સ સમેન અઞ્ઞાણેન, ''કતાકતં ન જાનાતી''તિ વુત્તં હોતિ; એવં તાવ નજાનાતિ-પદેન સદ્ધિં સમ્બન્ધો વેદિતબ્બો. યં પનેતં ''આકારઅકોવિદો''તિ વુત્તં, તત્થ **આકારઅકોવિદોતિ** કારણાકારણે અકોવિદો. ઇતિ ય્વાયં વત્થુઆદીનિપિ ન જાનાતિ, આકારસ્સ ચ અકોવિદો, સ વે તાદિસકો ભિક્ખુ અપટિક્ખોતિ વુચ્ચતિ.

**કમ્મઞ્ચ અધિકરણઞ્ચાતિ** ઇમેસમ્પિ પદાનં ''ન જાનાતી''તિ પદેનેવ સમ્બન્ધો. અયં પનેત્થ યોજના – તથેવ ઇતિ ય્વાયં કમ્મઞ્ચ ન જાનાતિ, અધિકરણઞ્ચ ન જાનાતિ, સત્તપ્પકારે સમથે ચાપિ અકોવિદો, રાગાદીહિ પન રત્તો દુટ્ઠો ચ મૂળ્હો ચ, ભયેન ભયા ગચ્છતિ, સમ્મોહેન મોહા ગચ્છતિ, રત્તત્તા પન દુટ્ઠત્તા ચ છન્દા દોસા ચ ગચ્છતિ, પરં સઞ્ઞાપેતું અસમત્થતાય ન ચ સઞ્ઞત્તિકુસલો, કારણાકારણદસ્સને અસમત્થતાય નિજ્ઝત્તિયા ચ અકોવિદો અત્તનો સદિસાય પરિસાય લદ્ધત્તા લદ્ધપક્ખો, હિરિયા પરિબાહિરત્તા અહિરિકો, કાળકેહિ કમ્મેહિ સમન્નાગતત્તા કણ્હકમ્મો, ધમ્માદરિયપુગ્ગલાદરિયાનં અભાવતો અનાદરો, સ વે તાદિસકો ભિક્ખુ અપટિક્ખોતિ વુચ્ચતિ, ન પટિક્ખિતબ્બો ન ઓલોકેતબ્બો, ન સમ્મન્નિત્વા ઇસ્સરિયાધિપચ્ચજેટ્ઠકટ્ઠાને ઠપેતબ્બોતિ અત્થો. સુક્કપક્ખગાથાનમ્પિ યોજનાનયો વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બોતિ.

ચૂળસઙ્ગામવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

# મહાસઙ્ગામો

## વોહરન્તેન જાનિતબ્બાદિવણ્ણના

૩૬૮-૩૭૪. મહાસઙ્ગામે – **વત્થુતો વા વત્થું સઙ્કમતી**તિ ''પઠમપારાજિકવત્થુ મયા દિટ્ઠં વા સુતં વા''તિ વત્વા પુન પુચ્છિયમાનો નિઘંસિયમાનો ''ન મયા પઠમપારાજિકસ્સ વત્થુ દિટ્ઠં, ન સુતં; દુતિયપારાજિકસ્સ વત્થુ દિટ્ઠં વા સુતં વા''તિ વદતિ. એતેનેવ નયેન સેસવત્થુસઙ્કમનં, વિપત્તિતો વિપત્તિસઙ્કમનં આપત્તિતો આપત્તિસઙ્કમનઞ્ચ વેદિતબ્બં. યો પન ''નેવ મયા દિટ્ઠં, ન સુત''ન્તિ વત્વા પચ્છા ''મયાપેતં દિટ્ઠં વા સુતં વા''તિ વદતિ, ''દિટ્ઠં વા સુતં વા''તિ વત્વા પચ્છા ''ન દિટ્ઠં વા ન સુતં વા''તિ વદતિ, અયં **અવજાનિત્વા પટિજાનાતિ**, **પટિજાનિત્વા અવજાનાતી**તિ વેદિતબ્બો. એસેવ **અઞ્ઞેનઞ્ઞં પટિચરતિ** નામ.

૩૭૫. **વણ્ણાવણ્ણો**તિ નીલાદિવણ્ણાવણ્ણવસેન સુક્કવિસ્સટ્ઠિસિક્ખાપદં વુત્તં. **વચનમનુપ્પદાન**ન્તિ સઞ્ચરિત્તં વુત્તં. કાયસંસગ્ગાદિત્તયં સરૂપેનેવ વુત્તં. ઇતિ ઇમાનિ પઞ્ચ મેથુનધમ્મસ્સ પુબ્બભાગો પુબ્બપયોગોતિ વેદિતબ્બાનિ.

૩૭૬. **ચત્તારિ અપલોકનકમ્માની**તિ અધમ્મેનવગ્ગાદીનિ. સેસેસુપિ એસેવ નયો. ઇતિ ચત્તારિ ચતુક્કાનિ સોળસ હોન્તિ.

## અગતિઅગન્તબ્બવણ્ણના

૩૭૯. **બહુજનઅહિતાય પટિપન્નો હોતી**તિ વિનયધરેન હિ એવં છન્દાદિગતિયા અધિકરણે વિનિચ્છિતે તસ્મિં વિહારે સઙ્ઘો દ્વિધા ભિજ્જતિ. ઓવાદૂપજીવિનિયો ભિક્ખુનિયોપિ દ્વે ભાગા હોન્તિ. ઉપાસકાપિ ઉપાસિકાયોપિ દારકાપિ દારિકાયોપિ તેસં આરક્ખદેવતાપિ તથેવ દ્વિધા ભિજ્જન્તિ. તતો ભુમ્મદેવતા આદિં કત્વા યાવ અકનિટ્ઠબ્રહ્માનો દ્વિધાવ હોન્તિ. તેન વુત્તં – ''બહુજનઅહિતાય પટિપન્નો હોતિ…પે॰… દુક્ખાય દેવમનુસ્સાન''ન્તિ.

૩૮૨. **વિસમનિસ્સિતો**તિ વિસમાનિ કાયકમ્માદીનિ નિસ્સિતો. **ગહનનિસ્સિતો**તિ મિચ્છાદિટ્ઠિઅન્તગ્ગાહિકદિટ્ઠિસઙ્ખાતં ગહનં નિસ્સિતો. **બલવનિસ્સિતો**તિ બલવન્તે અભિઞ્ઞાતે ભિક્ખૂ નિસ્સિતો.

૩૯૩. **તસ્સ અવજાનન્તો**તિ તસ્સ વચનં અવજાનન્તો. ઉપયોગત્થે વા સામિવચનં, તં અવજાનન્તોતિ અત્થો.

૩૯૪. **યં અત્થાયા**તિ યદત્થાય. **તં અત્થ**ન્તિ સો અત્થો. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

મહાસઙ્ગામવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

# કથિનભેદં

### કથિનઅત્થતાદિવણ્ણના

૪૦૩. કથિને – **અટ્ઠ માતિકા**તિ ખન્ધકે વુત્તા પક્કમનન્તિકાદિકા અટ્ઠ. **પલિબોધાનિસંસા**પિ પુબ્બે વુત્તા એવ.

૪૦૪. **પયોગસ્સા**તિ ચીવરધોવનાદિનો સત્તવિધસ્સ પુબ્બકરણસ્સત્થાય યો ઉદકાહરણાદિકો પયોગો કયિરતિ, તસ્સ પયોગસ્સ. **કતમે ધમ્મા અનન્તરપચ્ચયેન પચ્ચયો**તિ અનાગતવસેન અનન્તરા હુત્વા કતમે ધમ્મા પચ્ચયા હોન્તીતિ અત્થો. **સમનન્તરપચ્ચયેના**તિ સુટ્ઠુ અનન્તરપચ્ચયેન, અનન્તરપચ્ચયમેવ આસન્નતરં કત્વા પુચ્છતિ. **નિસ્સયપચ્ચયેના**તિ ઉપ્પજ્જમાનસ્સ પયોગસ્સ નિસ્સયં આધારભાવં ઉપગતા વિય હુત્વા કતમે ધમ્મા પચ્ચયા હોન્તીતિ અત્થો. **ઉપનિસ્સયપચ્ચયેના**તિ ઉપેતેન નિસ્સયપચ્ચયેન; નિસ્સયપચ્ચયમેવ ઉપગતતરં કત્વા પુચ્છતિ. **પુરેજાતપચ્ચયેના**તિ ઇમિના પઠમં ઉપ્પન્નસ્સ પચ્ચયભાવં પુચ્છતિ. **પચ્છાજાતપચ્ચયેના**તિ ઇમિના પચ્છા ઉપ્પજ્જનકસ્સ પચ્ચયભાવં પુચ્છતિ. **સહજાતપચ્ચયેના**તિ ઇમિના અપુબ્બં અચરિમં ઉપ્પજ્જમાનાનં પચ્ચયભાવં પુચ્છતિ. **પુબ્બકરણસ્સા**તિ ધોવનાદિનો પુબ્બકરણસ્સ. **પચ્ચુદ્ધારસ્સા**તિ પુરાણસઙ્ઘાટિઆદીનં પચ્ચુદ્ધરણસ્સ. **અધિટ્ઠાનસ્સા**તિ કથિનચીવરાધિટ્ઠાનસ્સ. **અત્થારસ્સા**તિ કથિનત્થારસ્સ. **માતિકાનઞ્ચ પલિબોધાનઞ્ચા**તિ અટ્ઠન્નં માતિકાનં દ્વિન્નઞ્ચ પલિબોધાનં. **વત્થુસ્સા**તિ સઙ્ઘાટિઆદિનો કથિનવત્થુસ્સ; સેસં વુત્તનયમેવ.

એવં યઞ્ચ લબ્ભતિ યઞ્ચ ન લબ્ભતિ, સબ્બં પુચ્છિત્વા ઇદાનિ યં યસ્સ લબ્ભતિ, તદેવ દસ્સેન્તો **પુબ્બકરણં પયોગસ્સા**તિઆદિના નયેન વિસ્સજ્જનમાહ. તસ્સત્થો – યં વુત્તં ''પયોગસ્સ કતમે ધમ્મા''તિઆદિ, તત્થ વુચ્ચતે, પુબ્બકરણં પયોગસ્સ અનન્તરપચ્ચયેન પચ્ચયો, સમનન્તરનિસ્સયઉપનિસ્સયપચ્ચયેન પચ્ચયો. પયોગસ્સ હિ સત્તવિધમ્પિ પુબ્બકરણં યસ્મા તેન પયોગેન નિપ્ફાદેતબ્બસ્સ પુબ્બકરણસ્સત્થાય સો પયોગો કયિરતિ, તસ્મા ઇમેહિ ચતૂહિ પચ્ચયેહિ પચ્ચયો હોતિ. પુરેજાતપચ્ચયે પનેસ ઉદ્દિટ્ઠધમ્મેસુ એકધમ્મમ્પિ ન લભતિ, અઞ્ઞદત્થુ પુબ્બકરણસ્સ સયં પુરેજાતપચ્ચયો હોતિ, પયોગે સતિ પુબ્બકરણસ્સ નિપ્ફજ્જનતો . તેન વુત્તં – ''પયોગો પુબ્બકરણસ્સ પુરેજાતપચ્ચયેન પચ્ચયો''તિ. પચ્છાજાતપચ્ચયં પન લભતિ, તેન વુત્તં – ''પુબ્બકરણં પયોગસ્સ પચ્છાજાતપચ્ચયેન પચ્ચયો''તિ. પચ્છા ઉપ્પજ્જનકસ્સ હિ પુબ્બકરણસ્સ અત્થાય સો પયોગો કયિરતિ. સહજાતપચ્ચયં પન માતિકાપલિબોધાનિસંસસઙ્ખાતે પન્નરસ ધમ્મે ઠપેત્વા અઞ્ઞો પયોગાદીસુ એકોપિ ધમ્મો ન લભતિ, તે એવ હિ પન્નરસ ધમ્મા સહ કથિનત્થારેન એકતો નિપ્ફજ્જન્તીતિ અઞ્ઞમઞ્ઞં સહજાતપચ્ચયા હોન્તિ. તેન વુત્તં – ''પન્નરસ ધમ્મા સહજાતપચ્ચયેન પચ્ચયો''તિ. એતેનુપાયેન સબ્બપદવિસ્સજ્જનાનિ વેદિતબ્બાનિ.

### પુબ્બકરણનિદાનાદિવિભાગવણ્ણના

૪૦૫. **પુબ્બકરણં કિંનિદાન**ન્તિઆદિપુચ્છાવિસ્સજ્જનં ઉત્તાનમેવ.

૪૦૬-૭. ''પયોગો કિંનિદાનો''તિઆદીસુ પુચ્છાદ્વયવિસ્સજ્જનેસુ **હેતુનિદાનો પચ્ચયનિદાનો**તિ એત્થ છ ચીવરાનિ હેતુ ચેવ પચ્ચયો ચાતિ વેદિતબ્બાનિ. પુબ્બપયોગાદીનઞ્હિ સબ્બેસં તાનિયેવ હેતુ, તાનિ પચ્ચયો. ન

હિ છબ્બિધે ચીવરે અસતિ પયોગો અત્થિ, ન પુબ્બકરણાદીનિ, તસ્મા ‘‘પયોગો હેતુનિદાનો’’તિઆદિ વુત્તં.

૪૦૮. સઙ્ગહવારે – **વચીભેદેના**તિ ‘‘ઇમાય સઙ્ઘાટિયા, ઇમિના ઉત્તરાસઙ્ગેન, ઇમિના અન્તરવાસકેન કથિનં અત્થરામી’’તિ એતેન વચીભેદેન. કતિમૂલાદિપુચ્છાવિસ્સજ્જને – **કિરિયા મજ્ઝે**તિ પચ્ચુદ્ધારો ચેવ અધિટ્ઠાનઞ્ચ.

૪૧૧. **વત્થુવિપન્નં હોતી**તિ અકપ્પિયદુસ્સં હોતિ. **કાલવિપન્નં** નામ અજ્જ દાયકેહિ દિન્નં સ્વે સઙ્ઘો કથિનત્થારકસ્સ દેતિ. **કરણવિપન્નં** નામ તદહેવ છિન્દિત્વા અકતં.

### કથિનાદિજાનિતબ્બવિભાગવણ્ણના

૪૧૨. કથિનં જાનિતબ્બન્તિઆદિપુચ્છાય વિસ્સજ્જને – **તેસઞ્ઞેવ ધમ્માન**ન્તિ યેસુ રૂપાદિધમ્મેસુ સતિ કથિનં નામ હોતિ, તેસં સમોધાનં મિસ્સીભાવો. **નામં નામકમ્મ**ન્તિઆદિના પન ‘‘કથિન’’ન્તિ ઇદં બહૂસુ ધમ્મેસુ નામમત્તં, ન પરમત્થતો એકો ધમ્મો અત્થીતિ દસ્સેતિ.

**ચતુવીસતિયા આકારેહી**તિ ‘‘ન ઉલ્લિખિતમત્તેના’’તિઆદીહિ પુબ્બે વુત્તકારણેહિ. **સત્તરસહિ આકારેહી**તિ ‘‘અહતેન અત્થતં હોતિ કથિન’’ન્તિઆદીહિ પુબ્બે વુત્તકારણેહિ. નિમિત્તકમ્માદીસુ યં વત્તબ્બં સબ્બં કથિનક્ખન્ધકવણ્ણનાયં વુત્તં.

૪૧૬. **એકુપ્પાદા એકનિરોધા**તિ ઉપ્પજ્જમાનાપિ એકતો ઉપ્પજ્જન્તિ, નિરુજ્ઝમાનાપિ એકતો નિરુજ્ઝન્તિ. **એકુપ્પાદા નાનાનિરોધા**તિ ઉપ્પજ્જમાના એકતો ઉપ્પજ્જન્તિ, નિરુજ્ઝમાના નાના નિરુજ્ઝન્તિ. કિં વુત્તં હોતિ ? સબ્બેપિ અત્થારેન સદ્ધિં એકતો ઉપ્પજ્જન્તિ, અત્થારે હિ સતિ ઉદ્ધારો નામ. નિરુજ્ઝમાના પનેત્થ પુરિમા દ્વે અત્થારેન સદ્ધિં એકતો નિરુજ્ઝન્તિ, ઉદ્ધારભાવં પાપુણન્તિ. અત્થારસ્સ હિ નિરોધો એતેસઞ્ચ ઉદ્ધારભાવો એકક્ખણે હોતિ, ઇતરે નાના નિરુજ્ઝન્તિ. તેસુ ઉદ્ધારભાવં પત્તેસુપિ અત્થારો તિટ્ઠતિયેવ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

સમન્તપાસાદિકાય વિનયસંવણ્ણનાય

કથિનભેદવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

પઞ્ઞત્તિવગ્ગવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

# ઉપાલિપઞ્ચકં

### અનિસ્સિતવગ્ગવણ્ણના

**૪૧૭.** ઉપાલિપઞ્હેસુ **કતિહિ નુ ખો ભન્તે**તિ પુચ્છાય અયં સમ્બન્ધો. થેરો કિર રહોગતો સબ્બાનિ ઇમાનિ પઞ્ચકાનિ આવજ્જેત્વા ‘‘ભગવન્તં દાનિ પુચ્છિત્વા ઇમેસં નિસ્સાય વસનકાદીનં અત્થાય તન્તિં ઠપેસ્સામી’’તિ ભગવન્તં ઉપસઙ્કમિત્વા ‘‘કતિહિ નુ ખો ભન્તે’’તિઆદિના નયેન પઞ્હે પુચ્છિ. તેસં વિસ્સજ્જને **ઉપોસથં ન જાનાતી**તિ નવવિધં ઉપોસથં ન જાનાતિ. **ઉપોસથકમ્મં ન જાનાતી**તિ અધમ્મેનવગ્ગાદિભેદં ચતુબ્બિધં ઉપોસથકમ્મં ન જાનાતિ. **પાતિમોક્ખં ન જાનાતી**તિ દ્વે માતિકા ન જાનાતિ. **પાતિમોક્ખુદ્દેસં ન જાનાતી**તિ ભિક્ખૂનં પઞ્ચવિધં ભિક્ખુનીનં ચતુબ્બિધન્તિ નવવિધં પાતિમોક્ખુદ્દેસં ન જાનાતિ.

**પવારણં ન જાનાતી**તિ નવવિધં પવારણં ન જાનાતિ. **પવારણાકમ્મં ન જાનાતી**તિ અધમ્મેનવગ્ગાદિભેદં ચતુબ્બિધં પવારણાકમ્મં ન જાનાતિ.

**આપત્તાનાપત્તિં ન જાનાતી**તિ તસ્મિં તસ્મિં સિક્ખાપદે નિદ્દિટ્ઠં આપત્તિઞ્ચ અનાપત્તિઞ્ચ ન જાનાતિ.

**આપન્નો કમ્મકતો**તિ આપત્તિં આપન્નો તપ્પચ્ચયાવ સઙ્ઘેન કમ્મં કતં હોતિ.

### નપ્પટિપ્પસ્સમ્ભનવગ્ગવણ્ણના

**૪૨૦. કમ્મં નપ્પટિપ્પસ્સમ્ભેતબ્બ**ન્તિ અયં યસ્મા અનુલોમવત્તે ન વત્તતિ, તસ્મા નાસ્સ કમ્મં પટિપ્પસ્સમ્ભેતબ્બં; સરજ્જુકોવ વિસ્સજ્જેતબ્બોતિ અત્થો.

**૪૨૧. સચે ઉપાલિ સઙ્ઘો સમગ્ગકરણીયાનિ કમ્માનિ કરોતી**તિ સચે સમગ્ગેહિ કરણીયાનિ ઉપોસથાદીનિ કમ્માનિ કરોતિ, ઉપોસથપવારણાદીસુ હિ ઠિતાસુ ઉપત્થમ્ભો ન દાતબ્બો. સચે હિ સઙ્ઘો અચ્ચયં દેસાપેત્વા સઙ્ઘસામગ્ગિં કરોતિ, તિણવત્થારકસમથં વા કત્વા ઉપોસથપવારણં કરોતિ , એવરૂપં સમગ્ગકરણીયં નામ કમ્મં હોતિ. **તત્ર ચે**તિ સચે તાદિસે કમ્મે ભિક્ખુનો નક્ખમતિ, દિટ્ઠાવિકમ્મમ્પિ કત્વા તથારૂપા સામગ્ગી ઉપેતબ્બા, એવં વિલોમગ્ગાહો ન ગણ્હિતબ્બો. યત્ર પન ઉદ્ધમ્મં ઉબ્બિનયં સત્થુ સાસનં દીપેન્તિ, તત્થ દિટ્ઠાવિકમ્મં ન વટ્ટતિ, પટિબાહિત્વા પક્કમિતબ્બં.

**ઉસ્સિતમન્તી ચા**તિ લોભદોસમોહમાનુસ્સન્નં વાચં ભાસિતા કણ્હવાચો અનત્થકદીપનો. **નિસ્સિતજપ્પી**તિ અત્તનો ધમ્મતાય ઉસ્સદયુત્તં ભાસિતું ન સક્કોતિ; અથ ખો ‘‘મયા સદ્ધિં રાજા એવં કથેસિ, અસુકમહામત્તો એવં કથેસિ, અસુકો નામ મય્હં આચરિયો વા ઉપજ્ઝાયો વા તેપિટકો મયા સદ્ધિં એવં કથેસી’’તિ એવં અઞ્ઞં નિસ્સાય જપ્પતિ. **ન ચ ભાસાનુસન્ધિકુસલો**તિ કથાનુસન્ધિવચને ચ વિનિચ્છયાનુસન્ધિવચને ચ અકુસલો હોતિ. **ન યથાધમ્મે યથાવિનયે**તિ ન ભૂતેન વત્થુના આપત્તિં સારેત્વા ચોદેતા હોતિ.

**ઉસ્સાદેતા હોતી**તિ ‘‘અમ્હાકં આચરિયો મહાતેપિટકો પરમધમ્મકથિકો’’તિઆદિના નયેન એકચ્ચં ઉસ્સાદેતિ. દુતિયપદે ‘‘આપત્તિં કિં સો ન જાનાતી’’તિઆદિના એકચ્ચં અપસાદેતિ. **અધમ્મં ગણ્હાતી**તિ અનિય્યાનિકપક્ખં

ગણ્હાતિ. **ધમ્મં પટિબાહતી**તિ નિય્યાનિકપક્ખં પટિબાહતિ. **સમ્ફઞ્ચ બહું ભાસતી**તિ બહું નિરત્થકકથં કથેતિ.

**પસય્હ પવત્તા હોતી**તિ અનજ્ઝિટ્ઠો ભારે અનારોપિતે કેવલં માનં નિસ્સાય અજ્ઝોત્થરિત્વા અનધિકારે કથેતા હોતિ. **અનોકાસકમ્મં કારેત્વા**તિ ઓકાસકમ્મં અકારેત્વા પવત્તા હોતિ. **ન યથાદિટ્ઠિયા બ્યાકતા હોતી**તિ યસ્સ અત્તનો દિટ્ઠિ તં પુરક્ખત્વા ન બ્યાકતા ; લદ્ધિં નિક્ખિપિત્વા અયથાભુચ્ચં અધમ્માદીસુ ધમ્માદિલદ્ધિકો હુત્વા કથેતા હોતીતિ અત્થો.

### વોહારવગ્ગવણ્ણના

૪૨૪. **આપત્તિયા પયોગં ન જાનાતી**તિ ''અયં આપત્તિ કાયપ્પયોગા, અયં વચીપયોગા''તિ ન જાનાતિ. **આપત્તિયા વૂપસમં ન જાનાતી**તિ ''અયં આપત્તિ દેસનાય વૂપસમતિ, અયં વુટ્ઠાનેન, અયં નેવ દેસનાય ન વુટ્ઠાનેના''તિ ન જાનાતિ. **આપત્તિયા ન વિનિચ્છયકુસલો હોતી**તિ ''ઇમસ્મિં વત્થુસ્મિં અયં આપત્તી''તિ ન જાનાતિ, દોસાનુરૂપં આપત્તિં ઉદ્ધરિત્વા પતિટ્ઠાપેતું ન સક્કોતિ.

**અધિકરણસમુટ્ઠાનં ન જાનાતી**તિ ''ઇદં અધિકરણં અટ્ઠારસ ભેદકરવત્થૂનિ નિસ્સાય સમુટ્ઠાતિ, ઇદં ચતસ્સો વિપત્તિયો, ઇદં પઞ્ચ વા સત્ત વા આપત્તિક્ખન્ધે, ઇદં ચત્તારિ સઙ્ઘકિચ્ચાનિ નિસ્સાય સમુટ્ઠાતી''તિ ન જાનાતિ. **પયોગં ન જાનાતી**તિ ''ઇદં અધિકરણં દ્વાદસમૂલપ્પયોગં, ઇદં ચુદ્દસમૂલપ્પયોગં, ઇદં છમૂલપયોગં, ઇદં એકમૂલપયોગ''ન્તિ ન જાનાતિ. અધિકરણાનઞ્હિ યથાસકંમૂલમેવ પયોગા નામ હોન્તિ, તં સબ્બમ્પિ ન જાનાતીતિ અત્થો. **વૂપસમં ન જાનાતી**તિ ''ઇદં અધિકરણં દ્વીહિ સમથેહિ વૂપસમતિ, ઇદં તીહિ, ઇદં ચતૂહિ, ઇદં એકેન સમથેન વૂપસમતી''તિ ન જાનાતિ. **ન વિનિચ્છયકુસલો હોતી**તિ અધિકરણં વિનિચ્છિનિત્વા સમથં પાપેતું ન જાનાતિ.

**કમ્મં ન જાનાતી**તિ તજ્જનીયાદિ સત્તવિધં કમ્મં ન જાનાતિ. **કમ્મસ્સ કરણં ન જાનાતી**તિ ''ઇદં કમ્મં ઇમિના નીહારેન કાતબ્બ''ન્તિ ન જાનાતિ. **કમ્મસ્સ વત્થું ન જાનાતી**તિ ''ઇદં તજ્જનીયસ્સ વત્થુ, ઇદં નિયસ્સાદીન''ન્તિ ન જાનાતિ. **વત્તન્તિ** સત્તસુ કમ્મેસુ હેટ્ઠા ચતુન્નં કમ્માનં અટ્ઠારસવિધં તિવિધસ્સ ચ ઉક્ખેપનીયકમ્મસ્સ તેચત્તાલીસવિધં વત્તં ન જાનાતિ. **કમ્મસ્સ વૂપસમં ન જાનાતી**તિ ''યો ભિક્ખુ વત્તે વત્તિત્વા યાચતિ, તસ્સ કમ્મં પટિપ્પસ્સમ્ભેતબ્બં, અચ્ચયો દેસાપેતબ્બો''તિ ન જાનાતિ.

**વત્થું ન જાનાતી**તિ સત્તન્નં આપત્તિક્ખન્ધાનં વત્થું ન જાનાતિ. **નિદાનં ન જાનાતી**તિ ''ઇદં સિક્ખાપદં ઇમસ્મિં નગરે પઞ્ઞત્તં, ઇદં ઇમસ્મિ''ન્તિ ન જાનાતિ. **પઞ્ઞત્તિં ન જાનાતી**તિ પઞ્ઞત્તિઅનુપઞ્ઞત્તિઅનુપ્પન્નપઞ્ઞત્તિવસેન તિવિધં પઞ્ઞત્તિં ન જાનાતિ. **પદપચ્ચાભટ્ઠં ન જાનાતી**તિ સમ્મુખા કાતબ્બં પદં ન જાનાતિ. ''બુદ્ધો ભગવા''તિ વત્તબ્બે ''ભગવા બુદ્ધો''તિ હેટ્ઠુપરિયં કત્વા પદં યોજેતિ.

**અકુસલો ચ હોતિ વિનયે**તિ વિનયપાળિયઞ્ચ અટ્ઠકથાયઞ્ચ અકુસલો હોતિ.

**ઞત્તિં ન જાનાતી**તિ સઙ્ખેપતો હિ દુવિધા ઞત્તિ – ''એસા ઞત્તી''તિ એવં નિદ્દિટ્ઠા ચ અનિદ્દિટ્ઠા ચ. તત્થ યા એવં અનિદ્દિટ્ઠા, સા ''કમ્મઞત્તિ'' નામ હોતિ. યા નિદ્દિટ્ઠા, સા ''કમ્મપાદઞત્તિ'' નામ, તં સબ્બેન સબ્બં ઞત્તિં ન જાનાતિ. **ઞત્તિયા કરણં ન જાનાતી**તિ નવસુ ઠાનેસુ કમ્મઞત્તિયા કરણં ન જાનાતિ, દ્વીસુ ઠાનેસુ કમ્મપાદઞત્તિયા. **ઞત્તિયા**

**અનુસ્સાવનન્તિ** ''ઇમિસ્સા ઞત્તિયા એકા અનુસ્સાવના, ઇમિસ્સા તિસ્સો''તિ ન જાનાતિ. **ઞત્તિયા સમથં ન જાનાતી**તિ ય્વાયં સતિવિનયો, અમૂળ્હવિનયો, તસ્સપાપિયસિકા, તિણવત્થારકોતિ ચતુબ્બિધો સમથો ઞત્તિયા વિના ન હોતિ, તં ઞત્તિયા સમથોતિ ન જાનાતિ. **ઞત્તિયા વૂપસમં ન જાનાતી**તિ યં અધિકરણં ઇમિના ચતુબ્બિધેન ઞત્તિસમથેન વૂપસમતિ, તસ્સ તં વૂપસમં ''અયં ઞત્તિયા વૂપસમો કતો''તિ ન જાનાતિ.

**સુત્તં ન જાનાતી**તિ ઉભતોવિભઙ્ગં ન જાનાતિ. **સુત્તાનુલોમં ન જાનાતી**તિ ચત્તારો મહાપદેસે ન જાનાતિ. **વિનયં ન જાનાતી**તિ ખન્ધકપરિવારં ન જાનાતિ. **વિનયાનુલોમં ન જાનાતી**તિ ચત્તારો મહાપદેસેયેવ ન જાનાતિ. **ન ચ ઠાનાઠાનકુસલો**તિ કારણાકારણકુસલો ન હોતિ.

**ધમ્મં ન જાનાતી**તિ ઠપેત્વા વિનયપિટકં અવસેસં પિટકદ્વયં ન જાનાતિ. **ધમ્માનુલોમં ન જાનાતી**તિ સુત્તન્તિકે ચત્તારો મહાપદેસે ન જાનાતિ. **વિનયં ન જાનાતી**તિ ખન્ધકપરિવારમેવ ન જાનાતિ. **વિનયાનુલોમં ન જાનાતી**તિ ચત્તારો મહાપદેસે ન જાનાતિ. ઉભતોવિભઙ્ગા પનેત્થ અસઙ્ગહિતા હોન્તિ, તસ્માયં કુરુન્દિયં વુત્તં – ''વિનયન્તિ સકલં વિનયપિટકં ન જાનાતી''તિ તં ન ગહેતબ્બં. **ન ચ પુબ્બાપરકુસલો હોતી**તિ પુરેકથાય ચ પચ્છાકથાય ચ અકુસલો હોતિ. સેસં સબ્બત્થ વુત્તપટિપક્ખવસેન ઞેય્યત્તા પુબ્બે પકાસિતત્તા ચ ઉત્તાનમેવાતિ.

અનિસ્સિતવગ્ગનપ્પટિપ્પસ્સમ્ભનવગ્ગવોહારવગ્ગવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

### દિટ્ઠાવિકમ્મવગ્ગવણ્ણના

૪૨૫. દિટ્ઠાવિકમ્મવગ્ગે – **દિટ્ઠાવિકમ્મા**તિ દિટ્ઠીનં આવિકમ્માનિ; લદ્ધિપ્પકાસનાનિ આપત્તિદેસનાસઙ્ખાતાનં વિનયકમ્માનમેતં અધિવચનં. **અનાપત્તિયા દિટ્ઠિં આવિ કરોતી**તિ અનાપત્તિમેવ આપત્તીતિ દેસેતીતિ અત્થો . **અદેસનાગામિનિયા**તિ ગરુકાપત્તિયા દિટ્ઠિં આવિકરોતિ; સઙ્ઘાદિસેસઞ્ચ પારાજિકઞ્ચ દેસેતીતિ અત્થો. **દેસિતાયા**તિ લહુકાપત્તિયાપિ દેસિતાય દિટ્ઠિં આવિકરોતિ; દેસિતં પુન દેસેતીતિ અત્થો.

**ચતૂહિ પઞ્ચહિ દિટ્ઠિ**ન્તિ યથા ચતૂહિ પઞ્ચહિ દિટ્ઠિ આવિકતા હોતિ, એવં આવિકરોતિ; ચત્તારો પઞ્ચ જના એકતો આપત્તિં દેસેન્તીતિ અત્થો. **મનોમાનસેના**તિ મનસઙ્ખાતેન માનસેન દિટ્ઠિં આવિકરોતિ; વચીભેદં અકત્વા ચિત્તેનેવ આપત્તિં દેસેતીતિ અત્થો.

**નાનાસંવાસકસ્સા**તિ લદ્ધિનાનાસંવાસકસ્સ વા કમ્મનાનાસંવાસકસ્સ વા સન્તિકે દિટ્ઠિં આવિકરોતિ; આપત્તિં દેસેતીતિ અત્થો. **નાનાસીમાયા**તિ સમાનસંવાસકસ્સાપિ નાનાસીમાય ઠિતસ્સ સન્તિકે આવિકરોતિ. માળકસીમાય હિ ઠિતેન સીમન્તરિકાય ઠિતસ્સ સીમન્તરિકાય વા ઠિતેન અવિપ્પવાસસીમાય ઠિતસ્સાપિ આપત્તિં દેસેતું ન વટ્ટતિ. **અપકતત્તસ્સા**તિ ઉક્ખિત્તકસ્સ વા, યસ્સ વા ઉપોસથપવારણા ઠપિતા હોન્તિ, તસ્સ સન્તિકે દેસેતીતિ અત્થો.

૪૩૦. **નાલં ઓકાસકમ્મં કાતુન્તિ** ન પરિયત્તં કાતું; ન કાતબ્બન્તિ અત્થો. ઇધાપિ અપકતત્તો ઉક્ખિત્તકો ચ ઠપિતઉપોસથપવારણો ચ. **ચાવનાધિપ્પાયો**તિ સાસનતો ચાવેતુકામો.

૪૩૨. **મન્દત્તા મોમૂહત્તા**તિ મન્દભાવેન મોમૂહભાવેન વિસ્સજ્જિતમ્પિ જાનિતું અસમત્થો, કેવલં અત્તનો મોમૂહભાવં પકાસેન્તોયેવ પુચ્છતિ ઉમ્મત્તકો વિય. **પાપિચ્છો**તિ ''એવં મં જનો સમ્ભાવેસ્સતી''તિ પાપિકાય

ઇચ્છાય પુચ્છતિ. **પરિભવા**તિ પરિભવં આરોપેતુકામો હુત્વા પુચ્છતિ. અઞ્ઞબ્યાકરણેસુપિ એસેવ નયો. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ. અત્તાદાનવગ્ગો ચ ધુતઙ્ગવગ્ગો ચ યં વત્તબ્બં સિયા, તં સબ્બં હેટ્ઠા વુત્તમેવ.

દિટ્ઠાવિકમ્મવગ્ગવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

**મુસાવાદવગ્ગવણ્ણના**

**૪૪૪**. મુસાવાદવગ્ગે – પારાજિકં ગચ્છતીતિ **પારાજિકગામી**; પારાજિકાપત્તિભાવં પાપુણાતીતિ અત્થો. ઇતરેસુપિ એસેવ નયો. તત્થ અસન્તઉત્તરિમનુસ્સધમ્મારોચનમુસાવાદો પારાજિકગામી, અમૂલકેન પારાજિકેન અનુદ્ધંસનમુસાવાદો **સઙ્ઘાદિસેસગામી**, ''યો તે વિહારે વસતી''તિઆદિના પરિયાયેન જાનન્તસ્સ વુત્તમુસાવાદો **થુલ્લચ્ચયગામી**, અજાનન્તસ્સ **દુક્કટગામી**, ''સમ્પજાનમુસાવાદે પાચિત્તિય''ન્તિ આગતો **પાચિત્તિયગામી**તિ વેદિતબ્બો.

**અદસ્સનેના**તિ વિનયધરસ્સ અદસ્સનેન. કપ્પિયાકપ્પિયેસુ હિ કુક્કુચ્ચે ઉપ્પન્ને વિનયધરં દિસ્વા કપ્પિયાકપ્પિયભાવં પટિપુચ્છિત્વા અકપ્પિયં પહાય કપ્પિયં કરેય્ય, તં અપસ્સન્તો પન અકપ્પિયમ્પિ કપ્પિયન્તિ કરોન્તો આપજ્જતિ. એવં આપજ્જિતબ્બં આપત્તિં વિનયધરસ્સ દસ્સનેન નાપજ્જતિ, અદસ્સનેનેવ આપજ્જતિ, તેન વુત્તં ''અદસ્સનેના''તિ. **અસ્સવનેના**તિ એકવિહારેપિ વસન્તો પન વિનયધરસ્સ ઉપટ્ઠાનં ગન્ત્વા કપ્પિયાકપ્પિયં અપુચ્છિત્વા વા અઞ્ઞેસઞ્ચ વુચ્ચમાનં અસુણન્તો આપજ્જતિયેવ, તેન વુત્તં ''અસ્સવનેના''તિ. **પસુત્તકતા**તિ પસુત્તકતાય. સહગારસેય્યઞ્હિ પસુત્તકભાવેનપિ આપજ્જતિ. અકપ્પિયે કપ્પિયસઞ્ઞિતાય આપજ્જન્તો પન **તથાસઞ્ઞી** આપજ્જતિ. **સતિસમ્મોસા** એકરત્તાતિક્કમાદિવસેન આપજ્જિતબ્બં આપજ્જતિ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

મુસાવાદવગ્ગવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

**ભિક્ખુનોવાદવગ્ગવણ્ણના**

**૪૫૦**. ભિક્ખુનિવગ્ગે – **અલાભાયા**તિ ચતુન્નં પચ્ચયાનં અલાભત્થાય; યથા પચ્ચયે ન લભન્તિ, તથા પરિસક્કતિ વાયમતીતિ અત્થો. **અનત્થાયા**તિ અનત્થં કલિસાસનં આરોપેન્તો પરિસક્કતિ. **અવાસાયા**તિ અવાસત્થાય; યસ્મિં ગામખેત્તે વસન્તિ, તતો નીહરણત્થાય. **સમ્પયોજેતી**તિ અસદ્ધમ્મપટિસેવનત્થાય સમ્પયોજેતિ.

**૪૫૧**. ''કતિહિ નુ ખો ભન્તે અઙ્ગેહિ સમન્નાગતાય ભિક્ખુનિયા કમ્મં કાતબ્બ''ન્તિ સત્તન્નં કમ્માનં અઞ્ઞતરં સન્ધાય પુચ્છતિ.

**૪૫૪**. **ન સાકચ્છાતબ્બો**તિ કપ્પિયાકપ્પિયનામરૂપપરિચ્છેદસમથવિપસ્સનાદિભેદો કથામગ્ગો ન કથેતબ્બો. યસ્મા પન ખીણાસવો ભિક્ખુ ન વિસંવાદેતિ, તથારૂપસ્સ કથામગ્ગસ્સ સામી હુત્વા કથેતિ, ન ઇતરો; તસ્મા પઠમપઞ્ચકે ''ન અસેક્ખેના''તિ પટિક્ખિપિત્વા દુતિયપઞ્ચકે ''અસેક્ખેના''તિઆદિ વુત્તં.

**ન અત્થપટિસમ્ભિદાપત્તો**તિ અટ્ઠકથાય પટિસમ્ભિદાપત્તો પભેદગતઞાણપ્પત્તો ન હોતિ. **ન ધમ્મપટિસમ્ભિદાપત્તો**તિ પાળિધમ્મે પટિસમ્ભિદાપત્તો ન હોતિ. **ન નિરુત્તિપટિસમ્ભિદાપત્તો**તિ વોહારનિરુત્તિયં પટિસમ્ભિદાપત્તો ન હોતિ. **ન પટિભાનપટિસમ્ભિદાપત્તો**તિ યાનિ તાનિ પટિભાનસઙ્ખાતાનિ અત્થપટિસમ્ભિદાદીનિ ઞાણાનિ, તેસુ પટિસમ્ભિદાપત્તો ન હોતિ. **યથાવિમુત્તં ચિત્તં ન પચ્ચવેક્ખિતા**તિ ચતુન્નં ફલવિમુત્તીનં વસેન યથાવિમુત્તં ચિત્તં એકૂનવીસતિભેદાય પચ્ચવેક્ખણાય ન પચ્ચવેક્ખિતા હોતિ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

ભિક્ખુનોવાદવગ્ગવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

### ઉબ્બાહિકવગ્ગવણ્ણના

૪૫૫. ઉબ્બાહિકવગ્ગે – **ન અત્થકુસલો**તિ ન અટ્ઠકથાકુસલો; અત્થુદ્ધારે છેકો ન હોતિ. **ન ધમ્મકુસલો**તિ આચરિયમુખતો અનુગ્ગહિતત્તા પાળિયં ન કુસલો, ન પાળિસૂરો. **ન નિરુત્તિકુસલો**તિ ભાસન્તરવોહારે ન કુસલો. **ન બ્યઞ્જનકુસલો**તિ સિથિલધનિતાદિવસેન પરિમણ્ડલબ્યઞ્જનારોપને કુસલો ન હોતિ; ન અક્ખરપરિચ્છેદે નિપુણોતિ અત્થો. **ન પુબ્બાપરકુસલો**તિ અત્થપુબ્બાપરે ધમ્મપુબ્બાપરે નિરુત્તિપુબ્બાપરે બ્યઞ્જનપુબ્બાપરે પુરેકથાપચ્છાકથાસુ ચ ન કુસલો હોતિ.

**કોધનો**તિઆદીનિ યસ્મા કોધાદીહિ અભિભૂતો કારણાકારણં ન જાનાતિ, વિનિચ્છિતું ન સક્કોતિ, તસ્મા વુત્તાનિ. **પસારેતા હોતિ નો સારેતા**તિ મોહેતા હોતિ, ન સતિઉપ્પાદેતા; ચોદકચુદિતકાનં કથં મોહેતિ પિદહતિ ન સારેતીતિ અત્થો. સેસમેત્થ ઉબ્બાહિકવગ્ગે ઉત્તાનમેવાતિ.

ઉબ્બાહિકવગ્ગવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

### અધિકરણવૂપસમવગ્ગવણ્ણના

૪૫૭. અધિકરણવૂપસમવગ્ગે – **પુગ્ગલગરુ હોતી**તિ ''અયં મે ઉપજ્ઝાયો, અયં મે આચરિયો''તિઆદીનિ ચિન્તેત્વા તસ્સ જયં આકઙ્ખમાનો ''અધમ્મં ધમ્મો''તિ દીપેતિ. **સઙ્ઘગરુ હોતી**તિ ધમ્મઞ્ચ વિનયઞ્ચ અમુઞ્ચિત્વા વિનિચ્છિનન્તો સઙ્ઘગરુકો નામ હોતિ. ચીવરાદીનિ ગહેત્વા વિનિચ્છિનન્તો **આમિસગરુકો** નામ હોતિ, તાનિ અગ્ગહેત્વા યથાધમ્મં વિનિચ્છિનન્તો **સદ્ધમ્મગરુકો** નામ હોતિ.

૪૫૮. **પઞ્ચહુપાલિ આકારેહી**તિ પઞ્ચહિ કારણેહિ સઙ્ઘો ભિજ્જતિ – **કમ્મેન, ઉદ્દેસેન, વોહરન્તો, અનુસ્સાવનેન, સલાકગ્ગાહેના**તિ. એત્થ **કમ્મેના**તિ અપલોકનાદીસુ ચતૂસુ કમ્મેસુ અઞ્ઞતરેન કમ્મેન. **ઉદ્દેસેના**તિ પઞ્ચસુ પાતિમોક્ખુદ્દેસેસુ અઞ્ઞતરેન ઉદ્દેસેન. **વોહરન્તો**તિ કથયન્તો; તાહિ તાહિ ઉપપત્તીહિ ''અધમ્મં ધમ્મો''તિઆદીનિ અટ્ઠારસ ભેદકરવત્થૂનિ દીપેન્તો . **અનુસ્સાવનેના**તિ ''નનુ તુમ્હે જાનાથ મય્હં ઉચ્ચાકુલા પબ્બજિતભાવં બહુસ્સુતભાવઞ્ચ, માદિસો નામ ઉદ્ધમ્મં ઉબ્બિનયં સત્થુ સાસનં ગાહેય્યાતિ ચિત્તમ્પિ ઉપ્પાદેતું તુમ્હાકં યુત્તં, કિં મય્હં અવીચિ નીલુપ્પલવનમિવ સીતલો, કિમહં અપાયતો ન ભાયામી''તિઆદિના નયેન કણ્ણમૂલે વચીભેદં કત્વા અનુસ્સાવનેન. **સલાકગ્ગાહેના**તિ એવં અનુસ્સાવેત્વા તેસં ચિત્તં ઉપત્થમ્ભેત્વા અનિવત્તિધમ્મે કત્વા ''ગણ્હથ ઇમં સલાક''ન્તિ સલાકગ્ગાહેન.

એત્થ ચ કમ્મમેવ ઉદ્દેસો વા પમાણં, વોહારાનુસ્સાવનસલાકગ્ગાહા પન પુબ્બભાગા. અટ્ઠારસવત્થુદીપનવસેન હિ વોહરન્તે તત્થ રુચિજનનત્થં અનુસ્સાવેત્વા સલાકાય ગાહિતાયપિ અભિન્નોવ હોતિ સઙ્ઘો. યદા પન એવં ચત્તારો વા અતિરેકે વા સલાકં ગાહેત્વા આવેણિકં કમ્મં વા ઉદ્દેસં વા કરોતિ, તદા સઙ્ઘો ભિન્નો નામ હોતિ. ઇતિ યં **સઙ્ઘભેદકક્ખન્ધકવણ્ણનાયં** અવોચુમ્હા ''એવં અટ્ઠારસસુ વત્થૂસુ યંકિઞ્ચિ એકમ્પિ વત્થું દીપેત્વા તેન તેન કારણેન 'ઇમં ગણ્હથ, ઇમં રોચેથા'તિ સઞ્ઞાપેત્વા સલાકં ગાહેત્વા વિસું સઙ્ઘકમ્મે કતે સઙ્ઘો ભિન્નો હોતિ. પરિવારે પન 'પઞ્ચહિ, ઉપાલિ, આકારેહિ સઙ્ઘો ભિજ્જતી'તિઆદિ વુત્તં. તસ્સ ઇમિના ઇધ વુત્તેન સઙ્ઘભેદલક્ખણેન અત્થતો નાનાકરણં નત્થિ. તં પનસ્સ નાનાકરણાભાવં તત્થેવ પકાસયિસ્સામા''તિ, સ્વાયં પકાસિતો હોતિ.

**પઞ્ઞત્તેતન્**તિ પઞ્ઞત્તં એતં. ક્વ પઞ્ઞત્તં? વત્તક્ખન્ધકે. તત્ર હિ ચુદ્દસ ખન્ધકવત્તાનિ પઞ્ઞત્તાનિ. તેનાહ – ''પઞ્ઞત્તેતં, ઉપાલિ, મયા આગન્તુકાનં ભિક્ખૂનં આગન્તુકવત્ત''ન્તિઆદિ. **એવમ્પિ ખો ઉપાલિ સઙ્ઘરાજિ હોતિ, નો ચ સઙ્ઘભેદો**તિ એત્તાવતા હિ સઙ્ઘરાજિમત્તમેવ હોતિ, ન તાવ સઙ્ઘભેદો; અનુપુબ્બેન પન અયં સઙ્ઘરાજિ વડ્ઢમાના સઙ્ઘભેદાય સંવત્તતીતિ અત્થો. **યથારત્તન્**તિ રત્તિપરિમાણાનુરૂપં; યથાથેરન્તિ અત્થો. **આવેનિભાવં કરિત્વા**તિ વિસું વવત્થાનં કરિત્વા. **કમ્માકમ્માનિ કરોન્તી**તિ અપરાપરં સઙ્ઘકમ્મં ઉપાદાય ખુદ્દકાનિ ચેવ મહન્તાનિ ચ કમ્માનિ કરોન્તિ. સેસમેત્થાપિ અધિકરણવૂપસમવગ્ગે ઉત્તાનમેવ.

### સઙ્ઘભેદકવગ્ગદ્વયવણ્ણના

૪૫૯. સઙ્ઘભેદવગ્ગદ્વયે – **વિનિધાય દિટ્ઠિં કમ્મેના**તિ તેસુ અધમ્માદીસુ અધમ્માદયો એતેતિ એવંદિટ્ઠિકોવ હુત્વા તં દિટ્ઠિં વિનિધાય તે ધમ્માદિવસેન દીપેત્વા વિસું કમ્મં કરોતિ. ઇતિ યં વિનિધાય દિટ્ઠિં કમ્મં કરોતિ, તેન એવં કતેન વિનિધાય દિટ્ઠિં કમ્મેન સદ્ધિં પઞ્ચઙ્ગાનિ હોન્તિ, ''ઇમેહિ ખો ઉપાલિ પઞ્ચહઙ્ગેહી''તિ અયમેકસ્મિં પઞ્ચકે અત્થયોજના . એતેન નયેન સબ્બપઞ્ચકાનિ વેદિતબ્બાનિ. એત્થાપિ ચ વોહારાદિ અઙ્ગત્તયં પુબ્બભાગવસેનેવ વુત્તં. કમ્મુદ્દેસવસેન પન અતેકિચ્છતા વેદિતબ્બા. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવ. ન હેત્થ કિઞ્ચિ અત્થિ યં પુબ્બે અવુત્તનયં.

### આવાસિકવગ્ગવણ્ણના

૪૬૧. આવાસિકવગ્ગે – **યથાભતં નિક્ખિત્તો**તિ યથા આહરિત્વા ઠપિતો.

૪૬૨. **વિનયબ્યાકરણા**તિ વિનયપઞ્હે વિસ્સજ્જના. **પરિણામેતી**તિ નિયામેતિ દીપેતિ કથેતિ. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

### કથિનત્થારવગ્ગવણ્ણના

૪૬૭. કથિનત્થારવગ્ગે – **ઓતમસિકો**તિ અન્ધકારગતો; તઞ્હિ વન્દન્તસ્સ મઞ્ચપાદાદીસુપિ નલાટં પટિહઞ્ઞેય્ય. **અસમન્નાહરન્તો**તિ કિચ્ચયપસુતત્તા વન્દનં અસમન્નાહરન્તો. **સુત્તો**તિ નિદ્દં ઓક્કન્તો. **એકાવત્તો**તિ એકતો આવત્તો સપત્તપક્ખે ઠિતો વેરી વિસભાગપુગ્ગલો વુચ્ચતિ; અયં અવન્દિયો. અયઞ્હિ વન્દિયમાનો પાદેનપિ પહરેય્ય. **અઞ્ઞવિહિતો**તિ અઞ્ઞં ચિન્તયમાનો.

**ખાદન્તો**તિ પિટ્ઠખજ્જકાદીનિ ખાદન્તો. **ઉચ્ચારઞ્ચ પસ્સાવઞ્ચ કરોન્તો** અનોકાસગતત્તા અવન્દિયો. **ઉક્ખિત્તકો**તિ તિવિધેનપિ ઉક્ખેપનીયકમ્મેન ઉક્ખિત્તકો અવન્દિયો. તજ્જનીયાદિકમ્મકતા પન ચત્તારો વન્દિતબ્બા. ઉપોસથપવારણાપિ તેહિ સદ્ધિં લબ્ભન્તિ. આદિતો પટ્ઠાય ચ વુત્તેસુ અવન્દિયેસુ નગ્ગઞ્ચ ઉક્ખિત્તકઞ્ચ વન્દન્તસ્સેવ આપત્તિ. ઇતરેસં પન અસારુપ્પટ્ઠેન ચ અન્તરા વુત્તકારણેન ચ વન્દના પટિક્ખિત્તા. ઇતો પરં **પચ્છાઉપસમ્પન્નાદયો** દસપિ આપત્તિવત્થુભાવેનેવ અવન્દિયા. તે વન્દન્તસ્સ હિ નિયમેનેવ આપત્તિ. ઇતિ ઇમેસુ પઞ્ચસુ પઞ્ચકેસુ તેરસ જને વન્દન્તસ્સ અનાપત્તિ, દ્વાદસન્નં વન્દનાય આપત્તિ.

૪૬૮. **આચરિયો વન્દિયો**તિ પબ્બજ્જાચરિયો ઉપસમ્પદાચરિયો નિસ્સયાચરિયો ઉદ્દેસાચરિયો ઓવાદાચરિયોતિ અયં પઞ્ચવિધોપિ આચરિયો વન્દિયો. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

કથિનત્થારવગ્ગવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

નિટ્ઠિતા ચ ઉપાલિપઞ્ચકવણ્ણના.

# આપત્તિસમુટ્ઠાનવણ્ણના

**૪૭૦. અચિત્તકો આપજ્જતી**તિઆદીસુ સહસેય્યાદિપણ્ણત્તિવજ્જં અસઞ્ચિચ્ચ આપજ્જન્તો અચિત્તકો આપજ્જતિ, દેસેન્તો સચિત્તકો વુટ્ઠાતિ. યંકિઞ્ચિ સઞ્ચિચ્ચ આપજ્જન્તો સચિત્તકો આપજ્જતિ, તિણવત્થારકેન વુટ્ઠહન્તો અચિત્તકો વુટ્ઠાતિ. પુબ્બે વુત્તમેવ તિણવત્થારકેન વુટ્ઠહન્તો અચિત્તકો આપજ્જતિ, અચિત્તકો વુટ્ઠાતિ. ઇતરં દેસેન્તો સચિત્તકો આપજ્જતિ, સચિત્તકો વુટ્ઠાતિ. ''ધમ્મદાનં કરોમી''તિ પદસોધમ્માદીનિ કરોન્તો કુસલચિત્તો આપજ્જતિ, ''બુદ્ધાનં અનુસાસનિં કરોમી''તિ ઉદગ્ગચિત્તો દેસેન્તો કુસલચિત્તો વુટ્ઠાતિ. દોમનસ્સિકો હુત્વા દેસેન્તો અકુસલચિત્તો વુટ્ઠાતિ, તિણવત્થારકેન નિદ્દાગતોવ વુટ્ઠહન્તો અબ્યાકતચિત્તો વુટ્ઠાતિ. ભિંસાપનાદીનિ કત્વા ''બુદ્ધાનં સાસનં કરોમી''તિ સોમનસ્સિકો દેસેન્તો અકુસલચિત્તો આપજ્જતિ, કુસલચિત્તો વુટ્ઠાતિ. દોમનસ્સિકોવ દેસેન્તો અકુસલચિત્તો વુટ્ઠાતિ, વુત્તનયેનેવ તિણવત્થારકેન વુટ્ઠહન્તો અબ્યાકતચિત્તો વુટ્ઠાતિ. નિદ્દોક્કન્તસમયે સહગારસેય્યં આપજ્જન્તો અબ્યાકતચિત્તો આપજ્જતિ, વુત્તનયેનેવ પનેત્થ ''કુસલચિત્તો વુટ્ઠાતી''તિઆદિ વેદિતબ્બં.

**પઠમં પારાજિકં કતિહિ સમુટ્ઠાનેહી**તિઆદિ પુબ્બે વુત્તનયત્તા ઉત્તાનમેવ.

**૪૭૩. ચત્તારો પારાજિકા કતિહિ સમુટ્ઠાનેહી**તિઆદીસુ ઉક્કટ્ઠપરિચ્છેદતો યં યં સમુટ્ઠાનં યસ્સ યસ્સ લબ્ભતિ, તં સબ્બં વુત્તમેવ હોતિ.

આપત્તિસમુટ્ઠાનવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

# અપરદુતિયગાથાસઙ્ગણિકં

## (૧) કાયિકાદિઆપત્તિવણ્ણના

૪૭૪. ‘‘કતિ આપત્તિયો કાયિકા’’તિઆદિગાથાનં વિસ્સજ્જને **છ આપત્તિયો કાયિકા**તિ અન્તરપેય્યાલે ચતુત્થેન આપત્તિસમુટ્ઠાનેન છ આપત્તિયો આપજ્જતિ, ‘‘ભિક્ખુ મેથુનં ધમ્મં પટિસેવતિ, આપત્તિ પારાજિકસ્સા’’તિઆદિના નયેન વુત્તાપત્તિયો. કાયદ્વારે સમુટ્ઠિતત્તા હિ એતા કાયિકાતિ વુચ્ચન્તિ. **છ વાચસિકા**તિ તસ્મિંયેવ અન્તરપેય્યાલે પઞ્ચમેન આપત્તિસમુટ્ઠાનેન છ આપત્તિયો આપજ્જતિ, ‘‘ભિક્ખુ પાપિચ્છો ઇચ્છાપકતો’’તિઆદિના નયેન વુત્તાપત્તિયો. **છાદેન્તસ્સ તિસ્સો**તિ વજ્જપટિચ્છાદિકાય ભિક્ખુનિયા પારાજિકં, ભિક્ખુસ્સ સઙ્ઘાદિસેસપટિચ્છાદને પાચિત્તિયં, અત્તનો દુટ્ઠુલ્લાપત્તિપટિચ્છાદને દુક્કટં. **પઞ્ચ સંસગ્ગપચ્ચયા**તિ ભિક્ખુનિયા કાયસંસગ્ગે પારાજિકં, ભિક્ખુનો સઙ્ઘાદિસેસો, કાયેન કાયપટિબદ્ધે થુલ્લચ્ચયં, નિસ્સગ્ગિયેન કાયપટિબદ્ધે દુક્કટં, અઙ્ગુલિપતોદકે પાચિત્તિયન્તિ ઇમા કાયસંસગ્ગપચ્ચયા પઞ્ચાપત્તિયો.

**અરુણુગ્ગે તિસ્સો**તિ એકરત્તછારત્તસત્તાહદસાહમાસાતિક્કમવસેન નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં, ભિક્ખુનિયા રત્તિવિપ્પવાસે સઙ્ઘાદિસેસો, ‘‘પઠમમ્પિ યામં છાદેતિ, દુતિયમ્પિ તતિયમ્પિ યામં છાદેતિ, ઉદ્ધસ્તે અરુણે છન્ના હોતિ આપત્તિ, યો છાદેતિ સો દુક્કટં દેસાપેતબ્બો’’તિ ઇમા અરુણુગ્ગે તિસ્સો આપત્તિયો આપજ્જતિ. **દ્વે યાવતતિયકા**તિ એકાદસ યાવતતિયકા નામ, પઞ્ઞત્તિવસેન પન દ્વે હોન્તિ ભિક્ખૂનં યાવતતિયકા ભિક્ખુનીનં યાવતતિયકાતિ. **એકેત્થ અટ્ઠવત્થુકા**તિ ભિક્ખુનીનંયેવ એકા એત્થ ઇમસ્મિં સાસને અટ્ઠવત્થુકા નામ. **એકેન સબ્બસઙ્ગહો**તિ ‘‘યસ્સ સિયા આપત્તિ, સો આવિકરેય્યા’’તિ ઇમિના એકેન નિદાનુદ્દેસેન સબ્બસિક્ખાપદાનઞ્ચ સબ્બપાતિમોક્ખુદ્દેસાનઞ્ચ સઙ્ગહો હોતિ.

**વિનયસ્સ દ્વે મૂલાની**તિ કાયો ચેવ વાચા ચ. **ગરુકા દ્વે વુત્તા**તિ પારાજિકસઙ્ઘાદિસેસા . **દ્વે દુટ્ઠુલ્લચ્છાદના**તિ વજ્જપટિચ્છાદિકાય પારાજિકં સઙ્ઘાદિસેસં પટિચ્છાદકસ્સ પાચિત્તિયન્તિ ઇમા દ્વે દુટ્ઠુલ્લચ્છાદનાપત્તિયો નામ.

**ગામન્તરે ચતસ્સો**તિ ‘‘ભિક્ખુ ભિક્ખુનિયા સદ્ધિં સંવિદહતિ, દુક્કટં; અઞ્ઞસ્સ ગામસ્સ ઉપચારં ઓક્કમતિ, પાચિત્તિયં; ભિક્ખુનિયા ગામન્તરં ગચ્છન્તિયા પરિક્ખિત્તે ગામે પઠમપાદે થુલ્લચ્ચયં, દુતિયપાદે સઙ્ઘાદિસેસો; અપરિક્ખિત્તસ્સ પઠમપાદે ઉપચારોક્કમને થુલ્લચ્ચયં, દુતિયપાદે સઙ્ઘાદિસેસો’’તિ ઇમા ગામન્તરે દુક્કટપાચિત્તિયથુલ્લચ્ચયસઙ્ઘઆદિસેસવસેન ચતસ્સો આપત્તિયો. **ચતસ્સો નદિપારપચ્ચયા**તિ ‘‘ભિક્ખુ ભિક્ખુનિયા સદ્ધિં સંવિદહતિ, દુક્કટં; નાવં અભિરુહતિ, પાચિત્તિયં; ભિક્ખુનિયા નદિપારં ગચ્છન્તિયા ઉત્તરણકાલે પઠમપાદે થુલ્લચ્ચયં, દુતિયપાદે સઙ્ઘાદિસેસો’’તિ ઇમા ચતસ્સો. **એકમંસે થુલ્લચ્ચયન્તિ** મનુસ્સમંસે. **નવમંસેસુ દુક્કટન્તિ** સેસઅકપ્પિયમંસેસુ.

**દ્વે વાચસિકા રત્તિ**ન્તિ ભિક્ખુની રત્તન્ધકારે અપ્પદીપે પુરિસેન સદ્ધિં હત્થપાસે ઠિતા સલ્લપતિ , પાચિત્તિયં; હત્થપાસં વિજહિત્વા ઠિતા સલ્લપતિ, દુક્કટં. **દ્વે વાચસિકા દિવા**તિ ભિક્ખુની દિવા પટિચ્છન્ને ઓકાસે પુરિસેન સદ્ધિં હત્થપાસે ઠિતા સલ્લપતિ, પાચિત્તિયં; હત્થપાસં વિજહિત્વા સલ્લપતિ, દુક્કટં. **દદમાનસ્સ તિસ્સો**તિ મરણાધિપ્પાયો મનુસ્સસ્સ વિસં દેતિ, સો ચે તેન મરતિ, પારાજિકં; યક્ખપેતાનં દેતિ, તે ચે મરન્તિ, થુલ્લચ્ચયં; તિરચ્છાનગતસ્સ દેતિ, સો ચે મરતિ, પાચિત્તિયં; અઞ્ઞાતિકાય ભિક્ખુનિયા ચીવરદાને પાચિત્તિયન્તિ એવં

દદમાનસ્સ તિસ્સો આપત્તિયો. **ચત્તારો ચ પટિગ્ગહે**તિ હત્થગ્ગાહ-વેણિગ્ગાહેસુ સઙ્ઘાદિસેસો, મુખેન અઙ્ગજાતગ્ગહણે પારાજિકં, અઞ્ઞાતિકાય ભિક્ખુનિયા ચીવરપટિગ્ગહણે નિસ્સગ્ગિયં પાચિત્તિયં, અવસ્સુતાય અવસ્સુતસ્સ હત્થતો ખાદનીયં ભોજનીયં પટિગ્ગણ્હન્તિયા થુલ્લચ્ચયં; એવં પટિગ્ગહે ચત્તારો આપત્તિક્ખન્ધા હોન્તિ.

### (૨) દેસનાગામિનિયાદિવણ્ણના

૪૭૫. **પઞ્ચ દેસનાગામિનિયો**તિ લહુકા પઞ્ચ. **છ સપ્પટિકમ્મા**તિ પારાજિકં ઠપેત્વા અવસેસા. **એકેત્થ અપ્પટિકમ્મા**તિ એકા પારાજિકાપત્તિ.

**વિનયગરુકા દ્વે વુત્તા**તિ પારાજિકઞ્ચેવ સઙ્ઘાદિસેસઞ્ચ. **કાયવાચસિકાનિ ચા**તિ સબ્બાનેવ સિક્ખાપદાનિ કાયવાચસિકાનિ, મનોદ્વારે પઞ્ઞત્તં એકસિક્ખાપદમ્પિ નત્થિ. **એકો વિકાલે ધઞ્ઞરસો**તિ લોણસોવીરકં. અયમેવ હિ એકો ધઞ્ઞરસો વિકાલે વટ્ટતિ. **એકા ઞત્તિચતુત્થેન સમ્મુતી**તિ ભિક્ખુનોવાદકસમ્મુતિ. અયમેવ હિ એકા ઞત્તિચતુત્થકમ્મેન સમ્મુતિ અનુઞ્ઞાતા.

**પારાજિકા કાયિકા દ્વે**તિ ભિક્ખૂનં મેથુનપારાજિકં ભિક્ખુનીનઞ્ચ કાયસંસગ્ગપારાજિકં. **દ્વે સંવાસભૂમિયો**તિ અત્તના વા અત્તાનં સમાનસંવાસકં કરોતિ, સમગ્ગો વા સઙ્ઘો ઉક્ખિત્તં ઓસારેતિ. કુરુન્દિયં પન ‘‘સમાનસંવાસકભૂમિ ચ નાનાસંવાસકભૂમિ ચા’’તિ એવં દ્વે સંવાસભૂમિયો વુત્તા. **દ્વિન્નં રત્તિચ્છેદો**તિ પારિવાસિકસ્સ ચ માનત્તચારિકસ્સ ચ પઞ્ઞત્તા. **દ્વઙ્ગુલા દુવે**તિ દ્વે દ્વઙ્ગુલપઞ્ઞત્તિયો, ‘‘દ્વઙ્ગુલપબ્બપરમં આદાતબ્બ’’ન્તિ અયમેકા, ‘‘દ્વઙ્ગુલં વા દ્વેમાસં વા’’તિ અયમેકા.

**દ્વે અત્તાનં વધિત્વાના**તિ ભિક્ખુની અત્તાનં વધિત્વા દ્વે આપત્તિયો આપજ્જતિ; વધતિ રોદતિ, આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સ; વધતિ ન રોદતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સ. **દ્વીહિ સઙ્ઘો ભિજ્જતી**તિ કમ્મેન ચ સલાકગ્ગાહેન ચ. **દ્વેત્થ પઠમાપત્તિકા**તિ એત્થ સકલેપિ વિનયે દ્વે પઠમાપત્તિકા ઉભિન્નં પઞ્ઞત્તિવસેન. ઇતરથા પન નવ ભિક્ખૂનં નવ ભિક્ખુનીનન્તિ અટ્ઠારસ હોન્તિ. **ઞત્તિયા કરણા દુવે**તિ દ્વે ઞત્તિકિચ્ચાનિ – કમ્મઞ્ચ કમ્મપાદકા ચ. નવસુ ઠાનેસુ કમ્મં હોતિ, દ્વીસુ કમ્મપાદભાવેન તિટ્ઠતિ.

**પાણાતિપાતે તિસ્સો**તિ ‘‘અનોદિસ્સ ઓપાતં ખણતિ, સચે મનુસ્સો મરતિ, પારાજિકં; યક્ખપેતાનં મરણે થુલ્લચ્ચયં; તિરચ્છાનગતસ્સ મરણે પાચિત્તિય’’ન્તિ ઇમા તિસ્સો હોન્તિ. **વાચા પારાજિકા તયો**તિ વજ્જપટિચ્છાદિકાય ઉક્ખિત્તાનુવત્તિકાય અટ્ઠવત્થુકાયાતિ. કુરુન્દિયં પન ‘‘આણત્તિયા અદિન્નાદાને, મનુસ્સમરણે, ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મઉલ્લપને ચા’’તિ એવં તયો વુત્તા. **ઓભાસના તયો**તિ વચ્ચમગ્ગં પસ્સાવમગ્ગં આદિસ્સ વણ્ણાવણ્ણભાસને સઙ્ઘાદિસેસો, વચ્ચમગ્ગં પસ્સાવમગ્ગં ઠપેત્વા અધક્ખકં ઉબ્ભજાણુમણ્ડલં આદિસ્સ વણ્ણાવણ્ણભણને થુલ્લચ્ચયં, ઉબ્ભક્ખકં અધોજાણુમણ્ડલં આદિસ્સ વણ્ણાવણ્ણભણને દુક્કટં. **સઞ્ચરિત્તેન વા તયો**તિ પટિગ્ગણ્હાતિ વીમંસતિ પચ્ચાહરતિ , આપત્તિ સઙ્ઘાદિસેસસ્સ; પટિગ્ગણ્હાતિ વીમંસતિ ન પચ્ચાહરતિ, આપત્તિ થુલ્લચ્ચયસ્સ; પટિગ્ગણ્હાતિ ન વીમંસતિ ન પચ્ચાહરતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સાતિ ઇમે સઞ્ચરિત્તેન કારણભૂતેન તયો આપત્તિક્ખન્ધા હોન્તિ.

**તયો પુગ્ગલા ન ઉપસમ્પાદેતબ્બા**તિ અદ્ધાનહીનો અઙ્ગહીનો વત્થુવિપન્નો ચ તેસં નાનાકરણં વુત્તમેવ. અપિચેત્થ યો પત્તચીવરેન અપરિપૂરો, પરિપૂરો ચ ન યાચતિ, ઇમેપિ અઙ્ગહીનેનેવ સઙ્ગહિતા. માતુઘાતકાદયો ચ

કરણદુક્કટકા પણ્ડકઉભતોબ્યઞ્જનકતિરચ્છાનગતસઙ્ઘાતેન વત્થુવિપન્નેનેવ સઙ્ગહિતાતિ વેદિતબ્બા. એસ નયો કુરુન્દિયં વુત્તો. **તયો કમ્માનં સઙ્ગહા**તિ ઞત્તિકપ્પના, વિપ્પકતપચ્ચત્તં, અતીતકરણન્તિ. તત્થ ''દદેય્ય કરેય્યા''તિઆદિભેદા ઞત્તિકપ્પના; ''દેતિ કરોતી''તિઆદિભેદં વિપ્પકતપચ્ચત્તં; ''દિન્નં કત''ન્તિઆદિભેદં અતીતકરણં નામાતિ ઇમેહિ તીહિ કમ્માનિ સઙ્ગય્હન્તિ. અપરેહિપિ તીહિ કમ્માનિ સઙ્ગય્હન્તિ – વત્થુના, ઞત્તિયા, અનુસ્સાવનાયાતિ. વત્થુસમ્પન્નઞ્હિ ઞત્તિસમ્પન્નં અનુસ્સાવનસમ્પન્નઞ્ચ કમ્મં નામ હોતિ, તેન વુત્તં ''તયો કમ્માનં સઙ્ગહા''તિ. **નાસિતકા તયો** નામ મેત્તિયં ભિક્ખુનિં નાસેથ, દૂસકો નાસેતબ્બો, દસહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો સામણેરો નાસેતબ્બો, કણ્ટકં સમણુદ્દેસં નાસેથાતિ એવં લિઙ્ગસંવાસદણ્ડકમ્મનાસનાવસેન તયો નાસિતકા વેદિતબ્બા. **તિણ્ણન્નં એકવાચિકા**તિ ''અનુજાનામિ ભિક્ખવે દ્વે તયો એકાનુસ્સાવને કાતુ''ન્તિ વચનતો તિણ્ણં જનાનં એકુપજ્ઝાયેન નાનાચરિયેન એકાનુસ્સાવના વટ્ટતિ.

**અદિન્નાદાને તિસ્સો**તિ પાદે વા અતિરેકપાદે વા પારાજિકં, અતિરેકમાસકે થુલ્લચ્ચયં, માસકે વા ઊનમાસકે વા દુક્કટં. **ચતસ્સો મેથુનપચ્ચયા**તિ અક્ખયિતે પારાજિકં, યેભુય્યેન ખયિતે થુલ્લચ્ચયં, વિવટકતે મુખે દુક્કટં, જતુમટ્ઠકે પાચિત્તિયં. **છિન્દન્તસ્સ તિસ્સો**તિ વનપ્પતિં છિન્દન્તસ્સ પારાજિકં, ભૂતગામે પાચિત્તિયં, અઙ્ગજાતે થુલ્લચ્ચયં. **પઞ્ચ છડ્ડિતપચ્ચયા**તિ અનોદિસ્સ વિસં છડ્ડેતિ, સચે તેન મનુસ્સો મરતિ, પારાજિકં; યક્ખપેતેસુ થુલ્લચ્ચયં; તિરચ્છાનગતે પાચિત્તિયં; વિસ્સટ્ઠિછડ્ડને સઙ્ઘાદિસેસો; સેખિયેસુ હરિતે ઉચ્ચારપસ્સાવછડ્ડને દુક્કટં – ઇમા છડ્ડિતપચ્ચયા પઞ્ચાપત્તિયો હોન્તિ.

**પાચિત્તિયેન દુક્કટા કતા**તિ ભિક્ખુનોવાદકવગ્ગસ્મિં દસસુ સિક્ખાપદેસુ પાચિત્તિયેન સદ્ધિં દુક્કટા કતા એવાતિ અત્થો. **ચતુરેત્થ નવકા વુત્તા**તિ પઠમસિક્ખાપદમ્હિયેવ અધમ્મકમ્મે દ્વે, ધમ્મકમ્મે દ્વેતિ એવં ચત્તારો નવકા વુત્તાતિ અત્થો. **દ્વિન્નં ચીવરેન ચા**તિ ભિક્ખૂનં સન્તિકે ઉપસમ્પન્નાય ચીવરં દેન્તસ્સ પાચિત્તિયં, ભિક્ખુનીનં સન્તિકે ઉપસમ્પન્નાય દેન્તસ્સ દુક્કટન્તિ એવં દ્વિન્નં ભિક્ખુનીનં ચીવરં દેન્તસ્સ ચીવરેન કારણભૂતેન આપત્તિ હોતીતિ અત્થો.

**અટ્ઠ પાટિદેસનીયા**તિ પાળિયં આગતા એવ. **ભુઞ્જન્તામકધઞ્ઞેન પાચિત્તિયેન દુક્કટા કતા**તિ આમકધઞ્ઞં વિઞ્ઞાપેત્વા ભુઞ્જન્તિયા પાચિત્તિયેન સદ્ધિં દુક્કટા કતાયેવ.

**ગચ્છન્તસ્સ ચતસ્સો**તિ ભિક્ખુનિયા વા માતુગામેન વા સદ્ધિં સંવિધાય ગચ્છન્તસ્સ દુક્કટં, ગામૂપચારોક્કમને પાચિત્તિયં, યા ભિક્ખુની એકા ગામન્તરં ગચ્છતિ, તસ્સા ગામૂપચારં ઓક્કમન્તિયા પઠમપાદે થુલ્લચ્ચયં, દુતિયપાદે સઙ્ઘાદિસેસોતિ ગચ્છન્તસ્સ ઇમા ચતસ્સો આપત્તિયો હોન્તિ. **ઠિતસ્સ ચાપિ તત્તકા**તિ ઠિતસ્સપિ ચતસ્સો એવાતિ અત્થો. કથં? ભિક્ખુની અન્ધકારે વા પટિચ્છન્ને વા ઓકાસે મિત્તસન્થવવસેન પુરિસસ્સ હત્થપાસે તિટ્ઠતિ, પાચિત્તિયં; હત્થપાસં વિજહિત્વા તિટ્ઠતિ, દુક્કટં; અરુણુગ્ગમનકાલે દુતિયિકાય હત્થપાસં વિજહન્તી તિટ્ઠતિ, થુલ્લચ્ચયં; વિજહિત્વા તિટ્ઠતિ, સઙ્ઘાદિસેસોતિ નિસિન્નસ્સ ચતસ્સો આપત્તિયો. **નિપન્નસ્સાપિ તત્તકા**તિ સચેપિ હિ સા નિસીદતિ વા નિપજ્જતિ વા, એતાયેવ ચતસ્સો આપત્તિયો આપજ્જતિ.

### (૩) પાચિત્તિયવણ્ણના

**૪૭૬. પઞ્ચ પાચિત્તિયાની**તિ પઞ્ચ ભેસજ્જાનિ પટિગ્ગહેત્વા નાનાભાજનેસુ વા એકભાજને વા અમિસ્સેત્વા ઠપિતાનિ હોન્તિ, સત્તાહાતિક્કમે સો ભિક્ખુ પઞ્ચ પાચિત્તિયાનિ સબ્બાનિ નાનાવત્થુકાનિ એકક્ખણે આપજ્જતિ,

‘‘ઇમં પઠમં આપન્નો, ઇમં પચ્છા’’તિ ન વત્તબ્બો.

**નવ પાચિત્તિયાની**તિ યો ભિક્ખુ નવ પણીતભોજનાનિ વિઞ્ઞાપેત્વા તેહિ સદ્ધિં એકતો એકં કબળં ઓમદ્દિત્વા મુખે પક્ખિપિત્વા પરગળં અતિક્કામેતિ, અયં નવ પાચિત્તિયાનિ સબ્બાનિ નાનાવત્થુકાનિ એકક્ખણે આપજ્જતિ ‘‘ઇમં પઠમં આપન્નો, ઇમં પચ્છા’’તિ ન વત્તબ્બો. **એકવાચાય દેસેય્યા**તિ ‘‘અહં, ભન્તે, પઞ્ચ ભેસજ્જાનિ પટિગ્ગહેત્વા સત્તાહં અતિક્કામેત્વા પઞ્ચ આપત્તિયો આપન્નો, તા તુમ્હમૂલે પટિદેસેમી’’તિ એવં એકવાચાય દેસેય્ય, દેસિતાવ હોન્તિ, દ્વીહિ તીહિ વાચાહિ કિચ્ચં નામ નત્થિ. દુતિયવિસ્સજ્જનેપિ ‘‘અહં, ભન્તે, નવ પણીતભોજનાનિ વિઞ્ઞાપેત્વા ભુઞ્જિત્વા નવ આપત્તિયો આપન્નો, તા તુમ્હમૂલે પટિદેસેમી’’તિ વત્તબ્બં.

**વત્થું કિત્તેત્વા દેસેય્યા**તિ ‘‘અહં, ભન્તે, પઞ્ચ ભેસજ્જાનિ પટિગ્ગહેત્વા સત્તાહં અતિક્કામેસિં, યથાવત્થુકં તં તુમ્હમૂલે પટિદેસેમી’’તિ એવં વત્થું કિત્તેત્વા દેસેય્ય, દેસિતાવ હોન્તિ આપત્તિયો, આપત્તિયા નામગ્ગહણેન કિચ્ચં નત્થિ. દુતિયવિસ્સજ્જનેપિ ‘‘અહં, ભન્તે, નવ પણીતભોજનાનિ વિઞ્ઞાપેત્વા ભુત્તો, યથાવત્થુકં તં તુમ્હમૂલે પટિદેસેમી’’તિ વત્તબ્બં.

**યાવતતિયકે તિસ્સો**તિ ઉક્ખિત્તાનુવત્તિકાય પારાજિકં ભેદકાનુવત્તકાનં કોકાલિકાદીનં સઙ્ઘાદિસેસં, પાપિકાય દિટ્ઠિયા અપ્પટિનિસ્સગ્ગે ચણ્ડકાળિકાય ચ ભિક્ખુનિયા પાચિત્તિયન્તિ ઇમા યાવતતિયકા તિસ્સો આપત્તિયો. **છ વોહારપચ્ચયા**તિ પયુત્તવાચાપચ્ચયા છ આપત્તિયો આપજ્જતીતિ અત્થો. કથં? આજીવહેતુ આજીવકારણા પાપિચ્છો ઇચ્છાપકતો અસન્તં અભૂતં ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મં ઉલ્લપતિ, આપત્તિ પારાજિકસ્સ. આજીવહેતુ આજીવકારણા સઞ્ચરિત્તં સમાપજ્જતિ, આપત્તિ સઙ્ઘાદિસેસસ્સ. આજીવહેતુ આજીવકારણા યો તે વિહારે વસતિ સો અરહાતિ વદતિ, આપત્તિ થુલ્લચ્ચયસ્સ. આજીવહેતુ આજીવકારણા ભિક્ખુ પણીતભોજનાનિ અત્તનો અત્થાય વિઞ્ઞાપેત્વા ભુઞ્જતિ, આપત્તિ પાચિત્તિયસ્સ. આજીવહેતુ આજીવકારણા ભિક્ખુની પણીતભોજનાનિ અત્તનો અત્થાય વિઞ્ઞાપેત્વા ભુઞ્જતિ, આપત્તિ પાટિદેસનીયસ્સ. આજીવહેતુ આજીવકારણા સૂપં વા ઓદનં વા અગિલાનો અત્તનો અત્થાય વિઞ્ઞાપેત્વા ભુઞ્જતિ, આપત્તિ દુક્કટસ્સાતિ.

**ખાદન્તસ્સ તિસ્સો**તિ મનુસ્સમંસે થુલ્લચ્ચયં, અવસેસેસુ અકપ્પિયમંસેસુ દુક્કટં, ભિક્ખુનિયા લસુણે પાચિત્તિયં. **પઞ્ચ ભોજનપચ્ચયા**તિ અવસ્સુતા અવસ્સુતસ્સ પુરિસસ્સ હત્થતો ભોજનં ગહેત્વા તત્થેવ મનુસ્સમંસં લસુણં અત્તનો અત્થાય વિઞ્ઞાપેત્વા ગહિતપણીતભોજનાનિ અવસેસઞ્ચ અકપ્પિયમંસં પક્ખિપિત્વા વોમિસ્સકં ઓમદ્દિત્વા અજ્ઝોહરમાના સઙ્ઘાદિસેસં, થુલ્લચ્ચયં, પાચિત્તિયં, પાટિદેસનીયં, દુક્કટન્તિ ઇમા પઞ્ચ આપત્તિયો ભોજનપચ્ચયા આપજ્જતિ.

**પઞ્ચ ઠાનાની**તિ ‘‘ઉક્ખિત્તાનુવત્તિકાય ભિક્ખુનિયા યાવતતિયં સમનુભાસનાય અપ્પટિનિસ્સજ્જન્તિયા ઞત્તિયા દુક્કટં, દ્વીહિ કમ્મવાચાહિ થુલ્લચ્ચયં, કમ્મવાચાપરિયોસાને આપત્તિ પારાજિકસ્સ, સઙ્ઘભેદાય પરક્કમનાદીસુ સઙ્ઘાદિસેસો, પાપિકાય દિટ્ઠિયા અપ્પટિનિસ્સગ્ગે પાચિત્તિય’’ન્તિ એવં સબ્બા યાવતતિયકા પઞ્ચ ઠાનાનિ ગચ્છન્તિ. **પઞ્ચન્નઞ્ચેવ આપત્તી**તિ આપત્તિ નામ પઞ્ચન્નં સહધમ્મિકાનં હોતિ, તત્થ દ્વિન્નં નિપ્પરિયાયેન આપત્તિયેવ, સિક્ખમાનસામણેરસામણેરાનં પન અકપ્પિયત્તા ન વટ્ટતિ. ઇમિના પરિયાયેન તેસં આપત્તિ ન દેસાપેતબ્બા, દણ્ડકમ્મં પન તેસં કાતબ્બં. **પઞ્ચન્નં અધિકરણેન ચા**તિ અધિકરણઞ્ચ પઞ્ચન્નમેવાતિ અત્થો. એતેસંયેવ હિ પઞ્ચન્નં પત્તચીવરાદીનં અત્થાય વિનિચ્છયવોહારો અધિકરણન્તિ વુચ્ચતિ, ગિહીનં પન અટ્ટકમ્મં નામ હોતિ.

**પઞ્ચન્નં વિનિચ્છયો હોતી**તિ પઞ્ચન્નં સહધમ્મિકાનંયેવ વિનિચ્છયો નામ હોતિ. **પઞ્ચન્નં વૂપસમેન ચા**તિ એતેસંયેવ પઞ્ચન્નં અધિકરણં વિનિચ્છિતં વૂપસન્તં નામ હોતીતિ અત્થો. **પઞ્ચન્નઞ્ચેવ અનાપત્તી**તિ એતેસંયેવ પઞ્ચન્નં અનાપત્તિ નામ હોતીતિ અત્થો. **તીહિ ઠાનેહિ સોભતી**તિ સઙ્ઘાદીહિ તીહિ કારણેહિ સોભતિ. કતવીતિક્કમો હિ પુગ્ગલો સપ્પટિકમ્મં આપત્તિં સઙ્ઘમજ્ઝે ગણમજ્ઝે પુગ્ગલસન્તિકે વા પટિકરિત્વા અબ્ભુણ્હસીલો પાકતિકો હોતિ, તસ્મા તીહિ ઠાનેહિ સોભતીતિ વુચ્ચતિ.

**દ્વે કાયિકા રત્તિ**ન્તિ ભિક્ખુની રત્તન્ધકારે પુરિસસ્સ હત્થપાસે ઠાનનિસજ્જસયનાનિ કપ્પયમાના પાચિત્તિયં, હત્થપાસં વિજહિત્વા ઠાનાદીનિ કપ્પયમાના દુક્કટન્તિ દ્વે કાયદ્વારસમ્ભવા આપત્તિયો રત્તિં આપજ્જતિ. **દ્વે કાયિકા દિવા**તિ એતેનેવ ઉપાયેન દિવા પટિચ્છન્ને ઓકાસે દ્વે આપત્તિયો આપજ્જતિ. **નિજ્ઝાયન્તસ્સ એકા આપત્તી**તિ ''ન ચ, ભિક્ખવે, સારત્તેન માતુગામસ્સ અઙ્ગજાતં ઉપનિજ્ઝાયિતબ્બં . યો ઉપનિજ્ઝાયેય્ય, આપત્તિ દુક્કટસ્સા''તિ (પારા॰ ૨૬૬) નિજ્ઝાયન્તસ્સ અયમેકા આપત્તિ. **એકા પિણ્ડપાતપચ્ચયા**તિ ''ન ચ, ભિક્ખવે, ભિક્ખાદાયિકાય મુખં ઓલોકેતબ્બ''ન્તિ (ચૂળવ॰ ૩૬૬) એત્થ દુક્કટાપત્તિ, અન્તમસો યાગું વા બ્યઞ્જનં વા દેન્તસ્સ સામણેરસ્સાપિ હિ મુખં ઉલ્લોકયતો દુક્કટમેવ. કુરુન્દિયં પન ''**એકા પિણ્ડપાતપચ્ચયા**તિ ભિક્ખુનિપરિપાચિતં પિણ્ડપાતં ભુઞ્જન્તસ્સ પાચિત્તિય''ન્તિ વુત્તં.

**અટ્ઠાનિસંસે સમ્પસ્સ**ન્તિ કોસમ્બકક્ખન્ધકે વુત્તાનિસંસે. **ઉક્ખિત્તકા તયો વુત્તા**તિ આપત્તિયા અદસ્સને અપ્પટિકમ્મે પાપિકાય ચ દિટ્ઠિયા અપ્પટિનિસ્સગ્ગેતિ. **તેચત્તાલીસ સમ્માવત્તના**તિ તેસંયેવ ઉક્ખિત્તકાનં એત્તકેસુ વત્તેસુ વત્તના.

**પઞ્ચઠાને મુસાવાદો**તિ પારાજિકસઙ્ઘાદિસેસથુલ્લચ્ચયપાચિત્તિયદુક્કટસઙ્ખાતે પઞ્ચટ્ઠાને મુસાવાદો ગચ્છતિ. **ચુદ્દસ પરમન્તિ વુચ્ચતી**તિ દસાહપરમાદિનયેન હેટ્ઠા વુત્તં. **દ્વાદસ પાટિદેસનીયા**તિ ભિક્ખૂનં ચત્તારિ ભિક્ખુનીનં અટ્ઠ. **ચતુન્નં દેસનાય ચા**તિ ચતુન્નં અચ્ચયદેસનાયાતિ અત્થો. કતમા પન સાતિ? દેવદત્તેન પયોજિતાનં અભિમારાનં અચ્ચયદેસના, અનુરુદ્ધત્થેરસ્સ ઉપટ્ઠાયિકાય અચ્ચયદેસના, વડ્ઢસ્સ લિચ્છવિનો અચ્ચયદેસના, વાસભગામિયત્થેરસ્સ ઉક્ખેપનીયકમ્મં કત્વા આગતાનં ભિક્ખૂનં અચ્ચયદેસનાતિ અયં ચતુન્નં અચ્ચયદેસના નામ.

**અટ્ઠઙ્ગિકો મુસાવાદો**તિ ''પુબ્બેવસ્સ હોતિ મુસા ભણિસ્સ''ન્તિ આદિં કત્વા ''વિનિધાય સઞ્ઞ''ન્તિ પરિયોસાનેહિ (પાચિ॰ ૪-૫; પરિ॰ ૪૫૯) અટ્ઠહિ અઙ્ગેહિ અટ્ઠઙ્ગિકો. ઉપોસથઙ્ગાનિપિ પાણં ન હનેતિઆદિના નયેન વુત્તાનેવ. **અટ્ઠ દૂતેય્યઙ્ગાની**તિ ''ઇધ, ભિક્ખવે, ભિક્ખુ સોતા ચ હોતિ સાવેતા ચા''તિઆદિના (ચૂળવ॰ ૩૪૭) નયેન સઙ્ઘભેદકે વુત્તાનિ. **અટ્ઠ તિત્થિયવત્તાનિ** મહાખન્ધકે વુત્તાનિ.

**અટ્ઠવાચિકા ઉપસમ્પદા**તિ ભિક્ખુનીનં ઉપસમ્પદં સન્ધાય વુત્તં. **અટ્ઠન્નં પચ્ચુટ્ઠાતબ્બ**ન્તિ ભત્તગ્ગે અટ્ઠન્નં ભિક્ખુનીનં ઇતરાહિ પચ્ચુટ્ઠાય આસનં દાતબ્બં . **ભિક્ખુનોવાદકો અટ્ઠહી**તિ અટ્ઠહઙ્ગેહિ સમન્નાગતો ભિક્ખુ ભિક્ખુનોવાદકો સમ્મન્નિતબ્બો.

**એકસ્સ છેજ્જ**ન્તિ ગાથાય નવસુ જનેસુ યો સલાકં ગાહેત્વા સઙ્ઘં ભિન્દતિ, તસ્સેવ છેજ્જં હોતિ, દેવદત્તો વિય પારાજિકં આપજ્જતિ. ભેદકાનુવત્તકાનં ચતુન્નં થુલ્લચ્ચયં કોકાલિકાદીનં વિય, ધમ્મવાદીનં ચતુન્નં અનાપત્તિ. ઇમા પન આપત્તિયો ચ અનાપત્તિયો ચ સબ્બેસં એકવત્થુકા સઙ્ઘભેદવત્થુકા એવ.

**નવ આઘાતવત્થૂની**તિ ગાથાય **નવહી**તિ નવહિ ભિક્ખૂહિ સઙ્ઘો ભિજ્જતિ. **ઞત્તિયા કરણા નવા**તિ ઞત્તિયા કાતબ્બાનિ કમ્માનિ નવાતિ અત્થો. સેસં ઉત્તાનમેવ.

## (૪) અવન્દનીયપુગ્ગલાદિવણ્ણના

૪૭૭. **દસ પુગ્ગલા નાભિવાદેતબ્બા**તિ સેનાસનક્ખન્ધકે વુત્તા દસ જના. **અઞ્જલિ સામીચેન ચા**તિ સામીચિકમ્મેન સદ્ધિં અઞ્જલિ ચ તેસં ન કાતબ્બો, નેવ પાનીયાપુચ્છનતાલવણ્ટગ્ગહણાદિ ખન્ધકવત્તં તેસં દસ્સેતબ્બં, ન અઞ્જલિ પગ્ગણ્હિતબ્બોતિ અત્થો. **દસન્નં દુક્કટ**ન્તિ તેસંયેવ દસન્નં એવં કરોન્તસ્સ દુક્કટં હોતિ. **દસ ચીવરધારણા**તિ દસ દિવસાનિ અતિરેકચીવરસ્સ ધારણા અનુઞ્ઞાતાતિ અત્થો.

**પઞ્ચન્નં વસ્સંવુટ્ઠાનં, દાતબ્બં ઇધ ચીવર**ન્તિ પઞ્ચન્નં સહધમ્મિકાનં સમ્મુખાવ દાતબ્બં. **સત્તન્નં સન્તે**તિ દિસાપક્કન્તઉમ્મત્તકખિત્તચિત્તવેદનાટ્ટાનં તિણ્ણઞ્ચ ઉક્ખિત્તકાનન્તિ ઇમેસં સત્તન્નં સન્તે પતિરૂપે ગાહકે પરમ્મુખાપિ દાતબ્બં. **સોળસન્નં ન દાતબ્બ**ન્તિ સેસાનં ચીવરક્ખન્ધકે વુત્તાનં પણ્ડકાદીનં સોળસન્નં ન દાતબ્બં.

**કતિસતં રત્તિસતં, આપત્તિયો છાદયિત્વાના**તિ કતિસતં આપત્તિયો રત્તિસતં છાદયિત્વાન. **દસસતં રત્તિસતં, આપત્તિયો છાદયિત્વાના**તિ દસસતં આપત્તિયો રત્તિસતં છાદયિત્વાન. અયઞ્હેત્થ સઙ્ખેપત્થો – યો દિવસે સતં સતં સઙ્ઘાદિસેસાપત્તિયો આપજ્જિત્વા દસ દસ દિવસે પટિચ્છાદેતિ, તેન રત્તિસતં આપત્તિસહસ્સં પટિચ્છાદિતં હોતિ, સો સબ્બાવ તા આપત્તિયો દસાહપટિચ્છન્નાતિ પરિવાસં યાચિત્વા દસ રત્તિયો વસિત્વાન મુચ્ચેય્ય પારિવાસિકોતિ.

**દ્વાદસ કમ્મદોસા વુત્તા**તિ અપલોકનકમ્મં અધમ્મેનવગ્ગં, અધમ્મેનસમગ્ગં, ધમ્મેનવગ્ગં, તથા ઞત્તિકમ્મઞત્તિદુતિયકમ્મઞત્તિચતુત્થકમ્માનિપીતિ એવં એકેકસ્મિં કમ્મે તયો તયો કત્વા દ્વાદસ કમ્મદોસા વુત્તા.

**ચતસ્સો કમ્મસમ્પત્તિયો**તિ અપલોકનકમ્મં ધમ્મેનસમગ્ગં, તથા સેસાનિપીતિ એવં ચતસ્સો કમ્મસમ્પત્તિયો વુત્તા.

**છ કમ્માની**તિ અધમ્મેનવગ્ગકમ્મં, અધમ્મેનસમગ્ગકમ્મં, ધમ્મપતિરૂપકેનવગ્ગકમ્મં, ધમ્મપતિરૂપકેનસમગ્ગકમ્મં, ધમ્મેનવગ્ગકમ્મં, ધમ્મેનસમગ્ગકમ્મન્તિ એવં છ કમ્માનિ વુત્તાનિ. **એકેત્થ ધમ્મિકા કતા**તિ એકં ધમ્મેન સમગ્ગકમ્મમેવેત્થ ધમ્મિકં કતન્તિ અત્થો. દુતિયગાથાવિસ્સજ્જનેપિ એતદેવ ધમ્મિકં.

**યં દેસિતા**તિ યાનિ દેસિતાનિ વુત્તાનિ પકાસિતાનિ. **અનન્તજિનેના**તિઆદીસુ પરિયન્તપરિચ્છેદભાવરહિતત્તા અનન્તં વુચ્ચતિ નિબ્બાનં, તં ભગવતા રઞ્ઞા સપત્તગણં અભિમદ્દિત્વા રજ્જં વિય કિલેસગણં અભિમદ્દિત્વા જિતં વિજિતં અધિગતં સમ્પત્તં, તસ્મા ભગવા ''અનન્તજિનો''તિ વુચ્ચતિ. સ્વેવ ઇટ્ઠાનિટ્ઠેસુ નિબ્બિકારતાય તાદિ, વિક્ખમ્ભનતદઙ્ગસમુચ્છેદપટિપસ્સદ્ધિનિસ્સરણવિવેકસઙ્ખાતં વિવેકપઞ્ચકં અદ્દસાતિ વિવેકદસ્સી; તેન **અનન્તજિનેન તાદિના વિવેકદસ્સિના** યાનિ આપત્તિક્ખન્ધાનિ દેસિતાનિ વુત્તાનિ. **એકેત્થ સમ્મતિ વિના સમથેહી**તિ અયમેત્થ પદસમ્બન્ધો, યાનિ સત્થારા સત્ત આપત્તિક્ખન્ધાનિ દેસિતાનિ, તત્થ એકાપિ આપત્તિ વિના સમથેહિ ન સમ્મતિ, અથ ખો છ સમથા ચત્તારિ અધિકરણાનીતિ સબ્બેપિમે ધમ્મા સમ્મુખાવિનયેન સમ્મન્તિ, સમાયોગં ગચ્છન્તિ. એત્થ પન એકો સમ્મુખાવિનયોવ વિના સમથેહિ સમ્મતિ, સમથભાવં ગચ્છતિ. ન હિ તસ્સ અઞ્ઞેન સમથેન

વિના અનિપ્ફત્તિ નામ અત્થિ. તેન વુત્તં – ‘‘એકેત્થ સમ્મતિ વિના સમથેહી’’તિ. ઇમિના તાવ અધિપ્પાયેન અટ્ઠકથાસુ અત્થો વુત્તો. મયં પન ‘‘વિના’’તિ નિપાતસ્સ પટિસેધનમત્તમત્થં ગહેત્વા ‘‘એકેત્થ સમ્મતિ વિના સમથેહી’’તિ એતેસુ સત્તસુ આપત્તિક્ખન્ધેસુ એકો પારાજિકાપત્તિક્ખન્ધો વિના સમથેહિ સમ્મતીતિ એતમત્થં રોચેય્યામ. વુત્તમ્પિ ચેતં ‘‘યા સા આપત્તિ અનવસેસા, સા આપત્તિ ન કતમેન અધિકરણેન કતમમ્હિ ઠાને ન કતમેન સમથેન સમ્મતી’’તિ.

**છઊનદિયડ્ઢસતા**તિ ‘‘ઇધ, ઉપાલિ, ભિક્ખુ અધમ્મં ધમ્મોતિ દીપેતિ, તસ્મિં અધમ્મદિટ્ઠિ ભેદે અધમ્મદિટ્ઠિ, તસ્મિં અધમ્મદિટ્ઠિ ભેદે ધમ્મદિટ્ઠિ, તસ્મિં અધમ્મદિટ્ઠિ ભેદે વેમતિકો, તસ્મિં ધમ્મદિટ્ઠિ ભેદે અધમ્મદિટ્ઠિ, તસ્મિં ધમ્મદિટ્ઠિ ભેદે વેમતિકો, તસ્મિં વેમતિકો ભેદે અધમ્મદિટ્ઠિ, તસ્મિં વેમતિકો ભેદે ધમ્મદિટ્ઠિ, તસ્મિં વેમતિકો ભેદે વેમતિકો’’તિ એવં યાનિ અટ્ઠારસન્નં ભેદકરવત્થૂનં વસેન અટ્ઠારસ અટ્ઠકાનિ સઙ્ઘભેદકક્ખન્ધકે વુત્તાનિ, તેસં વસેન છઊનદિયડ્ઢસતં આપાયિકા વેદિતબ્બા.

**અટ્ઠારસ અનાપાયિકા**તિ ‘‘ઇધ, ઉપાલિ, ભિક્ખુ અધમ્મં ધમ્મોતિ દીપેતિ, તસ્મિં ધમ્મદિટ્ઠિ ભેદે ધમ્મદિટ્ઠિ અવિનિધાય દિટ્ઠિં અવિનિધાય ખન્તિં અવિનિધાય રુચિં અવિનિધાય ભાવં અનુસ્સાવેતિ, સલાકં ગાહેતિ ‘અયં ધમ્મો, અયં વિનયો, ઇદં સત્થુસાસનં, ઇમં ગણ્હથ, ઇમં રોચેથા’તિ, અયમ્પિ ખો, ઉપાલિ, સઙ્ઘભેદકો ન આપાયિકો ન નેરયિકો ન કપ્પટ્ઠો ન અતેકિચ્છો’’તિ એવં એકેકસ્મિં વત્થુસ્મિં એકેકં કત્વા સઙ્ઘભેદકક્ખન્ધકાવસાને વુત્તા અટ્ઠારસ જના. અટ્ઠારસ અટ્ઠકા છઊનદિયડ્ઢસતવિસ્સજ્જને વુત્તાયેવ.

### (૫) સોળસકમ્માદિવણ્ણના

૪૭૮. **કતિ કમ્માની**તિઆદીનં સબ્બગાથાનં વિસ્સજ્જનં ઉત્તાનમેવાતિ.

અપરદુતિયગાથાસઙ્ગણિકવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

# સેદમોચનગાથા

## (૧) અવિપ્પવાસપઞ્હાવણ્ણના

**૪૭૯.** સેદમોચનગાથાસુ **અસંવાસો**તિ ઉપોસથપવારણાદિના સંવાસેન અસંવાસો. **સમ્ભોગો એકચ્ચો તહિં ન લબ્ભતી**તિ અકપ્પિયસમ્ભોગો ન લબ્ભતિ, નહાપનભોજનાદિપટિજગ્ગનં પન માતરાયેવ કાતું લબ્ભતિ. **અવિપ્પવાસેન અનાપત્તી**તિ સહગારસેય્યાય અનાપત્તિ. **પઞ્હા મેસા કુસલેહિ ચિન્તિતા**તિ એસા પઞ્હા કુસલેહિ પણ્ડિતેહિ ચિન્તિતા. અસ્સા વિસ્સજ્જનં દારકમાતુયા ભિક્ખુનિયા વેદિતબ્બં, તસ્સા હિ પુત્તં સન્ધાયેતં વુત્તન્તિ.

અવિસ્સજ્જિતગાથા ગરુભણ્ડં સન્ધાય વુત્તા, અત્થો પનસ્સા ગરુભણ્ડવિનિચ્છયે વુત્તોયેવ.

**દસ પુગ્ગલે ન વદામી**તિ સેનાસનક્ખન્ધકે વુત્તે દસ પુગ્ગલે ન વદામિ. **એકાદસ વિવજ્જિયા**તિ યે મહાખન્ધકે એકાદસ વિવજ્જનીયપુગ્ગલા વુત્તા, તેપિ ન વદામિ. અયં પઞ્હા નગ્ગં ભિક્ખું સન્ધાય વુત્તા.

**કથં નુ સિક્ખાય અસાધારણો**તિ પઞ્હા નહાપિતપુબ્બકં ભિક્ખું સન્ધાય વુત્તા. અયઞ્હિ ખુરભણ્ડં પરિહરિતું ન લભતિ, અઞ્ઞે લભન્તિ; તસ્મા સિક્ખાય અસાધારણો.

**તં પુગ્ગલં કતમં વદન્તિ બુદ્ધા**તિ અયં પઞ્હા નિમ્મિતબુદ્ધં સન્ધાય વુત્તા.

**અધોનાભિં વિવજ્જિયા**તિ અધોનાભિં વિવજ્જેત્વા. અયં પઞ્હા યં તં અસીસકં કબન્ધં, યસ્સ ઉરે અક્ખીનિ ચેવ મુખઞ્ચ હોતિ, તં સન્ધાય વુત્તા.

**ભિક્ખુ સઞ્ઞાચિકાય કુટિ**ન્તિ અયં પઞ્હા તિણચ્છાદનં કુટિં સન્ધાય વુત્તા. દુતિયપઞ્હા સબ્બમત્તિકામયં કુટિં સન્ધાય વુત્તા.

**આપજ્જેય્ય ગરુકં છેજ્જવત્થુ**ન્તિ અયં પઞ્હા વજ્જપટિચ્છાદિકં ભિક્ખુનિં સન્ધાય વુત્તા. દુતિયપઞ્હા પણ્ડકાદયો અભબ્બપુગ્ગલે સન્ધાય વુત્તા. એકાદસપિ હિ તે ગિહિભાવેયેવ પારાજિકં પત્તા.

**વાચા**તિ વાચાય અનાલપન્તો. **ગિરં નો ચ પરે ભણેય્યા**તિ ''ઇતિ ઇમે સોસ્સન્તી''તિ પરપુગ્ગલે સન્ધાય સદ્દમ્પિ ન નિચ્છારેય્ય. અયં પઞ્હા ''સન્તિં આપત્તિં નાવિકરેય્ય, સમ્પજાનમુસાવાદસ્સ હોતી''તિ ઇમં મુસાવાદં સન્ધાય વુત્તા. તસ્સ હિ ભિક્ખુનો અધમ્મિકાય પટિઞ્ઞાય તુણ્હીભૂતસ્સ નિસિન્નસ્સ મનોદ્વારે આપત્તિ નામ નત્થિ. યસ્મા પન આવિકાતબ્બં ન આવિકરોતિ, તેનસ્સ વચીદ્વારે અકિરિયતો અયં આપત્તિ સમુટ્ઠાતીતિ વેદિતબ્બા.

**સઙ્ઘાદિસેસા ચતુરો**તિ અયં પઞ્હા અરુણુગ્ગે ગામન્તરપરિયાપન્નં નદિપારં ઓક્કન્તભિક્ખુનિં સન્ધાય વુત્તા, સા હિ સકગામતો પચ્ચૂસસમયે નિક્ખમિત્વા અરુણુગ્ગમનકાલે વુત્તપ્પકારં નદિપારં ઓક્કન્તમત્તાવ રત્તિવિપ્પવાસગામન્તરનદિપારગણમ્હાઓહીયનલક્ખણેન એકપ્પહારેનેવ ચતુરો સઙ્ઘાદિસેસે આપજ્જતિ.

**સિયા આપત્તિયો નાના**તિ અયં પઞ્હા એકતોઉપસમ્પન્ના દ્વે ભિક્ખુનિયો સન્ધાય વુત્તા. તાસુ હિ ભિક્ખૂનં સન્તિકે એકતોઉપસમ્પન્નાય હત્થતો ગણ્હન્તસ્સ પાચિત્તિયં, ભિક્ખુનીનં સન્તિકે એકતોઉપસમ્પન્નાય હત્થતો

ગણ્હન્તસ્સ દુક્કટં.

**ચતુરો જના સંવિધાયા**તિ આચરિયો ચ તયો ચ અન્તેવાસિકા છમાસકં ભણ્ડં અવહરિંસુ, આચરિયસ્સ સાહત્થિકા તયો માસકા, આણત્તિયાપિ તયોવ તસ્મા થુલ્લચ્ચયં આપજ્જતિ , ઇતરેસં સાહત્થિકો એકેકો, આણત્તિકા પઞ્ચાતિ તસ્મા પારાજિકં આપજ્જિંસુ. અયમેત્થ સઙ્ખેપો. વિત્થારો પન અદિન્નાદાનપારાજિકે સંવિદાવહારવણ્ણનાયં વુત્તો.

## (૨) પારાજિકાદિપઞ્હાવણ્ણના

૪૮૦. **છિદ્દં તસ્મિં ઘરે નત્થી**તિ અયં પઞ્હા દુસ્સકુટિઆદીનિ સન્થતપેય્યાલઞ્ચ સન્ધાય વુત્તા.

**તેલં મધું ફાણિત**ન્તિ ગાથા લિઙ્ગપરિવત્તં સન્ધાય વુત્તા.

**નિસ્સગ્ગિયેના**તિ ગાથા પરિણામનં સન્ધાય વુત્તા. યો હિ સઙ્ઘસ્સ પરિણતલાભતો એકં ચીવરં અત્તનો, એકં અઞ્ઞસ્સાતિ દ્વે ચીવરાનિ ‘‘એકં મય્હં, એકં તસ્સ દેહી’’તિ એકપયઓગેન પરિણામેતિ, સો નિસ્સગ્ગિયપાચિત્તિયઞ્ચેવ સુદ્ધિકપાચિત્તિયઞ્ચ એકતો આપજ્જતિ.

**કમ્મઞ્ચ તં કુપ્પેય્ય વગ્ગપચ્ચયા**તિ અયં પઞ્હા દ્વાદસયોજનપમાણેસુ બારાણસિઆદીસુ નગરેસુ ગામસીમં સન્ધાય વુત્તા.

**પદવીતિહારમત્તેના**તિ ગાથા સઞ્ચરિત્તં સન્ધાય વુત્તા, અત્થોપિ ચસ્સા સઞ્ચરિત્તવણ્ણનાયમેવ વુત્તો.

**સબ્બાનિ તાનિ નિસ્સગ્ગિયાની**તિ અયં પઞ્હા અઞ્ઞાતિકાય ભિક્ખુનિયા ધોવાપનં સન્ધાય વુત્તા. સચે હિ તિણ્ણમ્પિ ચીવરાનં કાકઊહદનં વા કદ્દમમક્ખિતં વા કણ્ણં ગહેત્વા ભિક્ખુની ઉદકેન ધોવતિ, ભિક્ખુસ્સ કાયગતાનેવ નિસ્સગ્ગિયાનિ હોન્તિ.

**સરણગમનમ્પિ ન તસ્સ અત્થી**તિ સરણગમનઉપસમ્પદાપિ નત્થિ. અયં પન પઞ્હા મહાપજાપતિયા ઉપસમ્પદં સન્ધાય વુત્તા.

**હનેય્ય અનરિયં મન્દો**તિ તઞ્હિ ઇત્થિં વા પુરિસં વા અનરિયં હનેય્ય. અયં પઞ્હા લિઙ્ગપરિવત્તેન ઇત્થિભૂતં પિતરં પુરિસભૂતઞ્ચ માતરં સન્ધાય વુત્તા.

**ન તેનાનન્તરં ફુસે**તિ અયં પઞ્હા મિગસિઙ્ગતાપસસીહકુમારાદીનં વિય તિરચ્છાનમાતાપિતરો સન્ધાય વુત્તા.

**અચોદયિત્વા**તિ ગાથા દૂતેનુપસમ્પદં સન્ધાય વુત્તા. **ચોદયિત્વા**તિ ગાથા પણ્ડકાદીનં ઉપસમ્પદં સન્ધાય વુત્તા. કુરુન્દિયં પન ‘‘પઠમગાથા અટ્ઠ અસમ્મુખાકમ્માનિ, દુતિયા અનાપત્તિકસ્સ કમ્મં સન્ધાય વુત્તા’’તિ આગતં.

**છિન્દન્તસ્સ આપત્તી**તિ વનપ્પતિં છિન્દન્તસ્સ પારાજિકં, તિણલતાદિં છિન્દન્તસ્સ પાચિત્તિયં, અઙ્ગજાતં છિન્દન્તસ્સ થુલ્લચ્ચયં. **છિન્દન્તસ્સ અનાપત્તી**તિ કેસે ચ નખે ચ છિન્દન્તસ્સ અનાપત્તિ. **છાદેન્તસ્સ આપત્તી**તિ અત્તનો આપત્તિં છાદેન્તસ્સ અઞ્ઞેસં વા આપત્તિં. **છાદેન્તસ્સ અનાપત્તી**તિ ગેહાદીનિ છાદેન્તસ્સ અનાપત્તિ.

**સચ્ચં ભણન્તો**તિ ગાથાય ‘‘સિખરણીસિ ઉભતોબ્યઞ્જનાસી’’તિ સચ્ચં ભણન્તો ગરુકં આપજ્જતિ, સમ્પજાનમુસાવાદે પન મુસા ભાસતો લહુકાપત્તિ હોતિ, અભૂતારોચને મુસા ભણન્તો ગરુકં આપજ્જતિ, ભૂતારોચને સચ્ચં ભાસતો લહુકાપત્તિ હોતીતિ.

### (૩) પાચિત્તિયાદિપઞ્હાવણ્ણના

૪૮૧. **અધિટ્ઠિત**ન્તિ ગાથા નિસ્સગ્ગિયચીવરં અનિસ્સજ્જિત્વા પરિભુઞ્જન્તં સન્ધાય વુત્તા.

**અત્થઙ્ગતે સૂરિયે**તિ ગાથા રોમન્થકં સન્ધાય વુત્તા.

**ન રત્તચિત્તો**તિ ગાથાય અયમત્થો – રત્તચિત્તો મેથુનધમ્મપારાજિકં આપજ્જતિ. થેય્યચિત્તો અદિન્નાદાનપારાજિકં, પરં મરણાય ચેતેન્તો મનુસ્સવિગ્ગહપારાજિકં, સઙ્ઘભેદકો પન ન રત્તચિત્તો ન ચ પન થેય્યચિત્તો ન ચાપિ સો પરં મરણાય ચેતયિ, સલાકં પનસ્સ દેન્તસ્સ હોતિ છેજ્જં, પારાજિકં હોતિ, સલાકં પટિગ્ગણ્હન્તસ્સ ભેદકાનુવત્તકસ્સ થુલ્લચ્ચયં.

**ગચ્છેય્ય અડ્ઢયોજન**ન્તિ અયં પઞ્હા સુપ્પતિટ્ઠિતનિગ્રોધસદિસં એકકુલસ્સ રુક્ખમૂલં સન્ધાય વુત્તા.

**કાયિકાની**તિ અયં ગાથા સમ્બહુલાનં ઇત્થીનં કેસે વા અઙ્ગુલિયો વા એકતો ગણ્હન્તં સન્ધાય વુત્તા.

**વાચસિકાની**તિ અયં ગાથા ‘‘સબ્બા તુમ્હે સિખરણિયો’’તિઆદિના નયેન દુટ્ઠુલ્લભાણિં સન્ધાય વુત્તા.

**તિસ્સિત્થિયો મેથુનં તં ન સેવે**તિ તિસ્સો ઇત્થિયો વુત્તા, તાસુપિ યં તં મેથુનં નામ, તં ન સેવતિ. **તયો પુરિસે**તિ તયો પુરિસેપિ ઉપગન્ત્વા મેથુનં ન સેવતિ. **તયો અનરિયપણ્ડકે**તિ ઉભતોબ્યઞ્જનસઙ્ખાતે તયો અનરિયે તયો ચ પણ્ડકેતિ ઇમેપિ છ જને ઉપગન્ત્વા મેથુનં ન સેવતિ. **ન ચાચરે મેથુનં બ્યઞ્જનસ્મિ**ન્તિ અનુલોમપારાજિકવસેનપિ મેથુનં નાચરતિ. **છેજ્જં સિયા મેથુનધમ્મપચ્ચયા**તિ સિયા મેથુનધમ્મપચ્ચયા પારાજિકન્તિ. અયં પઞ્હા અટ્ઠવત્થુકં સન્ધાય વુત્તા, તસ્સા હિ મેથુનધમ્મસ્સ પુબ્બભાગં કાયસંસગ્ગં આપજ્જિતું વાયમન્તિયા મેથુનધમ્મપચ્ચયા છેજ્જં હોતિ.

**માતરં ચીવર**ન્તિ અયં ગાથા પિટ્ઠિસમયે વસ્સિકસાટિકત્થં સતુપ્પાદકરણં સન્ધાય વુત્તા. વિનિચ્છયો પનસ્સા વસ્સિકસાટિકસિક્ખાપદવણ્ણનાયમેવ વુત્તો.

**કુદ્ધો આરાધકો હોતી**તિ ગાથા તિત્થિયવત્તં સન્ધાય વુત્તા. તિત્થિયો હિ વત્તં પૂરયમાનો તિત્થિયાનં વણ્ણે ભઞ્ઞમાને કુદ્ધો આરાધકો હોતિ, વત્થુત્તયસ્સ વણ્ણે ભઞ્ઞમાને કુદ્ધો ગારય્હો હોતીતિ તત્થેવસ્સા વિત્થારો વુત્તો. દુતિયગાથાપિ તમેવ સન્ધાય વુત્તા.

**સઙ્ઘાદિસેસ**ન્તિઆદિ ગાથા યા ભિક્ખુની અવસ્સુતાવ અવસ્સુતસ્સ પુરિસસ્સ હત્થતો પિણ્ડપાતં ગહેત્વા મનુસ્સમંસલસુણપણીતભોજનસેસઅકપ્પિયમંસેહિ સદ્ધિં ઓમદ્દિત્વા અજ્ઝોહરતિ, તં સન્ધાય વુત્તા.

**એકો ઉપસમ્પન્નો એકો અનુપસમ્પન્નો**તિ ગાથા આકાસગતં સન્ધાય વુત્તા. સચે હિ દ્વીસુ સામણેરેસુ એકો ઇદ્ધિયા કેસગ્ગમત્તમ્પિ પથવિં મુઞ્ચિત્વા નિસિન્નો હોતિ, સો અનુપસમ્પન્નો નામ હોતિ. સઙ્ઘેનાપિ આકાસે નિસીદિત્વા

ભૂમિગતસ્સ કમ્મં ન કાતબ્બં. સચે કરોતિ, કુપ્પતિ.

**અકપ્પકત**ન્તિ ગાથા અચ્છિન્નચીવરકં ભિક્ખું સન્ધાય વુત્તા. તસ્મિંયેવ ચસ્સા સિક્ખાપદે વિત્થારેન વિનિચ્છયોપિ વુત્તો.

**ન દેતિ ન પટિગ્ગણ્હાતી**તિ નાપિ ઉય્યોજિકા દેતિ, ન ઉય્યોજિતા તસ્સા હત્થતો ગણ્હાતિ. **પટિગ્ગહો તેન ન વિજ્જતી**તિ તેનેવ કારણેન ઉય્યોજિકાય હત્થતો ઉય્યોજિતાય પટિગ્ગહો ન વિજ્જતિ. **આપજ્જતિ ગરુક**ન્તિ એવં સન્તેપિ અવસ્સુતસ્સ હત્થતો પિણ્ડપાતગ્ગહણે ઉય્યોજેન્તી સઙ્ઘાદિસેસાપત્તિં આપજ્જતિ. **તઞ્ચ પરિભોગપચ્ચયા**તિ તઞ્ચ પન આપત્તિં આપજ્જમાના તસ્સા ઉય્યોજિતાય પરિભોગપચ્ચયા આપજ્જતિ . તસ્સા હિ ભોજનપરિયોસાને ઉય્યોજિકાય સઙ્ઘાદિસેસો હોતીતિ. દુતિયગાથા તસ્સાયેવ ઉદકદન્તપોનગ્ગહણે ઉય્યોજનં સન્ધાય વુત્તા.

**ન ભિક્ખુની નો ચ ફુસેય્ય વજ્જ**ન્તિ સત્તરસકેસુ હિ અઞ્ઞતરં આપત્તિં આપજ્જિત્વા અનાદરિયેન છાદયમાનાપિ ભિક્ખુની છાદનપચ્ચયા વજ્જં ન ફુસતિ, અઞ્ઞં નવં આપત્તિં નાપજ્જતિ, પટિચ્છન્નાય વા અપ્પટિચ્છન્નાય વા આપત્તિયા પક્ખમાનત્તમેવ લભતિ. અયં પન ભિક્ખુનીપિ ન હોતિ, સાવસેસઞ્ચ ગરુકં આપજ્જિત્વા છાદેત્વા વજ્જં ન ફુસતિ. **પઞ્હા મેસા કુસલેહિ ચિન્તિતા**તિ અયં કિર પઞ્હા ઉક્ખિત્તકભિક્ખું સન્ધાય વુત્તા. તેન હિ સદ્ધિં વિનયકમ્મં નત્થિ, તસ્મા સો સઙ્ઘાદિસેસં આપજ્જિત્વા છાદેન્તો વજ્જં ન ફુસતીતિ.

સેદમોચનગાથાવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

# પઞ્ચવગ્ગો

### કમ્મવગ્ગવણ્ણના

૪૮૨. કમ્મવગ્ગે ચતુન્નં કમ્માનં નાનાકરણં સમથક્ખન્ધકે વુત્તમેવ. કિઞ્ચાપિ વુત્તં, અથ ખો અયં કમ્મવિનિચ્છયો નામ આદિતો પટ્ઠાય વુચ્ચમાનો પાકટો હોતિ, તસ્મા આદિતો પટ્ઠાયેવેત્થ વત્તબ્બં વદિસ્સામ. **ચત્તારી**તિ કમ્માનં ગણનપરિચ્છેદવચનમેતં. **કમ્માની**તિ પરિચ્છિન્નકમ્મનિદસ્સનં. **અપલોકનકમ્મં** નામ સીમટ્ઠકસઙ્ઘં સોધેત્વા છન્દારહાનં છન્દં આહરિત્વા સમગ્ગસ્સ સઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા તિક્ખત્તું સાવેત્વા કત્તબ્બં કમ્મં. **ઞત્તિકમ્મં** નામ વુત્તનયેનેવ સમગ્ગસ્સ સઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા એકાય ઞત્તિયા કત્તબ્બં કમ્મં. **ઞત્તિદુતિયકમ્મં** નામ વુત્તનયેનેવ સમગ્ગસ્સ સઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા એકાય ઞત્તિયા એકાય ચ અનુસ્સાવનાયાતિ એવં ઞત્તિદુતિયાય અનુસ્સાવનાય કત્તબ્બં કમ્મં. **ઞત્તિચતુત્થકમ્મં** નામ વુત્તનયેનેવ સમગ્ગસ્સ સઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા એકાય ઞત્તિયા તીહિ ચ અનુસ્સાવનાહીતિ એવં ઞત્તિચતુત્થાહિ તીહિ અનુસ્સાવનાહિ કત્તબ્બં કમ્મં.

તત્થ અપલોકનકમ્મં અપલોકેત્વાવ કાતબ્બં, ઞત્તિકમ્માદિવસેન ન કાતબ્બં. ઞત્તિકમ્મમ્પિ એકં ઞત્તિં ઠપેત્વાવ કાતબ્બં, અપલોકનકમ્માદિવસેન ન કાતબ્બં. ઞત્તિદુતિયકમ્મં પન અપલોકેત્વા કાતબ્બમ્પિ અત્થિ, અકાતબ્બમ્પિ અત્થિ.

તત્થ સીમાસમ્મુતિ, સીમાસમૂહનનં, કથિનદાનં, કથિનુદ્ધારો, કુટિવત્થુદેસના, વિહારવત્થુદેસનાતિ ઇમાનિ છ કમ્માનિ ગરુકાનિ અપલોકેત્વા કાતું ન વટ્ટન્તિ, ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચં સાવેત્વાવ કાતબ્બાનિ. અવસેસા તેરસ સમ્મુતિયો સેનાસનગ્ગાહકમતકચીવરદાનાદિસમ્મુતિયો ચાતિ એતાનિ લહુકકમ્માનિ અપલોકેત્વાપિ કાતું વટ્ટન્તિ, ઞત્તિકમ્મ-ઞત્તિચતુત્થકમ્મવસેન પન ન કાતબ્બમેવ. ઞત્તિચતુત્થકમ્મવસેન કયિરમાનં દળ્હતરં હોતિ, તસ્મા કાતબ્બન્તિ એકચ્ચે વદન્તિ. એવં પન સતિ કમ્મસઙ્કરો હોતિ, તસ્મા ન કાતબ્બન્તિ પટિક્ખિત્તમેવ. સચે પન અક્ખરપરિહીનં વા પદપરિહીનં વા દુરુત્તપદં વા હોતિ , તસ્સ સોધનત્થં પુનપ્પુનં વત્તું વટ્ટતિ. ઇદં અકુપ્પકમ્મસ્સ દળ્હીકમ્મં હોતિ, કુપ્પકમ્મે કમ્મં હુત્વા તિટ્ઠતિ.

ઞત્તિચતુત્થકમ્મં ઞત્તિઞ્ચ તિસ્સો ચ કમ્મવાચાયો સાવેત્વાવ કાતબ્બં, અપલોકનકમ્માદિવસેન ન કાતબ્બં. **પઞ્ચહાકારેહિ વિપજ્જન્તી**તિ પઞ્ચહિ કારણેહિ વિપજ્જન્તિ.

૪૮૩. **સમ્મુખાકરણીયં કમ્મં અસમ્મુખા કરોતિ, વત્થુવિપન્નં અધમ્મકમ્મ**ન્તિ એત્થ અત્થિ કમ્મં સમ્મુખાકરણીયં; અત્થિ અસમ્મુખાકરણીયં; તત્થ અસમ્મુખાકરણીયં નામ દૂતેનુપસમ્પદા, પત્તનિક્કુજ્જનં, પત્તુક્કુજ્જનં, ઉમ્મત્તકસ્સ ભિક્ખુનો ઉમ્મત્તકસમ્મુતિ, સેક્ખાનં કુલાનં સેક્ખસમ્મુતિ, છન્નસ્સ ભિક્ખુનો બ્રહ્મદણ્ડો, દેવદત્તસ્સ પકાસનીયકમ્મં, અપ્પસાદનીયં દસ્સેન્તસ્સ ભિક્ખુનો ભિક્ખુનિસઙ્ઘેન કાતબ્બં અવન્દનીયકમ્મન્તિ અટ્ઠવિધં હોતિ, તં સબ્બં તત્થ તત્થ વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બં. ઇદં અટ્ઠવિધમ્પિ કમ્મં અસમ્મુખા કતં સુકતં હોતિ અકુપ્પં.

સેસાનિ સબ્બકમ્માનિ સમ્મુખા એવ કાતબ્બાનિ – સઙ્ઘસમ્મુખતા, ધમ્મસમ્મુખતા, વિનયસમ્મુખતા, પુગ્ગલસમ્મુખતાતિ ઇમં ચતુબ્બિધં સમ્મુખાવિનયં ઉપનેત્વાવ કાતબ્બાનિ. એવં કતાનિ હિ સુકતાનિ હોન્તિ. એવં

અકતાનિ પનેતાનિ ઇમં સમ્મુખાવિનયસઙ્ખાતં વત્થું વિના કતત્તા વત્થુવિપન્નાનિ નામ હોન્તિ. તેન વુત્તં – ‘‘સમ્મુખાકરણીયં કમ્મં અસમ્મુખા કરોતિ, વત્થુવિપન્નં અધમ્મકમ્મ’’ન્તિ.

પટિપુચ્છાકરણીયાદીસુપિ પટિપુચ્છાદિકરણમેવ વત્થુ, તં વત્થું વિના કતત્તા તેસમ્પિ વત્થુવિપન્નતા વેદિતબ્બા. ઇદં પનેત્થ વચનત્થમત્તં. **પટિપુચ્છા કરણીયં અપ્પટિપુચ્છા કરોતી**તિ પુચ્છિત્વા ચોદેત્વા સારેત્વા કાતબ્બં અપુચ્છિત્વા અચોદેત્વા અસારેત્વા કરોતિ. **પટિઞ્ઞાય કરણીયં અપ્પટિઞ્ઞાય કરોતી**તિ પટિઞ્ઞં આરોપેત્વા યથાદિન્નાય પટિઞ્ઞાય કાતબ્બં અપ્પટિઞ્ઞાય કરોન્તસ્સ વિપ્પલપન્તસ્સ બલક્કારેન કરોતિ. **સતિવિનયારહસ્સા**તિ દબ્બમલ્લપુત્તત્થેરસદિસસ્સ ખીણાસવસ્સ. **અમૂળ્હવિનયારહસ્સા**તિ ગગ્ગભિક્ખુસદિસસ્સ ઉમ્મત્તકસ્સ. **તસ્સપાપિયસિકકમ્મારહસ્સા**તિ ઉપવાળભિક્ખુસદિસસ્સ ઉસ્સન્નપાપસ્સ. એસ નયો સબ્બત્થ.

**અનુપોસથે ઉપોસથં કરોતી**તિ અનુપોસથદિવસે ઉપોસથં કરોતિ. ઉપોસથદિવસો નામ ઠપેત્વા કત્તિકમાસં અવસેસેસુ એકાદસસુ માસેસુ ભિન્નસ્સ સઙ્ઘસ્સ સામગ્ગિદિવસો ચ યથાવુત્તચાતુદ્દસપન્નરસા ચ. એતં તિપ્પકારમ્પિ ઉપોસથદિવસં ઠપેત્વા અઞ્ઞસ્મિં દિવસે ઉપોસથં કરોન્તો અનુપોસથે ઉપોસથં કરોતિ નામ. યત્ર હિ પત્તચીવરાદીનં અત્થાય અપ્પમત્તકેન કારણેન વિવદન્તા ઉપોસથં વા પવારણં વા ઠપેન્તિ, તત્થ તસ્મિં અધિકરણે વિનિચ્છિતે ‘‘સમગ્ગા જાતામ્હા’’તિ અન્તરા સામગ્ગિઉપોસથં કાતું ન લભન્તિ, કરોન્તેહિ અનુપોસથે ઉપોસથો કતો નામ હોતિ.

**અપવારણાય પવારેતી**તિ અપવારણાદિવસે પવારેતિ; પવારણાદિવસો નામ એકસ્મિં કત્તિકમાસે ભિન્નસ્સ સઙ્ઘસ્સ સામગ્ગિદિવસો ચ પચ્ચુક્કડ્ઢિત્વા ઠપિતદિવસો ચ દ્વે ચ પુણ્ણમાસિયો. એવં ચતુબ્બિધમ્પિ પવારણાદિવસં ઠપેત્વા અઞ્ઞસ્મિં દિવસે પવારેન્તો અપવારણાય પવારેતિ નામ. ઇધાપિ અપ્પમત્તકસ્સ વિવાદસ્સ વૂપસમે સામગ્ગિપવારણં કાતું ન લભન્તિ, કરોન્તેહિ અપવારણાય પવારણા કતા હોતિ. અપિચ ઊનવીસતિવસ્સં વા અન્તિમવત્થું અજ્ઝાપન્નપુબ્બં વા એકાદસસુ વા અભબ્બપુગ્ગલેસુ અઞ્ઞતરં ઉપસમ્પાદેન્તસ્સપિ વત્થુવિપન્નં અધમ્મકમ્મં હોતિ. એવં વત્થુતો કમ્માનિ વિપજ્જન્તિ.

૪૮૪. ઞત્તિતો વિપત્તિયં પન **વત્થું ન પરામસતી**તિ યસ્સ ઉપસમ્પદાદિકમ્મં કરોતિ, તં ન પરામસતિ, તસ્સ નામં ન ગણ્હાતિ. ‘‘સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, અયં ધમ્મરક્ખિતો આયસ્મતો બુદ્ધરક્ખિતસ્સ ઉપસમ્પદાપેક્ખો’’તિ વત્તબ્બે ‘‘સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, આયસ્મતો બુદ્ધરક્ખિતસ્સ ઉપસમ્પદાપેક્ખો’’તિ વદતિ; એવં વત્થું ન પરામસતિ.

**સઙ્ઘં ન પરામસતી**તિ સઙ્ઘસ્સ નામં ન ગણ્હાતિ. ‘‘સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, અયં ધમ્મરક્ખિતો’’તિ વત્તબ્બે ‘‘સુણાતુ મે ભન્તે, અયં ધમ્મરક્ખિતો’’તિ વદતિ; એવં સઙ્ઘં ન પરામસતિ.

**પુગ્ગલં ન પરામસતી**તિ યો ઉપસમ્પદાપેક્ખસ્સ ઉપજ્ઝાયો, તં ન પરામસતિ, તસ્સ નામં ન ગણ્હાતિ. ‘‘સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, અયં ધમ્મરક્ખિતો આયસ્મતો બુદ્ધરક્ખિતસ્સ ઉપસમ્પદાપેક્ખો’’તિ વત્તબ્બે ‘‘સુણાતુ મે, ભન્તે સઙ્ઘો, અયં ધમ્મરક્ખિતો ઉપસમ્પદાપેક્ખો’’તિ વદતિ; એવં પુગ્ગલં ન પરામસતિ.

**ઞત્તિં ન પરામસતી**તિ સબ્બેન સબ્બં ઞત્તિં ન પરામસતિ. ઞત્તિદુતિયકમ્મે ઞત્તિં અઠપેત્વા દ્વિક્ખત્તું કમ્મવાચાય એવ અનુસ્સાવનકમ્મં કરોતિ. ઞત્તિચતુત્થકમ્મેપિ ઞત્તિં અઠપેત્વા ચતુક્ખત્તું કમ્મવાચાય એવ અનુસ્સાવનકમ્મં કરોતિ; એવં ઞત્તિં ન પરામસતિ.

**પચ્છા વા ઞત્તિં ઠપેતી**તિ પઠમં કમ્મવાચાય અનુસ્સાવનકમ્મં કત્વા ''એસા ઞત્તી''તિ વત્વા ''ખમતિ સઙ્ઘસ્સ તસ્મા તુણ્હી એવમેતં ધારયામી''તિ વદતિ; એવં પચ્છા ઞત્તિં ઠપેતિ. ઇતિ ઇમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ ઞત્તિતો કમ્માનિ વિપજ્જન્તિ.

**૪૮૫**. અનુસ્સાવનતો વિપત્તિયં પન વત્થુઆદીનિ વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બાનિ. એવં પન નેસં અપરામસનં હોતિ – ''સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો''તિ પઠમાનુસ્સાવને ''દુતિયમ્પિ એતમત્થં વદામિ, તતિયમ્પિ એતમત્થં વદામિ, સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો''તિ દુતિયતતિયાનુસ્સાવનાસુ વા ''અયં ધમ્મરક્ખિતો આયસ્મતો બુદ્ધરક્ખિતસ્સ ઉપસમ્પદાપેક્ખો''તિ વત્તબ્બે ''સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, આયસ્મતો બુદ્ધરક્ખિતસ્સા''તિ વદન્તો વત્થું ન પરામસતિ નામ. ''સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, અયં ધમ્મરક્ખિતો''તિ વત્તબ્બે ''સુણાતુ મે ભન્તે, અયં ધમ્મરક્ખિતો''તિ વદન્તો સઙ્ઘં ન પરામસતિ નામ. ''સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, અયં ધમ્મરક્ખિતો આયસ્મતો બુદ્ધરક્ખિતસ્સા''તિ વત્તબ્બે ''સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, અયં ધમ્મરક્ખિતો ઉપસમ્પદાપેક્ખો''તિ વદન્તો પુગ્ગલં ન પરામસતિ નામ.

**સાવનં હાપેતી**તિ સબ્બેન સબ્બં કમ્મવાચાય અનુસ્સાવનં ન કરોતિ, ઞત્તિદુતિયકમ્મે દ્વિક્ખત્તું ઞત્તિમેવ ઠપેતિ, ઞત્તિચતુત્થકમ્મે ચતુક્ખત્તું ઞત્તિમેવ ઠપેતિ; એવં અનુસ્સાવનં હાપેતિ . યોપિ ઞત્તિદુતિયકમ્મે એકં ઞત્તિં ઠપેત્વા એકં કમ્મવાચં અનુસ્સાવેન્તો અક્ખરં વા છડ્ડેતિ, પદં વા દુરુત્તં કરોતિ, અયમ્પિ અનુસ્સાવનં હાપેતિયેવ. ઞત્તિચતુત્થકમ્મે પન એકં ઞત્તિં ઠપેત્વા સકિમેવ વા દ્વિક્ખત્તું વા કમ્મવાચાય અનુસ્સાવનં કરોન્તોપિ અક્ખરં વા પદં વા છડ્ડેન્તોપિ દુરુત્તં કરોન્તોપિ અનુસ્સાવનં હાપેતિયેવાતિ વેદિતબ્બો.

**દુરુત્તં કરોતી**તિ એત્થ પન અયં વિનિચ્છયો – યો હિ અઞ્ઞસ્મિં અક્ખરે વત્તબ્બે અઞ્ઞં વદતિ, અયં દુરુત્તં કરોતિ નામ. તસ્મા કમ્મવાચં કરોન્તેન ભિક્ખુના ય્વાયં –

''સિથિલં ધનિતઞ્ચ દીઘરસ્સં, ગરુકં લહુકઞ્ચ નિગ્ગહિતં;
સમ્બન્ધં વવત્થિતં વિમુત્તં, દસધા બ્યઞ્જનબુદ્ધિયા પભેદો''તિ.

વુત્તો, અયં સુટ્ઠુ ઉપલક્ખેતબ્બો. એત્થ હિ ''**સિથિલં**'' નામ પઞ્ચસુ વગ્ગેસુ પઠમતતિયં. ''**ધનિતં**'' નામ તેસ્વેવ દુતિયચતુત્થં. ''**દીઘ**''ન્તિ દીઘેન કાલેન વત્તબ્બં આકારાદિ. ''**રસ્સ**''ન્તિ તતો ઉપડ્ઢકાલેન વત્તબ્બં અકારાદિ. ''**ગરુક**''ન્તિ દીઘમેવ. યં વા આયસ્મતો બુદ્ધરક્ખિતત્થેરસ્સ યસ્સ નક્ખમતીતિ એવં સંયોગપરં કત્વા વુચ્ચતિ. ''**લહુક**''ન્તિ રસ્સમેવ. યં વા આયસ્મતો બુદ્ધરક્ખિતથેરસ્સ યસ્સ ન ખમતીતિ એવં અસંયોગપરં કત્વા વુચ્ચતિ. ''**નિગ્ગહિત**''ન્તિ યં કરણાનિ નિગ્ગહેત્વા અવિસ્સજ્જેત્વા અવિવટેન મુખેન સાનુનાસિકં કત્વા વત્તબ્બં. ''**સમ્બન્ધ**''ન્તિ યં પરપદેન સમ્બન્ધિત્વા ''તુણ્હિસ્સા''તિ વા ''તુણ્હસ્સા''તિ વા વુચ્ચતિ. ''**વવત્થિત**''ન્તિ યં પરપદેન અસમ્બન્ધં કત્વા વિચ્છિન્દિત્વા ''તુણ્હી અસ્સા''તિ વા ''તુણ્હ અસ્સા''તિ વા વુચ્ચતિ. ''**વિમુત્ત**''ન્તિ યં કરણાનિ અનિગ્ગહેત્વા વિસ્સજ્જેત્વા વિવટેન મુખેન અનુનાસિકં અકત્વા વુચ્ચતિ.

તત્થ ''સુણાતુ મે''તિ વત્તબ્બે ત-કારસ્સ થ-કારં કત્વા ''સુણાથુ મે''તિ વચનં સિથિલસ્સ ધનિતકરણં નામ. તથા ''પત્તકલ્લં, એસા ઞત્તી''તિ વત્તબ્બે ''પત્થકલ્લં, એસા ઞત્થી''તિઆદિવચનઞ્ચ. ''ભન્તે સઙ્ઘો''તિ વત્તબ્બે ભ-કાર ઘ-કારાનં બ-કાર ગ-કારે કત્વા ''બન્તે સઙ્ગો''તિ વચનં ધનિતસ્સ સિથિલકરણં નામ. ''સુણાતુ મે''તિ વિવટેન મુખેન વત્તબ્બે પન ''સુણંતુ મે''તિ વા ''એસા ઞત્તી''તિ વત્તબ્બે ''એસં ઞત્તી''તિ વા અવિવટેન મુખેન

અનુનાસિકં કત્વા વચનં વિમુત્તસ્સ નિગ્ગહિતવચનં નામ. ‘‘પત્તકલ્લ’’ન્તિ અવિવટેન મુખેન અનુનાસિકં કત્વા વત્તબ્બે ‘‘પત્તકલ્લા’’તિ વિવટેન મુખેન અનુનાસિકં અકત્વા વચનં નિગ્ગહિતસ્સ વિમુત્તવચનં નામ.

ઇતિ સિથિલે કત્તબ્બે ધનિતં, ધનિતે કત્તબ્બે સિથિલં, વિમુત્તે કત્તબ્બે નિગ્ગહિતં, નિગ્ગહિતે કત્તબ્બે વિમુત્તન્તિ ઇમાનિ ચત્તારિ બ્યઞ્જનાનિ અન્તોકમ્મવાચાય કમ્મં દૂસેન્તિ. એવં વદન્તો હિ અઞ્ઞસ્મિં અક્ખરે વત્તબ્બે અઞ્ઞં વદતિ, દુરુત્તં કરોતીતિ વુચ્ચતિ. ઇતરેસુ પન દીઘરસ્સાદીસુ છસુ બ્યઞ્જનેસુ દીઘટ્ઠાને દીઘમેવ, રસ્સટ્ઠાને ચ રસ્સમેવાતિ એવં યથાઠાને તં તદેવ અક્ખરં ભાસન્તેન અનુક્કમાગતં પવેણિં અવિનાસેન્તેન કમ્મવાચા કાતબ્બા. સચે પન એવં અકત્વા દીઘે વત્તબ્બે રસ્સં, રસ્સે વા વત્તબ્બે દીઘં વદતિ; તથા ગરુકે વત્તબ્બે લહુકં, લહુકે વા વત્તબ્બે ગરુકં વદતિ; સમ્બન્ધે વા પન વત્તબ્બે વવત્થિતં, વવત્થિતે વા વત્તબ્બે સમ્બન્ધં વદતિ; એવં વુત્તેપિ કમ્મવાચા ન કુપ્પતિ. ઇમાનિ હિ છ બ્યઞ્જનાનિ કમ્મં ન કોપેન્તિ.

યં પન સુત્તન્તિકત્થેરા ‘‘દ-કારો ત-કારમાપજ્જતિ, ત-કારો દ-કારમાપજ્જતિ, ચ-કારો જ-કારમાપજ્જતિ, જ-કારો ચ-કારમાપજ્જતિ, ય-કારો ક-કારમાપજ્જતિ, ક-કારો ય-કારમાપજ્જતિ; તસ્મા દ-કારાદીસુ વત્તબ્બેસુ ત-કારાદિવચનં ન વિરુજ્ઝતી’’તિ વદન્તિ, તં કમ્મવાચં પત્વા ન વટ્ટતિ. તસ્મા વિનયધરેન નેવ દ-કારો ત-કારો કાતબ્બો…પે॰… ન ક-કારો ય-કારો. યથાપાળિયા નિરુત્તિં સોધેત્વા દસવિધાય બ્યઞ્જનનિરુત્તિયા વુત્તદોસે પરિહરન્તેન કમ્મવાચા કાતબ્બા. ઇતરથા હિ સાવનં હાપેતિ નામ.

**અકાલે વા સાવેતી**તિ સાવનાય અકાલે અનોકાસે ઞત્તિં અટ્ઠપેત્વા પઠમંયેવ અનુસ્સાવનકમ્મં કત્વા પચ્છા ઞત્તિં ઠપેતિ. ઇતિ ઇમેહિ પઞ્ચહાકારેહિ અનુસ્સાવનતો કમ્માનિ વિપજ્જન્તિ.

૪૮૬. સીમતો વિપત્તિયં પન **અતિખુદ્દકસીમા** નામ યા એકવીસતિ ભિક્ખૂ ન ગણ્હાતિ. કુરુન્દિયં પન ‘‘યત્થ એકવીસતિ ભિક્ખૂ નિસીદિતું ન સક્કોન્તી’’તિ વુત્તં. તસ્મા યા એવરૂપા સીમા, અયં સમ્મતાપિ અસમ્મતા, ગામખેત્તસદિસાવ હોતિ, તત્થ કતં કમ્મં કુપ્પતિ. એસ નયો સેસસીમાસુપિ. એત્થ પન **અતિમહતી** નામ યા કેસગ્ગમત્તેનાપિ તિયોજનં અતિક્કામેત્વા સમ્મતા હોતિ. **ખણ્ડનિમિત્તા** નામ અઘટિતનિમિત્તા વુચ્ચતિ. પુરત્થિમાય દિસાય નિમિત્તં કિત્તેત્વા અનુક્કમેનેવ દક્ખિણાય પચ્છિમાય ઉત્તરાય દિસાય કિત્તેત્વા પુન પુરત્થિમાય દિસાય પુબ્બકિત્તિતં નિમિત્તં પટિકિત્તેત્વાવ ઠપેતું વટ્ટતિ; એવં અખણ્ડનિમિત્તા હોતિ. સચે પન અનુક્કમેન આહરિત્વા ઉત્તરાય દિસાય નિમિત્તં કિત્તેત્વા તત્થેવ ઠપેતિ, ખણ્ડનિમિત્તા હોતિ. અપરાપિ **ખણ્ડનિમિત્તા** નામ યા અનિમિત્તુપગં તચસારરુક્ખં વા ખાણુકં વા પંસુપુઞ્જવાલિકાપુઞ્જાનં વા અઞ્ઞતરં અન્તરા એકં નિમિત્તં કત્વા સમ્મતા હોતિ. **છાયાનિમિત્તા** નામ યા પબ્બતચ્છાયાદીનં યંકિઞ્ચિ છાયં નિમિત્તં કત્વા સમ્મતા હોતિ. **અનિમિત્તા** નામ યા સબ્બેન સબ્બં નિમિત્તાનિ અકિત્તેત્વા સમ્મતા હોતિ.

**બહિસીમે ઠિતો સીમં સમ્મન્નતિ** નામ નિમિત્તાનિ કિત્તેત્વા નિમિત્તાનં બહિ ઠિતો સમ્મન્નતિ. **નદિયા સમુદ્દે જાતસ્સરે સીમં સમ્મન્નતી**તિ એતેસુ નદિઆદીસુ યં સમ્મન્નતિ, સા એવં સમ્મતાપિ ‘‘સબ્બા, ભિક્ખવે, નદી અસીમા, સબ્બો સમુદ્દો અસીમો, સબ્બો જાતસ્સરો અસીમો’’તિ (મહાવ॰ ૧૪૭) વચનતો અસમ્મતાવ હોતિ. **સીમાય સીમં સમ્ભિન્દતી**તિ અત્તનો સીમાય પરેસં સીમં સમ્ભિન્દતિ. **અજ્ઝોત્થરતી**તિ અત્તનો સીમાય પરેસં સીમં અજ્ઝોત્થરતિ. તત્થ યથા સમ્ભેદો ચ અજ્ઝોત્થરણઞ્ચ હોતિ, તં સબ્બં ઉપોસથક્ખન્ધકે વુત્તમેવ. ઇતિ ઇમા

એકાદસપિ સીમા અસીમા ગામખેત્તસદિસા એવ, તાસુ નિસીદિત્વા કતં કમ્મં કુપ્પતિ. તેન વુત્તં ''ઇમેહિ એકાદસહિ આકારેહિ સીમતો કમ્માનિ વિપજ્જન્તી''તિ.

**૪૮૭-૪૮૮.** પરિસતો કમ્મવિપત્તિયં પન કિઞ્ચિ અનુત્તાનં નામ નત્થિ. યમ્પિ તત્થ કમ્મપ્પત્તછન્દારહલક્ખણં વત્તબ્બં સિયા, તમ્પિ પરતો ''ચત્તારો ભિક્ખૂ પકતત્તા કમ્મપ્પત્તા''તિઆદિના નયેન વુત્તમેવ. તત્થ **પકતત્તા કમ્મપ્પત્તા**તિ ચતુવગ્ગકરણે કમ્મે ચત્તારો પકતત્તા અનુક્ખિત્તા અનિસ્સારિતા પરિસુદ્ધસીલા ચત્તારો ભિક્ખૂ કમ્મપ્પત્તા કમ્મસ્સ અરહા અનુચ્છવિકા સામિનો. ન તેહિ વિના તં કમ્મં કયિરતિ, ન તેસં છન્દો વા પારિસુદ્ધિ વા એતિ. અવસેસા પન સચેપિ સહસ્સમત્તા હોન્તિ, સચે સમાનસંવાસકા, સબ્બે છન્દારહાવ હોન્તિ. છન્દપારિસુદ્ધિં દત્વા આગચ્છન્તુ વા મા વા, કમ્મં પન તિટ્ઠતિ. યસ્સ પન સઙ્ઘો પરિવાસાદિકમ્મં કરોતિ, સો નેવ કમ્મપ્પત્તો, નાપિ છન્દારહો. અપિચ યસ્મા તં પુગ્ગલં વત્થું કત્વા સઙ્ઘો કમ્મં કરોતિ, તસ્મા ''કમ્મારહો''તિ વુચ્ચતિ. સેસકમ્મેસુપિ એસેવ નયો.

**૪૮૯.** પુન **ચત્તારિ કમ્માની**તિઆદિકો નયો પણ્ડકાદીનં અવત્થુભાવદસ્સનત્થં વુત્તો. સેસમેત્થ ઉત્તાનમેવ.

## અપલોકનકમ્મકથા

**૪૯૫-૪૯૬.** ઇદાનિ તેસં કમ્માનં પભેદદસ્સનત્થં ''**અપલોકનકમ્મં કતિ ઠાનાનિ ગચ્છતી**''તિઆદિમાહ. તત્થ ''**અપલોકનકમ્મં પઞ્ચ ઠાનાનિ ગચ્છતિ – ઓસારણં, નિસ્સારણં, ભણ્ડુકમ્મં, બ્રહ્મદણ્ડં, કમ્મલક્ખણઞ્ઞેવ પઞ્ચમ**''ન્તિ એત્થ ''ઓસારણં નિસ્સારણ''ન્તિ પદસિલિટ્ઠતાયેતં વુત્તં. પઠમં પન નિસ્સારણા હોતિ, પચ્છા ઓસારણા. તત્થ યા કણ્ટકસામણેરસ્સ દણ્ડકમ્મનાસના, સા ''નિસ્સારણા''તિ વેદિતબ્બા. તસ્મા એતરહિ સચેપિ સામણેરો બુદ્ધસ્સ વા ધમ્મસ્સ વા સઙ્ઘસ્સ વા અવણ્ણં ભણતિ, ''અકપ્પિયં કપ્પિય''ન્તિ દીપેતિ, મિચ્છાદિટ્ઠિકો હોતિ અન્તગ્ગાહિકાય દિટ્ઠિયા સમન્નાગતો, સો યાવતતિયં નિવારેત્વા તં લદ્ધિં નિસ્સજ્જાપેતબ્બો. નો ચે વિસ્સજ્જેતિ, સઙ્ઘં સન્નિપાતેત્વા ''વિસ્સજ્જેહી''તિ વત્તબ્બો. નો ચે વિસ્સજ્જેતિ, બ્યત્તેન ભિક્ખુના અપલોકનકમ્મં કત્વા નિસ્સારેતબ્બો. એવઞ્ચ પન કમ્મં કાતબ્બં –

> ''સઙ્ઘં, ભન્તે, પુચ્છામિ – 'અયં ઇત્થન્નામો સામણેરો બુદ્ધસ્સ ધમ્મસ્સ સઙ્ઘસ્સ અવણ્ણવાદી મિચ્છાદિટ્ઠિકો, યં અઞ્ઞે સામણેરા લભન્તિ, દિરત્તતિરત્તં ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં સહસેય્યં, તસ્સ અલાભાય નિસ્સારણા રુચ્ચતિ સઙ્ઘસ્સા'તિ. દુતિયમ્પિ... તતિયમ્પિ, ભન્તે, સઙ્ઘં પુચ્છામિ – 'અયં ઇત્થન્નામો સામણેરો બુદ્ધસ્સ...પે॰... રુચ્ચતિ સઙ્ઘસ્સા'તિ ચર પિરે વિનસ્સા''તિ.

સો અપરેન સમયેન ''અહં, ભન્તે, બાલતાય અઞ્ઞાણતાય અલક્ખિકતાય એવં અકાસિં, સ્વાહં સઙ્ઘં ખમાપેમી''તિ ખમાપેન્તો યાવતતિયં યાચાપેત્વા અપલોકનકમ્મેનેવ ઓસારેતબ્બો . એવં પન ઓસારેતબ્બો, સઙ્ઘમજ્ઝે બ્યત્તેન ભિક્ખુના સઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા સાવેતબ્બં –

> ''સઙ્ઘં, ભન્તે, પુચ્છામિ – અયં ઇત્થન્નામો સામણેરો બુદ્ધસ્સ ધમ્મસ્સ સઙ્ઘસ્સ અવણ્ણવાદી મિચ્છાદિટ્ઠિકો, યં અઞ્ઞે સામણેરા લભન્તિ, ભિક્ખૂહિ સદ્ધિં દિરત્તતિરત્તં સહસેય્યં, તસ્સ અલાભાય નિસ્સારિતો, સ્વાયં ઇદાનિ સોરતો નિવાતવુત્તિ લજ્જિધમ્મં ઓક્કન્તો હિરોત્તપ્પે પતિટ્ઠિતો કતદણ્ડકમ્મો અચ્ચયં દેસેતિ, ઇમસ્સ સામણેરસ્સ યથા પુરે કાયસમ્ભોગસામગ્ગિદાનં રુચ્ચતિ સઙ્ઘસ્સા''તિ.

એવં તિક્ખત્તું વત્તબ્બં. એવં અપલોકનકમ્મં ઓસારણઞ્ચ નિસ્સારણઞ્ચ ગચ્છતિ. **ભણ્ડુકમ્મં** મહાખન્ધકવણ્ણનાયં વુત્તમેવ. **બ્રહ્મદણ્ડો** પઞ્ચસતિકક્ખન્ધકે વુત્તોયેવ. ન કેવલં પનેસ છન્નસ્સેવ પઞ્ઞત્તો, યો અઞ્ઞોપિ ભિક્ખુ મુખરો હોતિ, ભિક્ખૂ દુરુત્તવચનેહિ ઘટ્ટેન્તો ખુંસેન્તો વમ્ભેન્તો વિહરતિ, તસ્સપિ દાતબ્બો. એવઞ્ચ પન દાતબ્બો, સઙ્ઘમજ્ઝે બ્યત્તેન ભિક્ખુના સઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા સાવેતબ્બં –

> ‘‘ભન્તે, ઇત્થન્નામો ભિક્ખુ મુખરો, ભિક્ખૂ દુરુત્તવચનેહિ ઘટ્ટેન્તો વિહરતિ. સો ભિક્ખુ યં ઇચ્છેય્ય, તં વદેય્ય. ભિક્ખૂહિ ઇત્થન્નામો ભિક્ખુ નેવ વત્તબ્બો, ન ઓવદિતબ્બો, ન અનુસાસિતબ્બો. સઙ્ઘં, ભન્તે, પુચ્છામિ – ‘ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો બ્રહ્મદણ્ડસ્સ દાનં, રુચ્ચતિ સઙ્ઘસ્સા’તિ. દુતિયમ્પિ પુચ્છામિ, તતિયમ્પિ પુચ્છામિ – ‘ઇત્થન્નામસ્સ, ભન્તે, ભિક્ખુનો બ્રહ્મદણ્ડસ્સ દાનં, રુચ્ચતિ સઙ્ઘસ્સા’’’તિ.

તસ્સ અપરેન સમયેન સમ્મા વત્તિત્વા ખમાપેન્તસ્સ બ્રહ્મદણ્ડો પટિપ્પસ્સમ્ભેતબ્બો. એવઞ્ચ પન પટિપ્પસ્સમ્ભેતબ્બો, બ્યત્તેન ભિક્ખુના સઙ્ઘમજ્ઝે સાવેતબ્બં –

> ‘‘ભન્તે, ભિક્ખુસઙ્ઘો અસુકસ્સ ભિક્ખુનો બ્રહ્મદણ્ડં અદાસિ, સો ભિક્ખુ સોરતો નિવાતવુત્તિ લજ્જિધમ્મં ઓક્કન્તો હિરોત્તપ્પે પતિટ્ઠિતો, પટિસઙ્ખા આયતિં સંવરે તિટ્ઠતિ, સઙ્ઘં, ભન્તે, પુચ્છામિ, તસ્સ ભિક્ખુનો બ્રહ્મદણ્ડસ્સ પટિપ્પસ્સદ્ધિ, રુચ્ચતિ સઙ્ઘસ્સા’’તિ.

> એવં યાવતતિયં વત્વા અપલોકનકમ્મેનેવ બ્રહ્મદણ્ડો પટિપ્પસ્સમ્ભેતબ્બોતિ.

**કમ્મલક્ખણઞ્ઞેવ પઞ્ચમ**ન્તિ યં તં ભગવતા ભિક્ખુનિક્ખન્ધકે ‘‘તેન ખો પન સમયેન છબ્બગ્ગિયા ભિક્ખૂ ભિક્ખુનિયો કદ્દમોદકેન ઓસિઞ્ચન્તિ, ‘અપ્પેવ નામ અમ્હેસુ સારજ્જેય્યુ’ન્તિ, કાયં વિવરિત્વા ભિક્ખુનીનં દસ્સેન્તિ , ઊરું વિવરિત્વા ભિક્ખુનીનં દસ્સેન્તિ, અઙ્ગજાતં વિવરિત્વા ભિક્ખુનીનં દસ્સેન્તિ, ભિક્ખુનિયો ઓભાસેન્તિ, ભિક્ખુનીહિ સદ્ધિં સમ્પયોજેન્તિ, ‘અપ્પેવ નામ અમ્હેસુ સારજ્જેય્યુ’ન્તિ. ઇમેસુ વત્થૂસુ તેસં ભિક્ખૂનં દુક્કટં પઞ્ઞપેત્વા ‘અનુજાનામિ ભિક્ખવે તસ્સ ભિક્ખુનો દણ્ડકમ્મં કાતુ’ન્તિ. અથ ખો ભિક્ખુનીનં એતદહોસિ – ‘કિં નુ ખો દણ્ડકમ્મં કાતબ્બ’ન્તિ. ભગવતો એતમત્થં આરોચેસું – ‘અવન્દિયો સો ભિક્ખવે ભિક્ખુ ભિક્ખુનિસઙ્ઘેન કાતબ્બો’’’તિ એવં અવન્દિયકમ્મં અનુઞ્ઞાતં, તં કમ્મલક્ખણઞ્ઞેવ પઞ્ચમં ઇમસ્સ અપલોકનકમ્મસ્સ ઠાનં હોતિ. તસ્સ હિ કમ્મઞ્ઞેવ લક્ખણં, ન ઓસારણાદીનિ; તસ્મા ‘‘કમ્મલક્ખણ’’ન્તિ વુચ્ચતિ. તસ્સ કરણં તત્થેવ વુત્તં. અપિચ નં પટિપ્પસ્સદ્ધિયા સદ્ધિં વિત્થારતો દસ્સેતું ઇધાપિ વદામ, ભિક્ખુનુપસ્સયે સન્નિપતિતસ્સ ભિક્ખુનિસઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા બ્યત્તાય ભિક્ખુનિયા સાવેતબ્બં –

> ‘‘અય્યે અસુકો નામ અય્યો ભિક્ખુનીનં અપાસાદિકં દસ્સેતિ, એતસ્સ અય્યસ્સ અવન્દિયકરણં રુચ્ચતીતિ ભિક્ખુનિસઙ્ઘં પુચ્છામિ, દુતિયમ્પિ... તતિયમ્પિ ભિક્ખુનિસઙ્ઘં પુચ્છામી’’તિ.

> એવં તિક્ખત્તું સાવેત્વા અપલોકનકમ્મેન અવન્દિયકમ્મં કાતબ્બં.

તતો પટ્ઠાય સો ભિક્ખુ ભિક્ખુનીહિ ન વન્દિતબ્બો. સચે અવન્દિયમાનો હિરોત્તપ્પં પચ્ચુપટ્ઠપેત્વા સમ્મા વત્તતિ, તેન ભિક્ખુનિયો ખમાપેતબ્બા. ખમાપેન્તેન ભિક્ખુનુપસ્સયં અગન્ત્વા વિહારેયેવ સઙ્ઘં વા ગણં વા એકં ભિક્ખું વા ઉપસઙ્કમિત્વા ઉક્કુટિકં નિસીદિત્વા અઞ્જલિં પગ્ગહેત્વા ‘‘અહં ભન્તે પટિસઙ્ખા આયતિં સંવરે તિટ્ઠામિ, ન

પુન અપાસાદિકં દસ્સેસ્સામિ, ભિક્ખુનિસઙ્ઘો મય્હં ખમતૂ’’તિ ખમાપેતબ્બં. તેન સઙ્ઘેન વા ગણેન વા એકં ભિક્ખું પેસેત્વા એકભિક્ખુના વા સયમેવ ગન્ત્વા ભિક્ખુનિયો વત્તબ્બા – ‘‘અયં ભિક્ખુ પટિસઙ્ખા આયતિં સંવરે ઠિતો, ઇમિના અચ્ચયં દેસેત્વા ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ખમાપિતો, ભિક્ખુનિસઙ્ઘો ઇમં વન્દિયં કરોતૂ’’તિ. સો વન્દિયો કાતબ્બો. એવઞ્ચ પન કાતબ્બો, ભિક્ખુનુપસ્સયે સન્નિપતિતસ્સ ભિક્ખુનિસઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા બ્યત્તાય ભિક્ખુનિયા સાવેતબ્બં –

‘‘અયં અય્યે અસુકો નામ અય્યો ભિક્ખુનીનં અપાસાદિકં દસ્સેતીતિ ભિક્ખુનિસઙ્ઘેન અવન્દિયો કતો, સો લજ્જિધમ્મં ઓક્કમિત્વા પટિસઙ્ખા આયતિં સંવરે ઠિતો અચ્ચયં દેસેત્વા ભિક્ખુનિસઙ્ઘં ખમાપેસિ, તસ્સ અય્યસ્સ વન્દિયકરણં રુચ્ચતીતિ ભિક્ખુનિસઙ્ઘં પુચ્છામી’’તિ –

તિક્ખત્તું વત્તબ્બં એવં અપલોકનકમ્મેનેવ વન્દિયો કાતબ્બો.

અયં પનેત્થ પાળિમુત્તકોપિ કમ્મલક્ખણવિનિચ્છયો. ઇદઞ્હિ કમ્મલક્ખણં નામ ભિક્ખુનિસઙ્ઘમૂલકં પઞ્ઞત્તં, ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સાપિ પનેતં લબ્ભતિયેવ. યઞ્હિ ભિક્ખુસઙ્ઘો સલાકગ્ગયાગગ્ગભત્તગ્ગઉપોસથગ્ગેસુ અપલોકનકમ્મં કરોતિ, એતમ્પિ કમ્મલક્ખણમેવ. અચ્છિન્નચીવરજિણ્ણચીવરનટ્ઠચીવરાનઞ્હિ સઙ્ઘં સન્નિપાતેત્વા બ્યત્તેન ભિક્ખુના યાવતતિયં સાવેત્વા અપલોકનકમ્મં કત્વા ચીવરં દાતું વટ્ટતિ. અપ્પમત્તકવિસ્સજ્જકેન પન ચીવરં કરોન્તસ્સ સેનાસનક્ખન્ધકવણ્ણનાયં વુત્તપ્પભેદાનિ સૂચિઆદીનિ અનપલોકેત્વાપિ દાતબ્બાનિ. તેસં દાને સોયેવ ઇસ્સરો, તતો અતિરેકં દેન્તેન અપલોકેત્વા દાતબ્બં. તતો હિ અતિરેકદાને સઙ્ઘો સામી. ગિલાનભેસજ્જમ્પિ તત્થ વુત્તપ્પકારં સયમેવ દાતબ્બં. અતિરેકં ઇચ્છન્તસ્સ અપલોકેત્વા દાતબ્બં. યોપિ ચ દુબ્બલો વા છિન્નિરિયાપથો વા પચ્છિન્નભિક્ખાચારપથો વા મહાગિલાનો, તસ્સ મહાવાસેસુ તત્રુપ્પાદતો દેવસિકં નાળિ વા ઉપડ્ઢનાળિ વા એકદિવસંયેવ વા પઞ્ચ વા દસ વા તણ્ડુલનાળિયો દેન્તેન અપલોકનકમ્મં કત્વાવ દાતબ્બા. પેસલસ્સ ભિક્ખુનો તત્રુપ્પાદતો ઇણપલિબોધમ્પિ બહુસ્સુતસ્સ સઙ્ઘભારનિત્થારકસ્સ ભિક્ખુનો અનુટ્ઠાપનીયસેનાસનમ્પિ સઙ્ઘકિચ્ચં કરોન્તાનં કપ્પિયકારકાદીનં ભત્તવેતનમ્પિ અપલોકનકમ્મેન દાતું વટ્ટતિ.

ચતુપચ્ચયવસેન દિન્નતત્રુપ્પાદતો સઙ્ઘિકં આવાસં જગ્ગાપેતું વટ્ટતિ. ‘‘અયં ભિક્ખુ ઇસ્સરવતાય વિચારેતી’’તિ કથાપચ્છિન્દનત્થં પન સલાકગ્ગાદીસુ વા અન્તરસન્નિપાતે વા સઙ્ઘં પુચ્છિત્વાવ જગ્ગાપેતબ્બો. ચીવરપિણ્ડપાતત્થાય ઓદિસ્સદિન્નતત્રુપ્પાદતોપિ અપલોકેત્વા આવાસો જગ્ગાપેતબ્બો. અનપલોકેત્વાપિ વટ્ટતિ. ‘‘સૂરો વતાયં ભિક્ખુ ચીવરપિણ્ડપાતત્થાય દિન્નતો આવાસં જગ્ગાપેતી’’તિ એવં ઉપ્પન્નકથાપચ્છેદનત્થં પન અપલોકનકમ્મમેવ કત્વા જગ્ગાપેતબ્બો.

ચેતિયે છત્તં વા વેદિકં વા બોધિઘરં વા આસનઘરં વા અકતં વા કરોન્તેન જિણ્ણં વા પટિસઙ્ખરોન્તેન સુધાકમ્મં વા કરોન્તેન મનુસ્સે સમાદપેત્વા કાતું વટ્ટતિ. સચે કારકો નત્થિ, ચેતિયસ્સ ઉપનિક્ખેપતો કારેતબ્બં. ઉપનિક્ખેપેપિ અસતિ અપલોકનકમ્મં કત્વા તત્રુપ્પાદતો કારેતબ્બં, સઙ્ઘિકેનપિ. સઙ્ઘિકેન હિ અપલોકેત્વા ચેતિયકિચ્ચં કાતું વટ્ટતિ. ચેતિયસ્સ સન્તકેન અપલોકેત્વાપિ સઙ્ઘિકકિચ્ચં કાતું ન વટ્ટતિ. તાવકાલિકં પન ગહેત્વા પાકતિકં કાતું વટ્ટતિ.

ચેતિયે સુધાકમ્માદીનિ કરોન્તેહિ પન ભિક્ખાચારતો વા સઙ્ઘતો વા યાપનમત્તં અલભન્તેહિ ચેતિયસન્તકતો યાપનમત્તં ગહેત્વા પરિભુઞ્જન્તેહિ વત્તં કાતું વટ્ટતિ, ‘‘વત્તં કરોમા’’તિ મચ્છમંસાદીહિ સઙ્ઘભત્તં કાતું ન વટ્ટતિ. યે

વિહારે રોપિતા ફલરુક્ખા સઙ્ઘેન પરિગ્ગહિતા હોન્તિ, જગ્ગનકમ્મં લભન્તિ, યેસં ફલાનિ ઘણ્ટિં પહરિત્વા ભાજેત્વા પરિભુઞ્જન્તિ, તેસુ અપલોકનકમ્મં ન કાતબ્બં. યે પન અપરિગ્ગહિતા, તેસુ અપલોકનકમ્મં કાતબ્બં. તં પન સલાકગ્ગયાગગ્ગભત્તગ્ગઅન્તરસન્નિપાતેસુપિ કાતું વટ્ટતિ, ઉપોસથગ્ગે પન વટ્ટતિયેવ. તત્થ હિ અનાગતાનમ્પિ છન્દપારિસુદ્ધિ આહરિયતિ, તસ્મા તં સુવિસોધિતં હોતિ.

એવઞ્ચ પન કાતબ્બં, બ્યત્તેન ભિક્ખુના ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા સાવેતબ્બં –

‘‘ભન્તે, યં ઇમસ્મિં વિહારે અન્તોસીમાય સઙ્ઘસન્તકં મૂલતચપત્તઅઙ્કુરપુપ્ફફલખાદનીયાદિ અત્થિ, તં સબ્બં આગતાગતાનં ભિક્ખૂનં યથાસુખં પરિભુઞ્જિતું રુચ્ચતીતિ સઙ્ઘં પુચ્છામી’’તિ તિક્ખત્તું પુચ્છિતબ્બં.

ચતૂહિ પઞ્ચહિ ભિક્ખૂહિ કતં સુકતમેવ. યસ્મિં વિહારે દ્વે તયો જના વસન્તિ, તેહિ નિસીદિત્વા કતમ્પિ સઙ્ઘેન કતસદિસમેવ. યસ્મિં પન વિહારે એકો ભિક્ખુ હોતિ, તેન ભિક્ખુના ઉપોસથદિવસે પુબ્બકરણપુબ્બકિચ્ચં કત્વા નિસિન્નેન કતમ્પિ કતિકવત્તં સઙ્ઘેન કતસદિસમેવ હોતિ.

કરોન્તેન પન ફલવારેન કાતુમ્પિ ચત્તારો માસે છ માસે એકસંવચ્છરન્તિ એવં પરિચ્છિન્દિત્વાપિ અપરિચ્છિન્દિત્વાપિ કાતું વટ્ટતિ. પરિચ્છિન્ને યથાપરિચ્છેદં પરિભુઞ્જિત્વા પુન કાતબ્બં. અપરિચ્છિન્ને યાવ રુક્ખા ધરન્તિ તાવ વટ્ટતિયેવ. યેપિ તેસં રુક્ખાનં બીજેહિ અઞ્ઞે રુક્ખા રોપિતા હોન્તિ, તેસમ્પિ સા એવ કતિકા.

સચે પન અઞ્ઞસ્મિં વિહારે રોપિતા હોન્તિ, તેસં યત્થ રોપિતા, તસ્મિંયેવ વિહારે સઙ્ઘો સામી. યેપિ અઞ્ઞતો બીજાનિ આહરિત્વા પુરિમવિહારે પચ્છા રોપિતા, તેસુ અઞ્ઞા કતિકા કાતબ્બા. કતિકાય કતાય પુગ્ગલિકટ્ઠાને તિટ્ઠન્તિ, યથાસુખં ફલાદીનિ પરિભુઞ્જિતું વટ્ટતિ. સચે પનેત્થ તં તં ઓકાસં પરિક્ખિપિત્વા પરિવેણાનિ કત્વા જગ્ગન્તિ, તેસં ભિક્ખૂનં પુગ્ગલિકટ્ઠાને તિટ્ઠન્તિ. અઞ્ઞે પરિભુઞ્જિતું ન લભન્તિ, તેહિ પન સઙ્ઘસ્સ દસભાગં દત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બાનિ. યોપિ મજ્ઝેવિહારે રુક્ખં સાખાહિ પરિવારેત્વા રક્ખતિ, તસ્સાપિ એસેવ નયો.

પોરાણવિહારં ગતસ્સ સમ્ભાવનીયભિક્ખુનો ‘‘થેરો આગતો’’તિ ફલાફલં આહરન્તિ, સચે તત્થ મૂલે સબ્બપરિયત્તિધરો બહુસ્સુતભિક્ખુ વિહાસિ, ‘‘અદ્ધા એત્થ દીઘા કતિકા કતા ભવિસ્સતી’’તિ નિક્કુક્કુચ્ચેન પરિભુઞ્જિતબ્બં. વિહારે ફલાફલં પિણ્ડપાતિકાનમ્પિ વટ્ટતિ, ધુતઙ્ગં ન કોપેતિ. સામણેરા અત્તનો આચરિયુપજ્ઝાયાનં બહૂનિ ફલાનિ દેન્તિ, અઞ્ઞે ભિક્ખૂ અલભન્તા ખિય્યન્તિ, ખિય્યનમત્તમેવ ચેતં હોતિ.

સચે પન દુબ્ભિક્ખં હોતિ, એકં પનસરુક્ખં નિસ્સાય સટ્ઠિપિ જના જીવન્તિ, તાદિસે કાલે સબ્બેસં સઙ્ગહકરણત્થાય ભાજેત્વા ખાદિતબ્બં, અયં સામીચિ. યાવ પન કતિકવત્તં ન પટિપ્પસ્સમ્ભતિ, તાવ તેહિ ખાયિતં સુખાયિતમેવ. કદા પન કતિકવત્તં પટિપ્પસ્સમ્ભતિ? યદા સમગ્ગો સઙ્ઘો સન્નિપતિત્વા ‘‘ઇતો પટ્ઠાય ભાજેત્વા ખાદન્તૂ’’તિ સાવેતિ. એકભિક્ખુકે પન વિહારે એકેન સાવિતેપિ પુરિમકતિકા પટિપ્પસ્સમ્ભતિયેવ. સચે પટિપ્પસ્સદ્ધાય કતિકાય સામણેરા નેવ રુક્ખતો પાતેન્તિ, ન ભૂમિતો ગહેત્વા ભિક્ખૂનં દેન્તિ, પતિતફલાનિ પાદેહિ પહરન્તા વિચરન્તિ, તેસં દસભાગતો પટ્ઠાય યાવ ઉપડ્ઢફલભાગેન ફાતિકમ્મં કાતબ્બં. અદ્ધા ફાતિકમ્મલોભેન આહરિત્વા દસ્સન્તિ. પુન સુભિક્ખે જાતે કપ્પિયકારકેસુ આગન્ત્વા સાખાપરિવારાદીનિ કત્વા રુક્ખે રક્ખન્તેસુ સામણેરાનં ફાતિકમ્મં ન દાતબ્બં, ભાજેત્વા પરિભુઞ્જિતબ્બં.

‘‘વિહારે ફલાફલં અત્થી’’તિ સામન્તગામેહિ મનુસ્સા ગિલાનાનં વા ગબ્ભિનીનં વા અત્થાય આગન્ત્વા ‘‘એકં નાળિકેરં દેથ, અમ્બં દેથ, લબુજં દેથા’’તિ યાચન્તિ, દાતબ્બં ન દાતબ્બન્તિ? દાતબ્બં. અદીયમાને હિ તે દોમનસ્સિકા હોન્તિ, દેન્તેન પન સઙ્ઘં સન્નિપાતેત્વા યાવતતિયં સાવેત્વા અપલોકનકમ્મં કત્વાવ દાતબ્બં, કતિકવત્તં વા કત્વા ઠપેતબ્બં, એવઞ્ચ પન કાતબ્બં, બ્યત્તેન ભિક્ખુના સઙ્ઘસ્સ અનુમતિયા સાવેતબ્બં –

> ‘‘સામન્તગામેહિ મનુસ્સા આગન્ત્વા ગિલાનાદીનં અત્થાય ફલાફલં યાચન્તિ, દ્વે નાળિકેરાનિ, દ્વે તાલફલાનિ, દ્વે પનસાનિ, પઞ્ચ અમ્બાનિ, પઞ્ચ કદલિફલાનિ ગણ્હન્તાનં અનિવારણં, અસુકરુક્ખતો ચ અસુકરુક્ખતો ચ ફલં ગણ્હન્તાનં અનિવારણં રુચ્ચતિ ભિક્ખુસઙ્ઘસ્સા’’તિ તિક્ખત્તું વત્તબ્બં.

તતો પટ્ઠાય ગિલાનાદીનં નામં ગહેત્વા યાચન્તા ‘‘ગણ્હથા’’તિ ન વત્તબ્બા, વત્તં પન આચિક્ખિતબ્બં – ‘‘નાળિકેરાદીનિ ઇમિના નામ પરિચ્છેદેન ગણ્હન્તાનં અસુકરુક્ખતો ચ અસુકરુક્ખતો ચ ફલં ગણ્હન્તાનં અનિવારણં કત’’ન્તિ. અનુવિચરિત્વા પન ‘‘અયં મધુરફલો અમ્બો, ઇતો ગણ્હથા’’તિપિ ન વત્તબ્બા. ફલભાજનકાલે પન આગતાનં સમ્મતેન ઉપડ્ઢભાગો દાતબ્બો, અસમ્મતેન અપલોકેત્વા દાતબ્બં.

ખીણપરિબ્બયો વા મગ્ગગમિયસત્થવાહો વા અઞ્ઞો વા ઇસ્સરો આગન્ત્વા યાચતિ, અપલોકેત્વાવ દાતબ્બં. બલક્કારેન ગહેત્વા ખાદન્તો ન વારેતબ્બો. કુદ્ધો હિ સો રુક્ખેપિ છિન્દેય્ય, અઞ્ઞમ્પિ અનત્થં કરેય્ય. પુગ્ગલિકપરિવેણં આગન્ત્વા ગિલાનસ્સ ગામેન યાચન્તો ‘‘અમ્હેહિ છાયાદીનં અત્થાય રોપિતં, સચે અત્થિ, તુમ્હે જાનાથા’’તિ વત્તબ્બો. યદિ પન ફલભરિતાવ રુક્ખા હોન્તિ, કણ્ટકે બન્ધિત્વા ફલવારેન ખાદન્તિ, અપચ્ચાસીસન્તેન હુત્વા દાતબ્બં. બલક્કારેન ગણ્હન્તો ન વારેતબ્બો, પુબ્બે વુત્તમેવેત્થ કારણં.

સઙ્ઘસ્સ ફલારામો હોતિ, પટિજગ્ગનં ન લભતિ, સચે તં કોચિ વત્તસીસેન જગ્ગતિ, સઙ્ઘસ્સેવ હોતિ. અથાપિ કસ્સચિ પટિબલસ્સ ભિક્ખુનો ‘‘ઇમં સપ્પુરિસ જગ્ગિત્વા દેહી’’તિ સઙ્ઘો ભારં કરોતિ, સો ચે વત્તસીસેન જગ્ગતિ, એવમ્પિ સઙ્ઘસ્સેવ હોતિ. ફાતિકમ્મં પચ્ચાસીસન્તસ્સ પન તતિયભાગેન વા ઉપડ્ઢભાગેન વા ફાતિકમ્મં કાતબ્બં. ‘‘ભારિયં કમ્મ’’ન્તિ વત્વા એત્તકેન અનિચ્છન્તો પન સબ્બં તવેવ સન્તકં કત્વા ‘‘મૂલભાગં દસભાગમત્તં દત્વા જગ્ગાહી’’તિપિ વત્તબ્બો. ગરુભણ્ડત્તા પન મૂલચ્છેજ્જવસેન ન દાતબ્બં. સો મૂલભાગં દત્વા ખાદન્તો અકતાવાસં વા કત્વા કતાવાસં વા જગ્ગિત્વા નિસ્સિતકાનં આરામં નિય્યાદેતિ, તેહિપિ મૂલભાગો દાતબ્બોવ. યદા પન ભિક્ખૂ સયં જગ્ગિતું પહોન્તિ, અથ તેસં જગ્ગિતુઞ્ચ ન દાતબ્બં, જગ્ગિતકાલે ચ ન વારેતબ્બા, જગ્ગનકાલેયેવ વારેતબ્બા. ‘‘બહું તુમ્હેહિ ખાયિતં, ઇદાનિ મા જગ્ગિત્થ, ભિક્ખુસઙ્ઘોયેવ જગ્ગિસ્સતી’’તિ વત્તબ્બં.

સચે પન નેવ વત્તસીસેન જગ્ગન્તો અત્થિ, ન ફાતિકમ્મેન, ન સઙ્ઘો જગ્ગિતું પહોતિ, એકો અનાપુચ્છિત્વાવ જગ્ગિત્વા ફાતિકમ્મં વડ્ઢેત્વા પચ્ચાસીસતિ, અપલોકનકમ્મેન ફાતિકમ્મં વડ્ઢેત્વા દાતબ્બં. ઇતિ ઇમં સબ્બમ્પિ કમ્મલક્ખણમેવ હોતિ. અપલોકનકમ્મં ઇમાનિ પઞ્ચ ઠાનાનિ ગચ્છતિ.

**ઞત્તિકમ્મટ્ઠાનભેદે** પન ‘‘સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, ઇત્થન્નામો ઇત્થન્નામસ્સ આયસ્મતો ઉપસમ્પદાપેક્ખો, અનુસિટ્ઠો સો મયા. યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, ઇત્થન્નામો આગચ્છેય્યાતિ, આગચ્છાહીતિ વત્તબ્બો’’તિ એવં ઉપસમ્પદાપેક્ખસ્સ ઓસારણા ઓસારણા નામ.

‘‘સુણન્તુ મે આયસ્મન્તા, અયં ઇત્થન્નામો ભિક્ખુ ધમ્મકથિકો ઇમસ્સ નેવ સુત્તં આગચ્છતિ, નો સુત્તવિભઙ્ગો, સો અત્થં અસલ્લક્ખેત્વા બ્યઞ્જનચ્છાયાય અત્થં પટિબાહતિ. યદાયસ્મન્તાનં પત્તકલ્લં, ઇત્થન્નામં ભિક્ખું વુટ્ઠાપેત્વા અવસેસા ઇમં અધિકરણં વૂપસમેય્યામા’’તિ એવં ઉબ્બાહિકાવિનિચ્છયે ધમ્મકથિકસ્સ ભિક્ખુનો નિસ્સારણા નિસ્સારણા નામ.

‘‘સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, અજ્જુપોસથો પન્નરસો. યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો ઉપોસથં કરેય્યા’’તિ એવં ઉપોસથકમ્મવસેન ઠપિતા ઞત્તિ ઉપોસથો નામ.

‘‘સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, અજ્જ પવારણા પન્નરસી. યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો પવારેય્યા’’તિ એવં પવારણાકમ્મવસેન ઠપિતા ઞત્તિ પવારણા નામ.

‘‘સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, ઇત્થન્નામો ઇત્થન્નામસ્સ આયસ્મતો ઉપસમ્પદાપેક્ખો. યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, અહં ઇત્થન્નામં અનુસાસેય્ય’’ન્તિ. ‘‘યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, ઇત્થન્નામો ઇત્થન્નામં અનુસાસેય્યા’’તિ. ‘‘યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, અહં ઇત્થન્નામં અન્તરાયિકે ધમ્મે પુચ્છેય્ય’’ન્તિ. ‘‘યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, ઇત્થન્નામો ઇત્થન્નામં અન્તરાયિકે ધમ્મે પુચ્છેય્યા’’તિ. ‘‘યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, અહં ઇત્થન્નામં વિનયં પુચ્છેય્ય’’ન્તિ. ‘‘યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, ઇત્થન્નામો ઇત્થન્નામં વિનયં પુચ્છેય્યા’’તિ. ‘‘યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, અહં ઇત્થન્નામેન વિનયં પુટ્ઠો વિસ્સજ્જેય્ય’’ન્તિ. ‘‘યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, ઇત્થન્નામો ઇત્થન્નામેન વિનયં પુટ્ઠો વિસ્સજ્જેય્યા’’તિ એવં અત્તાનં વા પરં વા સમ્મન્નિતું ઠપિતા ઞત્તિ સમ્મુતિ નામ.

‘‘સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, ઇદં ચીવરં ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો નિસ્સગ્ગિયં સઙ્ઘસ્સ નિસ્સટ્ઠં. યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો ઇમં ચીવરં ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો દદેય્યા’’તિ. ‘‘યદાયસ્મન્તાનં પત્તકલ્લં, આયસ્મન્તા ઇમં ચીવરં ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો દદેય્યુ’’ન્તિ એવં નિસ્સટ્ઠચીવરપત્તાદીનં દાનં દાનં નામ.

‘‘સુણાતુ મે ભન્તે સઙ્ઘો, અયં ઇત્થન્નામો ભિક્ખુ આપત્તિં સરતિ, વિવરતિ, ઉત્તાનિં કરોતિ, દેસેતિ. યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, અહં ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો આપત્તિં પટિગ્ગણ્હેય્યન્તિ. યદાયસ્મન્તાનં પત્તકલ્લં, અહં ઇત્થન્નામસ્સ ભિક્ખુનો આપત્તિં પટિગ્ગણ્હેય્ય’’ન્તિ. તેન વત્તબ્બો ‘‘પસ્સસી’’તિ. ‘‘આમ પસ્સામી’’તિ. આયતિં સંવરેય્યાસીતિ એવં આપત્તિપટિગ્ગહો પટિગ્ગહો નામ.

‘‘સુણન્તુ મે, આયસ્મન્તા આવાસિકા. યદાયસ્મન્તાનં પત્તકલ્લં, ઇદાનિ ઉપોસથં કરેય્યામ, પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસેય્યામ, આગમે કાળે પવારેય્યામા’’તિ. તે ચે, ભિક્ખવે, ભિક્ખૂ ભણ્ડનકારકા કલહકારકા વિવાદકારકા ભસ્સકારકા સઙ્ઘે અધિકરણકારકા તં કાળં અનુવસેય્યું, આવાસિકેન ભિક્ખુના બ્યત્તેન પટિબલેન આવાસિકા ભિક્ખૂ ઞાપેતબ્બા – ‘‘સુણન્તુ મે, આયસ્મન્તા આવાસિકા. યદાયસ્મન્તાનં પત્તકલ્લં, ઇદાનિ ઉપોસથં કરેય્યામ, પાતિમોક્ખં ઉદ્દિસેય્યામ, આગમે જુણ્હે પવારેય્યામા’’તિ એવં કતા પવારણાપચ્ચુક્કડ્ઢના પચ્ચુક્કડ્ઢના નામ.

સબ્બેહેવ એકજ્ઝં સન્નિપતિતબ્બં, સન્નિપતિત્વા બ્યત્તેન ભિક્ખુના પટિબલેન સઙ્ઘો ઞાપેતબ્બો – ‘‘સુણાતુ મે, ભન્તે, સઙ્ઘો અમ્હાકં ભણ્ડનજાતાનં કલહજાતાનં વિવાદાપન્નાનં વિહરતં બહું અસ્સામણકં અજ્ઝાચિણ્ણં ભાસિતપરિક્કન્તં. સચે મયં ઇમાહિ આપત્તીહિ અઞ્ઞમઞ્ઞં કારેસ્સામ, સિયાપિ તં અધિકરણં કક્ખળત્તાય વાળત્તાય ભેદાય સંવત્તેય્ય. યદિ સઙ્ઘસ્સ પત્તકલ્લં, સઙ્ઘો ઇમં અધિકરણં તિણવત્થારકેન વૂપસમેય્ય ઠપેત્વા

થુલ્લવજ્જં, ઠપેત્વા ગિહિપટિસયુત્ત’’ન્તિ એવં તિણવત્થારકસમથેન કત્વા સબ્બપઠમા સબ્બસઙ્ગાહિકઞત્તિ કમ્મલક્ખણં નામ.

તથા તતો પરા એકેકસ્મિં પક્ખે એકેકં કત્વા દ્વે ઞત્તિયો ઇતિ યથાવુત્તપ્પભેદં ઓસારણં નિસ્સારણં...પે॰... કમ્મલક્ખણઞ્ઞેવ નવમન્તિ ઞત્તિકમ્મં ઇમાનિ નવ ઠાનાનિ ગચ્છતિ.

**ઞત્તિદુતિયકમ્મટ્ઠાનભેદે** પન વડ્ઢસ્સ લિચ્છવિનો પત્તનિક્કુજ્જનવસેન ખન્ધકે વુત્તા નિસ્સારણા. તસ્સેવ પત્તુક્કુજ્જનવસેન વુત્તા ઓસારણા ચ વેદિતબ્બા.

સીમાસમ્મુતિ તિચીવરેન અવિપ્પવાસસમ્મુતિ, સન્થતસમ્મુતિ, ભત્તુદ્દેસક-સેનાસનગ્ગાહાપક-ભણ્ડાગારિક-ચીવરપટિગ્ગાહક-ચીવરભાજક-યાગુભાજકફલભાજક-ખજ્જભાજક-અપ્પમત્તકવિસ્સજ્જક-સાટિયગ્ગાહાપક-પત્તગ્ગાહાપક-આરામિકપેસકસામણેરપેસકસમ્મુતીતિ એતાસં સમ્મુતીનં વસેન સમ્મુતિ વેદિતબ્બા. કથિનચીવરદાનમતકચીવરદાનવસેન દાનં વેદિતબ્બં.

કથિનુદ્ધારવસેન ઉદ્ધારો વેદિતબ્બો. કુટિવત્થુવિહારવત્થુદેસનાવસેન દેસના વેદિતબ્બા. યા પન તિણવત્થારકસમથે સબ્બસઙ્ગાહિકઞત્તિઞ્ચ એકેકસ્મિં પક્ખે એકેકં ઞત્તિઞ્ચાતિ તિસ્સો ઞત્તિયો ઠપેત્વા પુન એકસ્મિં પક્ખે એકા, એકસ્મિં પક્ખે એકાતિ દ્વે ઞત્તિદુતિયકમ્મવાચા વુત્તા, તાસં વસેન કમ્મલક્ખણં વેદિતબ્બં . ઇતિ ઞત્તિદુતિયકમ્મં ઇમાનિ સત્ત ઠાનાનિ ગચ્છતિ.

**ઞત્તિચતુત્થકમ્મટ્ઠાનભેદે** પન તજ્જનીયકમ્માદીનં સત્તન્નં કમ્માનં વસેન નિસ્સારણા, તેસંયેવ ચ કમ્માનં પટિપ્પસ્સમ્ભનવસેન ઓસારણા વેદિતબ્બા. ભિક્ખુનોવાદકસમ્મુતિવસેન સમ્મુતિ વેદિતબ્બા. પરિવાસદાનમાનત્તદાનવસેન દાનં વેદિતબ્બં. મૂલાયપટિકસ્સનકમ્મવસેન નિગ્ગહો વેદિતબ્બો. ‘‘ઉક્ખિત્તાનુવત્તિકા અટ્ઠ, યાવતતિયકા અરિટ્ઠો ચણ્ડકાળી ચ ઇમે તે યાવતતિયકા’’તિ ઇમાસં એકાદસન્નં સમનુભાસનાનં વસેન સમનુભાસના વેદિતબ્બા. ઉપસમ્પદાકમ્મઅબ્ભાનકમ્મવસેન પન કમ્મલક્ખણં વેદિતબ્બં. ઇતિ ઞત્તિચતુત્થકમ્મં ઇમાનિ સત્ત ઠાનાનિ ગચ્છતિ.

**૪૯૭**. ઇતિ કમ્માનિ ચ કમ્મવિપત્તિઞ્ચ વિપત્તિવિરહિતાનં કમ્માનં ઠાનપભેદગમનઞ્ચ દસ્સેત્વા ઇદાનિ તેસં કમ્માનં કારકસ્સ સઙ્ઘસ્સ પરિચ્છેદં દસ્સેન્તો પુન ‘‘**ચતુવગ્ગકરણે કમ્મે**’’તિઆદિમાહ. તસ્સત્થો પરિસતો કમ્મવિપત્તિવણ્ણનાયં વુત્તનયેનેવ વેદિતબ્બોતિ.

કમ્મવગ્ગવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

**અત્થવસવગ્ગાદિવણ્ણના**

૪૯૮. ઇદાનિ યાનિ તાનિ તેસં કમ્માનં વત્થુભૂતાનિ સિક્ખાપદાનિ, તેસં પઞ્ઞત્તિયં આનિસંસં દસ્સેતું ‘‘**દ્વે અત્થવસે પટિચ્ચા**’’તિઆદિ આરદ્ધં. તત્થ **દિટ્ઠધમ્મિકાનં વેરાનં સંવરાયા**તિ પાણાતિપાતાદીનં પઞ્ચન્નં દિટ્ઠધમ્મિકવેરાનં સંવરત્થાય પિદહનત્થાય. **સમ્પરાયિકાનં વેરાનં પટિઘાતાયા**તિ વિપાકદુક્ખસઙ્ખાતાનં સમ્પરાયિકવેરાનં પટિઘાતત્થાય, સમુચ્છેદનત્થાય અનુપ્પજ્જનત્થાય. **દિટ્ઠધમ્મિકાનં વજ્જાનં સંવરાયા**તિ તેસંયેવ પઞ્ચન્નં વેરાનં સંવરત્થાય. **સમ્પરાયિકાનં વજ્જાન**ન્તિ તેસંયેવ વિપાકદુક્ખાનં. વિપાકદુક્ખાનેવ હિ ઇધ

વજ્જનીયભાવતો વજ્જાનીતિ વુત્તાનિ. **દિટ્ઠધમ્મિકાનં ભયાનન્તિ** ગરહા ઉપવાદો તજ્જનીયાદીનિ કમ્માનિ ઉપોસથપવારણાનં ઠપનં અકિત્તિપકાસનીયકમ્મન્તિ એતાનિ દિટ્ઠધમ્મિકભયાનિ નામ, એતેસં સંવરત્થાય. **સમ્પરાયિકભયાનિ** પન વિપાકદુક્ખાનિયેવ , તેસં પટિઘાતત્થાય. **દિટ્ઠધમ્મિકાનં અકુસલાનન્તિ** પઞ્ચવેરદસઅકુસલકમ્મપથપ્પભેદાનં અકુસલાનં સંવરત્થાય. વિપાકદુક્ખાનેવ પન અક્ખમટ્ઠેન **સમ્પરાયિકઅકુસલાનીતિ** વુચ્ચન્તિ, તેસં પટિઘાતત્થાય. **ગિહીનં અનુકમ્પાયાતિ** અગારિકાનં સદ્ધારક્ખણવસેન અનુકમ્પનત્થાય. **પાપિચ્છાનં પક્ખુપચ્છેદાયાતિ** પાપિચ્છપુગ્ગલાનં ગણબન્ધભેદનત્થાય ગણભોજનસિક્ખાપદં પઞ્ઞત્તં. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવ. યઞ્હેત્થ વત્તબ્બં સિયા, તં સબ્બં પઠમપારાજિકવણ્ણનાયમેવ વુત્તન્તિ.

સિક્ખાપદેસુ અત્થવસેન વણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૪૯૯. પાતિમોક્ખાદીસુ **પાતિમોક્ખુદ્દેસોતિ** ભિક્ખૂનં પઞ્ચવિધો ભિક્ખુનીનં ચતુબ્બિધો. પરિવાસદાનાદીસુ **ઓસારણીયં પઞ્ઞત્તન્તિ** અટ્ઠારસસુ વા તેચત્તાલીસાય વા વત્તેસુ વત્તમાનસ્સ ઓસારણીયં પઞ્ઞત્તં. યેન કમ્મેન ઓસારીયતિ, તં કમ્મં પઞ્ઞત્તન્તિ અત્થો. **નિસ્સારણીયં પઞ્ઞત્તન્તિ** ભણ્ડનકારકાદયો યેન કમ્મેન નિસ્સારીયન્તિ, તં કમ્મં પઞ્ઞત્તન્તિ અત્થો.

૫૦૦. અપઞ્ઞત્તેતિઆદીસુ **અપઞ્ઞત્તે પઞ્ઞત્તન્તિ** સત્તાપત્તિક્ખન્ધા કકુસન્ધઞ્ચ સમ્માસમ્બુદ્ધં કોણાગમનઞ્ચ કસ્સપઞ્ચ સમ્માસમ્બુદ્ધં ઠપેત્વા અન્તરા કેનચિ અપઞ્ઞત્તે સિક્ખાપદે પઞ્ઞત્તં નામ. મક્કટિવત્થુઆદિવિનીતકથા સિક્ખાપદે પઞ્ઞત્તે અનુપઞ્ઞત્તં નામ. સેસં સબ્બત્થ ઉત્તાનમેવાતિ.

આનિસંસવગ્ગવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

૫૦૧. ઇદાનિ સબ્બસિક્ખાપદાનં એકેકેન આકારેન નવધા સઙ્ગહં દસ્સેતું ''**નવ સઙ્ગહા**''તિઆદિમાહ. તત્થ **વત્થુસઙ્ગહોતિ** વત્થુના સઙ્ગહો. એવં સેસેસુપિ પદત્થો વેદિતબ્બો. અયં પનેત્થ અત્થયોજના – યસ્મા હિ એકસિક્ખાપદમ્પિ અવત્થુસ્મિં પઞ્ઞત્તં નત્થિ, તસ્મા સબ્બાનિ વત્થુના સઙ્ગહિતાનીતિ એવં તાવ વત્થુસઙ્ગહો વેદિતબ્બો.

યસ્મા પન દ્વે આપત્તિક્ખન્ધા સીલવિપત્તિયા સઙ્ગહિતા, પઞ્ચાપત્તિક્ખન્ધા આચારવિપત્તિયા, છ સિક્ખાપદાનિ આજીવવિપત્તિયા સઙ્ગહિતાનિ, તસ્મા સબ્બાનિપિ વિપત્તિયા સઙ્ગહિતાનીતિ એવં વિપત્તિસઙ્ગહો વેદિતબ્બો.

યસ્મા પન સત્તહાપત્તીહિ મુત્તં એકસિક્ખાપદમ્પિ નત્થિ, તસ્મા સબ્બાનિ આપત્તિયા સઙ્ગહિતાનીતિ એવં આપત્તિસઙ્ગહો વેદિતબ્બો.

સબ્બાનિ ચ સત્તસુ નગરેસુ પઞ્ઞત્તાનીતિ નિદાનેન સઙ્ગહિતાનીતિ એવં નિદાનસઙ્ગહો વેદિતબ્બો.

યસ્મા પન એકસિક્ખાપદમ્પિ અજ્ઝાચારિકપુગ્ગલે અસતિ પઞ્ઞત્તં નત્થિ, તસ્મા સબ્બાનિ પુગ્ગલેન સઙ્ગહિતાનીતિ એવં પુગ્ગલસઙ્ગહો વેદિતબ્બો.

સબ્બાનિ પન પઞ્ચહિ ચેવ સત્તહિ ચ આપત્તિક્ખન્ધેહિ સઙ્ગહિતાનિ, સબ્બાનિ ન વિના છહિ સમુટ્ઠાનેહિ સમુટ્ઠન્તીતિ સમુટ્ઠાનેન સઙ્ગહિતાનિ. સબ્બાનિ ચ ચતૂસુ અધિકરણેસુ આપત્તાધિકરણેન સઙ્ગહિતાનિ. સબ્બાનિ

સત્તહિ સમથેહિ સમથં ગચ્છન્તીતિ સમથેહિ સઙ્ગહિતાનિ. એવમેત્થ ખન્ધસમુટ્ઠાનઅધિકરણસમથસઙ્ગહાપિ વેદિતબ્બા. સેસં પુબ્બે વુત્તનયમેવાતિ.

સમન્તપાસાદિકાય વિનયસંવણ્ણનાય

નવસઙ્ગહિતવગ્ગવણ્ણના નિટ્ઠિતા.

નિટ્ઠિતા ચ પરિવારસ્સ અનુત્તાનત્થપદવણ્ણનાતિ.

## નિગમનકથા

એત્તાવતા ચ –

ઉભતો વિભઙ્ગખન્ધક-પરિવારવિભત્તિદેસનં નાથો;
વિનયપિટકં વિનેન્તો, વેનેય્યં યં જિનો આહ.

સમધિકસત્તવીસતિ-સહસ્સમત્તેન તસ્સ ગન્થેન;
સંવણ્ણના સમત્તા, **સમન્તપાસાદિકા** નામ.

તત્રિદં સમન્તપાસાદિકાય સમન્તપાસાદિકત્તસ્મિં –

આચરિયપરમ્પરતો, નિદાનવત્થુપ્પભેદદીપનતો;
પરસમયવિવજ્જનતો, સકસમયવિસુદ્ધિતો ચેવ.

બ્યઞ્જનપરિસોધનતો, પદત્થતો પાળિયોજનક્કમતો;
સિક્ખાપદનિચ્છયતો, વિભઙ્ગનયભેદદસ્સનતો.

સમ્પસ્સતં ન દિસ્સતિ, કિઞ્ચિ અપાસાદિકં યતો એત્થ;
વિઞ્ઞૂનમયં તસ્મા, સમન્તપાસાદિકાત્વેવ.

સંવણ્ણના પવત્તા, વિનયસ્સ વિનેય્યદમનકુસલેન;
વુત્તસ્સ લોકનાથેન, લોકમનુકમ્પમાનેનાતિ.

મહાઅટ્ઠકથઞ્ચેવ , મહાપચ્ચરિમેવચ;
કુરુન્દિઞ્ચાતિ તિસ્સોપિ, સીહળટ્ઠકથા ઇમા.

**બુદ્ધમિત્તો**તિ નામેન, વિસ્સુતસ્સ યસસ્સિનો;
વિનયઞ્ઞુસ્સ ધીરસ્સ, સુત્વા થેરસ્સ સન્તિકે.

મહામેઘવનુય્યાને, ભૂમિભાગે પતિટ્ઠિતો;
મહાવિહારો યો સત્થુ, મહાબોધિવિભૂસિતો.

યં તસ્સ દક્ખિણે ભાગે, પધાનઘરમુત્તમં;
સુચિચારિત્તસીલેન, ભિક્ખુસઙ્ઘેન સેવિતં.

ઉળારકુલસમ્ભૂતો , સઙ્ઘુપટ્ઠાયકો સદા;
અનાકુલાય સદ્ધાય, પસન્નો રતનત્તયે.

મહાનિગમસામીતિ , વિસ્સુતો તત્થ કારયિ;
ચારુપાકારસઞ્ચિતં, યં પાસાદં મનોરમં.

સીતચ્છાયતરૂપેતં, સમ્પન્નસલિલાસયં;
વસતા તત્ર પાસાદે, મહાનિગમસામિનો.

સુચિસીલસમાચારં, થેરં **બુદ્ધસિરિ**વ્હયં;
યા ઉદ્દિસિત્વા આરદ્ધા, ઇદ્ધા વિનયવણ્ણના.

પાલયન્તસ્સ સકલં, લઙ્કાદીપં નિરબ્બુદં;
રઞ્ઞો સિરિનિવાસસ્સ, **સિરિપાલયસસ્સિ**નો.

સમવીસતિમે ખેમે, જયસંવચ્છરે અયં;
આરદ્ધા એકવીસમ્હિ, સમ્પત્તે પરિનિટ્ઠિતા.

ઉપદ્દવા કુલે લોકે, નિરુપદ્દવતો અયં;
એકસંવચ્છરેનેવ, યથા નિટ્ઠં ઉપાગતા.

એવં સબ્બસ્સ લોકસ્સ, નિટ્ઠં ધમ્મૂપસંહિતા;
સીઘં ગચ્છન્તુ આરમ્ભા, સબ્બેપિ નિરુપદ્દવા.

ચિરટ્ઠિતત્થં ધમ્મસ્સ, કરોન્તેન મયા ઇમં;
સદ્ધમ્મબહુમાનેન, યઞ્ચ પુઞ્ઞં સમાચિતં.

સબ્બસ્સ આનુભાવેન, તસ્સ સબ્બેપિ પાણિનો;
ભવન્તુ ધમ્મરાજસ્સ, સદ્ધમ્મરસસેવિનો.

ચિરં તિટ્ઠતુ સદ્ધમ્મો, કાલે વસ્સં ચિરં પજં;
તપ્પેતુ દેવો ધમ્મેન, રાજા રક્ખતુ મેદિનિન્તિ.

પરમવિસુદ્ધસદ્ધાબુદ્ધિવીરિયપટિમણ્ડિતેન સીલાચારજ્જવમદ્દવાદિગુણસમુદયસમુદિતેન સકસમયસમયન્તરગહનજ્ઝોગાહણસમત્થેન પઞ્ઞાવેય્યત્તિયસમન્નાગતેન તિપિટકપરિયત્તિપ્પભેદે સાટ્ઠકથે સત્થુસાસને અપ્પટિહતઞ્ઞાણપ્પભાવેન મહાવેય્યાકરણેન કરણસમ્પત્તિજનિતસુખવિનિગ્ગતમધુરોદારવચનલાવણ્ણયુત્તેન યુત્તમુત્તવાદિના વાદિવરેન મહાકવિના

પભિન્નપઅસમ્ભિદાપરિવારે છળભિઞ્આદિપભેદગુણપટિમણ્ડિતે ઉત્તરિમનુસ્સધમ્મે સુપ્પતિટ્ઠિતબુદ્ધીનં થેરવંસપ્પદીપાનં થેરાનં મહાવિહારવાસીનં વંસાલઙ્કારભૂતેન વિપુલવિસુદ્ધબુદ્ધિના **બુદ્ધઘોસો**તિ ગરૂહિ ગહિતનામધેય્યેન થેરેન કતા અયં **સમન્તપાસાદિકા** નામ વિનયસંવણ્ણના –

તાવ તિટ્ઠતુ લોકસ્મિં, લોકનિત્થરણેસિનં;
દસ્સેન્તી કુલપુત્તાનં, નયં સીલવિસુદ્ધિયા.

યાવ બુદ્ધોતિ નામમ્પિ, સુદ્ધચિત્તસ્સ તાદિનો;
લોકમ્હિ લોકજેટ્ઠસ્સ, પવત્તતિ મહેસિનોતિ.

સમન્તપાસાદિકા નામ

વિનય-અટ્ઠકથા નિટ્ઠિતા.